INSTITUTIONES
JURIS CANONICI
IN TRES PARTES,
AC IN SEX TOMOS DISTRIBUTAE

Quibus vetus & nova Ecclesiae disciplina & mutationum caussae enarrantur

A

DOMINICO CAVALLARIO
JURIS CANONICI ET CIVILIS PROFESSORE
CONSCRIPTAE

In hac nova Panormitana Editione accessit

JUS SICULUM ECCLESIASTICUM

SINGULIS QUIBUSQUE JURIS CANONICI TRACTATIBUS ADCOMMODATUM.

TOMUS II.

PANORMI, TYPIS REGIIS, MDCCLXXXVI.

CUM APPROBAT.

SUMPTIBUS DE HIPPOLYTO, ET FRATRUM DE ABBATE.

Nulli ſacerdotum liceat ſacros canones ignorare.

CoeleſtinusPapa ep. III. cap. 1.

Canones Nicaeni *ſpiritu Dei conditi & totius mondi reverentia conſecrati.*

Leo M. ep. LXXXIV.

III.

INDEX

CAPITUM, ET DOCTRINARUM PRIMAE PARTIS.

CAP. XXI.

 Quan-

Con-

Fi-

'Diu-

CA-

Ve-

No-

An

In

INSTITUTIONES JURIS CANONICI

CAPUT XXI.

De sacrorum ministrorum electione.

Primis saeculis clerici saepe electi modis extraordinariis.

§. I. Summa cura & diligentia est adhibenda, ut optimi quique, praescriptisque canonicis qualitatibus donati in clerum cooptentur. Unde varias ecclesia methodos servavit, praescripsitque, quibus de ordinandorum qualitatibus constaret. Apostolorum aetate sors aliquando ad ministros seligendos adhibita (a); ut plurimum vero primitiae ex conversis gentilibus ad sacerdotium adsumtae (b). Qui enim erant ad Christum admittendum promtiores, prae reliquis ad christianum sacerdotium magis idonei videbantur. Praesertim autem interna inspiratione designabat Deus, quos in suum ministerium vel-

(a) *Actor. I. v.* 23. 26. (b) *Clemens Roman. epist. I. n.* 42.

let cooptatos. Ita Timotheus electus & ordinatus fuit secundum antecedentes de eo prophetias (a). Et Joannes ex insula Patmo rediens, finitimas provincias peragravit, ut homines sibi a divino spiritu indicatos clericos constitueret (b). Quin primis saeculis aliquando etiam Deus dignatus est visibili externoque signo altaris ministros designare, veluti immissa columba, quod contigit in electione Fabiani papae, Severi episcopi Ravennatis aliorumque (c).

Ordinarius eligendi modus per populi suffragia.

§. II. Ordinarius autem sacros ministros cooptandi modus primum ab apostolis adhibitus, & assiduo usu deinceps ab ecclesia receptus, electio fuit proprie sic dicta. Generatim electio idem sonat ac rem unam, personamve pro arbitrio eligentis secernere, quocumque tandem modo fiat, quo sensu etiam vocatio per inspirationem electio est. At in hac caussa strictius accipitur electio, estque ordinaria vocatio idoneae personae ad clerum plurium suffragiis canonice facta. Inde usque ab apostolis per plura saecula suffragiis cleri & populi uniuscujusque ecclesiae electiones sacrorum ministrorum celebratae. Nec sane melior ab hominibus servari poterat methodus, qua optimi quique dignoscerentur, praesertim quando non adhuc ecclesia potens, dives & honorata erat. Vix enim fieri potest, ut hominum vitia omnes lateant. Unde Alexander Severus, gentilis alioquin imperator, ad-

---

(a) 1. *ad Tim. I. v.* 18. (b) *Clemens Alexand. hom.* Quis dives salvabitur. (c) *Bingh. lib. IV. orig. eccles. cap.* 1. §. 3.

admirans christianos communibus suffragiis tam praeclaros pastores sibi constituere, ad optimos quosque pro regimine provinciarum detegendos, nomina eorum, quos volebat adsumere, populo proponebat (a). Adsumebantur autem per cleri & populi suffragia nedum omnes episcopi & presbyteri, verum etiam ipsi inferiores clerici: quod adeo multis constat monumentis (b), ut mirari liceat, Cabassutium & Beveregium adfirmasse populi suffragia tantum in eligendis episcopis obtinuisse. Communibus suffragiis, quibus hominum vitia detegebantur, hoc accedebat commodi, quod ecclesiae rectores non dabantur invitis (c). Populus contemnit, quem non optavit. *Qui praefuturus est omnibus*, inquit Leo M. (d), *ab omnibus eligatur*.

☞ Apud nos Episcoporum electiones olim ex populi clerique suffragiis peractas fuisse haud obscurè colligitur ex nonnullis D. Gregorii epistolis, quae habentur in Codice diplom. Joannis de Joanne, praesertim ex diplom. 116. ubi citatus Pontifex, nobiles Syracusanos, qui proprii antistitis electionem ipsius arbitrio commiserant, adhortatur, ut talem sibi successorem eligerent, qui Maximianum praedecessorem imitetur. Eadem leguntur diplom. 117. quoad electionem episcopi Lilibetani: diplom. 176. de episcopi Melitensis electione, ac diplomat. 252. de Panormitani praesulis electione; adeo ut extra

 omne

(a) *Lamprid. vit. Alex. Severi cap. XLV.* (b) *Hieronym. epist. IV. ad Rustic. Possid. vita August. cap. XXI.* (c) *Can. XIII. D. 61.* (d) *Epist. X. ad episc. Vienn. edit. Quesnel.*

omne dubium sit, illis temporibus ad clerum, & plebem praesulum electiones pertinuisse, quod & in tota fere Italia observabatur. Posteriori aetate juxta communem ecclesiarum morem praesulum electiones canonici sibi reservarunt: uti observavit Franciscus testa in not. ad cap. 67. Regis Martini. Et profecto an. 1414. Ulbertinum de Marinis, & an. 1473. Leontium Crysaphium alterum Panormitanum, alterum Messanensem archiepiscopum canonici elegerunt, licet non sine Reginae Blancae illius aevi Siciliae moderatricis adsensu. *Vid.* Pir. *in not.* ecclesiae Panormitanae ac Messanensis.

Populi suffragia erant testimonialia, non judicialia.

§. III. Illud vero magnis animis controvertitur, num populus tamquam judex suffragium laturus convenerit, aut tantum ad bonum parti electae dandum testimonium. Qua in re tanta est virorum doctissimorum discrepantia, ut molestum sit vel omnium numerare sententias. Interim tamen magis videtur, non verum suffragium in electione ministrorum populum habuisse, sed tantum convenisse ad merita detegenda, & ne episcopus daretur invitis. Certe Clemens Romanus docet (*a*), apostolos constituisse, ut episcopi in demortuorum locum ab ipsis apostolis, & postea a claris & celebrioribus viris substituerentur, *gratum sibi hoc esse testante universa ecclesia*. Scribit quoque de episcopis Tertullianus (*b*), *Praesident apud nos probati quique se-*

(a) *Epist. ad Corinth.* (b) *In Apologet. cap.* XXXIX.

seniores, *honorem istum non pretio*, *sed testimonio adepti*. Et Origenes populi praesentiam adhibitam scribit, ut constaret optimos quosque ad sacerdotia promoveri (*a*). Similiter Cyprianus de divina & apostolica traditione teneri scribit, ut ad episcoporum electionem episcopi proximi conveniant, *& episcopus eligatur plebe praesente*, *quae singulorum vitam plenissime novit*, *& uniuscujusque actum de ejus conversatione prospexit* (*b*). Porro constat populi suffragia judicio synodi comprovincialis excludi potuisse; scribit enim Basilius (*c*), *Petere quidem vestrum est*, *domini vero*, hoc est synodi provincialis, *designare*: quod certe demonstrat non vera suffragia populum tulisse. Tribuit quidem subinde Cyprianus populo suffragia (*d*), at in eum finem, *ut vel detegantur malorum crimina*, *vel bonorum merita praedicentur* (*e*).

Turbae & factiones in electionibus popularibus.

§. IV. Methodus ista per suffragia totius ecclesiae sacerdotia conferendi in se spectata sancta est; at postquam beneficio Constantini & sequentium imperatorum Ecclesia a persecutionibus libera, divitiis & honore crevit, hominum malitia in turbas & factiones degeneravit. Haereses, quarum plerumque in una ecclesia plures erant fautores, candidatorum ambitus, & inconstans judicium plebis, quae rebus novis semper studet, suique similem appetit sacerdotem, plerum-

(a) *Homil. VI. in Levitic.* (b) *Cyprian. epist. LXVIII. edit. Rigaltii.* (c) *Epist. LXII.* (d) *Epist. LXII.* (e) *Cypr. cit. epist. LXVIII.*

rumque turbarunt episcoporum electiones. Certe Chrysostomus christianorum ad dandas dignitates conventus, quos appellat *publica festa*, veluti meras turbas & contentiones describit, earumque caussam hanc fuisse addit, quod animi virtutem, quam solam spectare deberent, christiani non attendunt, sed privatis affectibus ducuntur (*a*). Subinde autem adeo excreverunt turbae, ut ad arma factiones proruerint, & sanguine ipsas polluerint ecclesias, cujus rei tristia exempla Damasi, Symmachi aliorumque pontificum suppeditant electiones. Variis ergo canonibus turbas ab electionibus ecclesia proscripsit (*b*), voluitque in pace & quiete seligi sacerdotes (*c*). Studiis ergo & turbis obortis metropolitarum & episcoporum, ad quos judicium spectabat electionum, erat populum docere non sequi (*d*), illumque praeferre, qui majoribus studiis & meritis juvabatur (*e*), aut aliquem non expetitum, meritis tamen clarum in episcopum inflatae multitudini offerre & ordinare (*f*).

Episcopus visitator, *ejusque potestas*.

§. V. Quo vero electio feliciter procederet, & ne interim ecclesia esset sine pastore, ecclesia vacans per metropolitam cuidam episcopo commendabatur, qui *intercessor*, *interventor & visitator* dictus, electionem promovebat, & interim ecclesiam gubernabat (*g*). Saeculo quarto in ecclesia Afri-

(a) *Chrysost. de sacerdot. lib. III. cap.* 15.
(b) *Conc. Laodic. can. XIII.* (c) *Can. XXVII. D.* 63. (d) *Can. II. D.* 62. (e) *Can. XXXVI. D.* 63. (f) *Sidon. Apollin. lib. IV. epist.* 25.
(g) *Can. XVI. & XIX. D.* 61.

Africana jam interventores invaluerant, solemnisque deinceps in reliquis Occidentis ecclesiis eorum fuit usus. Studia populi in eligendis episcopis diversa, minusque concordans cleri in regenda ecclesia voluntas, instituendis interventoribus dederunt occasionem. Constitutus visitator diffidentium animos flectebat ad concordiam, hortabaturque, ut dignum in episcopum seligerent. Ubi inter eligentes de certa persona conveniebat, decretum fiebat electionis, quod ab ipso interventore & eligentibus subscriptum ad metropolitam pro confirmatione mittebatur. Metropolitae quidem erat visitatorem designare, at quo tempore episcopatus a manu pendebant regia, etiam visitator nutu regis dabatur, aut rex ejus designandi metropolitae faciebat potestatem, quod constat ex Hincmaro Rhemensi. Non ultra annum visitator ex canonibus Africanis officium poterat continuare, vetitumque ei fuit quibuscumque populorum studiis & seditionibus sibi commendatam ecclesiam retinere (a).

☞ Vetusta Ecclesiae Siculae monumenta referunt: Romanos Pontifices tamquam Insulae nostrae metropolitanos, ecclesiis proprio Pastore viduatis visitatores ecclesiasticos delegasse, ut populum ac clerum vacantis ecclesiae in suo officio continerent, ac bona ejusdem administrarent, novique Praesulis electioni preessent, ut egit inter alios Barbarus Beneventanus Praesul a D. Gregorio M. ecclesiae Panormitanae, quae proprium Antistitem defunctum lugebat, destinatus, ac Eucarpus. Mes-

(a) *Can. XXII. C. 7. quaest. 1.*

Messanensis episcopus, cui visitandae ecclesiae Catanensi curam commisit Pelagius II.

Episcopi evitandis turbis designant successores.

§. VI. Ad turbas quoque praecavendas, & ne minus probati factionibus adjuti suis sedes invaderent episcopales, saepe sanctissimi episcopi sibi designabant successores. Ita Macarius episcopus Hierosolymitanus timens, ne post mortem suam Arianorum factio Arianum episcopum intruderet, Maximum alterius ecclesiae episcopum sibi adjutorem & successorem elegit (*a*). Et Augustinus turbas ambitiosorum antevertens, Eradium quidem sibi edixit successurum, sed se vivo eum noluit ordinari, ne iterum canonem Nicaenum, quo in una ecclesia duo episcopi esse vetabantur, infrigeret (*b*). Fiebant vero hujusmodi successiones clero populoque adsentientibus, easque ecclesiae notarii excipiebant: nec designantes episcopi quidquam humanis indulgebant affectibus, sed tantum ecclesiis consulebant suis. Vetant quidem apostolici canones, episcopos heredes sibi facere episcopatus (*c*), caventque Antiocheni, *episcopo non licere pro se alterum successorem sibi constituere* (*d*); at certe apostolicus canon de iis edicit episcopis, qui cognatis suis hereditarios transmittebant episcopatus; Antiochenus vetat, episcopos posthabitis populi suffragiis sibi seligere & simul heredem ordinare, non vero pro bono pacis ecclesiae consentienti prae-

(a) *Sozomen. lib. II. cap.* 18. (b) *August. epist. CX.* (c) *Can. apost. LXXVI.* (d) *Conc. Antiochen. can. XXIII.*

praemonſtrare, quem ad munera epiſcopalia judicant aptiorem.

Regius adſenſus neceſſarius in electionibus epiſcoporum.

§. VII. Suffragiis populi peractis electionibus, antequam electi conſecrarentur, principum adſenſus accedere debebat. Sane ſunt principes reipublicae capita & jura populi in ſe complectuntur univerſa, ut proinde jure meritoque in miniſtrorum eccleſiaſticorum electionibus praecipuum ſummorum imperantium debeat eſſe ſuffragium. Unde ſtatuit ſynodus Aurelianenſis V. an. IϽXLIX. *ut cum voluntate regis juxta electionem cleri & plebis, ſicut in antiquis canonibus tenetur ſcriptum* epiſcopus ordinetur (a). Id tamen verum eſt, initio chriſtianos imperatores integras electiones populo reliquiſſe, conſtatque Conſtantinum M. nullis electionibus ſacris ſe interpoſuiſſe, niſi ut exortas diſſentiones compeſceret, canoneſque ſuaderet obſervari. Certe Valentinianus ſenior electioni Ambroſii conſenſit (b), potius tamen quod eſſet Ambroſius provinciae judex miniſterque imperatoris, quam quod ea aetate neceſſarius haberetur in ſacris electionibus imperatoris adſenſus. Verum inde ſummae poteſtatis in electionibus adſenſus magis magiſque ſe explicuit, ut in omnibus electionibus tam epiſcoporum, quam abbatum eſſet neceſſarius. Novae infirmaeque per Europam conſtitutae dominationes, quas epiſcoporum auctoritate firmari poſſe reges videbant, feuda per principes ec-

(a) *Conc. Aurelian. V. can. XI.* (b) *Theodor. lib. IV. cap. 6.*

clesiis tributa, episcopi in regum consilia adhiti regium adsensum promoverunt, ejusque in omnibus electionibus induxerunt necessitatem. Saeculo sexto in Gallia principes omnibus adsentiebantur electionibus, quo eodem jure & reliqui principes deinceps usi sunt (a).

Imperatores confirmabant pontificis electionem.

§. VIII. Ipsa quoque pontificis electio rata non erat, nisi imperatoris consensus accederet. Ad evitandas turbas in eligendis pontificibus frequentes *admonitione beatissimi papae Simplicii* primus Odoacer Herulorum in Italia rex, edixit, pontificem sine regia consultatione non eligendum (b). Inde factionibus populi Romani permoti Gothorum reges Theodoricus & Theodatus pontifices dederunt (c). Gothorum reges secutus Justinianus integram eligendi pontificis sibi adrogasse videtur potestatem; sed sequentes imperatores, suffragiis populo relictis, electionis sibi reservarunt confirmationem: quod jus aetate Pelagii II. jam receptum erat (d). Unde Gregorius M. in pontificem electus, ad declinandam ordinationem Mauritium praevenit, *ut electionem de se factam non approbaret* (e); & inter pontificum electiones & consecrationes saepe morae longiores interjectae. Sub finem saeculi VII. remisit quidem adsensus necessitatem Constantinus Pogonatus (f), at paullo post revocato pa-

(a) *V. Lupum diss. de regia antistit. nominat. cap VI.* (b) *Can. I. D. 96.* (c) *Cassiod. lib. VIII. epist. 15. Anastas. Biblioth. in Silverio.* (d) *Platina in Pelagio II.* (e) *Jo. Diaconus vita Gregorii M.* (e) *Anastas. Biblioth. in Benedicto II.*

patris indulto Justinianus II. Italiae exarchis adsentiendi electioni pontificum fecit potestatem (a): atque ita coeperunt exarchi electioni pontificum adsentiri; donec bello sacris imaginibus per Leonem Isaurum indicto ecclesia Romana integram electionis & consecrationis pontificis sibi adseruit libertatem. Parta diu stetit libertas, etiam sub Carolo M., sed inde sub Ludovico Pio adsensus consuetudine restituta; pro variis temporum conditionibus aliquandiu posthabito imperatoris adsensu Romani pontifices consecrarunt suos. Sed tandem an. ıↄCCCCIV. ad obviandas turbas in Concilio Ravennatensi sub Joanne IX. ad pontificis consecrationem imperialibus legatis admissis, factaque a Romano populo Othoni I. imperatori promissione de non creando pontifice *praeter consensum atque electionem domini imperatoris* (b); iterum vigere coepit imperialis pontificiae electionis confirmatio; quae deinceps fere stetit usque ad abdicatas ab Henrico V. per annulum & baculum investituras (c). Moribus praesentibus ad electionem pontificis coactis cardinalibus, quem sibi ex cardinalibus infensum habent, supremi principes denuncient, sicque, quominus eligatur in pontificem, sunt impedimento.

Quando cessarunt populi suffragia.

§. IX. Populares electiones diu in utraque steterunt ecclesia, sed tandem cessarunt, eisque abolendis praecipuam caussam factiones & sedi-

B 2 tio-

(a) *Murator. in annal. Italiae an. ıↄCLXXXVI.*
(b) *Luitprandus lib. VI. cap. 6.* (c) *Maiburgius histoire de la decadence de l'empire.*

tiones videntur praebuisse. Principio in Africa durante schismate Donatistarum, & in ecclesiis Orientalibus quo tempore pestis Ariana grassabatur, saepe posthabita sunt populi suffragia, tantumque sacra episcoporum potestate episcopi constituti sunt (*a*). Inde Justinianus plebem penitus ab electionibus exclusit, easque clericis & optimatibus dedit, ita tamen ut tres personas eligerent, ex quibus metropolitanus ordinaret digniorem (*b*). Verum haec Justiniani constitutio nec in Oriente usu recepta fuit, tantum abest, ut in ecclesiis Occidentalibus obtinuerit. Generatim vero synodi septima & octava generales (*c*) jure suffragiorum populum spoliarunt, electionesque episcoporum, penitus exclusis principum nominationibus, episcopis provinciae detulerunt, idque secundum can. IV. Nicaenum, quo statuitur, ab episcopis provincialibus auctoritate metropolitae fieri debere episcoporum ordinationes. Sed canone Nicaeno tantum jura episcoporum & metropolitarum in constituendis episcopis confirmantur, nec quidquam de jure populi in electionibus deminuitur; & ita populi suffragia in eo statu, quo eo tempore in ecclesiis obtinebant, relicta sunt, ut passim eruditi observant (*d*). Sane ipsi Nicaeni patres ad episcopi constitutionem populi electionem tamquam

---

(a) *Collat. Carth. cap. CLXXXII., conc. Antioch. can. XVII. seq.* (b) *L. XLII. C. de episc., Novel. CXXIII. & CXXXVII.* (c) *Conc. VII. can. III., con VIII. can. XXII.* (d) *Petrus de Marca lib. VIII. de C. S. & I. cap. 3.*

quam conditionem necessariam requirunt (a), & praeterea post ipsum Nicaenum concilium diu etiam in Oriente populi suffragia sunt continuata (b). Ita contra sententiam patrum Nicaenorum decretis duorum conciliorum generalium in Oriente a nono saeculo in constituendis episcopis cessarunt populi suffragia; sed diutius steterunt in Occidente, ubi saeculo XII. eorum supersunt exempla (c): quamvis in Gallia etiam ab ipsis episcopis multum fuerint enervata. Sane post septimam & octavam generales synodos Galliae episcopi populum potius ad adsentiendum a se jam factae electioni, quam ad ipsam electionem admittere coeperunt (d). Citius vero cessarunt popularia suffragia in cooptandis presbyteris aliisque inferioribus clericis, eorumque loco successerunt ad populum denunciationes, quibus cuique imponitur, ut exeat, & palam propter Deum faciat, quae scit, impedimenta. Quae disciplina proponitur in *ordine Romano*, & praesentibus moribus obtinet (e).

Frequentes olim regiae episcoporum nominationes.

§. X. Illud interim verum est, a medio fere saeculo sexto magis ecclesiae voto, quam reipsa stetisse populares electiones. Etenim principes suum in electiones adsensum verterunt in nominationes, sublatisque fere populi suffragiis episcopos jussionibus dederunt suis. Principio rectae fi-

(a) *Epist. synod. ad eccles. Alexandr. ap. Theodor. lib. I. cap.* 9. (b) *Bingh. lib. IV. orig. eccles. cap.* 2. §. 11. (c) *S. Bernard. epist. XIII. & XXVIII.* (d) *Hinc. Rhemens. epist. XII. ad Ludovic. III.* (e) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap.* 5.

fidei principes ad turbas praevertendas, vel sponte, vel ab ecclesia interpellati, episcopos nominarunt. Et quî alias turbae poterant evitari? Ita ecclesiae Constantinopolitanae ad sedandas factiones Theodosius M. Nectarium, Arcadius Chrysostomum, & Theodosius junior Nestorium praefecit (*a*). Similiter Theodoricus Italiae rex turbas in electionibus pontificum frequentes declinaturus Felicem IV., alias III. senatui Romano eligendum in pontificem objecit. Sed inde turbae in electionibus continuatae, regum in novis per Europam constitutis regnis infirma dominatio episcoporum auxilio munienda, auri sacra fames; qua aliqui principes laborarunt, haereses à principibus aliquando fotae, ecclesiarum fundationes, privilegia pontificum, & receptae investiturae regias episcoporum nominationes à necessitate ductas in usum fere verterunt assiduum. Sub Merovigicis regibus in Gallia, & sub Visigothis in Hispania fere principum jussionibus episcopi nominati (*b*): tractabantque ea de re principes cum episcopis & palatii proceribus, populique consensus subinde à principibus electo suffragabatur. Sed majori libertate sub Gothis & Longobardis in electionibus Italiae ecclesiae utebantur; praesertim quae erant sub metropoli Romana (*c*). In Oriente post Justinianum sub orthodoxis nec auri appetentibus principibus fere tantum patriarchae & majores metropolitae sacris jussionibus constituti sunt

(a) *Thomass. par. II. lib. 2. cap. 6.*
(b) *Can. XXV. D. 63.* (c) *Florus diaconus de electiori. cap. VI.*

funt (*a*). Inde per Occidentem Carolus M. ejusque filius Ludovicus Pius editis capitularibus ecclesiis restituerunt electiones (*b*), quamvis aliquando ipse Carolus, saepe vero Ludovicus suas leges egressi episcopos nominarint. Sed sub sequentibus principibus iterum revocatae regiae episcoporum nominationes, quin postquam in abusum abierunt investiturae in Europae regnis paene tamquam jura regia electiones episcoporum habitae sunt. Toto autem hoc tempore, quo regiae obtinebant episcoporum nominationes, saepe principes veluti de suo jure remittentes ecclesiae concedebant electionem, salvo tamen in factam electionem adsensu. Plerumque vero reges electionis potestatem facientes, personam eligendam designabant, quod certe fucatum erat beneficium ab optimis quibusque reprobatum (*c*). Interea ecclesia & principes obtestans, & variis editis decretis electiones canonicas restituere ablaboravit, ecclesiaeque admonenti & vero etiam ejus iteratis canonibus saepe principes cedebant, & canonicas restituebant electiones; sed mox vel iidem ipsi principes, vel successores abdicatas resumebant, ut nihil inconstantius negotio electionum mediis saeculis fuisse videatur (*d*).

Sollemnitas & origo investiturae.

§. XI. Jam accedens electionibus principis consensus, quin & regiae ipsae episcoporum no-

(a) *Lupus dissert. de reg. episc. nominat. cap. I.* (b) *Can. XXXIV. D. 63.* (c) *Hincmar. Rhemens. epist. XII. ad Ludovic. Balbum.* (d) *Marca de C. S. & I. lib. VIII. cap. 9. seqq.*

nominationes in solemnes abierunt *investituras*. Nomine *investiturae* veniebat regius adsensus electionibus adhibitus & concessio bonorum ecclesiasticorum sollemni baculi & annuli pastoralium traditione facta. Unde mortuis episcopis & abbatibus annuli & baculi pastorales in aulam mittebantur, ut inde episcopi & abbates ante consecrationem a principibus investirentur (*a*). Origo investiturae est a latifundiis & feudis, quae una cum regalibus sive pia devotione, seu potius ad firmandas novas dominationes imperatores & reges ecclesiis & monasteriis liberali manu contulerunt (*b*). Sunt feuda bonorum genus Romanis incognitum, quae retento supremo dominio, solemni investitura a principibus propter servitium & officium conceduntur, semperque novi vasalli de more praestito hominio & juramento fidelitatis investituram debent accipere. Ita naturale fuit, ut pro feudis in ecclesias collatis episcopi & abbates, non secus ac alii feudatarii acciperent investituras, quae inde ad reliqua ecclesiastica bona extensae sunt. Variis autem symbolis feudorum investiturae explicabantur, sed in re ecclesiastica factae sunt solemni virgae & annuli pastoralis traditione, forsan ut temporalis caeremonia ad rem accederet spiritualem. Nam alioquin constat, sacro illo signo principes nihil spiritualis tradidisse, quod diserte tradit Ivo Carnotensis (*c*), & ipsi principes adgnoscebant & profitebantur. Sub Clodoveo II. qui

(a) *Guliel. Tyrius lib. I. hist. bel. sacri cap.* 13.
(b) *Natal. Alexander diss. IV. in saecul. XI. art.* 1. (c) *Epist. LX.*

qui primus feuda ecclesiis concessit, exempla inveniuntur investiturarum (a), quae inde sub Carlolingicis regibus in usum abierunt assiduum, easque deinceps & imperatores Occidentis in imperio, & reges Galliae, Italiae, Angliae, Scotiae, Hungariae, Poloniae passim usurparunt. Quin Orientis imperatores etiam solemni annuli & baculi traditione patriarchas & abbates investierunt (b), quae consuetudo a Leone Isauro forsan primum usurpata, potius a jure sacrorum, quod integrum fere Graeci imperatores invaserunt, quam a feudis videtur repetenda. In Occidente ergo nono saeculo sic fere episcopi constituebantur. Principes rogati concedebant canonicas electiones, electi regibus ad recipienda bona ecclesiastica sistebantur, & tandem sequebatur ordinatio (c).

Mutata est post tot clades solemnitas investiturae.

§. XII. Nihil mali in se spectatae continebant investiturae, & ita eas, quousque principes recte usi sunt, ecclesia non improbavit. At inde earum abusu extinctae penitus canonicae electiones (d), passim pretio concessa ecclesiae & monasteria, episcopi & abbates plus nimio principibus addicti, creditumque etiam sacro annuli & baculi signo a principibus dari spiritualia (e). Amplius ergo ecclesiam ancillari pontifices non sustinentes infracta libertate abolendas investitu-

(a) *Petrus de Marca lib. VIII. de C. S. & I. cap.* 19. (b) *Lupus diss. de laica antist. investit. cap. II.* (c) *Hincmar. Rhemens. epist. XII. ad Ludovic. III.* (d) *Guliel. Tyrius lib. I. belli sacri cap.* 13. (e) *Petrus Damian. lib. I. epist.* 13.

ras susceperunt, signumque ad pugnam Gregorius VII. extulit, pari vi continuarunt successores. Plures tum in Italia, tum in Gallia celebratae synodi damnarunt investituras, dantes & accipientes excommunicationi subjecerunt (a). Iteratis hisce synodorum decretis Galliae reges annuli solemnitatem remisere, soloque adsensu, aliove signo episcopatus concedere coeperunt (b). Sed alii Occidentis principes, in primis duo Henrici IV. & V. imperatores investiturarum remissione jura regia deminui existimantes in annuli & baculi solemnitate perstitere. Plures ergo episcopi ecclesiis ejecti suis, imperium internis motibus agitatum, Italia armis invasa, pontifices ad sui tuitionem externa auxilia petere coacti, Paschalis II. summus pontifex pluresque episcopi & cardinales vi doloque Henrici V. capti & in carcerem detrusi, unde, nisi extorto investiturarum privilegio, non dimissi. In libertatem receptus pontifex Romae synodum celebravit, in qua sub nomine *pravilegii* rescissum & damnatum fuit ab Henrico extortum privilegium, eoque humilitatis sanctus pontifex seipsum abjecit, ut insignia deposuerit pontificatus, paratus ad satisfaciendum ecclesiae, de cujus violata libertate incusabatur, eoque nomine deposcebatur ad depositionem (c), praesertim quando hac tempestate plerique investiturarum concessiones haeresim

(a) *Natal. Alexand. cit. diss. art. III. seqq.*
(b) *Ivo Carnotens. epist. LX.* (c) *Gotfridus Viterbiensis par. XVII, chron.*

resim reputarent (*a*). Irarum ergo & bellorum caussa recruduit, nec, nisi sub Callisto II. in Concilio Lateranensi an. CIↃCXXII. controversia haec, quae quinquaginta circiter annos rempublicam & ecclesiam agitaverat, inter imperatorem & ecclesiam composita est, ratione, quae utrique parti satisfaceret, excogitata. Etenim restitutis omnino liberis canonicis electionibus, & abolita simonia, statutum, ut non baculo & annulo, sed sceptri traditione fierent investiturae. Mirari subit, cur non antea hoc temperamentum fuerit adhibitum; nam in tantis angustiis unum de duobus erat faciendum, vel feuda regibus dimittere, quod sane gloriosum erat pro ecclesia, vel modum excogitare, quo salvis juribus summae potestatis & emendatis abusibus, spiritualia tradi per principes non viderentur.

Jure novo electio pontificis fit a cardinalibus.

§. XIII. Turbae in Occidentalibus ecclesiis regum nominationibus evaserunt minus frequentes, at in ecclesia Romana, quae integram fere retinuit libertatem electionis, numquam cessarunt, quin in dies magis magisque creverunt. Unde pontificis electio paullatim ad solos cardinales, uno conclavi inclusos, devoluta est. Et primum quidem synodus Romana sub Nicolao II. an. CIↃLIX. occasione turbarum, quas excivit Joannes episcopus Velitrensis, qui armato milite cinctus Romanam cathedram invasit, statuit, ut tantum episcopi cardinales de electione pontifi-

C 2 cis

(a) *Thomass. par. II. lib. 2. cap. 32.*, *Christ. Lupus diss. de laica antist. investitura cap. III.*

cis convenirent tractaturi, & inde assumtis clericis cardinalibus eligerent pontificem, cui electioni reliquus clerus & populus accederent (a). Inde clero non cardinali & populo sensim penitus excluso, ad evitanda schismata statuit concilium Lateranense sub Alexandro III., ut rata tum esset pontificis electio si duae cardinalium partes in unum conveniret (b). Addita est decreto Gregorii X. in concilio generali Lugdunensi necessitas conclavis, ut nempe uno conclavi fere in loco, ubi mortuus est pontifex, cardinales inclusi, eligant pontificem, unde, nisi facta electione non discedant (c). Cardinales praesentes, exspectatis absentibus decem dies, conclave ingrediuntur, salvo tamen absentibus jure ingrediendi conclave re integra post decem dies, & egressis redeundi. Nullus vero ex cardinalibus etiamsi excommunicatus, suspensus, aut interdictus sit, ab electione pontificis excluditur. Quin etiam ex clericis non cardinalibus, & alienigenis eligi potest in pontificem, quamvis ab Urbano VI. ad haec nostra tempora semper papa ex cardinalibus electus sit. Quae omnia speciali jure recepta sunt, ne ex diutina ecclesiae Romanae vacatione universa damnum sentiat ecclesia.

Electio vero episcoporum a capitulis cathedralibus.

§. XIV. Ipsae quoque episcoporum electiones exclusis cleri inferioris & populi suffragiis in Occidente solis capitulis cathedralibus cesserunt. Variis regum nominationibus, & praesertim inve-

---

(a) *Can. I. D. 23.* (b) *Cap. VI. ex. de elect.*
(c) *Cap. III. de elect. in 6., Clement. II. de elect.*

vestituris, suffragia populi ita ceciderant, ut quo tempore canonicae electiones sub Callisto II. restitui coeperunt, non amplius populi videntur fuisse suffragiorum appetentes. Capitula vero cathedralia ex quo clerici sub Chrodogango in vitam communem coaluerunt, & inde etiam relicta communi vita strictius episcopo adhaeserunt, & cum eo unum corpus efformarunt, quod universum referebat presbyterium (a). Unde facile fuit capitulis cathedralibus non minus populum sui juris minus appetentem, quam reliquum inferiorem clerum, qui non amplius presbyterii pars erat, ab episcoporum electionibus excludere, praesertim accedente exemplo ecclesiae Romane, in qua jus eligendi pontificis ad solos cardinales, qui senatum ecclesiae Romanae componebant, transierat. Tempore Innocentii III. adeo privative ad solos canonicos cathedrales episcoporum pertinebat electio, ut ne ipsi quidem episcopi suffraganei cum capitulo ad metropolitae concurrerent electionem (b). Et ex hoc demum tempore varii prodierunt canones & pontificum rescripta, quibus solemnitates & formae electionis in capitulis celebrandae constituuntur, & exortae deciduntur controversiae.

Electionis formae.

§. XV. Generatim electionis species plures esse possunt, sed in eligendis praelatis, quorum morte vidua & sine pastore ecclesia dicitur, jure decretalium tres sunt, *scrutinium* nempe, *compro-*

(a) *Cap.IV.ex. de his., quae fiunt a prael.sine consen.capit.* (b) *Cap.IV.ex.de postulat. praelat.*

promissum & inspiratio (*a*). In electione per scrutinium, quae ordinaria est, praesentibus omnibus, qui debent, volunt & commode possunt interesse, electione nullis adstricta solemnitatibus adsumuntur tres de collegio fide digni, qui omnium etiam a seipsis inquirunt, scrutanturque suffragia, unde nomina *scrutatorum* & *scrutinii* (*b*), idque *secrete*, nemine nempe ex non scrutatoribus audiente, *singillatim*, hoc est non a pluribus conjunctim, & *diligenter*, attendentes, ut omnes omnino praesentes electores debitis modis ferant suffragium. Collecta suffragia ipsi scrutatores expendunt. & conditionata, dubia, alternativa reiiciunt, & qui ea tulerunt pro ea vice excidunt suffragio (*c*), reliqua vero omnia admittunt, & in scripturam redacta mox *in communi* palam facere debent, ut tantum numerus personarum, quae suffragium tulerunt, exprimatur *d*). Inde fit suffragiorum collatio, isque censetur *electus*, *in quem omnes*, *vel major & sanior pars capituli consensit*. Beneficia ecclesiastica conferenda sunt dignioribus, & hinc potius ponderanda, quam numeranda suffragia. Sed ne in rixas, & turbas suffragiorum ponderatione evaderent electiones, moribus receptum est, ut major capituli pars exprimat totius corporis consensum (*e*). Per compromissum fit electio, quando a capitulo nemine dissentiente uni vel pluribus etiam extra capitulum cleri-

(a) *Cap. quia propter XLII. ex. de elect.*
(b) *Florens com. ad tit. decretal. de elect.*
(c) *Cap. II. eod. in 6.* (d) *Barbosa lib. I. jur. eccles. cap.* 19. *n.* 216. (e) *Cabassut. lib. II, theor. & prax. jur. can. cap.* 24. *n.* 14.

ricis electio committitur, idque inductum ne frequentibus capitulorum dissentionibus non sine ecclesiarum damno in longum trahantur electiones. Compromissarii leges adjectas compromisso servare tenentur (a), quae si nullae fuerint expressae, eae censentur adpositae, quae secundum canones omnibus insunt electionibus. Si plures sint compromissarii ille censetur electus, qui majorem numerum punctorum tulerit; in quo a scrutinio differt compromissum. A compromissariis electus, re integra non revocato compromisso, non potest recusari (b). Et demum per inspirationem fit electio, quum nullo praecedente speciali tractatu, suffragia omnia veluti a divino spiritu excitata in unam personam conferuntur. Peccatis nostris inspirationes factae rariores: quin nec facile hodie admitti debent, ne praetextu divini impulsus regulae electionum ab ecclesiae praescriptae negligantur, & aditus electionibus tumultuariis aperiatur (c).

Solemnitates omnibus electionibus communes.

§. XVI. Generatim vero electiones omnes multa habent communia. In primis (I) justa praelato sunt persolvenda (d), nec ante ad successoris deveniendum electionem: singularisque profecto consuetudo olim Alexandriae obtinuit, ut non adhuc sepulto mortuo episcopo novus eligeretur (e). Celebrari (II) quoque debent ele-

(a) *Cap. XXXII. ex. eod.* (b) *Cap. XXXIII. ex. eod.* (c) *Espen. par. II. tit.* 21, *cap.* 4. §.9. (d) *Cap. XXXVI. ex. de elect.* (e) *Epiph. haer. LXIX.*

electiones omnes publice & palam in ecclesia, aut alio loco consueto, quod jus, reprobatis electionibus clandestinis (a), semper servavit ecclesia. Sunt electiones clandestinae, quae celandi animo per privata conventicula importuno tempore & loco celebrantur: qualem fuisse M. Athanasii electionem olim Ariani calumniabantur (b). In omni porro electione (III) advocari debent omnes de capitulo, qui suffragium habent, & possunt interesse, tam praesentes, quam in eadem provincia absentes, darique oportet absentibus tempus competens, quo se praesentes sistant. Ex justis vero caussis absentes etiam vicaria unius de collegio opera suffragium ferre possunt (c). Demum (IV) novo decretalium jure trium mensium spatio episcopi & majores dignitates regulares, ceteri vero beneficiarii intra sex menses eligi debet (d). Hoc autem semestre non a die vacationis, sed a die scientiae numeratur (e), & porro utrumque tempus non currit, si justa caussa, quominus electio fiat, sit impedimento (f): Si tempore praescripto electio non celebretur, eligentes cadunt jure electionis, & pro ea vice sacerdotis constitutio devolvitur ad superiorem (g). Et hoc est negligentiam supplere praelatorum: meritoque inductae

(a) *Cap. XLII §, ult. ex. eod.* (b) *Philostorg. lib. II.* (c) *Cap. XLII. ex. eod.* (d) *Cap. XLI. ex. de elect. cap. II. ex. de concess. praeb.*
(e) *Cap. III. ex. de suppl. neglig. praelat.*
(f) *Cap. XLI. & ult. ex. de elect.* (g) *Cit. cap. XLI., can. III. ex. de suppl. neglig. praelat.*

ſtae devolutiones, nec cum damno eccleſiarum impune eſſet trahere in longum electiones.

Poſtulatio *ejuſque forma*.

§. XVII. Jure decretalium ſpecies electionis, ſed extraordinariae, cenſetur *poſtulatio*. Populi & cleri ſuffragia quandoque in antiquis canonibus nomine *poſtulationis* deſignantur (a): atque adeo poſtulatio eadem erat ac electio: nec ſi populus minus idoneum expetebat, actu ab electione diſtincto erat procedendum, ſed de more fiebat electio, quam metropolita cum epiſcopis provincialibus expendens, vota populi admittebat, aut reiiciebat, prout utilitas eccleſiarum poſtulabat. Sed labentibus annis quum magno numero coepiſſent minus idonei ad dignitates eccleſiaſticas adſpirare, *electio* & *poſtulatio* in duos diſtinctos actus abierunt, ita nempe ut electio eſſet idoneorum. poſtulatio vero vitio canonico laborantium. Unde poſtulatio eſt inſtans capituli petitio ad ſuperiorem directa, ut ex indulgentia ad clerum vel dignitatem eccleſiaſticam eum admittat, qui canonico vetatur impedimento. Ergo in poſtulatione ante omnia procedit electio, in qua ex majori ſuffragiorum numero concluditur, niſi *poſtulabilis* cum *eligibili* concurrat, nam in hac ſpecie ad excludendum *eligibilem* duplo majora puncta requiruntur (b). Celebrata electione preces ad ſuperiorem inſtituuntur, ut canones relaxando poſtulatum admittat. Superior, cui preces poſtulantium diriguntur,

(a) *Cap. XVI. D. 61., can. IX. D. 65.*

(b) *Cap. III. ex. de poſtul. praelat., cap. XL. ex. de elect.*

si episcopi postulentur, est summus pontifex (*a*), proximi vero superiores in inferioribus praelatis. Integrum est pontifici preces non admittere, quia magis est gratiae, quam justitiae veniam canonum indulgere (*b*), quamvis sine justa caussa inferiores praelati postulationem reiicientes a summo pontifice cogi possint (*c*). Admittitur vero postulatio praevia caussae cognitione, qua inquiritur in solemnitates postulationis, & vero etiam num e re ecclesiastica sit pro ea vice cum impeditis dispensare. Et quoniam a superioris indulgentia pendet admissio postulationis, designatus ante admissionem nullum jus adquirit, & re integra, hoc est nondum petitione superiori praesentata, capitulum consilium recte mutabit suum.

Consensus electi in electionem.

§. XVIII. Post electionem jure celebratam electi oportet exquirere consensum (*d*), quod adeo verum est, ut consensu ante electionem postulato propter ambitus suspicionem electio non subsistat (*e*). Praesentata electione unius mensis spatio debet electus consentire, nisi iure per electionem quaesito cadere velit (*f*). Satis profecto sunt unius mensis induciae, quo quis deliberet, num injectum onus subire debeat, expendatque precibus ad Deum fusis & prudentum etiam adhibito consilio, num propriae vires & virtutes respondeant vocationi. Quamvis enim

(a) *Cap. IV. ex. de postul. prael.* (b) *Cap. III. ex. eod* (c) *Barbosa lib. I. de jur. eccles. cap.* 19.
(d) *Cap. XXXIV. ex. de elect. cap. VIII. eod. in* 6.
(e) *Cap. XLVI. ex. eod.* (f) *Cap. VI. eod. in* 6.

enim qui gradus ecclesiasticos sponte appetunt, nisi in votis tantum sit labor & opus & studium exercendae caritatis, indigni sint & reiiciendi (a); ubi tamen justa praecedit ecclesiae vocatio, & requisitae adsunt qualitates cum laude injectum onus sponte admittimus, modo tantum opus bonum intendamus. Semel autem ab electo admissa electione; electores amplius non possunt resilire (b), poteſtque electus, electoribus etiam invitis, a superiore petere electionis confirmationem, non vero ante confirmationem ecclesiae se admiscere administrationi, quod si faciat jure per electionem quaesito statim excidit. Non electio, sed confirmatio moribus praesentibus pastorem constituit. Solis episcopis & abbatibus extra Italiam, qui ἀμέσως a pontifice pendent, vel ab ipso petere debent confirmationem, ob locorum distantiam benigne indultum, ut omnibus suffragiis electi interim ecclesias administrent (c).

An electus cogi potest ad assensum?

§. XIX. Quid si electus factae electioni recuset consentire, an ad assensum recte cogitur? Primis saeculis nil frequentius, quam vi instatae plebis, aut etiam episcopis auctoribus facta ordines collati. Ita vi ordinati sunt Athanasius, Ambrosius, Paulinus, Nepotianus, Paulinianus, Augustinus, Martinus Turonensis, Macedonius anachoreta aliique. Tantum sacro ministerio di-

D 2 gni

(a) *Thomass. par. II. lib. 2. cap. 65. seq.*
(b) *Cap. XXI. & seq. ex. de elect.* (c) *Cap. XLIV. ex. de elect., cap. V. eod. in 6.*

gni censebantur, qui ordinabantur inviti (a). Contra vim calcitrare nihil quidquam proficiebat, nisi per Christi nomen jurassent, se ordinationem non admissuros, quod Basilius tradit (b). Et hinc forsan raptorum per vim os subinde tenebatur, ne jusjurandum pronunciarent (c). Suo modo sacerdotia munera reputabantur publica, quae imponuntur etiam invitis. Qui vero sic ad sacerdotia rapiebantur, non ex contemtu sacri ministerii, aut pertinaci inobedientia repugnabant, sed quod se tanto muneri impares reputarent, vel quod solitudini addicti, quiete tantum delectarentur. Sed inde lege Leonis & Majoriani imperatorum (d), & decretis Simplicii pontificis (e) & concilii Arelatensis III. (f) ab ordinationibus vis remota est, invaluitque disciplina, ut ad sacerdotia tantum consentientes admittantur. Itaque moribus praesentibus si ad dignitates ecclesiasticas vocati non consentiant, quod in tanto earum ambitu non adeo frequens est, rationibus, obsecrationibus, increpationibus expugnandi, modo alias digni sint, & obtentu infirmitatis suae electionem non admittant; & si ita repugnantia non frangatur, vis non debet inferri.

Qui desiit regius in electiones assensus.

§. XX. Jam principum in episcoporum electiones assensus antiquis moribus inductus etiam translatis ad capitula cathedralia electionibus jure de-

(a) *L. XXXI. C. de episc. & cleric.* (b) *Epist. can. ad Amphiloch. can. X.* (c) *Epiph. epist. ad Jo: Hierosolym.* (d) *Novel. II. in append. C. Th.* (e) *Epist. II. ad Jo: Raven.* (f) *Can. VII.*

decretalium requiri debet (*a*). Sed distant decretales a moribus pridem receptis, etenim jure decretalium post electionem debet regius assensus postulari, eoque posthabito electio non infirmatur; sed pristinis moribus regius assensus fere ipsam antecedebat electionem: quo jure etiam post translatas in capitula electiones reges aliqui, in primis Galliae uti non desierunt. Apud nos temporibus Nortmannorum etiam viguit regii assensus necessitas, & pupillo adhuc Friderico II. *vice regia* Innocentius III. ejus balius electionibus consensit (*b*). Sed eo rem redegit Innocentius, ut tantum in speciem jus regium servasse videatur, etenim ea lege Constantiae Friderici matri, ipsique puero Friderico dedit regni investituram, ut rex requisitus assensum omnino praestaret (*c*), quum antea pactis inter Hadrianum IV. pontificem & Guilielmum I. initis, & vero etiam de more ceterorum regum si nullae contra caussae suaderent, reges nostri admittebant electiones. Qua de re grandior factus Fridericus ipse conquestus est. Paullo post regno ad Andegavenses translato, desierunt reges nostri electionibus assentiri: etenim Carolus I. Andegavensis, cui tantum cordi erat novi regni adquisitio, facile ea lege admisit a Clemente IV. datam investituram, ut creandis ecclesiarum praelatis numquam regius assensus requireretur, Generaliter vero labefactari necesse fuit regium hoc jus nominationibus episcoporum in

(a) *Cap. XIV.*, & *XXVIII. ex. de elect.*
(b) *Cap. XVIII. ex. eod.* (c) *Innoc. III. lib.* 1. *ep.* 410.

in pontificem translatis; nam indignum habebatur, electiones a pontificibus factas consensione regum confirmari. Etiam Innocentius III. exclusit regium assensum, quo electiones apud sedem apostolicam factae probabantur. *Super electionibus*, inquit in litteris ad Joannem regem Angliae (*a*), *apud sedem apostolicam approbatis non consuevit assensus principum exspectari*. Quam regulam ea ratione confirmat Christianus Lupus, quod nullo pacto conveniebat directam & probatam a sede apostolica electionem laico regum judicio subjacere (*b*). At reges electionibus assentientes, non suo judicio subiiciebant directas a pontifice electiones; sed regia exercebant jura, quibus tamquam populi capita merito aucti sunt.

Electiones & collationes beneficiorum ad pontificem devolutae.

§. XXI. Penes capitula cathedralia diu steterunt episcoporum electiones, quo eodem tempore dignitates ecclesiarum & canonicatus capitula, interveniente aliquando episcopo, eligebant, cetera beneficia collationis episcoporum erant. At lapsu temporis mutata disciplina, electiones episcoporum & omnium fere beneficiorum collationes ad pontificem devolutae. Paullatim tanta moles inedificata; administris mandatis de providendo; reservationibus, praeventionibus. Mandatis pontifices capitulis aliisque beneficiorum collatoribus praecipiebant, ut certis designatis per-

(a) *Apud Matth. Paris. ann. CIↃCCVIII.*

(b) *Diss. de reg. antist. nominat. cap. VI. tom. IV. oper. E. V.*

personis conferrent beneficia; praeventionibus, primi occupabant & conferebant, nihil imminuto pro sequentibus vacationibus jure collatorum, reservationibus vero quidquid juris habebant collatores, in sedem apostolicam transtulerunt. Viam aperuerunt reservationibus ultra tempus protractae electiones, frequentes inter eligentes electosque discordiae ad supremum apostolicae sedis judicium deferri solitae, bella & discordiae inter pontifices & reges, & vero etiam principum preces, quibus a pontificibus petebant, ut certis personis darent episcopatus. Primus Clemens IV. generatim sedi apostolicae reservavit dignitates & beneficia omnia, quae apud sedem apostolicam vacarent (*a*). Sed inde Clemens V, (*b*), Joannes XXII. (*c*), Benedictus XII. (*d*) aliique successores pontifices suis constitutionibus & cancellariae regulis novas inducentes reservationes, & antiquas confirmantes, episcopatus omnes & reliqua paene omnia beneficia sedi apostolicae reservarunt. Et quamvis Benedictus XII. & alii pontifices beneficia sibi reservantes, ad tempus reservationes inducere profiterentur (*e*); reservationes tamen sub successoribus persistebant, quando status Romanae ecclesiae talis erat, ut beneficiorum collationes abiicere non posset. Nec deerant momenta, quibus mandata, praeventiones, reservationes pontifices tuerentur. Pro certo enim erat, episcopos esse vocatos in partem solli-

(a) *Cap. II. de praeb. in* 6. (b) *Clement.* in plerisque *de elect.* (c) *Extravag.* ex debito *de elect. inter comm.* (d) *Extravag.* ad regimen *de praeb. inter com.* (e) *Cit. extravag.* ad regimen.

licitudinis non in plenitudinem potestatis, & ecclesias omnes majores, minores ab ecclesia Romana fuisse institutas: quae duo semel recepta speciosas rationes mandatis, praeventionibus, reservationibus pontificiis suppeditabant. Certe Clemens VI. litteris ad Eduardum regem Angliae omnium ecclesiarum & dignitatum fundatione ecclesiae Romanae vindicata, docuit plenariam omnium ecclesiarum, beneficiorum & officiorum collationem ad Romanum pontificem pertinere (*a*).

Querelae contra reservationes earumque revocatio.

§. XXII. Canonicae electiones & beneficiorum collationes a capitulis & ordinariis collatoribus in pontifices translatae, auxerunt quidem Romanae sedis dignitatem, at malorum iliadem non minus in ecclesiam, quam in rempublicam invexerunt. Episcopi in hac parte, ut in multis aliis, paene non amplius mysteriorum Dei dispensatores, exteri linguae & legum patriarum ignari, & aliquando principibus suspecti ad ecclesias promoti; posthabiti digniores, sexcentae lites excitatae, patroni suis privati juribus. Unde factum, ut contra pontificias beneficiorum collationes passim omnes declamarent, reges, episcopi, capitula, patroni, nationes omnes. In concilio Constantiensi an. CIƆCCCCXIV. congregato legati ecclesiae Gallicanae instanter petierunt, canonicas electiones & beneficiorum collationes ordinariis collatoribus restitui; sed patres unitatem ecclesiae, extincto schismate, restituere adla-

(a) *Ap. Raynaldum ad ann. CIƆCCCXLIII.*

laborantes, articulum de restituendis electionibus beneficiorum futuro pontifici una cum concilio commiserunt; at inde electo Martino V. re infecta discessum. Ergo paucis post annis in concilio Basileensi exclamarunt episcopi, reservationibus abrogatis, canonicas electiones restitui, precesque admittentes concilii patres omnes pontificias resciderunt reservationes, una tantum excepta, quae sexto decretalium intexta, juris pontificii facit beneficia in curia vacantia (a).

Regiae episcoporum nominationes.

§. XXIII. Decretum hoc concilii Basileensis plaudentes exceperunt Galli, illudque in comitiis Bituricensibus auctoritate regis probatum ann. CIↃCCCCXXXVIII. in *pragmaticam sanctionem* conjecerunt. Ita in Gallia restitutae canonicae electiones, sed in aliis regionibus, ubi decreta concilii Basileensis non eadem veneratione excepta sunt, reservationes in statu perstiterunt suo. Interim quemadmodum pontifices aegre ferebant pragmaticam sanctionem; ita reliquos principes male habebat, sibi subditos canonicos electionibus episcoporum excidisse, & suorum regnorum ecclesiis a Romanis pontificibus episcopos praefici. Ergo pactis conventis, vel apostolicis indultis nominationes episcoporum regibus concessae, vel capitulis restitutae, confirmationes vero pontificibus reservatae. In Gallia post diuturnas contentiones pragmaticae sanctionis abolito nomine, pactis conventis inter Leonem X. & Franciscum I. regibus cesserunt episcoporum nominationes (b).

(a) *Cap. II. de praeb. in 6.* (b) *V. Petr.de Marca lib. VI. de C. S. & I. cap.9.*

Similiter in Hispania non minus indulto Hadriani VI. summi pontificis, quam jure patronatus catholici reges eligunt episcopos (a). Sed in Germania pactis conventis inter Fridericum III. imperatorem & nonnullos alios principes & Nicolaum V. capitulis electiones restitutae. Apud nos vero tantum vigintiquatuor episcopatus sunt regiae nominationis, quod Clemens VII. Carolo V. ejusque in regno successoribus indulsit (b). Quo vero principes recte nominationibus episcoporum defungantur, ecclesiae bonum ob oculos habere, & viros spectatae pietatis & eminentis doctrinae seligere debent, alias malae villicationis eorum, quos elegerunt, apud Deum rei sunt. Unde olim Valentinianus senior rogatus ab episcopis ut ob mortem Auxentii ecclesiae Mediolanensi episcopum daret, onus defugiit, respondit que: *Majus est viribus meis hoc negotium. Vos qui divina gratia ornati estis, ab illo splendore illuminati melius discernetis* (c).

☞ *Jus nominationis ad episcopatus nostris Principibus usque a Nortmannorum aetate sartum tectum servatum fuisse inconcussa saec. XI. ac seq. temporum monumenta testantur: sane ipse Rogerius Comes ecclesiae Traginensi Robertum praesulem nominavit, eumque Urbano II. consecrandum praesentavit, quem postea ad ecclesiam Messanensem transtulit. Idem Princeps ecclesiae Agrigentinae Gerlandum, Mazariensi Stephanum, Catanensi* Ro-

(a) *Covarruvias ad cap.* possessor *par. II.* §. 10. *n.* 5. (b) *Regens de Ponte dec. XII. Regens de Marinis resol. lib.* 1. *cap.* 152. *n.* 15. (c) *Apud Theodoret. lib IV. cap.* 5.

Rogerium , Syracusanae alterum Stephanum , Melitensi Gothofredum designavit , permultosque Abbates & Archimandritas constituit . Vid: Pirrum in notitiis dict. ecclesiarum . Et quamvis Romani Pontifices hoc jure successores principes privare conati fuerint , & quandoque effecerint ; nihilhominus pervetustum hocce jus nunquam sibi e manibus eripi passi sunt Reges nostri . Etenim Fridericus I. cujus infantiâ abusus Innocentius III. ejus tutor Principum consensum ab electionibus episcoporum expunxerat , ut Regni habenas accepit , Tutoris factum improbavit , & licet postea ut absolutionem a Gregorio IX. obtineret se liberas electiones episcoporum facturum promisisset , minime fidei datae standum esse duxit , eo quod non posset se suosque successores hoc jure abdicare . Nullius autem momenti sunt Caroli Andegavensis ac Friderici III. hac de re Romanis Pontificibus de liberis electionibus concedendis factae promissiones . Siquidem primus , ut morem Pontifici gereret , a quo regnum acceperat , hoc sese jure immerito expoliavit . Alter vero inter Baronum Siciliae tumultus jura Regni minime tueri curavit . Tantum autem abest jus nominationis Episcoporum ea tempestate a nostris Regibus excidisse , ut inter capitula Regis Martini cap. 67. decernatur nullum in episcopum ecclesiarum cathedralium admitti sine praevio Regis jussu ; *nec tantum consuevere Siculi Monarchae ecclesiis vacantibus episcopos nominare , sed haud raro dum adhuc episcopi viverent eorum praesulatus expectativam , seu designationem alteri conferre . Ita an. 1405. cit. Martinus Montis Regalensis episcopatus expectativam Joanni de Vintimillio fecit : Regina*

E 2 *Blan-*

Blanca an. 1412. *e Siculis praesulatibus, qui primum vacaret Ubertino de Marinis promisit, idemque egit erga Raynerium de Mauro Alphonsus Rex an.* 1424. *Argumentum hoc satis aperte demonstrat perpetuum jus nostrorum Principum, circa electiones episcoporum. Regnante Ferdinando II. cum dissidium inter eum, ac Sixtum IV. P. M. de hoc jure, quod sibi avocaverat Pontifex, enatum esset, Bulla Urbani II. Rogerio Comiti ejusque successoribus data in medium allata est, in qua plenum praesentationis jus eisdem concedebatur, Pontificioque diplomate Innoc. VIII. Sixti IV. successor decrevit in posterum ad Regis Siciliae petitionem Bullas consecrationis expediendas, in quibus juris Regii Patronatus expressa mentio haberetur. (Vid. Codicem Siculum Dominici Giarrizzo p.* 344. *in adnot. ad Bullam Sixti V., ubi historia hujus controversiae ex integro exscribitur) Dissidiis iterum inter Romanam curiam, ac Carolum V. Regem Siciliae anno* 1529. *quoad controversa jura Sacerdotii & imperii excitatis, novo foedere inito Jus regiae praesentationis Regi nostro confirmatur peculiari diplomate Clementis VII. P. M., in quo citat: Pontifex declarat*: Cum diversi Romani pontifices clarae memoriae Ferdinando Regi ejusque praedecessoribus, eidemque Carolo Romanorum Imperatori Siciliaeque Regi Jus Patronatus praesentandi personas idoneas ad cathedrales ecclesias, pro quovis tempore ratione fundationis, ac recuperationis ecclesiarum de manibus infidelium concesserint, idem jus novo hoc diplomate firmare, ratumque habere. *Eadem habent Adrianus VI. ac Paulus III. ann.* 1536., *qui beneficia Regii Patronatus etiam in Romana curia*

quo-

quomodocumque vacatura nonnisi Regia accedente nominatione conferenda esse constituit, ac Pius V. in Bulla ad Philippum Primum Siciliae Regem data; quae omnia accuratè exposita riteque digesta habentur in citato Codic. Sicul. Dominici Giarrizzo Tit. 8. de sacrosanctis episcopis. Inde factum est ut Tom.3. Pragm. editionis Caesini Tit.8. cautum sit ut denegetur executio pontificiis Bullis circa collationes beneficiorum nisi caedula Regiae praesentationis in ipsis fuerit inserta.

Duo adhuc adnotanda supersunt, ut omnibus numeris animadversio nostra de episcoporum nominationibus absolvatur. I. A temporibus Regis Joannis nempe medio saeculo XIV. observari caepisse legem illam in Sicilia, qua ab omnibus beneficiis, ac praesertim archiepiscopatibus, episcopatibus, abbatiis &c. escluduntur alienigenae cujuscumque ordinis ac dignitatis etiamsi cardinalitio honore praefulserint. Imo invectis ea tempestate Romanae Cancellariae regulis, cum permulta beneficia Sicula Romae extraneis conferri caepissent a pontificibus, dictus Joannes irritas tales electiones extraneis factas declaravit, dictasque regulas omni robore destitutas voluit, quascumque resignationes vel pensiones super beneficia istius Regni extraneis constitui vetans, interdictoque ad Romanam Curiam, ut haec negotia peragerentur, accessu. Haec omnia Pragmatica Sanctione die 15. Novembris anni 1392. in perpetuum sanxit cit. Monarcha novaque lege firmavit ejus successor Alphonsus diplomate anno 1418. dato. Confer utrasque constitutiones T. 4. Sic. Sanct. p. 165. & seqq. Cum vero praedictae Joannis & Alphonsi constitutiones labentibus annis obsolevissent, ex eoque non levia

pa-

paterentur incommoda Siculae ecclesiae exteris ipsarum beneficia administrantibus, iisque parum de divino cultu, ac gregis commissi cura sollicitis ac quandoque extra dioecesim suam commorantibus in generalibus Regni comitiis ann. 1502. *Ferdinando II. Regni totius vota exposita fuere, & alternativa in beneficiis Regii Patronatus a Rege concessa, scilicet ut de duobus electionibus quorumcumque beneficiorum Regni nostri una electio in personam Siculi caderet, altera vero arbitrio Regis libera committeretur. Cap.* 34. *Ferdinandi quod extat T.* 1. *Capitulorum Regni p.* 536. *Nostra denique aetate ex decreto invictissimi Caroli III. tunc Siciliae nunc Hispaniarum Monarchae, si Panormitanum Pontificatum excipias, a reliquis Siciliae sacerdotiis alienigenae omnino arcentur cap.* 2. *ejusdem T.* 2. *Cap. Regni: quod profecto decretum, ait* Francischus *Testa, in not. ad cap.* 34. *Ferdinandi II. praeclarum erit, aeternumque monumentum non solum clementissimi Principis in Siculos largitatis, sed etiam ejusdem summae erga Deum pietatis & religionis: quandoquidem sacris institutis ecclesiae disciplinae maximè consectaneum est, sacerdotia indigenis mandari.* II. *Melitensis Insulae utpote Regi nostro subditae episcopum eligi ad praesentationem Magistri Ordinis Hierosolymitani, qui tres viros quorum unus subditus Regi sit, eidem monarchae sistit, ex quibus ad episcopatum a Rege unus eligitur. Tom.* 14. *Sic. Sanct. p.* 103.

CA-

CAPUT XXII.

De examine ordinandorum & electorum confirmatione.

Examen ordinationi praemittendum.

§. I. NOmine examinis in cooptandis ſacris miniſtris intelligimus diligentem perſcrutationem qualitatum, quas in clericis canones requirunt. Manus cito nemini imponendas omnibus epiſcopis Timotheum adloquens apoſtolus praeciperat (*a*). Vetans autem apoſtolus *cito* manus imponi, ex antiquorum patrum ſententia juſſit, ſacerdotes adſumi *non ex prima probatione*, *nec ſecunda*, *nec tertia*, ſed ubi conſideratio diuturna & exactiſſima diſcuſſio praeceſſit (*b*). Valebant quidem in ordinandis clericis populi ſuffragia ad bonorum merita praedicanda, & malorum vitia detegenda, praeſertim ubi ambitus aberat a ſacris miniſteriis; at in re tanti momenti ulteriorem etiam adhibitam eccleſia voluit diligentiam, unde factis ipſis conſtaret aptos & idoneos eſſe, qui ſacerdotes creabantur. *Nullus*, ſtatuunt patres concilii III. Carthaginienſis (*c*), *ordinetur clericus*, *niſi probatus fuerit vel epiſcoporum examine*, *vel populi teſtimonio*, hoc eſt epiſcoporum examine & populi teſtimonio; in ſcriptoribus enim quarti & quin-

(a). 1. *ad Timoth. V.* 22. (b) *Chryſoſt.hom.XVI. in* 1. *ad T.moth.* (c) *Can. II. D.* 24.

quinti saeculi *vel* saepe vim habet conjunctionis. Etiam Athenienses quos elegerant in magistratus, examini, quod dicebant δοκιμασίαν, *explorationem*, subiiciebant (*a*). Qui examine non praemisso ordinantur, *furtive* ordinari dicuntur. Furtive ordinati generaliter olim a clero abiiciebantur (*b*); at jure decretalium ante ordinationem sub excommunicatione proposito interdicto, ne non examinatus accedat, furtive ordinati perpetuum alieni sunt a canone, tantumque post susceptum habitum regularem a pontifice restituuntur; interdicto vero omisso episcopi venia in ordinibus susceptis ministrabunt, & ad majores promoventur (*c*).

Spectat examen praecipue mores & scientiam ordinandorum.

§. II. Ordinationi praecedens examen spectat certe omnes canonicas clericorum qualitates, at praecipue versari debet circa mores & scientiam cuique gradui convenientem. Sane integri mores & scientia adeo necessaria sunt in regimine animarum, ut iis destituti clerici oneri potius, quam aedificationi sint ecclesiae. Pro recta morum exploratione olim inductum, ut nullus peregrinus ignotus in aliena ecclesia clericus ordinaretur (*d*), statuitque synodus Meldensis (*e*), ut nemo ordinetur, nisi in civitate, ubi examen instituitur, ad minimum uno moretur anno. Be-

(a) *Potterus lib. I. archaeolog. Graecae cap.* 11.
(b) *Can. IV. D.* 81. (c) *Cap. I. seqq. ex. de eo, qui furtive ord. suscepit.* (d) *V. sup. cap. XX*, §. 16. (e) *Regino Prumiens. lib. I. de eccles. discipl. cap.* 389.

Bene siquidem acta vita regulariter externis probatur testimoniis, quae tum sunt idonea, quum qui testantur ipsi probati & diligentes viri sunt, & vitam conversationemque ejus, de quo ferunt testimonium, cognitam habent & perfectam. Scientia vero exploratur propositis interrogationibus de iis, quae scire clericos oportet. Speciatim formulam inquisitionis scientiae in episcopo requisitae proponunt patres concilii III. Carthaginiensis, qua non tantum eae proponuntur quaestiones, quae tum erant doctrinae controversae, verum etiam generalis continetur inquisitio, *si in lege domini instructus, si in scripturarum sensibus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus* (a). Similiter patres concilii septimi generalis can. II. diligenter a metropolita inquiri praecipiunt, num episcopus promtam scripturarum & canonum scientiam habeat. Gradus academici idonei testes de scientia forent, modo dignis & de litteris bene meritis concederentur, nec in vile abiissent mercimonium.

Jus & methodus examinandi episcopos.

§. III. Instituitur autem examen ex officio, & quidem ab eo, cujus est manuum impositio (b). Ita episcoporum examen spectabat ad metropolitam & episcopos comprovinciales, metropolitarum ad patriarchas, & in iis dioecesibus, ubi nulli erant patriarchae, ad ipsos episcopos comprovinciales. Primis saeculis in plerisque provinciis eodem tempore populus episcopum petebat, & metropolita provinciaeque episcopi in-

(a) *Can. IV. D.* 23. (b) *Cap. XXIV. ex. de elect.*

ecclesia vacante praesentes in electi inquirebant qualitates, & manus imponebant (a); sed inde turbis in longum distractis electionibus, decretum electionis cleri & populi subscriptionibus & testimonio visitatoris munitum missum fuit ad metropolitam, qui accitis provinciae episcopis de electi qualitatibus instituit inquisitionem. Ipsi etiam qui a palatio mittebantur episcopi ordinandi examini metropolitae & episcoporum subiiciebantur: quin in hac specie ex concilio III. Valentino an. IↃCCCLV. celebrato rigor examinis intendebatur, ne in ovile Christi minus probatus pastor irreperet. Electionibus ad capitula cathedralium devolutis judicium examinis ad formulas forenses accommodatum est. Metropolita specialiter electos & contradicentes citavit, ceteros vero per edictum (b), terminoque praeterlapso, sive rogatus a partibus, sive ex officio judicium suscepit, scrutatusque est electi qualitates & modum electionis.

Episcopus instituit examen clericorum omnium.

§. IV. Presbyterorum autem & reliquorum omnium clericorum examen episcopus, cui eorum ordinandorum jus est, debet instituere, nec officii pastoralis onus facile patitur, ut tantam provinciam aliis demandet. Ecclesiae etenim salus pendet ab optimorum ministrorum constitutione, ac proinde ipse episcopus examini debet praesidere, ne cito manus imponens, peccatis communicet alienis. Sed jampridem in officio pastorali remissiores facti episcopi examen ordinan-

(a) *Cyprian. epist. LXVIII.* (b) *Cap. fin. de elect. in 6.*

nandorum aliis demandare consueverunt. Romae Hieronymi aetate ad archidiaconi testimonium presbyteri ordinabantur (a). Et in concilio Nannatensi statuitur (b), ut episcopus a latere suo eligat sacerdotes, aliosque prudentes viros, gnaros divinae legis & exercitatos in ecclesiasticis functionibus, qui canonicas ordinandorum explorent qualitates. At Tridentini patres ab ipsis episcopis in qualitates ordinandorum inquiri voluerunt, accitis tamen sacerdotibus & aliis prudentibus, divinae legis peritis & in ecclesiae functionibus versatis (c). Ita recentata praxis, quam in recipiendis ad sacros ordines Adeodato episcopo Gregorius M. (d) servandam his verbis praescripsit: *Si quando de iis recipiendis* (nempe ad sacros ordines) *tractari necesse est, graves expertosque viros consiliis vestris adhibete participes, & cum eis communi de hoc deliberatione pensate.*

Indigni removentur, & electio fere devolvitur ad superiorem.

§. V. Jam absoluto ordinandorum & electorum examine, minus idonei removentur, electores, qui scientes prudentes indignum elegerunt, pro ea vice eligendi cadunt potestate, & electio devolvitur ad superiorem. Populi suffragia eo praesertim olim spectabant, ut merita & demerita electorum detegerentur, ut proinde jure suo merito exui debebat populus, qui suffragiis abutens eligeret indignum. Itaque in

 hoc

(a) *Epist. LXXXV. ad Evagrium.* (b) *Can. V. D. 24.* (c) *Sess. XXIII. de ref. cap. 7.*
(d) *Lib. II. epist. 48.*

hoc casu metropolitae & episcoporum provincialium erat ecclesiis episcopos praeficere. Quin quo tempore nominationes episcoporum erant apud reges, si facta electionis potestate sciens populus in indignum consentiret, episcopi constitutio potius ad regem, quam ad metropolitam aliquando devoluta est (a). Penes capitula inde subtilioribus regulis adstrictis electionibus malitia electorum indignum eligentium a vitiis electionis distincta est. Sane si electores scientes eligant indignum, electio nulla est, & ipso jure devolvitur ad superiorem (b), modo omnes in indignum consenserint, nam si in ea electione major pars indignum, minor vero dignum eligat, minoris partis praevalet electio (c). Quod si in ipsis electionis solemnibus peccatum sit, sententia opus est, quo jure eligendi capitulum cadat (d), nisi confirmatio ad sedem apostolicam pertineat, vel electiones per appellationem ad pontificem deferantur, quibus casibus jus omne ad pontificem devolvitur, qui aliquando ad ipsos electores remittere consuevit (e).

Confirmatio episcoporum.

§. VI. Quicumque vero per inquisitionem idonei inventi sunt, ad sacrum admitti debent ministerium. Ita presbyteri & reliqui inferiores clerici stato tempore ordinantur, episcopi vero confirmantur, & inde manuum accipiunt impositionem. Confirmatio est concessio episcopatus,

(a) *Thomass. par. II. lib. 2. cap. 21. n. 9.*
(b) *Cap. VII. & XX. ex. de elect.* (c) *Cap. XXII. seq. ex. eod.* (d) *Cap. XLII. & L. ex. eod.*
(e) *Florens ad tit. de elect.*

patus, per superiorem facta, qua praevia caussae cognitione, probatur electio, & electus pastor ecclesiae constituitur. Per decem & amplius saecula per solam manuum impositionem pastores ecclesiarum constituti, unoque quasi actu, examine peracto, electus a metropolitano & episcopis comprovincialibus confirmabatur & consecrabatur. Unde in antiquis monumentis tantum electiones & consecrationes episcoporum memorantur, nec unquam talis occurrit confirmatio, quae ecclesiae pastorem constituat. A consecratione sejuncta videtur confirmatio circa saeculum XI., quo ordinatio a collatione beneficii distingui coepit (a): sane reipsa confirmatio nihil aliud est, quam collatio episcopatus, quae veteri stante disciplina, inhaerebat ordinationi. Spectat autem confirmatio ad proximum superiorem, solusque metropolita jure decretalium electos episcopos confirmat; separata enim a consecratione confirmatio praesentiam plurium episcoporum minus fecit necessariam. Peti autem debebat ab electo & eligentibus simul, aut e solo electo confirmatio spatio trium mensium a consensu in electionem ab electo praestito, quo tempore exacto irrita erat electio, si nulla justa caussa petitioni fuisset impedimento (b). Interim a judicio superioris electionem confirmantis, aut reiicientis ad pontificem appellabatur, unde nova judicia, quibus scatent libri decretalium.

Ef-

(a) *Espen. par. I. tit. 14. cap. 1.* (b) *Cap. XLI. & ult. ex. & cap. VI. de elect. in 6.*

Effectus confirmationis.

§. VII. Jam ex nova disciplina confirmationis, quae ecclesiae pastorem constituit, plures insignesque sunt effectus. Inter ecclesiam & episcopum intercedens spirituale conjugium, quod electione initiatur, ratum fit confirmatione, & manuum impositione completur, quod Innocentius III. docet (*a*). Episcopi confirmatione omnem sacram consequuntur jurisdictionem (*b*), iis tantum exceptis, quae ἀμέσως ab ordinatione pendent; statim episcopalibus insignibus & privilegiis utuntur (*c*); nec jure decretalium aliud erat opus, quo episcopi ecclesiae suae bona administrarent (*d*). Ita consecratio in partes veluti tributa est, ejusque plerique effectus una cum examine electionis confirmationi cesserunt, tantumque ordinatio retinuit ordinis potestatem & episcopalis characteris dationem. Quae omnia antiquae adversantur disciplinae, quae pastoris constitutionem & omnem sacram potestatem ab ordinatione repetebat, nec inter ordinis & jurisdictionis potestatem adgnoscebat differentiam (*e*). Ipsi Romani pontifices quamvis legitime electi ante consecrationem pastores non habiti. Certe nec Anastasius Bibliothecarius, nec quisquam alius antiquorum Stephanum II. vulgo dictum inter pontifices retulit, quod ante consecrationem obierit. Primus Baronius ex nova disciplina hunc Stephanum inter pontifices recensuit,

---

(a) *Cap. IV. ex. de translat. episc.* (b) *Cap. VII. & cap. XV. ex. de elect.* (c) *Cap XVII. ex. eod.*
(d) *Glossa in d. cap. XV.* (e) *Espen. par. I. tit. 14. cap. 5.*

fuit, & ita ceteros deinceps omnes uno fubmovit gradu, & quem alii appellant Stephanum II. ipfe Stephanum III. coepit appellare, ut Papebrochius adnotavit (*a*). Id tantum de antiqua fupereft difciplina, quod ante confecrationem confirmatus epifcopus fimpliciter non dicitur, fed cum addito *electus*.

Hodie fummus Pontifex electiones epifcoporum confirmat.

§. VIII. Sed tandem confirmationes epifcoporum in Occidente una cum epifcopatuum refervationibus ad pontifices delatae funt. Stante jure confirmandarum electionum penes metropolitas pluries contigit, ut pontifices factas a capitulis epifcoporum electiones confirmarent, aut darent epifcopos, five quod per appellationes interpofitas ad Romanam fedem judicia electionum devolvebantur, five quod electiones ftato tempore non fierent, five quod electi ipfi malebant a pontifice, quam a metropolita confirmari. Sed inde quum epifcoporum electiones fibi pontifices refervaffent, quod erat confequens, etiam confirmationes fedi Romanae cefferunt. Indignum profecto vifum fuperioris judicium ab inferiore confirmari. Inde pactis conventis inter pontifices & principes, aut etiam pontificum indultis tributae quidem funt principibus epifcoporum nominationes, aut etiam capitulis cathedralibus reftitutae funt electiones; at jus confirmandi epifcopos omnes pontifici relictum eft. Expediunt autem pontifices praevia cauffae cognitione in confiftorio cardinalium non fine folem-

(a) *Conat. chron. hift. ad vit. Stephani II.*

lemnibus confirmationes, videturque consistorium cardinalium successisse in locum synodi episcoporum, quae praesidente metropolita episcopos constituebat. Ita confirmatione pontificis electi fiunt ecclesiarum pastores, sed contra regulas decretalium non possunt suarum ecclesiarum se admiscere administrationi, nisi post acceptas a pontifice litteras, quae de confirmatione, seu consecratione testentur (a). Quin institutis provinciarum, quae etiam apud nos obtinent, nec id faciunt, nisi postquam litterae pontificis solemni *regio placeto*, ut vocari solet, donatae sint.

CAPUT XXIII.

De sacris ordinationibus & primo de earum ministro & subjecto.

Varia nomina sacrae ordinationis.

§. I. Semel electi & probati ad ministerium ecclesiasticum sacro proprioque ritu initiantur, & potestatem accipiunt spiritualem. Pluribus autem nominibus sacer ritus, quo altaris ministri initiantur, dicitur in monumentis ecclesiasticis. Passim Latini appellant *ordinationem*, quae vox modo ipsum significat sacrum ritum, quo ordinibus initiamur, modo latiorem habet significationem, complectiturque ipsam electionem & manuum impositionem, quo latiore sensu voce

(a) *Extravag.* injunctae *de elect. int. comm.*

voce *ordinationis* Cyprianus (*a*), Leo M. (*b*), concilium Arelatense II. (*c*) aliique veteres passim utuntur. Nempe, ut observat Budaeus (*d*), *ordinare* quum ad hominem refertur, est aliquem ad honorem & magistratum promovere, seu, ut loquitur Cicero, ornare & honoribus augere. Et sacri ministri electione & sacro ritu promoventur: atque ita factum; ut scriptorum frequenti usu *ordinatio* modo ipsum sacrum ritum, modo integram caerimoniam electione & sacro signo constantem significaret. Porro Latini ordinationes nomine *benedictionis* designant: quo sensu Leo M. *benedictionem* usurpat (*e*): & Zosimus papa & concilium Agathense (*f*) *benedictionem diaconatus* dixerunt. Est namque ordinatio species quaedam benedictionis, qua rogatur Deus, ut uberiorem gratiae suae lumen in novum ministrum infundat. Nec minus frequenter ad benedictiones ministrorum denotandas adhibetur vox *consecratio*, quod per eas clerici a rebus profanis seponuntur & Deo consecrantur. Graeci vero voce χειροτονίας, *manuum impositionis*, designant sacram ministrorum initiationem, idque quia sacrorum ministrorum praecipui manibus impositis creantur. Interdum tamen χειροτονία ipsam sacrorum ministrorum designat electionem (*g*), eo quod populus christianus extensis manibus & acclamationibus mini-

(a) *Epist. LXVIII.* (b) *Epist. LXXXIX. ad episc. Viennens.* (c) *Can. LIV.* (d) *Ad l.* honores *D. de decurionib.* (e) *Can. IV. seq. D.* 75. (f) *Can. II. & VI. D.* 77. (g) *Suicerus in thesauro v.* χειροτονία.

ſtros eligebat ſuos, quo ſenſu, ut obſervat Chriſtophorus Juſtellus (*a*), ab Athenienſibus χειροτονίαν accepit eccleſia, apud quos teſtibus Demoſthene & Cicerone in comitiis populi manibus extenſis & acclamationibus ſubinde creati magiſtratus (*b*).

Ordinatio eſt ſacramentum.

§. II. Eſt autem ordinatio ſtricto ſenſu accepta chriſtianae religionis ſacramentum, quo perſonis ad officium eccleſiaſticum rite vocatis ſolemni inauguratione gratia & poteſtas obeundorum munerum ſpiritualium confertur. Ordinationem eſſe ſacramentum natura ipſa chriſtiani ſacramenti aperte demonſtrat. Sane duo ad ſacramenti rationem requiruntur, unum, ut ſit ſignum quoddam externum a Chriſto inſtitutum & eccleſiae traditum; alterum vero ut gratiam derivet. Utrumque autem continet ordinatio, nam ritu ab apoſtolis accepto explicatur per manuum impoſitionem, & porro ſpiritum ſanctum effundit. *Admoneo te* ſunt verba Pauli apoſtoli ad Timotheum (*c*), *ut reſuſcites, gratiam Dei, quae eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Antiqui quoque patres in primis Cyprianus, ſeu quicumque auctor eſt ſermonum de operibus cardinalibus Chriſti, Auguſtinus (*d*), & Leo magnus (*e*) ordinationem inter ſacramenta recenſent (*f*). Et quamvis nullum exſtet Chriſti

(a) *Not. in can. IV. Laodic.* (b) *Peiffer. lib. II. antiq. Graec. cap.* 5. (c) 2. *ad Timoth. I.* 6.
(d) *Lib. II. contra Parmen. cap.* 19.
(e) *Epiſt. LXXXI. cap.* 1. (f) *Hallier. de ſacr. elect. & ordinat. par. II. ſect.* 2. *cap.* 1.

sti praeceptum de manibus in consecrationem ministrorum imponendis, quin potius videntur apostoli a Judaeis manuum impositionem mutuasse; non tamen sine peculiari spiritus sancti impulsu id apostoli fecerunt, praesertim quando Christus miraculosam ipsis manuum impositionem promisisset (*a*). Plures autem sunt ordines, singulique proprio ritu conferuntur, non tamen plura sunt ordinationis sacramenta. Omnes enim ordines ad sacerdotium referuntur, atque ita omnes in illo unum quodammodo sunt, sicut uno ordinationis nomine continentur, quod B. Thomas docet (*b*).

Quid proprie ordo.

§. III. Jam vero ut modus a re ipsa ordinatio ab *ordine* distat. Scilicet ordinatio est modus, quo sacra potestas confertur, ipsa data potestas *ordo* nuncupatur, unde vulgatum illud *ordines conferre*. Et vero sunt officia ecclesiastica varii generis alia aliis praestantiora: & ita necesse fuit varios ordines seu gradus inter personas ecclesiasticas constituere, quibus ipsa officia & jura iis cohaerentia distinguerentur. Itaque quum potestas clericorum pro varietate graduum distincta esset, facili translatione invaluit, ut ipsa sacra potestas cuique gradui cohaerens *ordinis* nomine veniret. Ceterum nomine ordinis quandoque ipsa denotatur ordinatio, ut in titulo decretalium *de scrutinio in ordine faciendo*. Quin & hoc constat, *ordinem* saepe denotare peculiarem statum clericorum, monachorum alia-

(a) *Marc. XVII. 18.* (b) *B. Th. in IV. sentent. dist. 24. q. 2.*

rumque perfonarum, quo fenfu vocabulo *ordinis* ufus eft Tertullianus (*a*), *Differentiam inter ordinem & plebem conftituit ecclefiae auctoritas*. Satis ampla eft de facris ordinationibus tractatio, complectitur fcilicet miniftrum, fubjectum, ritus, effectus, interftitia, earum habendarum tempora & titulum. Hic de miniftro & fubjecto, deinceps de ceteris dicturi.

Minifter ordinationis eft epifcopus.

§. IV. Conftans eft ecclefiae fententia, ordinationis miniftrum, praefertim fi de epifcopis, presbyteris & diaconis creandis agatur, effe folum epifcopum, presbyteros vero fimul cum epifcopo in creandis presbyteris manus imponere, dum interea epifcopus precatione fufa expedit ordinationem. Certe canones, qui receptam ecclefiae difciplinam exhibent, femper epifcopum ordinationis miniftrum fupponunt (*b*). Et patres diferte docent, fupra fortem presbyterorum ordinationem excurrere. Presbyteros epifcopis Aërium aequantem Epiphanius hoc argumento ftoliditatis arguit, quod epifcoporum ordo praecipue patres ecclefiae per ordinationem gignat, presbyterorum vero folos filios per baptifmum. Hieronymus extollit quidem presbyterorum prerogativam, at excipit ordinationem, quam propriam epifcoporum his verbis facit (*c*): *Quid facit, excepta ordinatione, epifcopus, quod presbyter non faciat*? Cum Hieronymo confentit Chry-

(a) *Exhort. ad caftitat. cap. VII.* (b) *Conc. Nicaen. can. XIX., Antioch. can. IX. Chalc. can. II.* (c) *Epift. LXXXV. ad Evagr.*

Chryfoftomus (*a*), qui prope iifdem verbis utitur; *Inter epifcopum & presbyterum intereft ferme nihil .... Sola quippe ordinatione fuperiores illi* (epifcopi) *funt, atque hoc tantum plus quam presbyteri habere videntur*. Quin. Chryfoftomus (*b*) eo argumento Timotheum fuiffe epifcopum demonftrat, quod ordinandi erat donatus poteftate. Semper quoque irritas omnique effectu vacuas habuit ecclefia manuum impofitiones a presbyteris factas. Ita Ifchyras ad fortem laicorum a fynodo Alexandrina redactus eft, quod Colluthus, qui eum ordinaverat, presbyter tantum erat, quod narrat Athanafius in *apologia*. Et fynodus Hifpalenfis gradu dejecit fuo unum presbyterum & duos diaconos, quibus epifcopo manus imponente, presbyter quidam benedixit (*c*). Quae in contrarium proferuntur exempla diaconorum & presbyterorum a presbyteris ordinatorum, veluti Feliciffimi diaconi a Novato, Danielis presbyteri a Paphnutio, & fi quae funt alia; ea non excludunt epifcopi manuum impofitionem, fed tantum arguunt, presbyteros curaffe, ut ab epifcopis manus imponerentur, ut recte Binghamus obfervat (*d*). Adhaeret ergo manuum impofitio ordini epifcopali, nec ei, qui epifcopus non eft, recte demandatur. Et mira profecto efi fcholafticorum antiquorum fententia, quae fert, presbyteros & diaconos, & generaliter quemlibet clericum ex delegatione pontificis ordinem, quem habet, poffe con-

(a) *Hom. IX. in* 1. *Timoth. III.* 8. (b) *Hom. I. in Philipp.* (c) *Conc. Hifpal. II. can. V.* (d) *Lib. II. orig. ecclef. cap.* 3. §. 7.

conferre. Illud interim verum eſt, ordines minores extra ordinem a presbyteris recte dari: quo jure utuntur presbyteri cardinales in parochiis, quas Romae tenent, & ordinum abbates, ſi tamen ordinandi ſubditi ſunt & regulares (*a*).

Ad conſecrationem epiſcopi tres requiruntur epiſcopi.

§. V. Jam presbyterorum & inferiorum clericorum ordinationes recte ab uno epiſcopo cecelebrantur, ſed ad conſecrandum epiſcopum tres epiſcopi requiruntur, quorum unus proprie *conſecrator*, reliqui duo dicuntur *aſſiſtentes*: quae diſciplina antiquiſſimis moribus inducta & canonibus confirmata, ſemper in eccleſia ſtetit. Conveniebant quidem ad epiſcoporum ordinationes epiſcopi frequentes, at potius quod eſſent judices electionis, quam quod plures tribus ad manus imponendas haberentur neceſſarii. Medio ſaeculo tertio adeo ſolemnis erat trium epiſcoporum numerus ad epiſcopum creandum, ut Novatianus ſe epiſcopum contra Cornelium obtrudens, tres epiſcopos ab extremis Italiae angulis ad ſui conſecrationem acciverit (*b*). Inde juſſit concilium Nicaenum, ut, ceteris per ſcripta aſſentientibus, tres ſaltem epiſcopi ad creandum epiſcopum interſint (*c*): quem eumdem numerum inde paſſim concilia, in primis Arelatenſe I. Auruſicanum I. & Regienſe conſecrarunt. Spectabat autem praeſentia haec trium epiſcoporum potius ad diſciplinam, quam ad ordinationis inte-

(a) *Conc. Nican. II. can.* 14. *Trid. ſeſ. XXIII. de ref. cap.* 10. (b) *Epiſt. Cornelii ap. Euſeb, lib. VI. cap.* 43. (c) *Conc. Nicaen. can. IV.*

tegritatem, quod non obscure colligere licet ex auctore apostolicarum constitutionum (a) & Innocentio I. (b), qui trium episcoporum praesentiam ad rei peractae referunt certitudinem. Et hinc ordinationes episcoporum a duobus aut uno episcopo peractas, tamquam validas saepe admisit ecclesia, praesertim quando legitimus numerus haberi non poterat, aut temporum conditio summum jus cogebat praetermitti (c). Quin vulgo apostolici canones tamquam jure ordinario proponunt, episcoporum ordinationes a duobus, aut tribus episcopis fieri debere, *episcopus a duobus, aut tribus episcopis ordinetur* (d).

Episcopus extra propriam paroeciam ordines non confert.

§. VI. Propria quidem est episcoporum ad creandos episcopos, presbyteros aliosque inferiores ministros manuum impositio; at ii non passim ubique, sed in suis tantum ecclesiis possunt explicare ordinationes. Nullis limitibus origine sua episcopalis potestas includitur; at semel ad bonum ordinem paroeciarum, provinciarum & dioecesium instituta distinctione, episcopi, metropolitae, patriarchae tantum propriis ecclesiis debent esse contenti, nec propria auctoritate in alienis ecclesiis munia recte exercent pastoralia. Itaque quilibet episcopus tantum in sua paroecia recte manus imponit: quod jus statuerunt olim canones apostolici & Antiocheni (e), deinceps se-

(a) *Lib. III. cap. 20.* (b) *Can. IV. D. 64.*
(c) *Thomass. par. II. lib. 2. cap. 12.*
(d) *Can. apost. I.* (e) *Can. apost. XXXV.*, *conc. Antioch. can. XXII.*

sequentes & novissime Tridentini confirmarunt (a). Et hinc quum Epiphanius, ut testatur Socrates (b), diaconum in dioecesi Constantinopolitana ordinasset, Chrysostomus contra canones asseruit usurpatum. Bona proprii episcopi venia opus est, ut in aliena paroecia possint ceteri episcopi manus imponere, aut alias functiones obire pastorales. Et si aliter fiat, ordinantes & ordinatos canones apostolici deponi jubent, Antiocheni vero eo ipso, quo episcopum synodo subiiciunt puniendum, *infirmas* faciunt ordinationes. At novo Tridentini jure (c) episcopi nemine invitante in alienis ecclesiis manus imponentes ab usu pontificalium, ordinati vero ab ordinis executione ipso jure cadunt.

Cui competat metropolitarum & patriarcharum ordinatio.

§. VII. Porro potestas ordinandi episcopos provinciae metropolitae erat & episcoporum provincialium, nec unius provinciae episcopi in alienis provinciis recte ad gignendos patres manus imponebant, nisi a propriis episcopis, ut sibi subsidio venirent, invitati (d). Nempe unius provinciae episcopi unum faciebant corpus, cui praeerat metropolita, senatusque hujus auctoritate negotia omnia provinciae oportebat explicare. Et hinc ad episcopi constitutionem episcopi provinciae omnes concurrebant, quod omnium aetatum canones decernunt. Praecipuae vero metropolitae auctoritas adeo habebatur necessaria,

(a) *Trid. sess. VI. de ref. cap.* 5. (b) *Lib. VI. cap.* 6. & 14. (c) *Trid. loc. cit.* (d) *Conc. Constantinop. can. II.*

ria, ut praeter ejus conſcientiam epiſcopi conſtituti epiſcopi non haberentur. *Illud eſt omnino manifeſtum*, inquiunt Nicaeni patres (*a*), *quod ſi quis abſque metropolitani ſententia factus ſit epiſcopus, eum magna ſynodus definivit non eſſe epiſcopum*. Similiter jus ordinandi metropolitas erat epiſcoporum provincialium, nec neceſſe erat ad creandos metropolitas ab alienis provinciis epiſcopos, aut metropolitas advocare. Et quamvis ſtatuerit concilium Sardicenſe ad metropolitae creationem τοὺς ἀπὸ τῆς πλησιοχώρου ἐπαρχίας ἐπισκόπους, *propinquioris provinciae epiſcopos* advocari (*b*), id tamen in praxim non videtur deductum. Sed inde inſtitutis patriarchis jus ordinandi metropolitas intra fines dioeceſis ceſſit patriarchis (*c*), quibus data fuit univerſae dioeceſis ſollicitudo; at nihil imminutum de jure metropolitarum ad provinciae epiſcopos creandos, exceptis tamen patriarchis Romano & Alexandrino, qui etiam ſui patriarchatus epiſcopos creabant (*d*). Et quemadmodum metropolitae ab epiſcopis comprovincialibus, ita patriarchae a dioeceſis epiſcopis & metropolitis ordinabantur (*e*). Ipſum quoque epiſcopum Romanum finitimi creabant epiſcopi; inter quos epiſcopus Oſtienſis primas tenebat (*f*). Atque ita quotieſcumque epiſcopus erat conſtituendus extraordinaria epi-

(a) *Can. IV.* (b) *Conc. Sardic. can. VI.*
(c) *Conc. Chalced. can. XXVIII.* (d) *V. ſupra cap. X, §. 4.* (e) *Conc. Conſtantinop. ep. ad Occident. ap. Theodor. lib. V. cap. 9., Novel. CXXXI. Juſtin.* (f) *Auguſt. Brevic. collat. tert. die cap. XVI.*

ſcoporum ſynodus aut unius provinciae. aut dioecefis cogebatur, quemadmodum ejus, qui ordinabatur, amplitudo poſtulabat. Sed tandem in Occidente jus epiſcoporum conſecrandorum una cum electionum confirmationibus ad pontifices Romanos devolutum eſt.

Proprius epiſcopus clericorum erat, qui primus ordinaverat.

§. VIII. Jam vero in propriis eccleſiis epiſcopi non indiſcriminatim omnibus, ſed ſubditis tantum ſuis manus recte imponunt, ut ita quilibet a proprio epiſcopo ordinetur. Veteri ſtante diſciplina in promovendis ad altiorem gradum clericis proprius epiſcopus erat, qui primus clericatum contuliſſet; nec aliis epiſcopis fas erat, eo invito, alienos miniſtros ordinare, quod antiqui omnes canones Nicaeni, Sardicenſes, Africani, Chalcedonenſes aliique decernunt (a). Sane clerici omnes in ordinatione epiſcopo ordinanti, & eccleſiae, cui eos affigebat perpetuum erant adligati, ac proinde ſine proprii epiſcopi venia nec ad aliam eccleſiam tranſire, nec ab alio deinceps epiſcopo poterant ordinari. Et inde exoptans Gregorius M., ut eligeretur in epiſcopum Syracuſanum Catanenſis eccleſiae archidiaconus, neceſſarium eſſe intelligebat, ut Catanenſis epiſcopus in id etiam conſentiret. *Quod ſi factum fuerit*; ſunt ejus pontificis verba (b), *etiam frater & coëpiſcopus noſter Leo ei ceſſionem praeſtare debebit, ut liber ad ordinandum poſſit in-*

(a) *Conc. Nicaen. can. XVI.*, *Sardicen. can. XV.*, *Chartag. III. can. XXI.*, *Chalced. can. XX.*
(b) *Lib. IV. ep.* 30.

veniri. Spectabat haec disciplina ad pacem inter episcopos fovendam, & ad clericorum promovendam stabilitatem: quae duo antiquis moribus tanti erant, ut concilium Sardicense, & Arelatense ordinationes ab alienis episcopis peractas *irritas & infirmas* pronuncient (*a*). A communi regula tantum excipiebatur episcopus Carthaginiensis, totius Africae exarchus, qui ex omnibus sibi subjectis provinciis clericos poterat assumere, & in ecclesiis suae jurisdictiobis episcopos ordinare (*b*).

Laici poterant a quocumque episcopo ordinari.

§. IX. Sed quantum ad laicos proprius ad eos ordinandos episcopus praesertim erat, qui sacro fonte tinxerat. Carnalis patriae semel relictae, ubi quis alibi baptizatus fuerat, vix ulla ratio haberi poterat, quando in ordinationibus vita & mores post baptismum in examen veniebant. Spiritualis autem nativitas ecclesiae, quae in Christo genuerat, baptizatum sociabat: & ita jure veluti proprio episcopus, qui tinxerat, idoneus ad imponendas manus censebatur. Verum nexus in baptismo cum propria ecclesia contractus tantus non erat, ut alibi tinctos ceteri episcopi non possent usurpare, & in propria ecclesia sibi ministros constituere, quando de eorum moribus constabat. Peregre baptizatos in alienis provinciis Illiberitani canones vetant ordinari, *eo quod eorum* minime *sit cognita vita* (*c*). Ergo cognita peregrinorum vita ad eos in clerum primum cooptandos omnes episcopi proprii erant,

(a) *Conc Sardic cit. can. XV.*, *conc. Arelat. II. can. XIII.* (b) *Cod. Afr. can. LX.*
(c) *Conc. Illib. can. XXIV.*

vigebatque species quaedam praeventionis, quaquisque episcopus optimos quosque christianos occupabat. & in sua ecclesia clericos constituebat. Ita Origenes, Hieronymus, Paulinus, Augustinus aliique, quos Hallierius (a) recenset, nec in patria, nec in ecclesia, quae eos tinxerat, fuerunt ordinati. Constabat autem de moribus extraneorum aut diutina eorum in aliquibus ecclesiis praesentia, aut fama, quae de eorum moribus increbuerat, aut litteris formatis, quas laici a propriis ecclesiis discedentes a suis episcopis accipiebant. Ex omnibus antiquis conciliis tantum patres concilii Carthaginiensis I. statuerunt, non debere episcopum *laicum usurpare sibi de plebe aliena, ut eum ordinet sine conscientia ejus episcopi, de cujus plebe est* (b); verum iste canon non diu viguit in Africa, siquidem inde concilium Carthaginiense III. antiquam restituit libertatem de laicis a quolibet episcopo ordinandis (c). Quod vero in concilio Carthaginiensi I. Gratus episcopus dixit, se meminisse etiam in concilio Sardicensi cautum, ne episcopi laicos alienos ordinarent, id quidem non congruit cum canonibus Sardicensibus, qui *alienum ministrum* vetant usurpare (d), videturque memoria Gratum defecisse.

Proprius episcopus in nova disciplina.

§. X. Per decem plus minus saecula stetit disciplina, quae clericos ab episcopo, qui primus

(a) *De sac. elect. & ordin. par. II. sect. 5. cap. 3. art. 1. §. 4.* (b) *Conc. Carthag. I. can. V.* (c) *Conc. Carthag. III. can. XXI,* (d) *Conc. Sardic. can. XV.*

mus clericatum imposuerat, ad altiorem gradum jubebat promoveri, laicos vero a quocumque episcopo ordinari permittebat. Sed inde mutati mores, clericos extra propriam ecclesiam permissum ordinari, nec amplius liberum fuit quoscumque laicos augere clericatu. Saeculo XI: invitis sacris canonibus frequentiores factae sunt ordinationes sine titulo, quae deinceps admisso patrimonii titulo in usum abierunt assiduum. Inde abrupto nexu ecclesias inter & clericos innumerabilis emersit frequentia clericorum inertium & vagantium, qui ab alienis episcopis ad majores ordines curabant promoveri. Intermissus quoque fuit litterarum formatarum usus; passimque laici nullo testimonio de bene acta vita proprias relinquebant ecclesias (*a*); episcopi vero sine delectu tonsuram dabant, tantum ad clericorum numerum augendum (*b*). Ita ad evitandam confusionem necesse fuit novas praescribere regulas de episcopis, qui ordines & ipsam tonsuram conferrent, paullatimque proprius ad ordinandum episcopus quadruplici titulo esse coepit, *origine* nempe, *beneficio*, *domicilio*, *familiaritate*. Principio episcopis Italis Clemens IV. interdixit (*c*), ne ultramontanos ordinarent clericos sine litteris dimissoriis episcopi originis, vel beneficii; sed inde Bonifacius VIII. generalem edidit constitutionem (*d*), qua proprius ad ordinandum episcopus esse statuitur origi-

(a) *Hallier. de sac. elect. & ordin. par. II. sect. 5. cap. 3. art. 4.* (b) *Fleuryus tom. XIX. hist. eccles. in discurs. praelim.* (c) *Cap. I. de tempor. ordinat. in 6.* (d) *Cap. III. eod. in 6.*

gine, beneficio & domicilio, longoque tandem usu familiaritas accessit. Episcopus originis est ille, in cujus paroecia ordinandus est natus; sic enim sonat origo apud Bonifacium, nam jure civili latior est originis significatio, locumque etiam paternae nativitatis comprehendit (a). Nativitas vero, quae originem dat, magis carnalis, quam spiritualis est, in quo praesentes distant ab antiquitatis moribus, qui pluris faciebant ecclesiam, quae in Christo genuerat. Episcopus beneficii est ille, in cujus dioecesi ordinandus habet beneficium, modo in fraudem declinandi proprii episcopi collatum non fuerit, quod, ut refert Fagnanus, pluries declaravit sacra congregatio. Episcopus domicilii est, in cujus dioecesi domicilium constituit ordinandus. Ibi vero domicilium constitutum intelligitur, *ubi quis larem rerumque ac fortunarum suarum summam constituit*, *unde rursus non sit discessurus*; *si nihil avocet*, *unde quum profectus est*, *peregrinari videtur*: *quo si redit*, *peregrinari jam desiitit*, ut rescripto suo explicant imperatores (b). Unde ab animo potius & conjecturis, quam ab annorum numero positum estimandum domicilium. Ex regulis juris civilis de fori ex caussa domicilii competentia videtur Bonifacius statuisse, ut etiam episcopus domicilii competens esset in caussa ordinationis, praesertim quando in nova disciplina mores ordinandorum extra locum habitationis non facile innotescerent. Et demum episcopus fa-

(a) *L. VI. §. 1. D. ad municipalem.* (b) *L. cives C. de incolis.*

familiaritatis est, qui alienum subditum inter suos familiares habet.

Incommoda novae disciplinae.

§. XI. Nova haec disciplina, qua quadruplici titulo censetur episcopi ordinantis competentia, quamvis ad evitandam confusionem inducta sit; non tamen ordinem omnino restituit, nec incommoda abstulit omnia. Etenim origo, beneficium, domicilium, familiaritas simul concurrunt, non se invicem excludunt: atque ita unus idemque & laicus & clericus potest eodem tempore a pluribus episcopis ordinari, nec requiritur, ut ex uno titulo episcopus ordinans ab aliis episcopis itidem propriis consensum habeat. Inepti ergo ad ordines convolant, examen episcopi, cui eorum vita cognita est, declinatur, coguntur que episcopi in propria ecclesia eos pati clericos, quos numquam ordinarunt. Ipse titulus beneficii, qui antiquae congruit disciplinae (siquidem beneficia natura sua adligant ecclesiae) in nova disciplina promovit confusionem, quando in pluribus dioecesibus facile potest unus plura obtinere beneficia. Auxerunt incommoda privilegia pontificum clericis saecularibus vel regularibus concessa, ut a quocumque episcopo ordines suscipe- rent. Sensit clerus Gallicanus, quae ex multiplici proprii episcopi titulo manabant incommoda, & hinc posthabito Bonifacii VIII. jure in Gallia potissimum origine episcopus proprius ad ordines censetur.

Qui novo jure emendata.

§. XII. Jam Tridentini patres hisce incommodis ex parte quaesierunt medicinam. Revocarunt enim omnia privilegia, quae ordines a quo-

cumque episcopo suscipi indulgebant, & unumquemque a proprio episcopo statuerint ordinari, suspenso, si secus factum fuerit, a collatione ordinum in annum ordinatore, ordinatis vero suspensis tamdiu, quamdiu proprio episcopo videbitur (*a*). Porro ratione familiaritatis tantum veros, non titulares episcopos ordinare posse decreverunt (*b*), idque tum demum quum integro triennio inter episcopi familiares ordinandus fuerit, statimque eidem sine fraude episcopus ordinans conferat beneficium (*c*). Successit Innocentii XII. decretalis *Speculatores*, quae talibus regulis episcoporum propriorum adstringit potestatem, quae ordinem necessarium aliquatenus sustinent: statuit enim, originem, quae ad ordinandum episcopum proprium faciat, naturali nativitate, modo fortuita non sit, aestimari, quo casu vult originem patris attendendam; domicilium constitutum intelligi vel ad minimum decennii in aliquo loco mora, vel translatione majoris partis fortunarum in locum cum instructis aedibus & tali mora, quae animum semper permanendi pandat, addito in utroque casu jurejurando ad perpetuam confirmandam habitationem; beneficium tanti reditus esse, quod secundum receptos mores per se ad ordinati sufficiat sustentantionem; & beneficii, domicilii & familiaritatis jure episcopum ordinantem habere episcopi seu originis, seu domicilii, seu utriusque litteras testimoniales, quae etiam requiruntur ab epi-

(a) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap.* 8. (b) *Trid. sess. XIV. de ref. cap.* 2. (c) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap.* 9.

episcopo fortuitae nativitatis, si ibi ex longa mora impedimentum canonicum contrahi potuerit.

Proprius regularium episcopus.

§. XIII. Et haec quidem spectant clericos & laicos; nam quantum ad monachos, eorum proprius episcopus ille est, in cujus dioecesi exstat monasterium, ubi tamquam de familia commorantur, & ita ab eo ordines suscipere debent. Scilicet regulares per solemnem habitus clericalis susceptionem mundo moriuntur, & in sancta conversatione renati ex veteribus institutis domicilium ibi habere censebantur, ubi primum induerant monachismum; ex novis moribus in eo monasterio, in quo a suis superioribus destinantur, ut ibi sint de familia. Infregerant hanc regulam olim multi regularium, qui privilegia, ut a quovis episcopo ordines susciperent, a sede apostolica impetrarunt (*a*). Sed Tridentini patres omnibus revocatis privilegiis unumquemque a proprio episcopo voluerunt ordinari (*b*), tantumque jus antiquum admiserunt, ut abbates regulares primam tonsuram & minores ordines suis subditis regularibus conferrent (*c*). Inde vero hoc jus variam habuit fortunam variis editis pontificum decretalibus, quae vel libertati regularium, vel ecclesiasticae disciplinae faverent. Sane Pius V. liberum fecit mendicantibus, ut a quocumque episcopo sedi apostolicae communicanti, sacros susciperent or-

 di-

(a) *Cap. III. de tempor. ordinat. in 6.*
(b) *Trident. sess. XXIII. de ref. cap. 8.*
(c) *Trid. loc. cit. cap. 10.*

dines (*a*): adeo nempe Pio cordi fuit libertas mendicantium. Sed Gregorius XIII. post ipsum Pium pontifex creatus, ad juris terminos Pii revocata constitutione, canonem Tridentinum recentavit (*b*). Successit declaratio sacrae congregationis concilii a Clemente VIII. probata, qua cavetur; ut superiores regulares subditos suos regulares pro recipiendis ordinibus tantum ad proprios dioecesanos praesentes & ordinationes habentes dimittant, ad quemlibet vero episcopum iis absentibus, aut ordinationes non habentibus; modo ab ipso ordinatore quantum ad doctrinam examinentur, & ipsi superiores regularium consulto ordinationes suorum subditorum ad id tempus non distulerint, quo dioecesanus est abfuturus, vel nullas habiturus ordinationes. Sed satius fuisset stare regulis Tridentinis, quam exceptiones addere ad lites excitandas.

Qui dant litteras dimissorias *ad ordines*.

§. XIV. Jam si justa caussa impedimento sit, quominus episcopus proprius ordinationes habeat, potest suis subditis *litteras* dare *dimissorias*, qui ab alienis episcopis ordinentur, & ordinati ad dimittentem revertantur: quo sensu nunc accipiuntur *litterae dimissoriae*, nam in veteri disciplina episcopi datis dimissoriis omnino clericos a se dimittebant, dimissique clerici soluti propriae ecclesiae vinculo, ad alias transibant ecclesias (*c*). Tantum episcopi, quorum est manuum impositio, primario ad ordines litteras concedunt di-

(a) *Bulla* etsi mendicantium *LXI. in bullar.*
(b) *Bulla* in tanta *IX. eod.* (c) *Conc. Trullanum I. can. XVII.*

dimissorias: quumque capitulum sede vacante in episcopi succedat potestatem, id etiam jus ad capitulum devolvitur, sed quatenus a Tridentinis patribus (*d*) & apud nos etiam pactis conventis limitatum est (*b*). Inferiores praelati, abbates, superiores regulares aliique exemti praescriptione aut privilegiis suos clericos, aut subditos ad quoscumque episcopos pro suscipiendis ordinibus mittebant; at novo Tridentini jure moribus pridem receptis & privilegiis omnibus posthabitis vetiti sunt abbates & alii exemti & capitula canonicorum etiam cathedralium litteras dimissorias aliquibus clericis saecularibus, ut ab aliis ordinentur, concedere, eorumque omnium ordinatio ad episcopos, intra quorum dioecesis fines existunt, per omnia restituta est (*c*). Quicumque vero dimittuntur probari prius debent, vetanturque alieni episcopi, quocumque fuerint donati privilegio, alienum subditum ordinare, nisi ejus probitas & mores ordinarii sui testimonio comprobentur (*d*). Quin Tridentini patres videntur etiam velle, ut episcopi manus imponentes ad se dimissos & probatos novo subiiciant examini (*e*), quod tamen ab arbitrio ordinantis pendere censuit sacra congregatio (*f*). Semel vero concessae dimissoriae, nisi certo tempore includantur, eatenus durant, ut nec episcopi morte, nec capituli finita potestate vim suam amit-

(a) *Ses. VII. de ref. cap.* 10. (b) *Concord. cap IV. n.* 9. (c) *Trident. ses. XXIII. de ref. cap.* 10. (d) *Trid. ses. XXIII. de ref cap.* 8. (e) *Trid. Ses. VII. de ref. cap.* 11. (f) *Ap. Fagnan. in cap.* cum secundum *ex. de praebend.*

amittant (a), quamvis re integra, qui dedit, litteras datas recte revocabit (b).

Episcopi haeretici, schismatici &c. non recte ordinant.

§. XV. Qua demum cumque ratione episcopus proprius censeatur, ut rite recteque ordines conferat, catholicae fidei & communionis esse debet, nullaque ratione deminutam habere debet consecrandi potestatem. Ergo episcopi haeretici, schismatici, simoniaci, excommunicati, degradati. intrusi, suspensi ordinationis mysteria vetantur celebrare. Et quî quaeso spiritum sanctum dare possunt, qui illum non habent, & divina praestare sacramenta, *quorum manibus*, ut affirmat Leo M. (c), *se subtraxere mysteria*? Nec aliqua esse possunt divinae vocationis signa, quando ab inimicis Christi & ecclesiae perturbatoribus, aut alias criminosis episcopis clerici consecrantur. Unde Damasus papa *per illicitam manus impositionem vulnerari* ait *caput suscipientis* (d): item Gregorius M. *consecrationem nullo modo* dici posse edicit, *quae ab excommunicatis hominibus est celebrata* (e). Porro episcopi, qui jam renunciarunt episcopatui, nec rite manus imponunt, modo & loco & dignitati renunciarint. Nempe distinguit Alexander III. (f) inter episcopum, qui renunciavit tantum loco. forsan ob hostium incursionem, & eum, qui dignitate episcopali se abdicavit. Et priori quidem

---

(a) *Rebuf. in praxi benef.* (b) *Barbosa de off. episc. par. II. allegat. 7. n. 25.* (c) *Epist. LXXIII.* (d) *Can. III. C. 9. q. 1.* (e) *Can I. eod.* (f) *Cap. I. ex. de ordin. ab episc. qui renunciavit episc.*

dem casu non vetatur episcopus, ordinationes celebrare, si ab aliis episcopis invitetur; altero vero casu minores ordines recte confert, non majores. Videntur episcopi, qui renunciārunt dignitati episcopali chorepiscopis illis simillimi, qui ordinem habentes episcopalem. in gradu presbyteri tantum ministrabant, quique pro Jure suo in sibi concredita paroecia minores conferebant ordines. Eodem jure, quo episcopi loco cedentes, censentur episcopi, qui ad nudum episcopi nomen ordinantur, nam nec subditos, nec ecclesiam habent, tantumque de licentia ordinariorum manus recte imponunt. Interim si contra canones haeretici, schismatici, & reliqui mox memorati episcopi ordinationes celebraverint, per hujusce manus impositionem semper caput ordinatorum vulneratum censetur, sive scientes prudentes, sive per ignorantiam ab iis ordinari passi sunt. Etenim defectus ordinationis non tam ab ipsis ordinatis. quam ab ordinatoribus, qui spiritum sanctum non habent, derivatur. Tantum proficit ignorantia ad facilius veniam obtinendam, ut ordinum susceptorum executione utantur, & ad majores adscendant (a).

Soli mares non feminae ordines suscipiunt.

§. XVI. Venio nunc ad ordinationis subjectum. Soli mares canonicis donati qualitatibus ordinis capaces sunt, non item feminae: quod naturae potius praeceptis, quam ecclesiasticis regulis inductum. Sane mulieres ad subjectionem a Deo factae sunt, sacerdos vero caput populi est: & nativo quodam pudore a docendo aliisque pu-

(a) *Cap. I. & II. ex. eod.*

publicis functionibus, quales sunt sacerdotales, retardantur, adeo ut turpe duxerit apostolus, mulierem in ecclesia loqui (a). Recte igitur auctori apostolicarum constitutionum observatum, praxim ethnicam esse creare sacerdotes feminas (b). Notissimae apud Romanos sunt Vestales, virgines nempe sacerdotes cultui deae Vestae addictae; & matronae Bonae deae sacerdotio donatae. Cereri Eleusinae apud Graecos mulieres sacrificabant: refertque Tacitus (c) apud Gallos & Germanos frequentes fuisse feminas sacerdotes. Gentes imitati sunt quidam haeretici, Pepuziani nempe & Collyridiani, quorum illi episcopos & presbyteros feminas habebant; isti vero opera feminarum Mariae Virgini sacrificabant, ut narrat Epiphanius (d), qui ad eos refellendos observat (e), nullam feminam ab orbe condito ad offerendum sacrificium, aut aliquod aliud sacrum ministerium in ecclesia fuisse ordinatam, & nulli magis, quam Mariae Virgini, quae ipsum Christum sinu excepit suo, sacerdotium demandari debuisse, si feminae ad functiones ordinum admitti possent. Nominantur quidem in canonibus *episcopae & presbyterae*, at non ab ullo ordine, aut ecclesiastico ministerio; sed a viris suis, qui ad episcopatum & presbyteratum promoti sunt. Et diaconissae, quamvis per manuum impositionem adsumtae, non tamen ad sacerdotii functionem, sed ad muliebris sexus honestatem pro officiis, quae minus recte & decen-

---

(a) 1. *ad Cor. XIV*. 34. (b) *Const. apost. III. cap.* 9. (c) *De moribus Germanorum*. (d) *Haer. LXIX. & LXXVIII.* (e) *Haer. LXXIX.*

center a clericis explicabantur, fuerunt institutae, quod idem Epiphanius diserte docet (a).

Ordinandi debent esse baptizati & confirmati.

§. XVII. Praeter ceteras canonicas qualitates ordinandi debent esse baptizati & confirmati. Et quantum ad baptismum tantae est in ordinandis necessitatis, ut, nisi eo in aqua prius suscepto, invalida ordinatio censeatur, quod olim in paulinianistis viderunt Nicaeni patres (b), & inde statuit concilium Compendiense (c), tutius habuit Innocentius III. (d), & passim inde communi theologorum consensu certum reputatum fuit. Sane per baptismum aditus patet in ecclesiam, & pro monstro est, ut altari ministret, qui extra ecclesiam reperitur. Porro ordinandi debent esse confirmati. Sacri quidem ordines perfectos tantum christianos admittunt, & nemo sine confirmatione perfectus christianus censetur, hactenus, ut observante Albaspinaeo, nemo *christiani* nomen olim sortiretur, nisi dono spiritus sancti confirmatus & donatus esset (e). Inter cetera, quae Novatiani ordinationi Cornelius objecit, id fuit, quod liberatus morbo, reliqua secundum regulam ecclesiasticam non percepit, *neque ab episcopo consignatus est* (f). Et hinc recte statuit Tridentina synodus; ut nemo prima tonsura initietur, qui ante confirmationem non susceperit (g). Non tamen ejusdem cum ba-

(a) *Cit. haer. LXXIX.* (b) *Conc. Nicaen. can. XIX.* (c) *Conc. apud Compend. can. XV.* (d) *Cap. III. ex. de presbytero non baptiz.* (e) *Albaspin. lib. I. obs. cap.* 25. (f) *Ap. Euseb. lib. VI. cap.* 43.
(g) *Trid. ses. XXIII de ref. cap.* 4.

baptiſmo neceſſitatis eſt in ordinandis confirmatio; nam conveniunt doctores, male quidem agere, qui poſthabita confirmatione ad ordines feſtinant, at non propterea irritari ordinationem (*a*).

Divina vocatio ad ſacerdotium neceſſaria.

§. XVIII. Jam vero non quicumque canonicis donatus qualitatibus recte ad ſacrum feſtinat miniſterium, ſed neceſſaria omnino eſt divina vocatio, quae occupet & praeveniat. Chriſtus ipſe non a ſe venit, ſed a patre ſuo miſſus (*b*): ipſe ad ſacerdotium apoſtolos vocavit (*c*): apoſtoli ſigna divinae voluntatis implorarunt, ſubſtituentes, qui Judae locum impleret (*d*): omnique tempore eccleſia neceſſitatem divinae vocationis ad ſacerdotium adgnovit. Sane ſacerdotium ſtatus eſt coeleſtis, qui homines veluti angelis exaequat, tribuitque gratiae auxilia tanto muneri conſentanea; ac proinde divina praeveniente vocatione ad ſacros ordines accedendum. Vocat autem Deus ad clericatum vel peculiaribus diſertiſque ſignis, quemadmodum apoſtoli aliique apoſtolici viri vocati ſunt, vel ſignis rebus ipſis intextis, quae arguunt divinam voluntatem, qualia ſunt conſcientiae puritas, animus lenis, alienatio a rebus terrenis, rectitudo intentionis ad ſerviendum Deo, ſalutemque proximi procurandam, oblectatio in lectione ſcripturarum, inculpatus ad ordines ſacros ingreſſus, aliaque id generis ſigna. Scilicet variis inditis inclinationi-

(a) *Hallier. de ſac. elect. & ordin. par. II. ſect. 4. cap. 3. art. 1.* (b) *Jo: VII. 16.* (c) *Marc. III. 13.* (d) *Act. I. 24. ſeqq.*

nibus Deus ad varia munera homines effingit. Quo vero ſigna haec rebus ipſis intexta, quibus inde a multis ſaeculis fere cenſentur divinae vocationes, evadant expreſſiora, aſſidua & ferventi oratione, aliorum orationibus ſociata, Deus, qui ex corde invocatus in neceſſariis non deeſt, exorandus, ut quales nos eſſe juſſit, manifeſtet. Quod ſi quis divina vocatione non praeventus, ſed potius ſpe lucri, ambitione aliiſque mundanis affectibus in ſacrum irrepſit miniſterium, non per oſtium in ovile Chriſti intravit,, intruſus eſt, ſacrorumque miniſteriorum invaſor nefarius. *Nulla ratio fuit*: inquit Leo M. (a), *ut inter epiſcopos habeantur, qui nec a clericis ſunt electi, nec a plebibus expetiti, nec a provincialibus epiſcopis cum metropolitani judicio conſecrati*. Interim aſſiduis orationibus, bonis operibus ac pertinaci ſtudio connitendum intruſis, ut divina vocatio ſaltem ſubſequatur, & ſi non plantati in domo domini, apte tamen translati videantur.

Filii oblati a parentibus ad clericatum.

§. XIX. Saepe autem parentes divinam praeveniebant, & vero etiam praeveniunt vocationem, liberoſque ſuos infantes offerebant clericatui, eoſque curant detonderi. Antiquis moribus infantes ad clericatum oblati, vel detondebantur, vel lectores creabantur, ſi eorum aetas ſuſtineret, & interim in domo eccleſiae ſub praepoſito diſciplinae erudiebantur: quo in ſtatu uſque ad annum decimumoctavum perſiſtebant, eoque anno ſi ſpondere continentiam, quam

 con-

(a) *Epiſt. LXX. ad Ruſtic. Narbon.*

connubio illigari mallent, biennio adhuc probabantur, & demum hypodiaconi, quinquennio post diaconi ordinabantur, alias in lectoratu permanebant, quae omnia ex concilio Toletano II. (a) constant. Praepostera non videntur fuisse pia haec parentum vota; nam non spe lucri aliisve humanis affectionibus filios suos ordinibus offerebant, sed potius ex pia voluntate, qua filiis bene consultum volebant (b). Etenim clericatus status perfectionis censebatur; ac proinde tantumdem erat filios offerre clericatui, quam eos in salutis portum devehere. Utinam vero semper ex tali voto parentes filios obtulissent clericatui, nam divina vocatione non subsequente, initium saltem non erat improbandum. Verum saepe parentes clericatum filiis quaesiverunt, & vero etiam quaerunt, & saepe tantum non adigunt, ut saeculi simul & ecclesiae opibus honoribusque gaudeant, & ut hereditas in pauciores filios secta copiosior affluat: constatque mediis saeculis parvulis, aut forsitan nondum natis ecclesiastica beneficia providam parentum parasse sollicitudinem (c). Haec fuisse multorum parentum vota saeculo XII. B. Bernardus testatur, qui eos ita loquentes inducit (d): *Hunc filium nos illi, vel illi tradamus episcopo, apud quem habemus gratiam, aut cui forte servimus, ut ditetur bonis domini, nec in tot liberos nostra dividatur hereditas.* Non a Deo, sed a diabolo processit ista vocatio, & utinam tenerent paren-

(a) *Conc. Tolet. II. can. I.* (b) *Thomass. par. II. lib. 1. cap. 23. seqq.* (c) *S. Bernard. epist. XLII.*
(d) *Cit. epist.*

rentes, se non posse tam male filiis consulere, quam quum ex mundanis finibus iis parant clericatum.

Vocatio ad clericatum ab infortuniis.

§. XX. Species etiam parum recta vocationis videtur illa, qua in veteri disciplina multi variis infortuniis & vitae tempestatibus acti, ad mortem evitandam clericatu initiabantur. Scilicet saepe viri principes potentia victorum oppressi ad evitandas suspiciones de rebus novis moliendis ad clericatum confugiebant, aut ipsi victores eos offerebant clericatui: qua oblatione & eorum vitae parcebant, & potentiam constabiliebant suam. Etenim clericatus in veteri disciplina perpetuum obligabat, vetabanturque semel Deo devoti clerici iterum redire ad saecularem, & militarem dignitatem (a). Coepit nova ista ab infortuniis ad clericatum vocatio quarto saeculo, quae deinceps continuata plures in utraque ecclesia peperit clericos (b). Non omnino sponte, nec propter Deum, qui mortis evitandae causa in clericos attondebantur, ad clericatum confugiebant; at interim eos episcopi non repellebant, quin potius excipiebant, & in clericos attondebant, & majoribus initiabant ordinibus. Videbatur impietas quaedam repellere ab ordinibus, qui soli poterant eos a morte liberare: nec officio episcopali deprecandi pro reis apud civiles magistratus conveniebat cum effusione sanguinis virorum nobilium principibus resistere, praesertim quum Deus ex arcanis pro-

 vi

(a) *Conc. Chalc. can, VII.* (b) *Thomass. par. II. lib. 1. cap. 27. seq.*

videntiae suae rationibus imperviis viis homines ad se convertat. Et canones, qui criminosos a canone repellunt, non semper talibus ordinatis erant impedimento, qui subinde potius poenas dabant infelicioris pugnae, quam culpae gravioris, ut exemplo esse possunt tres filii regis Clodomiri, qui adhuc pueri a patruis capti, vel ad mortem, vel ad clericatum fuerunt addicti, aviaeque Clotildi ea de re optio tributa est (*a*). Saepe vero clericatui addebatur monastica vita, quod plerumque cum iis factum videtur, qui gravioris culpae rei erant, ut ita de criminibus perpetuam agerent poenitentiam. Interim irrevocabilis erat clericatus, quod contra eos concilium VIII. Toletanum statuit (*b*); qui rebus prosperis inde usi ad saecularem vitam redire tentabant, eo praetextu quod coacti ordines susceperant. *Licet inviti perceperint, quod merebantur habere, libenter tamen ob coeleste retineant praemium, quod nolendo per terrenae consecuti sunt necessitatis eventum.*

CA-

(a) *Gregor. Turon. lib. III. cap.* 28. (b) *Conc. Tolet. VIII. can. VII.*

CAPUT XXIV.

De ſacrarum ordinationum ritibus earumque effectibus.

Jurati clerici canonicam promittebant obedientiam.

§. I. MUlta ſunt ſolemnia, quibus ordinationes celebrantur, quorum alia ſunt juris divini, alia eccleſiae acceſſerunt auctoritate, quo auguſtior eſſet ſacrorum miniſtrorum inauguratio. Minutus non ero, nec eſſe poſſum in his ſolemnibus enarrandis, ſed ea tantum proponam, quae ad eccleſiaſticam diſciplinam videntur neceſſaria. In primis clerici omnes & praeſertim epiſcopi, ante ordinationem fidei edebant profeſſionem, & canonum promittebant obſervantiam. Ipſa clericatus acceptio rectae fidei profeſſionem & canonum tacitam involvebat obſervantiam; *at quia ſolet plus timeri, quod ſingulariter pollicetur, quam quod generali ſponſione concluditur*, ut patres Concilii Toletani XI: loquuntur (*a*), ſpecialem & fidei cuſtodiam & canonum obſervantiam a clericis promitti non minus ſacri canones (*b*), quam leges civiles (*c*) decreverunt. In primis vero fidei profeſſio invaluit poſtquam tot errores in chriſtiana doctrina pullularunt, ut ita de miniſtrorum fide eccleſ-

(a) *Can. VI. D.* 23. (b) *Cit. can. VI.*
(c) *Novel. I. cap. 8.*

clesiae constaret. Etiam ipsi Romani pontifices fidei faciebant professionem (a), & paternarum traditionum promittebant observantiam (b). Quin recens creati episcopi ad extraneos episcopos litteras mittebant, quibus fidem & orthodoxiam testabantur suam, quae litterae *enthronisticae, communicatoriae & synodales* dicebantur (c). Utraque promissio fere scripto propria subscriptione notato fiebat (d), & scriptura in scriniis ecclesiae adservabatur. Auctis canonibus in ecclesia Graeca invaluit professio obedientiae septem generalium conciliorum canonibus praestandae; in ecclesia vero Romana professio observantiae octo conciliorum generalium, quarum formularum primam Habertus (e), alteram exhibet Baronius (f). Promissio servandorum canonum tacitam continebat adversus episcopos & metropolitas, qui ordinabant, obedientiam; at inde circa saeculum septimum invaluit aperta adversus consecrantem episcopum *canonicae obedientiae* promissio, quae itidem scripto facta, non aliud continebat, quam quod alias clerici episcopis, & episcopi metropolitis secundum canones praestare debebant. Simplici vero promissione non jurati rectam fidem & canonicam obedientiam etiam erga consecrantem episcopi & reliqui clerici promittebant: quod ex antiqua descendit disciplina, quae christianos omnes, multo minus altaris ministros, jurare non patiebatur, fuitque etiam apud

(a) *Jo.Diaconus vit.Greg.M.* (b) *Ivo Carnotens. ep. LX.* (c) *Bingh.lib.I. orig.eccles. cap.*11. (d) *Novell.CXXXVII. cap.* 2.. *can. VI. D.* 23. (e) *In archierat.* (f) *Ad an.* IↃCCCLXIX.

apud gentes philofophorum praerogativa, ut fimplex eorum affertio juramenti loco effet (*a*). Nempe lapfae fidei indicia funt juramenta, & boni non minus fe obligatos nuda promiffione, quam juramentis fentiunt. Sed tandem lapfa ecclefiaftica difciplina octavo faeculo coeperunt clerici jurati fidem & obedientiam profiteri: & quamvis interim canones antiquam fuftinerent difciplinam (*b*); affiduis tamen moribus in ufum facramenta religionis abierunt, paffimque faeculo XI. clerici jurejurando fidem integram & canonicam obedientiam promittebant.

Juramentum fidelitatis a clericis exhibitum.

§. II. Verum tempore addito canonica obedientia confecratoribus promiffa degeneravit in fidelitatem ei non abfimilem, quam vafalli in feudorum inveftitura dominis promittebant fuis: atque ita circa faeculum XI. nova jurandi formula invaluit, quae cum adverfus canones obedientia fidelitatem contineret. In ecclefia Romana primus Gregorius VII. ab archiepifcopo Aquilejenfi juratam exegit fidelitatem. Nova haec jurandi formula prout a Gregorio propofita eft, feptem complectitur capita, quorum tria priora fidelitatem, reliqua quatuor canonicam fpectant obedientiam (*c*). Capita fidelitatis defumta funt ex libris feudorum (*d*), jurabantque in iis epifcopi, ne quid umquam in pontificum vitam, honorem & libertatem machinentur, neve fibi detectum confilium in eorum damnum alicui pan-

(a) *Gonzalez. ad cap. ult. ex. de juram. calum.*
(b) *Conc.Cabilon. II. Can. XIII.* (c) *Cap.IV.ex. de jurejuran.* (d) *Lib. II. feudor.tit.5. feqq.*

pandant. Capita vero canonicae obedientiae non generalem continent promissionem canonum servandorum, sed potiora quaedam puncta, quae tum diserte promitti Romanae ecclesiae intererat; continent nempe papatus & *regaliorum*, hoc est patrimonii B. Petri defensionem, ad synodum profectionem, honorem legatis Romanis exhibendum & iter Romanum. Sic concepta jurandi formula nova & ab ingenio episcopatus abhorrens visa est (a): nec bene convenit cum VIII. synodi generalis canonibus, qui ad tutelam & defensionem personae consecrantis omnes vetant promissiones (b). Videntur pontifices in illa temporum calamitate, qua ob damnatas investituras reges habebant infestos, & ob damnatam simoniam & clericorum incontinentiam multos episcopos experiebantur contumaces, propriamque vitam insidiis videbant obnoxiam, necessariam duxisse fidelitatis promissionem. Quidquid vero hujus rei sit, pontifices primum a metropolitis in palliorum petione, & inde ab episcopis sedi Romanae ἀμέσως subjectis exigere coeperunt fidelitatem; restiteruntque initio metropolitae, sed tandem onus subierunt. Ceteri clerici episcopis, vel praepositis suis, episcopi vero metropolitis juratam promittebant fidelitatem (c), & ita clerici *homines ligii* suis fiebant episcopis. Sed inde collationibus episcopatuum generatim ad pontificem devolutis, uni tantum pontifici obedientiam & fidelitatem episcopi jura-

(a) *Cap. IV. ex. de elect.* (b) *Concil. VIII. can. VIII.* (c) *Cap. XIII. ex. de major. & obedient.*

ratunt, quod adnotante Efpenio, metropolitarum in fuffraganeos imminuit auctoritatem (a). Moribus praefentibus jampridem inductis inferiores clerici non amplius promittunt fidelitatem, tantumque de ea epifcopi, fed formula multis capitibus a Clemente VIII. aucta, praeftant juramentum: quae omnia capita, ne confulto perjuriis fe innecterent epifcopi, fic jurata intelligi docent cordati viri, quatenus eorum obfervantiam mores provinciarum admittunt (b). Tantum fecundum praefentem difciplinam presbyteri poft ordinationem promittunt epifcopo canonicam obedientiam, & beneficiarii curam animarum habentes orthodoxae fidei fuae publicam faltem intra duos menfes a die poffeffionis edunt profeffionem, & in Romanae ecclefiae obedientia fe permanfuros fpondent & jurant (c).

Materia facrorum ordinum.

§. III. Jam ordinatio, utpote facramentum, rebus & verbis, feu, ut recentiores theologi dicunt, *materia & forma*, tamquam elementis, conftat. Et res quidem, feu fignum externum, quo conferuntur ordines majores, ex apoftolica inftitutione eft manuum impofitio. Sane apoftoli impofitis manibus crearunt diaconos (d), & Paulus Timotheum admonens, ne temere in facrum minifterium quemquam cooptaret, dixit, *cito manus nemini impofueris* (e): quibus verbis di-

(a) *Efpen. part I, tit. 19. cap. 2. n. 9.*

(b) *Florens ad tit. de conceff. pallii, Efpen. par. I. tit. 15. cap. 2. n. 25.* (c) *Trident. feff. XXIV. de ref. cap. 12.* (d) *Act. VI. 6.*

(e) *1. ad Timoth. V. 22.*

ferte indicatur per manuum impositionem creari ecclesiae ministros. Patres quoque quum de ordinatione episcoporum, presbyterorum & diaconorum loquuntur, id manibus impositis semper factum adserunt. Et libri rituales Graeci & Latini cujusque aetatis pro conferendis majoribus ordinibus semper praescribunt manuum impositionem. A Judaeis ritum imponendarum manuum, & in creandis ecclesiae ministris & in multis aliis occasionibus apostoli desumserunt, quod viri docti passim observant (*a*). Sane solemnis est & pervetustus apud Judaeos ritus imponendarum manuum in benedictionibus impartiendis (*b*); quin Moses divinas virtutes, quibus ipse praeditus erat, manibus extensis communicabat (*c*); quo efficacissimae benedictionis exemplo deinceps Judaei in creandis presbyteris manuum adhibuerunt impositionem. Ergo in creando episcopo consecrator & assistentes super collum & humeros electi apertum evangeliorum codicem expandunt, & inde ejus capiti ambas manus imponunt. Antiquus est in utraque ecclesia ritus expandendi super humeros evangelii (*d*), significatque, episcopum etsi reliquorum christianorum caput, esse tamen sub potestate constitutum, ut Chrysostomus interpretatur (*e*). Similiter in ordinatione presbyteri episcopus simul cum praesentibus presbyteris, in ordinatione diaconi solus episcopus manus imponit. Et quamvis inde etiam

(a) *Bevereg. in can. I. apostol.* (b) *Genes. XLVIII. 13. seqq.* (c) *Num. XI. 24. seqq. Deuter. XXXIII, 9.* (d) *Conc. Carthag. IV. can. II. ap. Grat. can. VII, D. 23., Morin. de SS. ordinat. par. III. exercit. 2. cap. 1.* (e) *De laudib. evang.*

etiam solus episcopus presbyteris manus imponat, eisque spiritum sanctum ad peccata dimittenda elargiatur; tamen recentioris est aevi posterior haec manuum impositio (a), tantumque, quae fit a presbyterio, ab apostolis descendit.

Forma ordinationis.

§. IV. Manuum impositionem comitantur verba consecrationis, quae generalem imponendarum manuum ritum ad actum peculiarem determinant, indicantque propriam cujusque ordinis potestatem. Ita singuli ordines formulas habent proprias. Usitata ordinandi verba Hieronymus *vocis imprecationem* (b), alii vero patres & canones saepe dicunt *benedictionem* (c). Erant vero hujusmodi ordinationum formulae omnes deprecativae, quibus invocabatur Deus, ut spiritum gratiae suae infunderet, potestatemque daret ad injuncta obeunda ministeria. Certe apostoli jejunantes & orantes diaconos crearunt: antiqui patres semper per preces factas describunt ordinationes: benedictiones verbis deprecativis concipiebantur: exstatque adhuc in constitutionibus vulgo dictis apostolicis deprecativa creandi episcopos & presbyteros formula (d). At temporis lapsu apud Latinos in creandis sacerdotibus non desierunt quidem preces adhiberi, sed formulae, quae ipsas manuum impositiones comitantur, fere evaserunt indicativae, quibus non invocatur Deus, ut spiritum sanctum effundat,

 sed

(a) *Morin. par. III. exercit. 7. cap. 2.* (b) *Lib. XVI. in Jesai. cap. 58.* (c) *Concil. Carthag. IV. can. II. seqq.* (d) *Const. apost. lib. VIII. cap. 5. & 16.*

sed potius dari significatur, veluti in consecrandis episcopis consecrator dicit, *Accipe spiritum sanctum. &c.* Post saeculum XII. coeperunt Latini formulas indicativas in imponendis manibus usurpare, quod ex silentio ritualium & scholasticorum usque ad B. Thomam Morinus observat (a): Graeci vero & Syri eas nec modo adhibent, nec umquam adhibuerunt. Qui primi formulas indicativas excogitarunt, videntur exprimere voluisse Christi verba, qui apostolis sacram communicans potestatem similibus conceptionibus usus est. Quidquid vero hujus rei sit, Morinus, N. Alexander (b) aliique recte adfirmant, essentiales ordinationum formulas etiam in nova disciplina esse preces, quae impositioni manuum respondent, formulas vero indicativas esse loco formarum partialium, quae usu accesserunt ad formulas necessarias. Et quî quaeso ad ordinationis intimam constitutionem pertinere possunt formulae, quas antiquitas ignoravit, nec hodie in universa obtinent ecclesia?

Unctio episcoporum & presbyterorum.

§. V. Communis est in creandis episcopis, presbyteris & diaconis manuum impositio; at apud Latinos praeterea episcopi caput & manus chrismate, manus vero presbyterorum oleo catechumenorum precibus adhibitis inunguntur. Sollemnis apud Judaeos & Gentiles in sacris olei usus fuit, quo in sacrificiis & extra sacrificia utebantur, & ita quidquid Deo, diisve dicabant, oleo

(a) *De Ss. ordin. par. III. exercit.* 2. *cap.* 2. *& exercit. VII. cap.* 2. (b) *Nat. Alexander theolog. dogm. & moralis lib. II. de sacr. ordin. cap.* 1. *art.* 6.

oleo adſpergebant (*a*). Unde ſacerdotes, qui Deo conſecrabantur, oleo inungebant Judaei, quod difertis verbis Deus praecepit (*b*). Quin etiam reges apud Judaeos uncti ſunt oleo, ut ita tamquam Deo ſacri, ſancti redderentur (*c*). Sed in eo a Judaeis diſtabant gentiles, quod illi indifferenti ritu in rem ſanctam uſi ſunt, iſti vero unctionibus ſuis in ſtupidam proruerunt ſuperſtitionem, ſiquidem res omnes, quas ungebant, adorabant, quod olei adſperſione aliquid divinitatis in res ipſas ſomniabant derivari. Quam ineptam opinionem nedum chriſtiani ſcriptores Arnobius (*d*) & Auguſtinus (*e*), verum etiam Lucianus (*f*) falſe ridet. Hoc gentilis ſuperſtitionis caput Reinerus Verwey pluribus & egregiae illuſtrat in opere *de unctionibus gentilium*. Interim quamvis multos Judaeorum ritus chriſtiana adoptarit eccleſia, non tamen in conſecrandis miniſtris ſuis initio oleum adhibuit. Certe Ambroſius, & Auguſtinus, & canones concilii quarti Carthaginienſis, qui ritus ordinationis enarrant, nullam olei iniiciunt mentionem. Forte in conſecrandis ſacerdotibus eccleſia ab initio oleum non adhibuit, quod jam chriſtianos omnes ungebat in baptiſmo, qua unctione late dictum conſequebantur ſacerdotium. Sane Tertullianus (*g*) in baptiſmo oleo inungi chriſtianos teſta-

(a) *Spencer. de LL. Hebr. ritual. diſſ. III. de purif. & luſtr. Hebr., 10; Cleric. not. ad Judic. IX. 9.*
(b) *Exod. XXIX.* 7., *Levit. VIII.* 12. (c) 1.*Reg. X.* 1., 3.*Reg. I.* 39. (d) *Lib. I. adverſ. gent.*
(e) *Lib. I. de Civit. Dei cap.* 38. (f) *Alexandr. Pſeudom.* (g) *De baptiſ. cap. VII.*

ſtatur *de priſtina diſciplina*, hoc eſt Judaica, *qua ungi oleo de cornu in ſacerdotium ſolebant*. Sed inde Latina eccleſia etiam ungendi ritum in creandis epiſcopis & presbyteris recepit, quem tamen ad haec uſque tempora Graeci non adhibent. Derivat quidem Innocentius III. auctoritate decretalis Anacleti papae (a) olei uſum in conſecrandis miniſtris ab apoſtolica traditione; atque ita contra Graecos eccleſiam Latinam non *judaizare* contendit (b); ſed ſubleſto innititur fundamento, ſiquidem hodie in compertis eſt, ſub nomine Anacleti vulgatam decretalem ex officina Mercatoris prodiiſſe. Atque hinc conſtat; unde factum, ut apud mediae aetatis ſcriptores multi ritus tamquam ab apoſtolis deriventur, qui tamen longo poſt tempore invaluerunt. Nempe quidquid legebant in falſis decretalibus, bona fide apoſtolicum eſſe credebant.

Traditio inſtrumentorum & verba comitantia.

§. VI. Solemnis quoque eſt in conſecrandis eccleſiae miniſtris traditio inſtrumentorum, quae poteſtati cjuſque ordinis propriae reſpondent, tradenſque ea inſtrumenta epiſcopus formulam propriam pronunciat. Ut ecce epiſcopo praeter baculum traditur liber evangeliorum, qui pridem ejus cervici impoſitus erat, eumque tradens epiſcopus poteſtatem praedicandi facere videtur. Presbytero traditur patena cum pane & calix cum vino ſub formula: *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in eccleſia pro vivis & mortuis* in

(a) *Can. I. D.* 75. (b) *Cap. un. ex. de ſacra unctione*.

in nomine patris & filii & spiritus sancti. Diacono traditur evangelium sub formula: *Accipe potestatem legendi evangelium in ecclesia Dei tam pro vivis, quam defunctis in nomine domini*; & ita porro reliquis omnibus clericis traduntur convenientia instrumenta, quae propriae verborum conceptiones comitantur. Instrumentorum istae traditiones eisque respondentes formulae apostolicae non sunt institutionis. Certe eas adhuc Graeci ignorant, & apud Latinos per novem circiter saecula in creandis presbyteris & diaconis nulla adhibita fuerunt instrumenta, institutique quoque recentioris est evangelii traditio episcopo facta. Et vero observante Morino (a) de his traditionibus respondentibusque formulis tacent ante saeculum X. scriptores Latini omnes & rituales libri, qui adeo minuti sunt in ritibus enarrandis, ut nec genuflexiones omittant. Id autem verum est a sua paene institutione minores ordines traditis instrumentis fuisse collatos. Canones enim concilii Carthaginiensis IV. eorum ordinationes per traditionem instrumentorum describunt (b), ejusque rei dum de hypodiaconis agunt hanc tradunt rationem, *quia manus impositionem non accipiunt*, quasi dicerent, quum in iis ordinandis nulla adhibeatur manuum impositio, par est, ut eorum ordinatio aliquo externo signo celebretur ad collatam indicandam potestatem. Ceterum quo primum tempore inducta fuerunt instrumenta in creandis presbyteris & diaconis post ordinationem tradita videntur, ut in-

(a) *De Ss. ordin. par. III. exercit.* 2. 7. & 9.
(b) *Conc. Carthag. IV. can. V. seqq.*

intelligerent quam accepissent potestatem, quod Hugo a S. Victore (a) & Petrus Lombardus (b) non obscure testantur.

Pertinent ad materiae & formae integritatem.

§. VII. Instrumentorum in creandis clericis majoribus in ecclesia Latina novitas, & in Greca etiam hodie nullus usus, manifeste demonstrant, eorum traditiones cum adiectis formulis ad intimam ordinationis non pertinere constitutionem. Quae ad naturam rei pertinent, ei semper insunt, iisque ablatis ipsa res perit. At contra statuere videtur Eugenius IV. in decreto, ubi ordinationis materiam dicit instrumentum, *per cujus traditionem confertur ordo*, & formam facit verba traditioni respondentia. Locus hic Eugenii amplissimam disputandi materiam theologis suppeditavit. Sed id maxime probabile videtur, non eam fuisse pontificis mentem *essentiales* ordinationis materias & formas decreto suo Armenos edocere, quos illae certe non latebant, sed ritus peculiares, quos ecclesia Romana manuum addiderat impositioni. Etenim si proprium ordinationis ritum edocere voluisset, dubio procul manuum non omisisset impositionem, qua inde usque ab apostolis per universam ecclesiam ordines dabantur. Interim assiduo ecclesiae Latinae usu videntur instrumenta eorumque formulae ad materiae & formae pertinere integritatem, quod theologi passim docent. Integrum scilicet ecclesiae Dei semper fuit aliquas sacramentis apponere conditiones, sine quibus

(a) *Lib. II. de sacram. fidei par. 3, cap. 12,*
(b) *Lib. IV. sentent. D. 24.*

bus non valeant. Nihil ergo tutius quam in conferendis ordinibus proprium cujusque ecclesiae ritum servare, recteque docet Innocentius IV. ordines posse sola manuum impositione conferri, nisi ecclesia apostolico ritui peculiares formas addidisset (*a*).

Ordinationes habentur in ecclesia.

§. VIII. Locus autem legitimus habendarum ordinationum ex antiqua disciplina est ecclesia. Unde Maximo Cynico in ecclesiam Constantinopolitanam intruso, exprobatum, quod ecclesia exclusus, in sordida cujusdam auloedi domo fuerit ordinatus (*b*): vitioque etiam datum Ursicino, qui cum Damaso ad sedem Romanam concurrebat, quod non in ecclesia, sed in obscuro quodam basilicae loco, *Sicina* dicto, consecrationem acceperit (*c*). Ecclesia vero in qua episcopi consecrabantur, erat ipsa ecclesia vidua, in quam ad episcopi constitutionem episcopi provinciae conveniebant; ceteri vero inferiores clerici in ecclesia cathedrali praesertim consecrati sunt (*d*). Sed inde electionibus ab ordinationibus distractis, procul ab ecclesia vidua coeperunt episcopi consecrari, in ecclesia nempe, quam dicebat metropolita: & secundum praesentem disciplinam Itali passim Romae consecrantur. Et quantum ad inferiores clericos jubent Tridentini patres, ut ordinationes sacrorum ordinum in ecclesia cathedrali, vocatis praesenti-

(a) *In cap.* presbyter *ex. de sacrament. non iterandis*. (b) *Nazianz. carm. de vit.* (c) *Socrat. lib. IV. cap.* 29. (d) *Hallier. de sacr. elect. & ordin. par. III. sect.* 6. *cap.* 2. *art.* 1.

busque ecclesiae canonicis publice celebrentur ; & si in alio dioecesis loco eas haberi contingat, dignior, quantum fieri poterit, ecclesia seligatur (*a*). Interim tonsura & minores ordines etiam extra ecclesiam receptis moribus, quibus favet pontificale Romanum, conferri possunt. Peracta vero in ecclesia vidua consecratione, episcopus solemniter deducebatur ad cathedram episcopalem, in qua constitutus, de more lecta scriptura, primum habebat sermonem, qui *enthronisticus* dicebatur (*b*). Similiter presbyteri statim ac ordinati essent, sedebant in presbyterio (*c*). Quin apud Graecos, ubi presbyteros concionari erat usitatius, etiam in die ordinationis presbyteri concionabantur, exstantque adhuc in operibus Chrysostomi & Gregorii Nysseni sermones, quos die suae consecrationis in presbyteros ad populum habuerunt.

Tempore sacrae liturgiae.

§. IX. Nec tantum in ecclesia, verum etiam in publico Dei cultu, tempore sacrae liturgiae, ex antiqua disciplina ordinationes celebrantur. Ordinationem Pauliniani repraesentans Epiphanius (*d*), se eum ordinasse presbyterum dicit, *quum ministraret in sanctis sacrificiis*. Et Theodoretus (*e*) ordinationem Macedonii anachoretae sacrae synaxis tempore factam scribit: Ejus autem disciplinae ratio fuit, ut ordinati consecrarent, vel sacram perciperent eucharistiam. Peractum

(a) *Conc. Trid. sess. XXIII. de ref. cap.* 8.
(b) *Bingh. lib. II. orig. eccles. cap.* 11. §. 10.
(c) *Epiph. epist. ad Jo. Hierosolym.* (d) *Epist. ad Jo. Hierosolym.* (e) *Hist. relig. cap. XIII.*

actum autem est totum ordinationis officium in missa catechumenorum, quae in oblatione desinebat, sed, ut non sine ratione possumus adfirmare, tantisper exclusis catechumenis. Sane Chrysostomus in sacris ordinationibus comprecari & acclamare docet, *eos, qui mysteriis initiati sunt*, & subdit, *neque enim fas est coram non initiatis cuncta detegere* (a). Et auctor *ecclesiasticae herarchiae*, quae de sacris ordinationibus initio operis exponit, ea catechumenis enarrari diserte vetat; ac proinde multo minus eadem inspectare potuerunt. Itaque paullo plenius interpretari oportet canonem V. Laodicenum, quo statuitur, *non oportet* τὰς χειροτονίας, *ordinationes, in praesentia audientium fieri*, ut nempe nomine audientium omnes intelligantur catechumeni; nec puto admittendam Zonarae & Balsamonis interpretationem, qui contra quam Latini interpretes fecerunt, nomine χειροτονίας non ordinationes, sed electiones intelligunt. Finita vero ordinatione videntur iterum admissi catechumeni, ut sermonem, quem recens ordinati episcopi habebant, audirent. Et reipsa auctor apostolicarum constitutionum consecrationem episcopi ante dimissos catechumenos peractam refert (b). Quidquid vero hujus rei sit, majores praesertim ordines in sacra liturgia conferri debent; nam tonsura & majores ordines etiam extra missarum solemnia conferuntur (c): quae etiam antiqua videtur fuisse ecclesiae disciplina.

M 2 Or-

(a) *Hom. XVIII. in 2. ad Cor.* (b) *Lib. VIII. cap. 5. seq.* (c) *Pontif. Roman. de tons.& minorib. ordin. Euchol. tit. de ordin. lectoris.*

Ordinatio gratiam *confert*.

§. X. Venio ad ordinationis effectus, qui propria & naturali ejus vi producuntur, *gratiam* nempe & *characterem*. Et quantum ad primum, per ordinationem conferri gratiam, qua ordinatus idoneus ecclesiae minister evadit, dogma est christianae religionis. Sane manuum impositione dari gratiam constat ex apostolo, qui Timotheum admonet, ut excitaret, & ne negligeret gratiam, quae in eo erat per impositionem manuum presbyterii (a). Consentiunt patres. Asserit Gregorius Nazianzenus invisibili quadam vi ac gratia ordinati sacerdotis animam in melius transformari (b). Et Ambrosius, sive quisquis auctor libri sit *de dignitate sacerdotali*, docet, in ordinatione hominem manum imponere, Deum gratiam elargiri. Chrysostomus gratiam, quam excitare debebat Timotheus, ita interpretatur, *hoc est gratiam, quam accepisti ad ecclesiae institutionem, & ad omne religionis obsequium*. Et auctor de caelesti hierarchia scribit, divinam in ordinatione sacerdotali efficaciam gratiamque tribui dignam sacerdotibus.

Et imprimit characterem *indelebilem*.

§. XI. Ordinationis effectus alter *character* est, cujus nomine venit nota quaedam spiritualis & indelebilis in anima impressa, qua ordinatus semel acceptam semper retinet potestatem: quem ordinationis effectum inter catholicas doctrinas Florentini & Tridentini patres recensent. Non occurrit quidem apud antiquos diserte ordinationis

---

(a) 1. *ad Timoth. IV.* 14., & 2. *ad Timoth. I.* 6. (b) *Orat. in baptis. Christi*.

nis character, nec fortasse nobis ejus intima innotescet constitutio; at reipsa quamdam in ordinatione, non minus quam baptismo, notam in anima imprimi veteres tenuerunt. Certe Augustinus signum in animam baptizati & ordinati impressum comparat signis in monetis principum insculptis, & notis militaribus in corporibus militum imprimi consuetis (*a*): illudque *baptismi & dandi baptismi sacramentum* appellat (*b*). Hoc vero signum semel in sacramentis impressum, numquam aufertur, quaecumque fuerit culpa baptizati, vel ordinati, hactenus ut si baptizatus, vel ordinatus excommunicetur, vel degradetur, retinent tamen semel acceptum baptismi & ordinationis sacramentum. *Sicut autem baptizatus*, inquit idem Augustinus (*c*), *si ab unitate recesserit, sacramentum baptismi non amittit; sic etiam ordinatus, si ab unitate recesserit, sacramentum dandi baptismi non amittit*; idque quia *quadam consecratione utrumque homini datur. illud quum baptizatur, istud quum ordinatur* (*d*).

Ordinationes non iterantur.

§. XII. Semel ergo legitime celebratae ordinationes non possunt iterari. Sacramentum dandi baptismi semel acceptum, semper durat, & ita inter actiones vetitas & nefarias semper censuit ecclesia iteratas ordinationes. Concilium Carthaginiense III. plenariae synodi Capuensis; seu potius Capsensis, vestigiis insistens, decrevit,

(a) *August. contra Permen. lib. II. cap.* 13. *ap. Grat. can. XCVII. C. I. q.* 1. (b) *Can. XXXII. de consecr. D.* 4. (c) *Cit. can. XXXII.* (d) *Cit. can. XCVII.*

vit, quod aeque illicitum sit baptismum iterare ac ordinationes (a). Canones apostolici & ordinantem & ordinatum, qui vel dederit, vel receperit secundam ordinationem, deponi praecipiunt (b). Et Augustinus in ecclesia catholica licere negat vel baptismum, vel ordinationem iterari, quaecumque fuerit culpa ejus, qui semel lotus, vel ordinatus est. Et hinc rerum ecclesiasticarum ignarus erat Macedonius anachoreta, quem Flavianus Antiochenus vi presbyterum ordinavit, dum sequenti Dominica, ut sacris interesset, invitatus, adstantibus dixit, an se iterum presbyterum creare vellent, recteque illi responderunt, *fieri non potest, ut bis eadem fiat manuum impositio* (c). Ergo in catolica ordinati in crimen quantumvis enorme lapsi, non secundam accipiunt ordinationem, sed vel in poenam numquam ministrare permittuntur, vel, si ob ecclesiae bonum in ministerium restituuntur, id reconciliatoria manuum impositione, non secunda ordinatione fieri debet; recteque in concilio Romano sub Melchiade damnatus Donatus, *quod*, ut refert Optatus (d), *confessus sit rebaptizasse, & episcopis lapsis manum imposuisse: quod ab ecclesia alienum est.*

Obligatio ad clericatum an est perpetua?

§. XIII. Jam vero ordinati clerici majores minores veteri patrum stante disciplina ad perpetuum ecclesiae ministerium erant obligati, nec poterant renuntiare clericatui, iterumque amplecti

(a) *Conc. Carthag. III. can. XXXVIII.*
(b) *Can. LXVII.* (c) *Apud. Theodor. hist. relig. cap. XIII.* (d) *Lib. I.*

cti vitam saecularem: quod antiqui canones Chalcedonenses (*a*), Turonenses (*b*) & Triburienses (*c*) statuerunt, excommunicatione in eos proposita, qui ad sanctum propositum non redirent. Nec lex civilis minus severa erat in clericos desertores; etenim decreto quodam Arcadii & Honorii curiae vindicantur (*d*), & edicto Justiniani (*e*) eorum bona ecclesiae, cui erant addicti, transcribuntur. Ordinatio species erat consecrationis, quae clericos Deo dicabat, & sacrilegii quoddam genus erat, quod Deo sacrum habebatur, profanare. Et quamvis clerici minores recte ad nuptias convolarent, non tamen cum nuptiis ejurabant clericatum, sed conjugati in proprio gradu inserviebant ecclesiae. Stetit per XII. & amplius saecula perpetua ad clericatum obligatio (*f*); at inde paullatim invaluit, ut clerici minores impune ad saeculum redirent, tantumque perpetua stabilitate clerici majores tenerentur. Auctus clericorum minorum numerus, desueta fere minorum ordinum officia, reditus ecclesiastici majoribus fere clericis deputati, & leges quarumdam provinciarum clericos conjugatos clericalibus spoliantes privilegiis, disciplinae induxerunt mutationem: non quod ecclesia ejurandi clericatus indulsit libertatem, sed quod poenas in disertores temperavit. Signum depositi clericatus est abjectio vestis clericalis, & apud nos si prima tonsura initiati, & minores

---

(a) *Conc. Calced. can. VII.* (b) *Conc. Turon. I. can. V.* (c) *Conc. Tribur. can. XXVII.* (d) *L. XXXIX. C. Th. de episc.* (e) *L. LV. C. de episc.*
(f) *Thomass. par. II. lib. 1. cap. 14.*

res clerici non servânt anni spatio rationem vivendi pactis conventis praescriptam, quae vult, ut clerici habitum & tonsuram deferant, ecclesiae deserviant, & studiis incumbant, a canone delentur, & clericalibus privantur privilegiis (a). Interim facta libertate ejurandi clericatus passim cautum in conciliis (b), ut tonsura clericali ii tantum donentur, quorum spes est, ut perpetuum Deo serviant, clericatum elegisse; ut hinc intelligas, ecclesiam etiam hodie omnium clericorum desiderare stabilitatem.

CAPUT XXV.

De ordinibus gradatim suscipiendis & eorumdem interstitiis.

Ordines per gradum suscipiendis:

§. I. Antiqua est ecclesiae disciplina moribus recepta, quae initio facto ab inferioribus ministeriis per progressionem ad sacerdotium jubet adscendendum (c). Est hic ordo naturalis, & in mundana militia etiam servatus, ubi quis miles primum, deinde centurio, tum imperator (d). Etenim inferiora ministeria rudem paullatim expoliunt animum, demonstrantque vitam & morum probitatem, & omni-

(a) *Concord. cap. IV. n. 7. seq.* (b) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap. 4. & ult.* (c) *Cyprian. epistol. LII. al. LV. ad Antonian.* (d) *Gregor. Nanzianz. orat. XX. in laud. Basil.*

omnino necessarium est, ut quis ante discat, quam doceat. Saeculo quarto Eusebiani praesertim nulla praemissa ordinum progressione episcopos ordinabant, adeo ut, quemadmodum conqueritur Athanasius (a), ethnici homines, catechumeni, primariique decurionum & divites in spem episcopatus pro christiana religione profiterentur Arianismum. Unde patres Sardicenses ad antiquos mores confirmandos, statuerunt, *ut si quis dives, vel ex foro scholasticus episcopus fieri dignus habeatur, non prius constituatur, quam lectoris & diaconi & presbyteri ministerium peregerit, & in unoquoque gradu si dignus existimatus fuerit, ad episcopatum per progressionem possit adscendere* (b). Erant *scolastici* in ordinem advocatorum adlecti. Contra Eusebianos praecipue canon videtur conditus, ac proinde tantum de divitibus & scholasticis loquitur: verum canonis ratio generalis, ad merita promovendorum dignoscenda, omnes ex aequo complectitur. Et reipsa, qui postea prodierunt, canones & pontificum decretales generatim ad episcopatum per gradus progredi voluerunt (c).

In singulis ordinibus diu immorandum.

§. II. Interim in ordinibus gradatim suscipiendis non cito progrediendum, sed in unoquoque gradu diutius immorandum. *Habebit*, subjungunt patres Sardicenses, *unusquisque ordinis gradus non minimi scilicet temporis longitudinem, per quod & fides & morum probitas & con-*

(a) *Apolog. ad Constantium Augustum.*
(b) *Conc. Sardic. can.X.* (c) *Conc. Bracar. I. can. XXXIX.*

ſtantia & moderatio poſſit cognoſci. Et vero non dicis cauſſa inductus eſt ordinatus ad ſacerdotium adſcenſus, ſed ut ſenſim miniſtri in inferioribus gradibus proficiant in virtutibus, ſaeculi mores paullatim deponant, diſcant, quae poſtea alios doceant, paullatimque adquirant virtutem omnem epiſcopo conſentaneam. *Quis inſtar figuli*, inquit Gregorius Nanzianzenus (a), *uno ipſo die fictilia ſua tornantis, ita repente fingat veri cultus antiſtitem, cum angelis ſtantem & cum archangelis laudes canentem & Chriſto conſacrificantem*? Ars nempe omnium difficillima eſt cura animarum, & longo potius uſu & experientia, quam meditatione adquiritur. Et profecto abſonum omnino eſt. ut quis animarum antiſtes momento temporis evadat, quemadmodum poëtae gigantes finxerunt, quum nec medici, nec pictoris nomen quiſquam obtineat, qui nec morborum naturas conſiderarit, nec multos colores miſcuerit, variaſque formas penicillo expreſſerit. Unde ſanctiſſimi & ſapientiſſimi viri Syneſius, Ambroſius, Auguſtinus ſummopere indoluerunt, quod vi inflatae plebis correpti, ſacerdotes creati ſunt, priuſquam didiciſſent.

Interſtitia *non eadem olim ſemper fuerunt*.

§. III. Spatia temporis inter unum & alterum ordinem interiicienda *interſtitia ordinum* poſterior aetas appellavit. Varia fuit eccleſiae diſciplina de temporis in unoquoque gradu diuturnitate. Patres Sardicenſes in ſingulis gradibus diu voluerunt immorandum; at quamdiu non expreſſerunt, id relinquentes vel arbitrio epi-

(a) *Ap. Juſtin. Novell. CXXXVII. cap.* 1.

episcoporum, vel variae ecclesiarum disciplinae? Satis longa in Occidente post medium saeculi quarti erant interstitia. Usque ad annum tricesimum clerici, in varias stationes tributis annis, in minoribus gradibus stipendia faciebant, anno tricesimo in diaconos crescebant, & si ultra quinque annos bene ministrassent, creabantur presbyteri (*a*). Eodem saeculo quarto in Oriente breviora Occidentalibus erant interstitia, nam triginta annorum aetas idonea erat ad presbyteratum, quamvis nullus exstet canon, qui certa tempora definiat. Sed labentibus annis in utraque ecclesia, pro variis temporum necessitatibus, indulgentia episcoporum, aut zelo ecclesiasticae disciplinae restaurandae nunc breviora, nunc longiora interstitia obtinuerunt. Saeculo XII. in Occidente simul omnes minores ordines dabantur (*b*), hypodiaconi vero & diaconi singuli quique in proprio gradu anno ministrabant, & in Oriente inter unum & alterum ordinem una tantum hebdomada intercedebat, quod Balsamon testatur.

In veteri disciplina plures minores ordines praetermissi.

§. IV. Verum enimvero ordinata ad ordines progressio, antiquis moribus consecrata, non necessario importabat omnium graduum susceptionem. Et minores quidem ordines tantum abest, ut omnes percurri debuerint, ut potius eorum unus pluresve jure ordinario omitterentur. Erant

 nem-

(a) *Siricius papa ep. I. ap. Grat. Can. III. D. 77.* (b) *Cap. II. ex. de eo, qui furtive ord. suscep.*

nempe minores gradus officia potius, quam honores, nec singuli ad ea officia obeunda necessarias habebant qualitates. *Alius*, inquit Ambrosius (a), *distinguendae lectioni aptior, alius psalmo gratior, alius exorcizandis, qui malo laborant spiritu, sollicitior, alius sacrario opportunior habetur. Haec omnia spectet sacerdos, & quid cuique congruat, id officii deputet*. Unde non omnes omnibus inferioribus gradibus poterant donari: & ab uno inferiori gradu, omissis intermediis, facilis transitus erat ad majorem. Certe patres Sardicenses tantum lectores esse jubent ante diaconatum, quotquot divites & scholastici ad episcopatum promoventur (b). Et decretales Siricii, Innocentii, Zosimi veluti jure ordinario unum pluresve pro varietate personarum ex ordinibus minoribus demonstrant omissos (c): prostantque in antiquis monumentis exempla bene multa eorum, qui non per omnes inferiores gradus ad sacerdotium pervenerunt (d). Praecipue necessitatis habebatur lectoratus, in quo majores industriae specimen dare poterant ecclesiae ministri, quam in reliquis gradibus, quorum manualia fere erant officia. Quin multis constat monumentis in casibus, ubi minus opus erat probatione, omnes inferiores gradus praetermissos, facilisque a monachatu ad sacros ordines transitus fuit.

An

(a) *Lib. I. de off. cap.* 44. (b) *Cit. can. X.*
(c) *Siric. ep. I. cap.* 9. *seq. Innoc. I. ep. IV. cap.* 5. *Zosimus ep. I. cap.* 3. (d) *Hallier. de sacr. elect. & ordin. par. III. sect.* 7. *cap.* 1. *art.* 7. § 4.

An ordines majores, omitti potuerint?

§. V. Quod vero spectat ad ordines hierarchicos, num eorum unus & alter omitti potuerint, inter eruditos non convenit. Multi cum Hallierio & Thomassino aegre patiuntur ordinum hierarchicorum omissiones. Jo. Morinus (*a*) admittit, praetermissum aliquando diaconatum; at nullum exstare exemplum profitetur episcopatus non presbytero collati. Sed alii, ubi minus opus erat probatione, generatim ordines hierarchicos opinantur omissos. Et vero ubi diaconi in episcopos eligebantur, in aliquibus ecclesiis omissus videtur presbyteratus. Ita Caecillianus archidiaconus Carthaginiensis in diaconatu ordinatus est episcopus (*b*): & quotquot diaconi in ecclesia Romana in pontifices electi sunt, episcopalem tantum benedictionem videntur accepisse: quod Jo. Mabillonius (*c*) & Franc. Pagius (*d*) pluribus docent, & praesertim auctoritate secundi libelli ordinis Romani, ubi praescribitur, ut in pontificem eligatur unus ex cardinalibus diaconis, vel presbyteris, & in electi consecratione nullum discrimen est, sed una eademque pro utroque praescribitur consecratio. Nempe ordo, qui prae ceteris industriam & probitatem ministrorum commonstrabat, erat diaconatus: diaconi enim non minus res ecclesiae temporales, quam spirituales procurabant: & ita non videbatur esse opus alia probatione, quum diaconi ad episcopatum promo-

(a) *De SS. ordinat. par. III. exercit.* 11. *cap.* 2.
(b) *Optat. lib. I.* (c) *Comment. praevio* in ordinem Roman. §. *XVIII.* (d) *Breviar. hist. chron, in Sabiniano papa n. II. seqq.*

movebantur. Bene multa quoque eorum prostant exempla, qui vel ab ordinibus minoribus, vel a statu laicorum ad presbyteratum, vel ad episcopatum convolarunt. Ut ecce Martinus Turonensis & Felix Nolanus ambo exorcistae (a), & Cosmas quidam in ecclesia Syracusana adhuc hypodiaconus (b) in presbyteros creverunt. Et Origenes, Macedonius anachoreta, Paulinus, Augustinus aliique adhuc laici presbiteratu initiati sunt. Antonius adhuc lector ab Augustino primati in Fussalensem episcopum oblatus est (c). Et Nectarius statim a baptismo Constantinopoli episcopus creatur (d). In his aliisque exemplis opinatur Thomassinus (e), in eadem liturgia omnes ordines hierarchicos collatos, tantumque scriptores ultimi gradus meminisse, quod omnibus notum erat, inferiores hierarchicos gradus non posse praetermitti. Sed antiqua ecclesia ordines ad exercitium conferre solebat: & secundus libellus ordinis Romani unam & pro diaconis & pro presbyteris electis in pontifices praescribens ordinationem, diserte excludit, plures in una liturgia ordines hierarchicos collatos. Satius est igitur dicere, putasse veteres inferiores omnes gradus majoribus inesse: & hinc quando unus, aut duo gradus idoneam sufficiebant probationem, aut viri alias exploratae fidei & probitatis sacerdotio initiabantur, ordines interme-

(a) *Sulpit. Sever. in vita S. Martini*, *Paulin.nat. IV. S. Felicis*. (b) *Gregor. M. lib. XI. ep.* 34.*can. VI. D* 74. (c) *Aug. ep. CCLXI. ad Caelestin.*
(d) *Socrat.lib.V. cap.8.*, *Sozomen. lib. VII. cap.8*,
(e) *Thomass. par. I. lib.* 2. *cap.* 36. *n.* 15.

medios habitos minus necessarios. Id tamen verum est, in casibus, quibus ex laicis episcopi ordinati sunt, specialem Dei providentiam, cui canones & leges cedere oportet, intercedere debuisse, quod unus ex apostolicis canonibus edicit *(a)*.

In nova disciplina omnes ordines suscipiendi.

§. VI: Sed temporis lapsu mutata est disciplina, & omnes ordines, etiam minores, ad vim & veluti integritatem majorum coeperunt pertinere. Ita factum, ut omnes continua serie praemitti debeant, nec amplius ordinum omissiones audiantur. Graeci nono saeculo ex moribus pridem receptis omnes inferiores praemittebant gradus; at Latini hac ipsa aetate diaconos praetermisso presbyteri gradu, episcopos creabant. Vitio certe Latinis vertebat Photius, quod apud eos diaconi episcopi fierent presbyteratu non accepto *(b)*. Calumniari Graecos Ratramnus *(c)* adfirmabat; at Aeneas, Parisiensis episcopus, factum non negat, quin potius usum probare conatur, vel quod presbyteratus eminentissime contineatur in episcopatu, vel quod Romani Hieronymo assentiantur, presbyteros ab episcopis minus secernenti. Verum saeculo XI. generatim apud Latinos omnes ordines continua serie majoribus anteibant: observatque Franc. Pagius *(d)*, ex diaconis in pontifices electis primum Gregorium VII. prius in presbyterum & al-

---

(a) *Can. apostol, LXXX.* (b) *Nicolaus papa epistol. LXX.* (c) *Contra Graec. opposita lib. III. cap. 8.* (d) *Breviar. histor. chron. in Sabiniano.*

altera die episcopum benedictum. Non parum hanc promovit disciplinam conficta sub nomine Caji papae decretalis, quae de inferioribus gradibus ita loquitur, quasi necessario omnes percurri debeant (*a*). Et hinc non mirum si saeculo nono synodus Suessionensis in Gallia, ubi primum falsae decretales prodierant, exauctorandum eum censuit, qui post acceptum ab Ebbone jam deposito diaconatum, presbyter ordinatus fuerat, uti qui ad presbyteratum, non accepto diaconatu, properasset (*b*).

Vetitae ordinationes per saltum.

§. VII. Nova haec discipiina, quae veluti ad vim majorum ordinum omnes inferiores requirit, novum jus circa ordinationes induxit, ne scilicet ordines *per saltum* conferantur. Vox *saltus* in caussa ordinationis in decretalibus Siricii & Zosimi occurrit (*c*), significatque non aliquem ex antecedentibus ordinibus omissum, sed potius non emensa in singulis gradibus praestituta interstitia. At novis moribus ordinationes per saltum tum fieri dicuntur, quum, uno aut pluribus ex inferioribus ordinibus omissis, majori initiamur, veluti si hypodiaconus omisso diaconatu presbyter ordinetur. Per saltum ordinati accipiunt quidem sacerdotii ordinem & sacramenti sanctitatem, at summo jure recepti ordinis cadebant exercitio, quod testatur Ivo Carnotensis (*d*): quin synodus Rotomagensis an. CIƆLXXII. depositione censuit dignos presbyteros & diaconos,

(a) *Can. I. D. 77.* (b) *Flodoard. lib. III. cap. 11.* (c) *Siric. ep. I. cap. 11.*, *Zosim. ep. I.* (d) *Epist. CLXXXV. & CCXXIV.*

nos, qui nullis unquam minoribus donati fuerant ordinibus. Interim tamen benigna invaluit disciplina, qua per saltum ordinati, suppletis prius ordinibus omissis, indulgentia episcopi in ordine suscepto ministrabunt, & ad majores promoventur, quod Alexander II. (a) & Innocentius III. (b) rescripserunt. Omissus ordo omnino suppleri debet, nam ex nova disciplina veluti ad vim superioris censetur necessarius. Verum tum demum misericordia cum ordinatis per saltum episcopus utetur, quum talis ordinatus in suscepto ordine non ministraverit, nam si ministraverit, tantum summus pontifex dispensat (c).

Diuturnitas interstitiorum in nova disciplina.

§. VIII. Reliquum modo est, ut quae sint in nova disciplina stata interstitiorum tempora, aperiamus. Sub finem saeculi XII. nec novum, nec inusitatum erat, quatuor minores ordines uno die dari, quod ex patriae consuetudine Caelestinus III. duxit tolerandum (d). Cautius servata sunt inter majores ordines interstitia, statuitque an. CIↃCXCIX. concilium Dalmatiae, cui Innocentii III. legati praefuerunt, hypodiaconos & diaconos anni spatio esse in suo quosque gradu, & inde majori ordine initiari. Jure concilii Tridentini minores ordines sejunctim, & per temporum interstitia conferri debent, nisi aliud episcopo expedire videatur (e); pendetque

(a) *Can. I. D. 52.* (b) *Cap. un. ex. de cler. per saltum promoto.* (c) *Trident. sess. XXIII. de ref. cap. 14.* (d) *Cap. I. ex. de eo, qui furtive ordin. susc.* (e) *Trident. sess. XXIII. de ref. cap. 11.*

ab episcopi sapienti consilio quanto quisque tempore in suscepto ordine permaneat. Hypodiaconi non initiantur, nisi annus exactus sit a postremi ordinis minoris susceptione (*a*); & inde saltem post annum a suscepto hypodiaconatu ad gradum promoventur superiorem (*b*). Et demum diaconi ad minus per annum functionibus diaconatus defungi debent, & inde augentur presbyteratu (*c*). Negari interim non potest, ordinum interstitia moribus praesentibus, quibus desueta paene sunt ordinum minorum & ipsius diaconatus officia, non adeo exactam exhibere probationem. Et quamvis jusserint Tridentini patres, minorum ordinum & ipsius diaconatus functiones restitui; tamen secundum receptos mores vix sperandum, ut in hac caussa antiqua remeet disciplina. Unde Morinus scribit (*d*), ordines minores non fuisse ab ecclesia abrogatos, ut antiquae disciplinae perpetua exstarent monumenta, & admonerentur episcopi & presbyteri, magna opus esse probatione ad episcopatum & presbyteratum, quum videant ex ecclesiae clementia varios probatorios gradus momento veluti percurri, per quos olim longo tempore erat procedendum.

Potestas episcopalis ad contrahenda interstitia.

§. IX. Jam stata interstitiorum tempora episcopi ex justa caussa contrahunt, veluti si satis probata fides sit ordinandorum, aut si necessitas, aut

(a) *Trident. loc. cit.* (b) *Trident. loc. cit. cap.* 13. (c) *Trident. loc. cit. cap.* 14. (d) *De SS. ordinat. par. III. exercit.* 13. *cap.* 1. *num.* 10.

aut utilitas ecclesiae suadeat (*a*): nec probari potest episcoporum facilitas, duos aut omnes minores ordines nulla necessitate, aut utilitate ecclesiae suadente simul conferentium, quasi Tridentini patres eorumdem interstitia ipsorum arbitrio remisissent. Verum non usque adeo se extendit episcopi potestas ad interstitia contrahenda, ut duo sacri ordines eodem die conferantur (*b*). Exstant quidem in antiquis monumentis exempla aliqua ordinum sacrorum in eadem liturgia collatorum, veluti Cypriani, qui presbyterium & sacerdotium simul accepit (*c*), & Pauliniani, Hieronymi fratris, qui diaconus simul & presbyter creatus est (*d*); at exempla ista praeter regulas videntur fuisse. Quin etiam vetitum duobus sibi consequentibus diebus, qui fictione canonica pro uno reputantur, duos sacros ordines conferre, veluti si quis Sabbato ordinationis ad vesperam diaconus, & sequenti die Dominico continuato jejunio presbyter ordinetur, quod Innocentius III. rescripsit (*e*). Saeculo XIII. adhuc ordinationes ad vesperam Sabbati habebantur, & continuatio jejunii usque ad Dominicae mane vesperam Sabbati & Dominicam in diem unum compingebat. Editis decretalibus privilegia obtinuerunt aliqui de duobus sacris ordinibus uno die dandis, vel reci-

 pien-

(a) *Conc. VIII. oecum. can. V.*, *Trident. sess. XXIII. de ref. cap. 11. 13. & 14.* (b) *Cap. XV. ex. de tempor. ordinat.* (c) *Pontius vita Cypriani.* (d) *Epiph. epist. ad Joan. Hierosolym.*
(e) *Cap. XIII. ex. de temp. ordinat.*

piendis, at Tridentini patres ea revocarunt privilegia, & antiquum jus per omnia restituerunt (a).

CAPUT XXVI.

De temporibus ordinationum.

Primis saeculis qualibet die habitae ordinationes.

§. I. PEr tria priora & amplius ecclesiae saecula ordinationes clericorum tam superiorum, quam inferiorum graduum nullis certis diebus fuerunt adstrictae, sed prout opus erat, quilibet ordinabatur. Sane de episcopis constat, eos vacatione sedis adveniente fere nulla adhibita mora electos fuisse & simul consecratos. Speciatim de pontificum Romanorum ante Constantinum ordinationibus contra Papebrochium firmissimis argumentis ex chronologia petitis Pagius (b) demonstravit, eas quolibet hebdomadis die fuisse celebratas. Et Alexandriae decessore adhuc episcopo insepulto novus episcopus creabatur, quod Epiphanius (c) & Liberatus (d) testantur. Antiquis quoque demonstratur monumentis, presbyteros & diaconos, prout res ecclesiae exigebant, fuisse creatos, nec fuisse statos dies, in quibus generales ordinationes haberentur. Paulinus, licet quarti saeculi presby- ter,

(a) *Sess. XXIII. de ref. cap.* 13. (b) *Critic. in Baron. an. LXVII. n. XIV.* (c) *Haeres. LXIX.* (d) *Breviar. cap. XX.*

ter, de seipso testatur, quod die, quo dominus *nasci carne dignatus est*, presbyteratu fuit initiatus (*a*). Et de Ambrosio ex fama refert Paulinus (*b*), quod baptizatus omnia ecclesiastica officia implevit, atque octava die episcopus ordinatus est. *Itaque*, sunt verba Christiani Lupi (*c*), *diaconatum ac presbyteratum non potest in quatuor temporum Sabbatis accepisse*. Cyprianus Aurelium ipsis calendis Decembris lectoratu, & Optatum mense Augusto hypodiaconatu initiavit: quod ex supputandi regulis Pearsonius asserit (*d*).

Sed inde apud Latinos habitae die Dominica.

§. II. Pace per Constantinum ecclesiae data, ab antiquis institutis de habendis qualibet die ordinationibus Occidentalis paullatim descivit ecclesia; variamque pro vario tempore induxit, fovitque disciplinam. Et vero saeculo quinto tantum die Dominica episcopos, presbyteros & diaconos ecclesia Romana consecrabat: quod constat Leonis M. loco, ubi postquam pontifex docuit contra apostolicam traditionem esse passim qualibet die *sacerdotales* (quo nomine episcopos & presbyteros comprehendit) & *Leviticas* ordinationes celebrari, hanc formam creandorum sacerdotum de more Romano Dioscoro Alexandrino inculcat observandam (*e*). *Ut his, qui consecrandi sunt, numquam benedictio, nisi in die Do-*

(a) *Paulin. epist. VI. ad Sever.* (b) *Vit. Ambrosii cap. VI.* (c) *Schol. in quaedam decreta S. Leonis IX. decret. III.* (d) *Annal. Cyprian. an. CCL. n. XV. & XX.* (e) *Leo M. ep. XI. edit. Quesnel.*

Dominicae resurrectionis tribuatur, cui a vespera Sabbati initium constat adscribi. Nomine *Dominicae resurrectionis* non diem paschatis, sed quamlibet diem Dominicam Leo M intelligit, idque de veterum more, qui, ut observat Quesnellius (a), quamlibet Dominicam *resurrectionis diem*, diem vero paschatis *sanctum pascha & paschalem festivitatem* nuncupant. Apostolica autem traditio, unde diem Dominicae resurrectionis ordinationibus sacrum Leo M. inculcat; nulla videtur esse potuisse; siquidem primis saeculis potius qualibet die, quam in Dominica sacerdotes creabantur. Et fortasse Leo mores in sua ecclesia tum receptos apostolicam appellavit traditionem, quod familiare Leoni esse Quesnellus & Pagius (b) observarunt. Interim tamen non videtur dubitandum, saltem post Constantinum, coepisse Romanos pontifices ordinationes in Dominica resurrectionis celebrare. Qui alias poterat Leo ad antiquam provocare traditionem? Unde nulla omnino esse potest *pontificalis Romani* fides, qui plerisque vitis pontificum etiam post Constantinum ab iis celebratas ordinationes mensi Decembri addixit. Scilicet in plerisque articulis vacillat fides *pontificalis*, & fortasse ejus auctor suo tempore receptas consuetudines antiquitati appinxit.

Quinque stata ordinationum tempora.

§. III. Non diu post Leonem M. de sacrandis quolibet die Dominico sacerdotibus & Levitis in-

---

(a) *Diss. VI. de jejunio Sabbati inter opera S. Leonis*. (b) *Critic. Baron. an. LXVII. n.15.*

integra ſtetit diſciplina. Etenim ante finem ſaeculi quinti presbyterorum & diaconorum ordinationes Sabbatis quatuor ſolemnium anni temporum & Sabbato mediae quadrageſimae alligatae ſunt. *Ordinationes*, ſunt verba Gelaſii (a), *presbyterorum & diaconorum, niſi certis temporibus & diebus exerceri non debent, id eſt, quarti menſis jejunio, ſeptimi & decimi, ſed & etiam quadrageſimalis initii, ac mediana quadrageſimae die, Sabbati jejunio circa veſperam noverint celebrandas*. Inducta quidem erant vel ante Leonem M. quatuor ſtata jejuniorum tempora, non tamen cauſſa ordinationis, ſed quod qualibet anni parte chriſtiani purificationibus indigerent, ut ipſe Leo M. obſervat (b). Optimum forſan viſum pontificibus ipſa ſtata jejuniorum tempora ordinationibus praeſtituere, ut magis accederet ad mores apoſtolorum, qui jejunantes & orantes manus diaconis impoſuerunt. Ex his quinque conſecrandis presbyteris & diaconis dictis temporibus unum inde mutatum fuit: auctore enim Alexandro III. mediae quadrageſimae ordinatio in Sabbatum ſequens ante Dominicam paſſionis tranſiit, idque, ſi vera obſervat Chriſtianus Lupus, quia tertia quadrageſimae hebdomada ex antiquo eccleſiae more occupatur baptizandorum ſcrutiniis, & ita ordinandorum ſcrutinia viſa ſunt in ſequentem hebdomadam transferenda (c).

Sab-

(a) *Epiſt.IX. ad epiſc.Lucaniae cap.* 11. (b) *Serm. IX. de jejun.ſeptimi menſis.* (c) *Lupus ſchol.in quaedam decreta Leonis III. decr. III.*

Sabbato sancto etiam ordines dantur.

§. IV. Jam praeter solemnia tempora a Gelasio praescripta, hodie etiam Sabbato sancto habentur ordinationes. Quamvis ante Gelasium qualibet die Dominica, quae a vespera Sabbati incipiebat, sacerdotes & Levitae benedicebantur; id tamen in solemnitate paschali minime videtur fieri potuisse (a), quod ea festivitas baptismo solemni ejusque caeremoniis erat destinata: constatque integrum diei officium totum ad recens natos pertinuisse. Nec postea Gelasius, qui ordinationes certis temporibus addixit, quidquam habet de clericis Sabbato sancto consecrandis: silentque de hac ipsa die synodus Romana sub Zacharia an. IϽCCXLIII., Ivo Carnotensis (b) & sub Urbano II. synodus Claromontana (c), dum alia stata ordinationum tempora numerant. Primus, quod sciam, Alexander III. inter legitima sacrandis ministris tempora recensuit Sabbatum sanctum (d). Forsan novo huic ordinationum tempori inducendo caussam Gratianus praebuit, decreta Leonis M. & Gelasii rhapsodiae inserens suae (e). Nempe saeculi XII. sapientes *Dominicam resurrectionis*, quae a vespera Sabbati incipiebat, pro solemnitate paschali falso videntur accepisse, & ita non animadvertentes Gelasiano decreto antiquae derogari disciplinae, novum habendis ordinationibus diem induxerunt: cujus opinionis ipse etiam videtur fuisse Gratianus, apud

(a) *Quesnel. not. in ep. XI. Leonis M.*
(b) *Epist. LVIII.* (c) *Cap. XXIV.* (d) *Cap. III. ex. de tempor. ordinat.* (e) *Can. V. & VII. D. 75.*

apud quem in vulgatis codicibus tantisper mutata verba Gelasii referuntur, ut Sabbatum sanctum inter tempora ordinationum retulisse videatur: *Sed & etiam quadragesimalis initii, ac medianae hebdomadae, & Sabbati jejunio circa vesperam noverint celebrandas*. Ita apud Latinos nata sex ad habendas ordinationes tempora, quatuor nempe anni tempora, Sabbatum *Sitientes* & Sabbatum sanctum.

Qua diei hora celebrantur ordinationes.

§. V. Et hactenus de statis per annum ordinationum diebus; dicendum modo qua diei parte fuerint celebratae. Per plura saecula in ecclesia Latina sacerdotales & Leviticae consecrationes nocturnis potius horis, quam claro die habitae sunt, incipiebantque a vespera Sabbati, & usque ad matutinas diei Dominicae horas poterant continuare (a), Varias misticasque hujus instituti rationes Quesnellus & Hallierius (b) adsignant; sed potissima videtur fuisse difficultas continuandi jejunii usque ad Dominicae diei lucem (c). Jejunis nempe per jejunos ordines conferri voluit ecclesia: & hinc ne continuatio jejunii usque ad Dominicae mane ordinantes & ordinatos defatigaret, habendis ordinationibus nox Sabbatum sequens ordinata est. Vespere autem illud Sabbati, unde incipiebant ordinationes, ad Dominicam potius, quam ad Sabbatum pertinebat secundum legalem ab ecclesia

 ser-

(a) *Leo M. epist. XI. edit. Quesnel.*, *Gelasius epist. IX. ad episc. Lucaniae*. (b) *De sacr. elect. & ordin. par. III. sect. 7. cap. 1, art. 4.* (c) *Lupus schol. in cit. decr. III. Leon. IX.*

servatam synagogae regulam, quae sole occidente diei faciebat initium; quod Leo M. & synodus Claromontana sub Urbano II. (a) diserte docent. Unde missa in ordinationibus celebrari solita diei Dominicae, non Sabbati propria erat. Et ita tempore quadragesimae in Sabbato ordinationum non recitabatur oratio super populum, ad quam antiqui & capita & genua flectebant, quia antiqui mores die Dominico genuflecti non patiebantur: & Dominicae, quae Sabbatum ordinationum sequuntur, officio carebant, ut Micrologus (b) & Honorius Augustodunensis (c) adnotarunt. Saeculo circiter nono ad tertiam diei Dominicae horam consecrationes episcoporum transierunt, quod tum apostoli spiritum sanctum accepissent (d); at initio saeculi XIII. adhuc ad vesperam Sabbati presbyteri & diaconi creabantur (e). Inde vero paullatim vespertinae jejuniorum missae apud nos celebrari desierunt, & ita generales clericorum ordinationes una cum missis ad matutinas Sabbati horas transierunt.

Graeci stata ordinationum tempora non habent.

§. VI. Sex quidem sunt apud Latinos stata ordinationum tempora; at Graeci adhuc antiquos servant mores, nullumque habendis ordinationibus diem praefixum habent; quod ipsi summi pontifices Caelestinus III. & Innocentius III. adgnoverunt (*f*). Vix erat, ut Graeci formam ce-

(a) *Cap. XXIV.* (b) *De ecclesiast. observationib. cap. XXIX.* (c) *Gemma animae lib. III. cap.* 156. (d) *Lupus loc. cit.* (e) *Cap. XIII. ex. de temp. ordin.* (f) *Cap. IX. & XI. ex. de temp. ordinat.*

celebrandarum ordinationum a Leone M. inculcatam possent admittere, utpote quae fundamentalibus ecclesiae Graecae disciplinae regulis repugnaret. Praeter unicam paschae vigiliam nulla Sabbata Graeci jejunant. Inter capitales Marcionis errores retulit Epiphanius jejunium Sabbatarium: & imperator Michaël Amoriensis, quod Sabbati jejunium cogitabat inducere, de Manicheismo, aut paganismo suspectus fuit, ut Georgius Cedrenus testatur. Qui ergo fieri poterat, ut Graeci post vesperam Sabbati continuato jejunio ordinationes celebrarent? Id tamen verum est, intra tempus quadragesimae non solere Graecos aliis quam Sabbatis & Dominicae diebus episcopos & presbyteros consecrare, si forte Sabbatum sanctum excipias, in quo ex omnibus Sabbatis ex apostolica traditione jejunant. Scilicet episcopos & presbyteros, non secus ac Latini, in pleno sacrificio consecrant, & tempore jejunii Graeci praesanctificata tantum offerunt.

Intra quod tempus episcopi ordinantur.

§. VII. Jam episcoporum ordinationes, quae die Dominico ex antiqua disciplina apud Latinos celebrantur, in longum non sunt protrahendae. Et primis quidem saeculis nullum certum tempus in plerisque ecclesiis erat definitum, quo episcopi ordinarentur; sed statim ac commodum erat, metropolitae & episcopi comprovinciales conveniebant, & de more facta electione, eodem tempore electum ordinabant. Inde turbis in longum distractis electionibus jussit concilium Chalcedonense, ut trium mensium spatio episcopi ordinentur, nisi inevitabilis necessitas

cogeret ordinationem differendi (a). Ecclesiae Africanae vacare ad summum per annum poterant (b): & Alexandriae antequam defunctus terrae mandaretur, novus episcopus constituebatur (c). Verum in praesenti disciplina trimestri spatio a die confirmationis episcopi debent ordinari, quo elapso perceptos fructus restituent, & si intra totidem menses id facere negligant, ecclesiis ipso jure privantur (d).

Dies consecrationis episcopi festus fuit.

§. VIII. Sed de die, quo episcopus consecrabatur, id oportet observare, eum fuisse festum anniversaria etiam solemnitate, saltem pro episcopis celebrioribus, celebrari consuetum. Ergo cogebantur conventus ecclesiastici, habebantur ad populum sermones, & omnes adhibebantur dierum festorum solemnitates. Superfunt adhuc multae apud veteres homiliae in die anniversariae consecrationis episcopi recitatae. Et hinc consuetudo manavit, ut cathedra S. Petri, qua vel Antiochiae, vel Romae primum sedit, ab omnibus ecclesiis solemnis haberetur, exstantque ea de re duo Augustini sermones. In Hieronymiano aliisque antiquis martyrologiis quotannis haec recurrens consecrati episcopi festivitas notatur sub titulis *ordinatio episcopi*, & *natale episcopatus*, quod Pagius observavit (e). Augustinus vero *natalem cathedrae* appellat (f). Unde patet, *natalem episcopatus* nec diem natalem, nec emor-

(a) *Conc. Chalc. can. XXV.* (b) *Cod. Afric. can. LXXIV.* (c) *Epiph. haer. LXIX.* (d) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap. 2.* (e) *Pagius critic. in Baron. an, LVII.* (f) *Serm. XV. de sanctis.*

emortualem alicujus antistitis denotare, sed potius diem, quo quis episcopus ordinatus cathedram adscendit (*a*). Et vero is etiam quodammodo nasci videtur, qui novam vivendi incipit rationem: quo sensu apud Spartianum *natalem adoptionis* ad imperium occurrit (*b*).

An minores ordines statis temporibus conferendi?

§. IX. Jam sex anni stata tempora habendis ordinationibus addicta, proprie spectant presbyteros & diaconos, & ex nova disciplina etiam hypodiaconos. Etenim quantum ad ordines minores, inter quos etiam hypodiaconatus censebatur, nono saeculo, quo *Ordo Romanus* scriptus creditur, antiqua stabat libertas de iis quovis die conferendis (*c*). Inde Urbanus II. hypodiacônos ad majorem gradum evexit, & ita eorum benedictio extra tempora ceteris episcopis, non vero Romano pontifici, interdicta (*d*). Ipsa quoque minorum ordinum collatio ad dies Dominicos & festos restricta est, ita tamen ut *unum aut duos ad minores ordines* episcopi promoveant, ut Alexander III. rescripsit (*e*): quod ita intelligunt canonistae, licere iis diebus etiam plures minoribus ordinibus initiare, modo generales non celebrentur ordinationes (*f*). Quin consuetudo in multis dioecesibus obtinet, ut feriis sextis quatuor temporum minores ordines conferantur: quae consuetudo a multitudine ordi-

(a) *Hallier. de sacr. elect. & ordin. par. III. sect. 7. cap. 2. art. 2.* (b) *Spart. in Trajano.* (c) *Can. VI. D. 75.* (d) *Cap. I. ex. de tempor. ordinat.* (e) *Cap. III. ex. de tempor. ordinat.* (f) *Glossa in cit. cap. III.*

dinandorum, ordinationem in Sabbato in longum protrahentium, forsan repetenda. Clericatus autem, seu prima tonsura quacumque die, hora & loco conferri potest, ut habet hodiernum pontificale.

Majores ordines ex venia dantur extra tempora.

§. XI. Ut ergo extra tempora hypodiaconi, diaconi & presbyteri ordinentur, opus est dispensatione, quam solus Romanus pontifex indulget (*a*). Quod si posthabita canonum relaxatione extra temporum ordines conferantur, non defuerunt, qui de vi ipsius ordinationis dubitarent. Sed tempore Alexandri III. extra tempora ordinati deponebantur, & ordinantes ordinandi cadebant potestate (*b*). Inde statuit Urbanus III. ut sic ordinati tamdiu ab officio suspendantur, quamdiu a summo pontifice in suis gradibus non fuerint restituti (*c*). Suspensio autem ista non ipso jure, sed ab episcopo infligebatur, sed semel inflicta inter reservata Romana censebatur (*d*). Unde si episcopus sententiam suspensionis non dixerit, forte quod admissi contra canones reatus ordinatos poenituerit; non videtur opus pontificis restitutione, & indulgentia episcopi ordinati in susceptis ordinibus possunt ministrare: in quam sententiam videtur Gregorius IX. respondisse (*e*). Nec aliter jus est praesentibus temporibus, nam quamvis Pius II. ex-

(a) *Ivo Carnotens. epist. LVIII.* (b) *Cap. II. ex. de tempor. ordinat.* (c) *Cap. VIII. ex. eod.*

(d) *Hallier. de sacr. elect. & ordinat. par. III. sect. 7. cap. 1. art. 2. §. 4.* (e) *Cap. XVI. ex. eod.*

extra tempora ordinatos ipso jure ab officio edixerit suspensos (a), iisque Sixtus V., reservata summo pontifici suspensionis dispensatione, ad superiores ordines adscensum interdixerit (b); tamen Clemens VIII. poenas a Pio & Sixto statutas ad antiquos terminos reduxit (c).

CAPUT XXVII.

De titulo ordinationis.

Quae est ad titulum *ordinatio*.

§. I. ORrdinatio *ad titulum* in antiquis monumentis ea dicitur, quae fit cum ecclesiae designatione, cui ordinatus debebat inservire. *Tituli* nempe nomine apud ecclesiasticos scriptores veniebant ecclesiae vel a titulis martyrum, quibus dicabantur, vel quia inde clerici nomen titulumque mutuabant suum. Alio nomine haec ipsa titularis ordinatio *loco fundata*, & ipsi clerici *locales* dicebantur, quod scilicet eorum functio certo loco erat adstricta. *Vana habenda est ordinatio*, sunt verba Leonis M. (*d*), *quae nec loco fundata est*, *nec auctoritate munita*. Proprius autem cujusque ecclesiae *canon*, hoc est catalogus, indicabat titulum, ad quem clerici promoti erant: nam statim ordinati clerici suae ecclesiae catalogo inserebantur, ac proinde *esse in canone & canonicum* localem esse de-

(a) *Bulla* cum ex sacrorum. (b) *Bulla* sanctum & salutare. (c) *Bulla* Romanum pontificem. (d) *Epist. XCII. ad Rustic.*

denotabat. Ex ipsis titulatis qui proprii rectores erant ecclesiarum, dicebantur *cardinales*, vel quod ecclesia universa circa eos, veluti totidem cardines, volveretur, vel ab ipsa *incardinatione*, quae firmior in iis, quam in reliquis clericis eidem ecclesiae addictis, habebatur. Ordinatio *absoluta* e contrario ordinatum nulli deputabat ecclesiae.

Clerici omnes olim ordinabantur ad titulum.

§. II. Jam antiqua est ecclesiae disciplina, quae jubet, clericos omnes majores minores ad titulum ordinari. Apostoli ad evangelium praedicandum missi sunt in solidum; at jam constituta ecclesia, ad evitandam confusionem, ordinem & distinctos fines postulabat. Itaque vel ab ipsis apostolorum temporibus cautum, ut ordinatio clericos certae adligaret ecclesiae, in qua propria obirent officia. Quam antiquam disciplinam hoc edito canone concilium Chalcedonense confirmavit (a), *Nullum absolute ordinari* (convenit), *nec presbyterum, nec diaconum, nec omnino aliquem eorum, qui sunt in ordine ecclesiastico, nisi specialiter in ecclesia civitatis, vel pagi, vel martyrio, vel monasterio, is, qui ordinatur, designetur*. Ad episcopos aeque ac reliquos inferiores clericos haec regula spectabat; nam inde usque ab apostolis episcopi etiam ad certam paroeciam, in qua ordinarias episcopatus functiones exercerent, fuerunt ordinati; videturque canon diserte eos non apprehendisse, quod hactenus fere incognitae erant episcopales sine titulo ordinationes. Confirmatam

(a) *Conc. Chalc. can. VI.*

tam a patribus Chalcedonenſibus diſciplinam ſequentes canones renovarunt, ſemperque exhorruit eccleſia clericos vagos nullique eccleſiae addictos.

Variae eccleſiae erant tituli ordinationum.

§. III. Sufficiebant vero ordinationi titulum *eccleſia civitatis & pagi*, *martyrium & monaſterium*. Eccleſia *pagi* erat eccleſia parochialis in pagis conſtituta, erantque jam tempore concilii Chalcedonenſis in pagis inſtitutae eccleſiae parochiales, in quibus ſeorſim ab eccleſia civitatis ſacri fiebant conventus, & ita neceſſarium erat, eas proprios habere clericos. Nomine *martyrii* veniunt privata oratoria, quae ſuper martyrum ſepulchra exſtruebantur, & ad ſacra in iis fieri ſolita privati & aliquando etiam reliquus populus conveniebat (a). Ipſa quoque monaſteria habebant privata ſacella: quumque olim monachi omnino laici eſſent, aut eorum unus, aut aliquis ſaecularis clericus ad titulum monaſterii ordinabatur, ut in eo ſacris in gratiam monachorum operaretur, & ſacramenta adminiſtraret (b). *Beneficii* titulus, ad quem ordinari clericos jubent recentiores canones, ab eccleſiae, vel oratorii titulo non differt; nam beneficia dantur propter officia, iiſque donati clerici ſuorum beneficiorum adſtringuntur eccleſiis. Tituli vero, ad quos clerici ordinabantur ante ordinationem ſolebant publicari (c), formulamque pu-

(a) *Gregor. M. lib. X. ep.* 12. (b) *Palladius in Lauſiac. cap. VII.* (c) *Florens tract. de praeb. & dignitatib.*

blicationis *ordo Romanus* exhibet, & ex nova disciplina etiam publicantur (*a*).

Pauci olim sine titulo ordinati.

§. IV. Jam disciplina, quae ordinationes omnes loco fundatas esse jubebat, eo ipso tempore, quo maxime vigebat, aliquas exceptiones passa est. Certe Hieronymus ea conditione presbyteratum se scribit accepisse, ut sibi ad monasterium reverti liceret (*b*). Istiusmodi etiam erat ordinatio Macedonii notissimi anachoretae, quem dolo bono a cella abductum & presbyterum ordinatum, Flavianus episcopus Antiochenus in desertum reverti concessit (*c*). Et Paulinus de ordinatione sua ita scribit, *Ea conditione in ecclesia Barcinonensi consecrari adductus sum, ut ipsi ecclesiae non alligarer, in sacerdotium tantum domini, non in locum ecclesiae dedicatus* (*d*). Haec & alia, pauca exempla ordinationum sine titulo ob bonum ecclesiae universalis facile possunt excusari. Scilicet summi viri, qui ecclesiae maxime utiles esse poterant, vel respuebant clericatum, quod se tanto oneri impares judicabant, aut ideo ab eo abhorrebant, quod suae libertati & vitae solitariae vinculum imponi aegre ferebant. Unicum ergo ad tantam resistentiam vincendam supererat remedium, ut sine titulo ordinarentur: nec a ratione alienum esse episcopi ducebant, aliquid de rigore disciplinae remittere, & eos absolute ordinare, qui sapientia & pie-

(a) *Conc. Mediol. IV. par. II. cap. 8.*

(b) *Hieronym. ep. LXI. ad Pammach.*

(c) *Theodor. histor. relig. cap. XIII.* (d) *Paulin. epist. VI. ad Sever.*

pietate sua ecclesiae servirent universae. Interim Hieronymus per omnia non videtur episcopos excusare, dum ita Paulinum Antiochenum sui ordinatorem adloquitur. *Si sic presbyterium tribuis, ut non monachum auferas: tu videris de judicio tuo* (a).

Clerici omnes in ecclesiis suis debebant immorari.

§. V. Jam ad titulum facta ordinatio natura sua clericos ecclesiae & episcopo perpetuum mancipabant, nobiliorisque servitutis speciem inducebat, qua sui tituli ecclesiam relinquere vetabantur. Eo. enim spectabat, ut in destinata sibi ecclesia juge impenderent ministerium. Itaque clerici omnes una & perpetua immorandi in ecclesiis suis lege tenebantur, quod antiqui omnes canones, in primis Arelatenses, Carthaginienses, Sardicenses aliique decernunt (*b*). Quin in promissione de servandis canonibus, quam ante ordinationem edebant, diserte se locales futuros spondere tenebantur. *Ut nullum episcopi ordinent*, inquit concilium Valentinum (*c*), *qui localem se futurum primitus non spoponderit*. Quapropter si clerici ab ecclesiis suis recedebant, ab aliis episcopis excipi non poterant, eoque, unde profecti erant, redire cogebantur, aliter usu ordinis cadebant, & excipientes episcopi excommunicabantur: quae antiqua est ecclesiae disciplina in canonibus apostolicis statuta (*d*), & in

Q 2 con-

(a) *Hieronym. ep. cit.* (b) *Conc. Arelatens. I. can. XXI., conc. Carth. III. can. XXXVII.; conc. Sardic. can. XVI. al. XX.* (c) *Can. pen. & ult.* (d) *Can. apost. XV. & XVI.*

concilio Nicaeno aliisque conciliis saepe repetita (*a*). Nec unquam tam gravis poterat esse caussa, qua proprio episcopo invito licebat alienos clericos excipere, & apud se retinere, ne juramento quidem interposito, quo externi clerici episcopis jurarent, se ab eorum ecclesiis nunquam abituros (*b*).

Nec eas sine episcopi venia poterant relinquere.

§. VI. Uno tantum casu permissum erat clericis proprias relinquere ecclesias, & in alias transire, si nempe auctoritate proprii episcopi ecclesiae nexu solverentur. Generaliter quidem vetat concilium Arelatense II. ne ullus clericus *quacumque occasione faciente propriam relinquat ecclesiam* (*c*); at id cum ea exceptione intelligendum, nisi episcopus suam interponat auctoritatem; quam exceptionem canones apostolici, Carthaginienses, Turonenses aliique diserte addunt (*d*). Et in hunc finem olim inductae erant *litterae dimissoriae*, quibus datis episcopi sibi ecclesiae suae clericos addictos veluti emancipabant, & omnino dimittebant: acceptisque ita dimissoriis licebat clericis ad alios episcopos transire. *Nullus omnino clericus*, inquit concilium Trullanum (*e*), *in quocumque sit gradu, potestatem habeat sine proprii episcopi scripta dimissoria in alienae ecclesiae catalogum referri.* Exempla duo lit-

(a) *Conc. Nicaen. can. XVI.*, *conc. Antioch. can. III.*, *conc. Chalced. can. XX.* (b) *August. epist. CCXL. ad Sever.* (c) *Conc. Arelat. II. can. XIII.* (d) *Can. apost. XV.*, *conc. Carthag. IV. can. XXVII.*, *conc. Turon. I. can. XI.*
(e) *Conc. Trullan. can. XVII.*

litterarum dimissoriarum, quorum unum veluti a patribus Nicaenis, alterum veluti ab Attico Constantinopolitano Gratianus in rhapsodiam conjecit suam (*a*), certe sunt supposititia. Per litteras autem dimissorias nexu ecclesiae ordinationis soluti clerici, ab ejus canone eorum nomina delebantur, novaeque ecclesiae canoni inserebantur, in qua deinceps locales esse debebant.

Clerici instabiles damnati.

§. VII. Multo minus licebat clericis de loco in locum vagari, nihilque magis perpetuae in ecclesia morae adversatur, quam loci instabilitas & perpetua vagandi cupido. Vagantes clerici, quos Synesius per opprobrium appellat βακαντίβους, *vacantivos* (*b*), in externis ecclesiis recipi in communionem non poterant, qua proposita poena eos ad officium redire ecclesia cogebat (*c*). Interim vero in necessitatibus ecclesiae licebat clericis assensu episcopi vel metropolitae peregrinari: & hoc casu non tantum publicis ecclesiarum alebantur reditibus, verum etiam in proprio gradu recipiebantur, & in omnem honorem erant admittendi, quae est antiqua ecclesiae disciplina in conciliis Arelatensi I. & Carthaginiensi IV. confirmata (*d*). Et hinc Anicetus summus pontifex Polycarpo Romam, ad componendam controversiam de paschatis celebratione, profecto παρεχώρησεν τὴν ευχαριστίαν, *locum* seu *potestatem consecrandi in ecclesia sua* concessit, ut apud Eu-

(a) *Can. I. & II. D.* 73. (b) *Synes. ep. LXVII.* (c) *Conc. Agath. can. LII.*, *conc. Epaenens. can. VI.* (d) *Conc. Arelat. I. can. XIX.*, & *conc. Carthag. IV. can. XXXIII.*

Eusebium Irenaeus narrat (a): erraruntque profecto primi Eusebii interpretes, qui ea verba ita acceperunt, quasi Anicetus Polycarpo eucharistiam porrexit. Verum peregrini clerici tum demum proprio gradu excipiebantur, quum *formatis*, seu *commendatitiis* suorum episcoporum litteris instructi ambulabant, nam alioquin potius ut errones tractabantur. Commendatitiae vero litterae diligenter erant inspiciendae & examinandae, ne qua fraus irreperet; quo spectat unus ex canonibus apostolicis (b), qui si de genuitate earum non constaret, jubet necessaria tantum clericis exhiberi, ad communionem vero non admitti, ut habet Graecus canon, nec recte Dionysius Exiguus ita vertit, quasi canon iis etiam deneget necessaria.

Vetantur clerici pluribus ecclesiis adscribi.

§. VIII. Porro semel alicui ecclesiae adscripti clerici vetabantur alteram, aut plures alias eodem tempore usurpare, in quibus tamquam ministri deservirent, & acciperent victualia. Qui enim in duabus ecclesiis poterant clerici juge impendere sacrum ministerium? Sed quod attinet ad presbyteros aliosque inferiores clericos, inter ecclesias dioecesanas & parochiales videtur distinguendum. Et quantum ad diversas dioeceses, certi juris erat, non posse clericos in duarum civitatum ecclesiis adscribi, proprioque excidebant gradu, qui secundam retinentes, ad suae ordinationis ecclesiam non redibant, quod pa-

(a) *Iren. epist. ad Victor. ap. Euseb. lib. V. cap. XXIV.* (b) *Can. apost. XXXIV.*

tres Chalcedonenses statuerunt (a). Verum in eadem dioecesi in ministrorum penuria permittuntur clerici in duabus vicanis vicinisque ecclesiis deservire, interim vero earum reditus ad eos non spectabant, sed in aerarium episcopi confluebant, unde accipiebant victualia. Et certe synodus VII. eo ipso quo vetat duabus ecclesiis civitatum clericos adscribi, id in suburbanis fieri pemittit (b). *Et haec quidem in hac a Deo conservanda urbe; ceteris in villis, quae foris sunt, propter hominum inopiam indulgeat.*

Clerici a suo titulo accipiebant victualia.

§. IX. Verum enimvero perpetua clericorum ad ecclesiam adscriptio suo non carebat commodo, nam jus dabat ad vivendum de ecclesiasticis reditibus. Similis in hac caussa temporali est spiritualis militia, quod in utraque nemo stipendiis militat suis. Et vero media opus erant clericis ad vitae sustentationem, ut ecclesiae possent deservire. Media autem ista ecclesia ipsa suppeditabat, aequissimumque videbatur, ut qui altari inserviebant de altari etiam viuerent. Ergo ab episcopi aerario, in quod primis saeculis reditus omnes confluebant, clerici omnes pro ratione officii sua accipiebant victualia: quae quoniam in sportulis primum tributa sunt, clericos *fratres sportulantes* Cyprianus appellat (c). Instituta quidem postea fuit in ecclesiis Occidentalibus sollemnior bonorum ecclesiasticorum partitio in quatuor, aut tres portio-

(a) *Conc. Chalced. can. X.* (b) *Conc. Nicaen. II. can. XV.* (c) *Cypr. epist. LXVI. al. I.*

tiones (a); verum hac partitione nihil de iuribus clericorum imminutum, femper in tributum veniebant. Sed pofterioribus faeculis clericatus non femper reditus ecclefiafticos tribuit, quod feparatis ab ordinatione beneficiis fieri coeptum; inftitutis beneficiis omnes ecclefiaftici reditus beneficiis addicti funt, & hinc, nifi clerici beneficia etiam obtinerent, nudam facrorum poteftatem in ordinatione accipiebant.

Qui laxata tituli neceffitas.

§. X: Difciplina, quae clericos omnes ad titulum ordinari, ordinatofque in defignata ecclefia immorari praecipiebat, per XI. circiter faecula integra perduravit. Sed inde abrumpi coepit nexus ecclefiam inter & clericos, paffimque invaluerunt fine titulo ecclefiaftico ordinationes: quae innovatio fieri coepit, poftquam beneficia feparata funt ab ordinatione. Scilicet quando officia ecclefiaftica certis reditibus donata, feorfim ab ordinatione conferebantur, fponte fua eveniebat, ut ordinati faepe tantum generalem facrorum poteftatem confequerentur, nullo certo loco affixam & determinatam. Quo antiqua ftaret difciplina neceffe erat, tot ordinari clericos, quot erant beneficia. At his terminis non fteterunt epifcopi & ambitione eorum, qui clerici fieri cupiebant, & ftudio dilatandae propriae jurisdictionis. Ergo paffim circa faeculum XII. fine ecclefia ordinati funt non minus clerici minores, quam majores. In tanta difciplinae remif-

(a) *Simplic. papa epift. III. ad Florent*, *Gelaf. epift. I. al. IX. ad epifc. Lucaniae cap. XXVII.*, *conc. Bracar. I. can. XXV.*

missione tituli necessitatem identidem renovavit ecclesia, sed ei legi praecipue diaconos & presbyteros subjecit, exstatque in hanc sententiam decretum concilii Lateranensis sub Alexandro III. ubi ita decernitur, *Episcopus si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria vitae percipiat, in diaconum vel presbyterum ordinaverit; tamdiu ei necessaria vitae subministret, donec in aliqua ecclesia ei convenientia stipendia militiae clericalis assignet. Nisi talis ordinatus de sua, vel paterna hereditate subsidium vitae possit habere* (a). Forte patres non curarunt de titulis ordinum minorum, quod eorum officia non amplius vigebant. Sed inde tituli necessitas extensa est ad hypodiaconos, qui jam inter majores ordines censebantur, quod primum in concilio Londinensi an. CIↃCC. factum videtur (b).

Ordinatio ad titulum patrimonii.

§. XI. Jam vero non diu post concilium Lateranense necessitas tituli etiam in ordinibus majoribus remissa est, occasione tituli *patrimonii* de novo inducti, qui permittit clericos ordinari, quo casu ipsi satis habent ad vitam sustentandam. Coepit novitas disciplinae ex male intellecto mox relato canone Lateranensi. Ea fuit ejus mens, ut episcopi, qui sine titulo ordinaverant, diaconos & presbyteros alerent, quousque illis conferrent beneficium, extra quam si ordinati de suo haberent, unde viverent. Haec exceptio tantum onere alendi liberabat episcopos, quo casu bonis instructi essent ordinati,

(a) *Cap. IV. ex. de praebend.* (b) *Conc. Londin. can. VI.*

non potestatem ordinandi patrimonio divites faciebat. At mentem canonis minime adsequentes ejus aetatis interpretes, inde concluserunt, posse episcopos etiam sine beneficio ordinare, modo ordinandi ipsi divites essent. Juvit hanc opinionem ipse canon IV. Chalcedonensis ex versione, quae exstat apud Gratianum (a), *Neminem absolute ordinari* ... *Nisi in ecclesia civitatis, sive possessionis*. Nempe nomine *possessionis* intellexerunt patrimonium, quum tamen possessio eo loci, ut etiam apud bonos auctores (b), vicum, sive pagum significat; κωμή enim, cui respondet *possessio*, in canone Graeco vicum denotat, opponiturque civitati. Mala interpretatio statim in usum versa; episcopi pro arbitrio vel ad ecclesiae, vel ad patrimonii titulum coeperunt ordinare, eamque tituli indifferentiam canones admiserunt (c). Ita solutus nexus ecclesias inter & clericos, clericorumque vagantium & inertium frequentia innumerabilis emersit: & exinde titulus ordinationis, qui antea denotabat ecclesiam, cui clerici perpetuum deservirent, acceptus fuit pro reditibus, unde honeste alerentur ordinandi (d).

Decreta Tridentini de titulis ordinationis.

§. XII. In comitiis tandem Tridentinis tantis incommodis obviam itum est, & reparata ecclesiastica disciplina. Et quidem statuerunt ii patres, neminem saecularem clericum ad sacros or-

(a) *Can. I. D. 70.* (b) *Festus v.* possessio, *L. 1. C. de episc. & cleric.* (c) *Cap. XXIII. ex. de praebend.*, *Thomass. par. II. lib. 1. cap. 9. n. 5.* (d) *Espen. par. II. tit. 9. cap. 6. n. 11.*

ordines deinceps promoveri, nisi ecclesiasticum habeat beneficium ad vitam sufficiens, illudque ordinatos resignare non posse, nisi eo expresso, quod titulus erat sacrae ordinationis, resignationemque nullam esse, nisi aliunde resignantibus sit ad vitam satis; patrimonium vero vel pensionem habentes non ordinari, nisi quos episcopus *pro necessitate ac commoditate ecclesiarum* judicaverit assumendos, eo addito, ut patrimonium, vel pensio sint sufficientia, nec possint alienari, nisi tantumdem patrimonii, aut beneficii adquiratur (a). Spectabat hoc decretum potius ad clericorum sustentationem, quam ad locales ordinationes. Ergo inde renovato can. VI. Chalcedonensi, generaliter statuerunt, neminem deinceps ordinari, qui certe ecclesiae non adscribatur, ut muneribus fungatur suis, ne instabilis & incertus vagetur (b). Itaque omnes clerici majores minores adscribi ecclesiis debent; sed minoribus clericis tituli necessitas non est imposita, satisque habuerunt patres, eis assignari stipendia ex aliqua parte redituum simplicium beneficiorum, vel fabricae ecclesiae (c). Nempe novo jure non simplex ad ecclesiam deputatio titulum facit, sed beneficium, aut patrimonium. Satis erant haec decreta ad disciplinam aliquatenus sustinendam; at episcopi faciles judices in aestimanda necessitate, aut utilitate ecclesiarum, plures ordinarunt, quam servitium earum postulabat. Ergo iterum redierunt abusus, quibus

R 2 pa-

(a) *Trid. sess. XXI. de ref. cap.* 2. (b) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap.* 16. (c) *Trid. loc. cit. cap.* 17.

pacta conventa inter Benedictum XIV. & Carolum Borbonium olim regem nostrum quaesiverunt medicinam. Etenim placuit ad titulum beneficii omnes attonderi in clericos, tantumque in vera necessitate & ecclesiae utilitate posse episcopos patrimonio aliquem ad tonsuram promovere (*a*).

☞ *Sacrorum Canonum, ac praesertim laudatae Tridentini Cancilii constitutioni inhaerentes nostri Principes de reali, ac legitimo Beneficii, vel Patrimonii titulo clericis majoribus constituendo solliciti semper fuere. Prae caeteris autem laudanda provida cura invictissimi Caroli III., qui encyclicis litteris anno* 1754. *non minus piè, quam sapientissimè sanxit, ut episcopi in constituenda clericis ad sacros ordines promovendis congrua, inspiciant num tituli beneficiorum vel patrimoniorum veri sint, & subsistentes, ac iis honeste sustentandis sufficiant; nec tales adsignationes admitti voluit ab Episcopis nisi jurejurando quaecumque fraudis suspicio fuerit purgata.*

Portio autem patrimonialis juxta synodalem taxam statuitur unciarum nempe 12. *pro plebeis, ac* 30. *pro nobilibus Tom.* 6. Sanct. Sic. *Pro hac bonorum summa immunitate a publicis vectigalibus clericos frui ibidem decernitur. Quod vero ultra praedictam taxam clericis debetur etiam sub patrimonii titulo nulla prorsus exemptione gaudet. Quinimmo cum ad publica onera declinanda consuetudo quaedam irrepsisset, bona nempe alicujus familiae clericis ad titulum patrimonii adsignandi, laudatus Monarcha edixit, ut bona patrimonialia cle-*

(a) *Concord. cap. IV. n.* 1. *&* 3.

clericis addicta per consaguineos primi, & secundi ordinis, excepta portione ipsis debita, veluti simulata habeantur, publicisque oneribus subdita; quae vero clericis adsignantur per consanguineos ultra secundum gradum, aut per affines, vel per extraneos ut fictitia reputanda, omnique reali immunitate destituta sint: & simulatione detecta Episcopi clericos ab ordinum exercitio suspendant: Regio Dipl. anno 1736., alioque Ferdinandi anno 1774. *Verum de exemptione bonorum quae a clericis possidentur vel patrimonii, vel haereditario titulo opportunior erit dicendi locus* Tom. 4. Instit. ad tit. de Immunitate a tributis ecclesiarum bonis, & clericis concessa.

In Siculis Sanctionibus Tom. 6. pag. 26. extat Pragmatica Sanctio Petri de Castro Regis nomine edita, qua nonnulla praescribuntur requisita in sacrorum ministrorum promotione sarta tecta servanda. Horum (1.) *est: Constituto legitimo, ac subsistenti beneficiorum, vel patrimonii titulo, non alios ad sacros ordines admittendos, quam qui ecclesiae, ac populi utilitati idonaei existimantur.* (2.) *Neminem ad tonsuram vel minores ordines promoveri debere, quamdiu laicalibus officiis fuerit implicatus. Praelatis autem incumbere juxta sacrorum canonum mentem clericos ecclesiae ministerio mancipare.* (3.) *Si qui a minoribus ad sacros ordines promovendi fuerint, testimonium bonae vitae ac morum, episcopo praesentare debeant, nec non laicalis Magistratus fidem de sedula ecclesiasticis officiis praestita diligentia.* (4.) *Poenis canonicis subjecti declarantur, qui patrimonii summam juxta synodalium constitutionum praescriptum sibi non constituerint.* (5.) *Immunitate a publicis ve-*

vectigalibus privari eos quos ecclesiae famulatui addictos fuisse minimè constet, publico paroeciarum sacerdotis testimonio.

Poenae ordinationum sine titulo.

§. XIII. Videamus modo; qua poena puniuntur absolutae ordinationes. Statuit synodus Chalcedonensis, eos, qui absolute ordinantur, ἄκυρον habere manuum impositionem, hoc est *irritam ac vacuam* (a). Consonant Leo M. & Urbanus II., quorum ille *vanas*, hic vero *irritas* sine titulo ordinationes pronunciavit (b). *Irrita* autem & *vacua* in veteri disciplina videtur fuisse ordinatio, quae nulla esset ab initio, ut Zonaras & Balsamon interpretantur, adgnoscuntque etiam Franc. Florens (c), & Espenius (d): quamvis post saeculum XII. coeperunt Latini irritas & vacuas ordinationes sic interpretari, quae vacuae essent effectu & usu, non quae ab initio non consisterent. At jure decretalium nec effectu vacuae pronunciantur absolutae ordinationes, sed tantum coguntur episcopi alere majores clericos absolute ordinatos, qui de suo non habent, unde vivant (e). Tridentini patres *antiquorum canonum poenas* renovarunt (f): quibus verbis eos ad jus decretalium spectasse, non ad canones antiquos sacra congregatio declaravit (g). Quo jure

(a) *Conc. Chalc. can. VI.* (b) *Leo M. epist. XCII. ad Rustic., Urbanus II. can. II. D.70.*

(c) *Tract. de praeb. & dignit.* (d) *Coment. ad can. VI. Chalced. post edit.* (e) *Cap. IV. ex. de praebend.* (f) *Sess. XXI. de ref. cap. 2.*

(g) *Ap. Fagnan. ad cap.* cum secundum apostolicum *ex. de praebend. n. 63.*

jure abrogata per Clementem VIII. bulla Sixti V, qua fine titulo ordinati ipfo facto fufpendebantur, nunc utimur. Sed fi clerici per fraudem falfum titulum obtrudant, eoque ordinentur, tunc ordinati ab ordinibus fufceptis fufpenduntur; quod multis probat Fagnanus, qui refert ita etiam facram congregationem refpondiffe (*a*).

Origo epifcoporum titularium.

§. XIV. Jam vero abfolutae ordinationes, quae pofterioribus faeculis tot errores pepererunt clericos, etiam in epifcopis coeperunt ufurpari, atque ita nati epifcopi *titulares*, qui ordinantur ad titulum ecclefiae, cui nec intendunt, nec poffunt defervire. Unde dicti *titulares* non quia ecclefiis intitulantur, eifque deferviunt, fed quia nudum ad titulum nomenque ab ecclefiis mutuantur, vel potius dicuntur *titulares*, ut lucus a luce derivatur. Incurfionibus infidelium, qui a faeculo fexto plures in Oriente & Occidente chriftianas occuparunt civitates, epifcopi fedibus dejecti funt fuis: perdurante adhuc infidelium dominatione, denatis ejectis epifcopis, novi creati funt, qui interim vel aliis ecclefiis praeficiebantur, vel auxilio erant aliis epifcopis, ne muneris paftoralis omnino expertes effent. Sic Liffitana civitate ab hoftibus capta, Joannem ejus epifcopum Scyllantinae ecclefiae interim Gregorius M. praepofuit (*b*). Et tempore dominatus Maurorum epifcopi Hifpani Oveti morabantur, loci epifcopo in auxilium accedentes, & inde factum, ut Ovetum *civitas* diceretur *epi-*

(a) *Fagnan. loc. cit. n.* 68. (b) *Can. XLII. C.* 7. *q.* 1.

episcoporum, quod tradit Mariana (a), Spes, quae non exigua pellucebat, deperditas urbes recuperandi, & christiani in captis urbibus reliqui qui commonstrato pastore erant recreandi, justas suppeditarunt indulgentiae caussas ad novos episcopos sufficiendos: & reipsa ex indulgentia Trullana synodus episcopis, quibus injuria infidelium aditus ad ecclesias suas non patebat, honorem, gradum & administrationem sustinuit (b). Pia haec ecclesiae consilia subinde effectu non caruerunt: etenim Cyprus a Sarracenis recuperata, & Hispania, ejectis Mauris, pastores receperunt suos. Ex iisdem principiis postquam Latini sacris expeditionibus occupatas Orientales civitates relinquere coacti sunt, perrexerunt etiam novos episcopos Latinos creare, quamvis eae civitates suos Graecos haberent episcopos. Spes nempe adhuc Latinis erat iterum deperditis urbibus & imperio Graeco potiundi, & multi Latinorum adhuc ex iis ecclesiis supererant. Sed inde lapsa omnino spe deperditas urbes recuperandi, in nudum episcopi nomen, etiam pro iis urbibus, qui populo christiano carebant, Latini episcopos crearunt, tantum ad personas decorandas; nam alioquin certum erat, ob linguae ignorantiam aliaque adjuncta ordinatos episcopos gregis sibi commissi curam numquam esse suscepturos. Ambitu hominum, qui ex religione quaestum faciunt, brevi creverunt numero umbratiles episcopi, & praesertim mendicantes, ad habitum re-

(a) *Mariana lib. VII. cap. 18.* (b) *Conc. Trull. can. XXXVII.*

religionis excutiendum ad tantum nomen convolarunt (*a*).

Episcopi titulares graves ecclesiae.

§. XV. Sic invaluerunt absolutae episcoporum ordinationes, quae & sacris canonibus adversantur, & graves fuerunt ecclesiae. Etenim tales nomine tenus episcopi nullo loco affixi, nullisque reditibus donati ecclesias instabiles circumibant, aliena usurpantes jura, & quaestum ex ordinatione facientes, multique etiam aliis episcopis deservire coacti sunt. Unde turbata ecclesiastica disciplina, & proprii pastores magis otio deinceps indulserunt, tantumdem reputantes, num per se, an vicaria alterius opera pastorali officio defungerentur. Et postquam Tridentini patres antiquam renovarunt disciplinam, ne episcopi in alienis paroeciis, proprio episcopo invito, explicarent pontificalia; in loco nullius, aut monasterio exemto episcopi titulares cathedram posuerunt (sic legi fraudem facientes), & quoscumque obvios contra apostolum cito ordinabant (*b*): quo facto, praeter alia incommoda, ministris inutilibus gravabant ecclesiam. Ergo optimi quique episcoporum in concilio Tridentino in nomine tenus episcopos declamarunt, eosque, tamquam ecclesiae graves, amplius esse non debere magnis animis petierunt (*c*). Sed synodus abusus emendasse contenta, eos esse passa est. Vetuit nempe ne episcopi titulares **in loco nullius, vel monasterio exemto** cathedras

(a) *Espen. par. I. tit.* 15. *cap.* 3. *n.* 17. (b) *Trident. sess. XIV. de ref. cap.* 2. (c) *Pallavic. hist. conc. Trid. lib. XXVI. cap.* 16.

dras erigerent, & quoscumque ad se venientes ordinarent, suspensis alioquin episcopis ipsis in annum ab episcopalibus functionibus, & ad arbitrium proprii episcopi ab usu ordinum susceptorum suspensis ordinatis (*a*). Interim adserere non dubitat Fagnanus (*b*), *Creare episcopos titulares sine rationabili caussa, & eo tantum fine, ut ea dignitate alicujus persona qualificetur, seu decoretur, abusionis est.*

CAPUT XXVIII.

De episcoporum translationibus & renuntiationibus.

Translationes episcoporum olim generaliter vetitae.

§. I. Sancta & individua esse debet episcopi & clericorum omnium cum ecclesia sua conjunctio, nec quavis ratione facile solubilis. Unde episcopi & clerici semel ecclesiis adscripti, eas relinquere vetantur, & ad alias transire. Et sane propter tumultum & seditiones Nicaeni patres edixerunt, *ut de civitate in civitatem non episcopus, non presbyter, non diaconus transferatur* (*c*): quam eamdem regulam alii canones proponunt, praesertim vero Antiocheni & Sardicenses, quorum illi *nec sponte sua, nec vi coactum*

(a) *Trid. loc. cit.* (b) *Ad cap.* ex parte *ex. de cleric. non resident. n.* 48. (c) *Conc. Nicaen. can. XV.*

ctum a populis, *nec episcoporum comprovincialium suasu & auctoritate* ad aliam ecclesiam episcopum transire permittunt, sed unumquemque manere jubent *in ecclesia*, *quam primitus a Deo sortitus est* (*a*); isti vero etiam eam reiiciunt exceptionem, qua quis populi litteras afferat; quibus se postulatum adfirmet (*b*). Nullus certe adhuc inventus est, qui de civitate majori ad minorem tranferri postulavit, quemadmodum ipsi observant patres Sardicenses; ut hinc merito concludendum, ambitione inflammari eos episcopos, qui sedem mutare appetunt. Fixa haec antiqua regula cordi erat Eusebio Caesareensi, qui Antiochenam, ad quam vocatus erat, refutavit ecclesiam; quo nomine tamquam *apostolicae & ecclesiasticae regulae* servatorem eum Constantinus M. commendavit (*c*). Per plura saecula, si usquam alias, Romae inauditae fuerunt translationes, ubi primum ejus rei exemplum dedit Formosus, ab ecclesia Portuensi translatus in Romanam.

Sed inde ad ecclesiae utilitatem permissae.

§. II. Absolute nullaque admissa exceptione mox memorati aliique canones vetare videntur translationes. Et intendendus quidem quarto saeculo erat disciplinae rigor ad emendandum abusum translationum, qui opera praesertim Arianorum, ambitione, avaritia & studio suarum partium augendarum ecclesias facile mutantium, irrepserat. Sed inde ad ecclesiae utilitatem trans-

S 2 la-

(a) *Conc. Antioch. can. XXI.* (b) *Con. Sardic. can I. & IV.* (c) *Apud Euseb. lib. III. de vit. Constant. cap. 6. edit. Vales.*

lationes ecclesia admisit; generalemque prohibitionem ad eas species arctavit; quibus ab avaritia & ambitione clerici transferuntur: quam disciplinam canones concilii Carthaginiensis IV. diserte proponunt (a). Ad rem Pelagius II., *Non mutat sedem, qui non mutat mentem, id est, qui non caussa avaritiae; aut dominationis, aut propriae voluntatis, vel suae delectationis migrat de civitate in civitatem, sed caussa necessitatis; aut utilitatis mutatur* (b). Ipsi Nicaeni patres Eustathium, episcopum Beroeae, ad sedem Antiochenam transtulerunt, ut Pagius ex antiquis monumentis observavit (c): ut hinc intelligamus, canonem Nicaenum praecipue damnasse translationes ad propriam factas utilitatem. Antiqua quoque ecclesiae praxis, quae sexcenta exhibet exempla episcoporum in synodis translatorum (d), diserte evincit; cum restrictione, qua tantum ambitiosae translationes vetarentur, prohibitionem translationum plerosque patres accepisse. Et ita restituti pristini mores ante ipsum concilium Nicaenum usurpati, quibus ex justis caussis episcopi mutabant ecclesias (e).

Poena contra episcoporum translationes.

§. III. Peractas translationes Nicaeni patres; translatis episcopis & clericis in suas ecclesias restitutis, rescidernnt (f); at patres Sardicenses ulterius procedunt, & ne *laica* quidem *communio-*

(a) *Conc. Carth. IV. can. XXVII.* (b) *Can. XXXV. C. 7. q. 1.* (c) *Pagius critic. in Baron. ad CCCXXIV.* (d) *Socrat. lib. VII. cap. 36. Bevereg. in can. apost. XIV.* (e) *Can. apost. XIV.*
(f) *Conc. Nicaen. can. XV.*

nione in fine translatos episcopos donari voluerunt (a). *Laica communio*, qua subinde clericorum crimina vindicabantur, eos ad sortem laicorum veluti reducebat, & deinceps tamquam laicos in ecclesiae admittebat communionem. Unde translati episcopi in fine etiam laica communione privati, nec in morte ecclesiae paci restituebantur. Et ita facinus translationis inter crimina relatum, quibus etiam in morte absolutionem antiqua denegabat disciplina. Adeo nempe, praesertim Arianorum opera, creverat abusus translationum, ut severissima poena eum estirpare patres voluerint Sardicenses. Saeculo exeunte nono haec poena in Romana adhuc stabat ecclesia, quod constat ex historia Formosi papae de ecclesia Portuensi in Romanam translati. Scilicet Formosum eo nomine e sepulcro erutum & degradatum Stephanus VII. in Tiberim projecit: qua infanda barbarie odio potius privato, quam canonibus satisfecit Sardicensibus: Formosus enim potius ex ecclesiae necessitate, quam ambitione in ecclesiam Romanam videtur translatus. Sed inde denegata in fine translatis episcopis laica communio desuevit. Et hinc Raymundus decretalibus interpolatum inseruit canonem II. Sardicensem hisce additis verbis, *nisi de hoc poenituerit* (b): quo ipso dum sui temporis disciplinae canones Sardicenses aptare voluerit, ineptam iis tribuerit sententiam.

Ces-

(a) *Conc. Sardic. can. I., & II.* (b) *Cap. II. ex. de elect.*

Cessiones episcopatuum interdictae.

§. IV. Porro episcopi, non minus quam reliqui clerici, vetantur proprio arbitrio deponere pontificatum, & vitam deinceps agere privatam. Nexus ecclesias inter & episcopos in ordinatione contractus natura sua erat perpetuus, nec tam commodum episcoporum, quam ecclesiae salutem spectabat. Secesserunt nonnulli sancti episcopi in deserta, veluti Narcissus Hierosolymitanus (a), at in hoc non sunt imitandi. Et vero omnes voluntarias episcopatuum cessiones Cyrillus Alexandrinus damnat (b), recteque judicat, dignos episcopos ecclesiis suis perpetuum defigendos, indignos vero judicio canonico deponendos. Interim regula vetans episcopatuum abdicationes, eas tantum apprehendit, quae privatis decernuntur utilitatibus: nam in ecclesiae salutem recte episcopatus deponuntur. Etenim regula, quae localem episcopum facit, regulae potentiori de salute ecclesiae famulatur. *Longe est gloriosius*, inquit Augustinus (c), *episcopatus sarcinam propter ecclesiae vitanda pericula deposuisse, quam propter regenda gubernacula suscepisse*.

Legitimae renuntiandi episcopatus caussae.

§. V. Sex autem canonicas cessionis episcopatus caussas Innocentius III. recenset (d), in quibus omnibus una viget utilitas ecclesiae. Prima est conscientia criminis gravioris, cui illigata est irregularitas, quae ne per poenitentiam quidem expietur: qua in re sui temporis disciplinam

(a) *Euseb. lib. VI. cap. 9.* (b) *Epist. ad Domnum.* (c) *Epist. CCXXXVIII.* (d) *Cap. X. ex. de renuntiat.*

nam Innocentius III. expreffit; nam antiquorum patrum regulis confcientia cujufque gravioris criminis ad epifcopatus abdicationem impellebat; nec fatis erat poenitentia crimen expiari *(a)*. Altera eft corporis aegritudo fenio vel morbis invecta, quae paftoralium functionum impediat exfecutionem. Non tamen coguntur corpore debiles ad renuntiandum, fed eis potius dandus coadjutor, etiam ubi fpes nulla fubeft curationis, quod ex Gregorio M. conftat *(b)*. Tertia eft fcientiae inopia in epifcopis neceffaria. Quarta eft contumacia gregis, qui ex propria malitia alienatus a paftore, nec eum audit admonentem, & turbis & factionibus delectatur, quo nomine Martyrius ecclefiae Antiochenae olim renuntiavit *(c)*. Quinta eft reparatio fcandali occafione epifcopi fuborti, quod alias nequit reparari. Et ita olim Gregorius Nanzianzenus audiens contra ipfum, tamquam peregrinum, populum tumultuari & murmurare, pontificatum dimifit Conftantinopolitanum *(d)*. Sexta eft irregularitas, puta quod epifcopus fit digamus, vel viduae maritus, nam fi defectum natalium patiatur, non eft finendus ecclefia fua abire, praefertim fi anteactae vitae innocentia indulgentiae locum faciat. Septima ab Innocentio omiffa eft ftudium procurandae pacis & communionis ecclefiafticae, quae internis fcinditur diffidiis, cujus rei memorabile exemplum olim exhi-

(a) *Thomaff. par. II. lib. 2. cap. 54. n. 10.*
(b) *Can. I. feqq. C, 7. q. 1.* (c) *Theodor. Lector lib. 1.* (d) *Nanzianz. orat. XXXII. Theod. lib. 5. cap. 8. Socr. lib. 5. cap. 7.*

exhibuerunt episcopi Africani, qui sub initium collationis ad tollendum schisma Donatistarum ipsis obtulerunt, ut qua in civitate duo erant episcopi, catholicus unus, alter Donatista, ambo episcopatu abirent, & novum eligi paterentur (a).

Cessiones episcopatus in favorem interdictae.

§. VI. Interim vero ex canonicis caussis admissae episcopatuum cessiones, simplices & purae esse debent, non in alicujus certae personae gratiam & favorem conceptae. Vetant certe canones, ne episcopi sibi deligant successores (b); officia enim ecclesiastica ejus generis non sunt, ut qui ea tenent, pro lubitu disponere possint. *Propinquis agrorum & praediorum relinquatur hereditas*, inquit Origines (c), *gubernatio populi illi tradatur, quem Deus elegerit*. Itaque in casu, quo admittuntur cessiones, illaesa esse debet canonica eligendi libertas, quod exempla omnia docent, in quibus olim ecclesia resignationes episcoporum admisit. Et patres Antiocheni eo ipso quo vetant, ne episcopi sibi adsciscant successores, jus ecclesiasticum servari volunt, quo jubetur, episcopum cum synodo & judicio episcoporum constitui (d). Ceterum non videtur optimis episcopis, qui pro bono ecclesiae abeunt episcopatu, denegatum legitimis superioribus commonstrare, quem ad ecclesiam gubernandam judicant aptiorem: qua in re similes sunt sanctissimis primorum saeculorum episcopis, qui ad evitan-

(a) *Collat. Carthag. die I. cap.* 16. (b) *Conc. Antioch. can. XXIII.* (c) *In Numer. hom. XXII.* (d) *Conc. Antioch. can. cit.*

tandas turbas in electionibus olim fieri folitas, faepae futurum epifcopum eccle fiae commoftrarunt, & aliquando ipfi adhuc viventes fibi curarunt dari fucceffores (a). Utinam vero pofterioribus praefertim faeculis epifcopi femper ex canonicis cauffis epifcopatibus abiiffent, & abeuntes in favorem perfonarum eos non refignaffent!

Cujus auctoritate fiunt translationes & ceffiones epifcoporum.

§. VII Jam ceffiones & translationes epifcoporum antiqua ftante difciplina judicio fynodorum provincialium fiebant, ubi cauffis expenfis, prout ecclefiae falus poftulabat, vel admittebantur, vel denegabantur. Speciatim vero in translationibus praecedere debebat ecclefiae canonica electio, & principum affenfus etiam neceffarius habebatur (b). Ipfae falfae decretales fub nomine Anteri docent, epifcoporum effe, quoties utilitas & neceffitas coëgerit, epifcopos transferre. Verum faeculo decimo mutari coepit difciplina, fenfimque inductum, ut ceffiones & translationes epifcoporum fola pontificum auctoritate decernerentur. Falfae decretales, quae concilia provincialia fine affenfu pontificis haberi non patiebantur, & metropolitae aut ab ecclefiis fuis abfentes, aut officio minus recte fungentes, ceffiones & translationes epifcoporum longo ufu pontifici videntur refervaffe. Nova difciplina tempore Gratiani fatis erat confirmata, Et hinc fictam Anteri decretalem, quae epifco-

(a) *V. fup. cap. XXI.* §.6. (b) *Thomaff. par.II. lib. 2. cap. 2. n. 3. feqq.*

porum transferendorum potestatem episcopis integram relinquit, cum hac lacinia in decretum transtulit suum, *non tamen sine sacrosanctae sedis Romanae auctoritate & licentia* (a), quod ipsi adnotant Romani correctores. Novo huic juri vim addidit Innocentius III. duabus praesertim decretalibus, quibus jure divino depositiones, cessiones & translationes episcoporum pontifici reservatas contendit (b), idque quia ex antiquitate & decretis patrum constat, Christum sibi & vicariis suis speciali privilegio episcopos transferendi reservasse potestatem, & quod ecclesiam inter & episcopum sit spirituale conjugium, divina tantum auctoritate, qua in terris funguntur pontifices, non secus ac carnale, dissolvendum. Benigna interpretatione rationes istas Innocentianas oportet emollire: nam ex antiquitate non constat, pontificibus depositiones, cessiones & translationes episcoporum esse reservatas: & porro si a carnali conjugio de spiritali inter episcopum & ecclesiam judicandum, vix est, ut pontificis auctoritate decerni possint cessiones & translationes episcoporum; nullo enim tempore vel ecclesia, vel pontifices jure connubium carnale ratum & consummatum irritarunt (c). Nec fere veteres a vinculo spiritalis conjugii translationum prohibitionem repetebant, sed potius ab avaritia & ambitione episcoporum, qui sedes ditiores & ampliores appetebant (d).

CA-

(a) *Can. XXXIV. C. 7. q. 1.* (b) *Cap. II. & III. ex. de transl. episc.* (c) *Confer. Espen. par. I. tit. 15. cap. 4. n. 18.* (d) *Conc. Sardic. can. II.*

CAPUT XXIX.

De ordinationibus invalidis.

Defectu conditionum juris divini nulla est ordinatio.

§. I. IN ordinationis sacrae ritu, ut & in reliquis sacramentis, quaedam divinae institutioni debentur, alia vero ab ecclesia inducta sunt, ut rectus ordo servetur, & eo melius & augustius sacer ritus explicetur. Ita divinae institutionis est, ut ordinans ordinandi sit donatus potestate, ut ordinatus capax sit ordinationis, & ut caeremonia per manuum impositionem, & ei respondentem vocis imprecationem compleatur. Uno eorum, quae divini juris sunt, omisso, ordinationem vitiari, & omnino nullam esse, in compertis est; deficeret enim ita propria & naturalis rei sacrae constitutio. Et mira profecto est ordinatio Gregorii Thaumaturgi, quem ad evitandam ordinationem absentem Phaedimus, ecclesiae Amasaeensium episcopus, solis precibus sine manuum impositione Neocaesariensem episcopum creavit, & nihilominus postea ille munus suscepit, ut Gregorius Nyssenus narrat (*a*). Sed probabile est, inde Thaumaturgum divinae vocationi cessisse, & usitato ecclesiae ritu fuisse consecratum, quae Cavei est conjectura (*b*), divinae institutioni & ecclesiae moribus conformis. Et si Innocentius III. & Gre-

(a) *Vit. Gregor: Thaum.* (b) *Hist. litter. vol. I.*

gorius IX. docent, non iterandam esse ordinationem, si desit manuum impositio, *sed caute supplendum, quod incaute fuerat praetermissum* (a); non eorum mens fuit, validam esse sine impositione manuum ordinationem, sed potius voluisse videntur, accessorias caeremonias rite adhibitas non esse iterandas, quando omissa adhibetur manuum impositio; & e contrario necessarios ritus non repeti, dum omissi minus necessarii ritus adhibentur.

Sententia Morini, quae ordinationes contra canones nullas facit, ex canonibus probatur.

§. II. Sed an etiam ea, quae tamquam cumulus ecclesiae auctoritate accesserunt ordinationi, ita ad vim ejus pertineant, ut iis praetermissis ordinatio invalida habeatur, res satis est perplexa & intricata. Primi scholastici mire abierunt in diversa; eamque quaestionem magister sententiarum *perplexam ac paene insolubilem* appellat (b). Ex modernioribus eruditis Jo: Morinus magno argumentorum apparatu ordinationes contra canones celebratas omnino irritas & nullas in veteri disciplina fuisse contendit (c): quam eamdem opinionem Florens (d), Espenius (e) aliique viri docti, quibus Zonaras & Balsamon praeluserunt, admittunt; Contra Hallie-

(a) *Cap. I. & II. ex. de sacram. non iterandis.*
(b) *Magist. lib. 4. dist. 25.* (c) *Morin. de SS. ordinat. par. III. exercit. V.* (d) *Florens tract. de praebend. & dignit.* (e) *Espen. not. in can. VI. Chalced.*

lierius (*a*), Christianus Lupus (*b*) & passim alii etiam in veteri disciplina tales ordinationes validas, sed illicitas & effectu vacuas fuisse adfirmant. Paucis utriusque sententiae praecipua fundamenta referam. Primae opinioni praesidium arcessunt a canonibus, patribus & praxi ecclesiae, quae ordinationes contra canones celebratas passim iteravit. Et canones Nicaeni & Sardicenses ordinationes ab alienis episcopis peractas (*c*), Antiocheni ordinationes in alienis paroeciis (*d*), & Chalcedonenses (*e*) ordinationes absolutas ἀκύρως *irritas* pronuntiant. Canones itidem Nicaeni episcopum sine scientia metropolitae ordinatum *episcopum non esse* decernunt (*f*). Et, ut multa alia mittam, canones Constantinopolitani Maximi Cynici intrusi sic transfigunt ordinationem, ut diserte eam ab initio nullam pronuntiare videantur, afferunt enim *neque Maximum episcopum esse, vel fuisse, nec eos, qui ab ipso in quolibet gradu clerici sunt ordinati* (*g*). Hae omnes dicendi formulae non meram muneris interdictionem, sed quid amplius videntur sonare, nempe ordinationes ab initio nullas & irritas fuisse reputatas. Formula enim *episcopum non esse, vel fuisse* vim ipsam ordinationis videtur afficere, & ordinationem ἄκυρον Zonaras, Balsamon & Harmenopolus ab initio nul-

(a) *Hallier. de sacr. elect. & ordin. par. III. sect.* 5. *cap.* 5. (b) *Diss. de Simon. crimine cap.* 16. *seq.* (c) *Conc. Nicaen. can. XVI. con- Sard. can. XV.* (d) *Conc. Antioch. can. XXII.*

(e) *Conc. Chalced. can. VI.* (f) *Conc. Nicaen. can. IV.* (g) *Conc. Constant. can. III.*

nullam interpretantur: consentiuntque Latini, qui ordinationes absolutas *vanas*, *inanes & irritas* pronuntiant (*a*).

Eadem sententia ex patribus probatur.

§. III. Sacris canonibus addunt ecclesiae patres, in primis Romanos pontifices, qui ab initio nullas facere videntur ab haereticis, schismaticis, excommunicatis, simoniacis & intrusis episcopis celebratas ordinationes. Principio Innocentius I. de ordinatis a Bonoso haeretico ejusque asseclis scribit, eos damnationem non honorem accepisse, quia nihil in dantibus erat, quod illi poterant accipere: cujus sententiae etiam erant Rufus aliique Macedoniae episcopi (*b*). Et Gregorius M. se *consecrationem nullo modo dicere posse* profitetur, *quae ab excommunicatis hominibus est celebrata* (*c*). Fortius transfigunt patres simoniacas ordinationes. Adfirmat Ambrosius, episcopos simoniacos manibus impositis *lepram* dare (*d*): & Leo M. non spiritum sanctum, quem non habent, sed *spiritum mendacii* tribuere (*e*). Et secundum Gregorium M. qui sacrum ordinem mercari studet, *sacerdos non est, sed dici tantummodo inaniter concupiscit* (*f*). Generatim vero Damasius papa; seu quisquis sit auctor epistolae de chorepiscopis ad omnes episcopos, de illicitis ordinationibus scribit (*g*): *Reiterari necesse est, quod legitime actum, aut* col-

(a) *Leo M. ep. XCII. ad Rust. cap. 1., can. II. D. 70.* (b) *Can. XVIII. Cap. 1. q. 1.* (c) *Can. I. Cap. 9. q. 1.* (d) *Can. XIV. C. 1. q. 1.* (e) *Can. I. eod.* (f) *Can. II. eod.* (g) *Can. XXV. C. 1. q. 7.*

latum minime probatur ; nam quomodo honorem possit retinere , qui ab illo acceperit , qui potestatem dare legitime non habuit , invenire non possum. Et Urbanus II. sacramenta ab haereticis & schismaticis collata , praeter baptismum , quem validum dicit , secundum sanctorum patrum traditionem *formam quidem sacramentorum , non autem virtutis effectum* habere profitetur (a) , hoc est externam tantum sacramentorum imaginem praeferre , interna vero vi omnino destitui : quam esse hujus loci sententiam baptismi oppositio satis superque manifestat.

Et demum probatur ab ecclesiae praxi.

§. IV. Ab ecclesiae demum praxi , quae ordinatos contra canones resacrabat. probant , antiquam ecclesiam nullas habuisse contra canones celebratas ordinationes. Unus ex canonibus apostolicis presbyterum & diaconum reordinari vetans , hanc addit exceptionem , *nisi utique constiterit , quod ab haereticis ordinationem habeat* (b). Et de ordinatis in Aegypto a Meletio episcopo schismatico statuit concilium Nicaenum , ut ad nullum in ecclesia catholica ministerium admittantur , nisi prius μυςικωτέρα χειροτονία βεβαιωθέντες. *sanctiore ordinatione confirmati* (c) : quae sanctior ordinatio non manuum impositio fuit reconciliatoria , sed vera ordinatio , quod recte Valesius & Dupinius observarunt (d) : etenim Thodorus episcopus urbis Oxyrinchi , decreto Nicaeno morem

(a) *Epist. ad Petr. Pisturiens. & Rustic.* (b) *Can. apost. can. LXVII.* (c) *Epist. synod. apud Socrat. lib. I. cap.* 9. (d) *Vales. not. in Theodor. lib. I. cap.* 9. *Dupin. biblioth. cent. IV.*

rem gesturus, presbyteros Meletianos ad ecclesiam redeuntes iterum ordinabat. Similiter de presbyteris Arianis ad ecclesiam catholicam conversis statuit concilium Caesaraugustanum II. ut si probatae vitae fuerint, *accepta denuo benedictione presbyteri*, ad sacrum ministerium admittantur (*a*). Porro ab intruso pontifice Constantino, & a Formoso pontifice, quasi qui non secundum canones a Portuensi ecclesia transiit in Romanam, ordinati secundam pro iisdem gradibus acceperunt ordinationem. Et teste Petro Damiano *nonus Leo papa plerosque simoniacos & male promotos tamquam noviter ordinavit* (*b*). In primis vero celebre est Urbani II. factum, qui Diambertum a Wecilone schismatico & simoniaco episcopo in diaconum benedictum reordinavit: quumque ea de re offensi essent Petrus Pistoriensis episcopus & Rusticus abbas Vallisumbrosae, auctoritate Damasi & Innocentii pontificum factum purgavit suum, addiditque, *Quod non reiterationem existimari censemus, sed tantum integram diaconii dationem, quoniam* Wecilo, *qui nihil habuit, nihil dare potuit* (*c*). Fuerunt quidem in multis ex recensitis aliisque speciebus magna sententiarum divortia, dum alii validas afferebant ordinationes, alii eas acriter impugnabant, & repetebant; sed, si vera observat Morinus, de facto non de jure erant controversiae. Conveniebant nempe irritas omnino esse contra canones habitas ordinationes, sed in eo

(a) *Conc. Caesaraugust. II. can. I.* (b) *Petr. Damian. in opusc. de suis actis ap. Mediolan.*
(c) *Can. XXIV. C. 1. q. 7.*

eo contendebant, num haec, aut illa ordinatio contra canones esset: stantibusque de facto controversiis, quae erant praejudiciales, in juris quaestione etiam non conveniebant, quod vario inniterentur fundamento, aliis ex. gr, jure, aliis contra canones Formosum translatum sententibus.

Contrariae sententiae rationes.

§. V. Nec minus firmis fundamentis sustinent Hallierius, Christianus Lupus aliique ordinationes contra canones celebratas validas fuisse, sed dici a veteribus *irritas*, *vacuas*, *vanas*, non quod ab initio nullae essent, sed qnod in poenam usu interdicerentur. In primis potestas dandorum ordinum spiritali adhaeret signaculo, quod semel in anima suscipientis per ordinationem relictum semper durat, nec haeresi, depositione aut quocumqne alio crimine deperditur; ac ita quum spiritale ordinationis signaculum semper vigeat, necesse est, veros esse ordines, qui a malis ministris contra receptas regulas conferuntur. Certe hoc nomine Augustinus docet, episcopos ordinatos in schismate Donati veros esse episcopos, idque quia *invocatio nominis Dei super caput ipsorum, quando ordinantur episcopi, invocatio illa Dei est, non Donati* (a). Porro nec a fide & bonitate conferentis repetendus est valor & efficacia sacramentorum, sed ab ecclesiae fide, & praesertim a Christi instituentis & principaliter conferentis sanctitate & potestate, quae influit in sacramenta, & inde instar puri fluvii etiam per lapideos ca-

(a) *August. serm. de gest. cum Emerito*.

nales derivatur (*a*). Antiquis quoque constat monumentis eos, qui illicita manuum impositione caput habebant vulneratum, ab ecclesia in suis honoribus sine nova ordinatione receptos. Ut ecce statuit concilium Ephesinum de Messalianis clericis, ut si ad ecclesiam redirent, damnatis in scriptis erroribus, in suis ordinibus recipiantur (*b*). Et in Africa admittebantur ordinationes Donatistarum, quo casu eorum clerici ad ecclesiae redirent unitatem: & ita in eodem gradu, quo fuerant apud Donatistas, in catholica recipiebantur ecclesia (*c*). Graviter quoque Gregorius M. Joannem Ravennatem admonuit, ne in Histrio schismate ordinatos reordinaret; quod *qui consecratus est semel, in eodem ordine iterum non debet consecrari* (*d*). Et, ut alia multa mittam, synodus septima generalis Basilium Ancyrae, Theodorum Myron & Theodosium Amorii episcopum haeresim, quam docuerant, exsecrantes suis restituit ordinibus, quamvis in ea nati & ordinati fuissent (*e*).

Varia fuit disciplina de ordinationibus contra canones.

§. VI. Atque haec sunt adversantium partium momenta, quibus persuadere conantur, antiquam ecclesiam ordinationes contra canones celebratas vel omnino nullas ab initio reputasse, vel eas validas, sed effectu vacuas, habuisse: Vix est, ut ad alterutras partes concedere possimus, adeo manifesta utrimque proferuntur argu-

(a) *Can. XXX. C. 1. q. 1.* (b) *Conc. Ephes. act. VII.* (c) *Cod. Afric. can. LXVIII.* (d) *Lib. II. ep. 32.* (e) *Conc. VII. act. I.*

gumenta. Omnibus expensis illud videtur posse dici, antiquam ecclesiam pro varietate locorum, temporum, personarum variam fovisse disciplinam, quod ex ipsis canonibus constare potest. Sane canones Antiocheni ordinationes ab episcopis extra propriam paroeciam celebratas *irritas* pronuntiant (*a*); contra apostolici & ordinantes & ordinatos deponi jubent (*b*). Scilicet ad politiam ordinandam & ad ordinem promovendum integrum ecclesiae esse patres reputabant, ordinationibus ceterisque sacramentis certas apponere conditiones, quae ad eorum pertinerent validitatem: quae sententia quamvis diserte apud antiquos non reperiatur, tamen ex eorum praxi aperte colligitur, & hodie inter doctores theologos & canonistas est communis. Conditiones istae integrantes ordinationibus additae virtutem indelebilis characteris, quae subjecta erat ecclesiae potestati, limitabant, eamque in certis casibus ab ecclesia expressis inefficacem reddebant; & porro virtutem a Christo sacramentis inditam non frustrabantur, nec institutis humanis addicebant, sed potius ea faciebant augustiora, & methodum, qua in ecclesiae salutem cederent, praescribebant. Pendebat autem ab ecclesiae sapienti consilio statuere, quae conditiones irritarent, quae vero tantum illicitas redderent ordinationes: quinimmo integrantes additas conditiones ita moderari, ut quamdiu eas servatas vellet, ordinationes nullae essent; contra vero va-

(a) *Conc. Antioch. can. XXII.* (b) *Can. apost. XXXV.*

lerent, si pro bono pacis & animarum salute remittendum rigorem ecclesia judicaret.

Hodie valet ordinatio contra canones celebrata.

§. VII. Sed tandem varietas illa disciplinae & opinionum sublata fuit, coepitque constans fere omnium sententia, valere in forma ecclesiae celebratas ordinationes, quamvis alias canones repugnarent. Saeculo XI. quo in Occidente maxime increbuerat simonia, acerrime disputatum est de validitate ordinum a simoniacis gratis collatorum, &, teste Petro Damiano, in tribus Romanis consiliis nihil ea de re dogmatice statutum fuit (*a*). Ergo dubia tum inter pontifices, tum inter privatos scriptores perstitere. Primi scholastici de validitate ordinum ab haereticis, schismaticis, simoniacis & excommunicatis episcopis datorum abierunt in diversa, refertque ea de re Petrus Lombardus quatuor diversas opiniones: ipse vero videtur a damnatis haereticis & manifestis simoniacis datos ordines omnino irritos habere (*b*): cujus opinionis fuerunt etiam Petrus Pictaviensis, Praepositivus, Hugo a S. Victore & ipse Gratianus (*c*). Sed tandem tempore B. Thomae fluctus compositi, & unanimi fere scholasticorum sententia & usu ecclesiae receptum, canonicas ordinationum sollemnitates ad ordinationis valorem non spectare. Cujus opinionis fundus praesertim fuit vis indelebilis characteris ab Augustino inculcati, ut quacumque culpa amitti non possit (*d*). Et ita anti-

(a) *Petr. Damian. opusc. VI.* (b) *Petrus Lombardus lib. IV. D. 25.* (c) *Grat. post can. XLV. & LXXIV. C. 2. q. 1.* (d) *Can. XCVII. eod.*

antiqui canones, qui ordinationes *infirmas*, *vacuas & irritas* pronuntiabant, eo sensu accepti sunt, quasi infirmas esse eas dicerent, non omnino irritas facerent. Interim vero praesens ecclesiae usus, qui solemnia ordinationum ab antiquis canonibus statuta ad earum validitatem non refert, videtur conditiones ecclesiasticas, quae usu ad materiam & formam accesserunt, ita aestimare, quasi ad vim ordinum pertineant: quam opinionem gravissimi theologi & canonistae, in primis Morinus & Espenius admittunt (*a*); idque quod ecclesia conditiones integrantes addere sacramentis potest, quibus non servatis sacramenta non subsistant.

CAPUT XXX.

De sanctitate & virtutibus clericorum.

Scriptores de virtutibus clericorum.

§. I. SAcras ordinationes earumque effectus hactenus recensuimus: dicendum nunc de clericorum officiis, quae eorum vitam spectant & morum sanctitatem. Etenim non satis est, quemlibet clericum sui ordinis merum munus explicare, sed etiam necesse est, ut gradu suo dignam ducat vitam, iis se abstineat, quae notam aliquam sacerdotio inurunt, vel a sacro ministerio distrahunt. Longe distat sacerdotium a plerisque manuariis opificiis, quae plerumque usu prae-

(a) *Morin. de sacr. ordin. par. III. exercit.* 7. *cap.* 6. *n.* 2., *Espen. par. II. tit.* 9. *cap.* 1. *n.* 15.

praeceptorum artis continentur, nec aliquid a morali opificum vita mutuantur: nam sacerdotium requirit etiam in ministris vitae sanctitatem & in externis actionibus decorum. Atque haec est vita moralis clericorum; ad quam instituendam & formandam tot sapientissimis conditis regulis tantopere ecclesia desudavit. Plures quoque ex veteribus scriptoribus ex instituto hoc argumentum pertractarunt, in primis Chrysostomus, qui libros sex *de sacerdotio* scripsit; ejusdemque argumenti est Hieronymi *epistola secunda ad Nepotianum de vita clericorum*, & Gregorii Nanzianzeni *apologeticus*. Alii vero ipsas regulas usu & exercitatione expressas exhibuerunt, vitas scribentes sapientissimorum episcoporum, quales vita Ignatii a Chrysostomo conscripta, vita Basilii & Athanasii a Gregorio Nazianzeno, vita Gregorii Thaumaturgi & Meletii a Gregorio Nysseno, & vita Augustini conscripta a Possidonio. Optandum esset, ut clerici ejusmodi archetypa inspicerent, unde plus boni in eos derivatur, quam si nudas & simplices regulas legant. Plura eaque egregia hanc in rem collegit Gratianus (a); sed quae in decretalibus sub titulo *de vita & honestate clericorum* continentur, potius canonicorum externum decorum, quam internam vitae sanctitatem spectant.

Clerici debent esse sancti.

§. II. Vita clericorum sic debet esse comparata, ut omnino sancta sit, & in omnibus actionibus nihil, nisi sanctum & honestum, exhibeat. Tale quidem est ecclesiasticum ministerium,

(a) *D. XXXII. seqq.*

rium, ut in ministrantibus angelicam requirat puritatem. Et quid quaeso sanctius & augustius dici potest, quam cum Christo sacerdotio fungi? *Sacerdotium*, inquit Chrysostomus (*a*), *in terra quidem peragitur, sed in rerum caelestium classem ordinemque referendum est .... Idcirco necesse est, sacerdotem sic esse purum, ut si in ipsis coelis collatus inter caelestes illas virtutes medius staret*. Deinde necessitas exempli, quo aliis in instituenda vita sacerdotes debent praelucere, summam postulat morum puritatem: recteque observatum Nazianzeno, antistitum improbitatem facilius subditorum animos occupare, quam pestem per aërem diffundi (*b*). Boni exempli vim ipse vidit Julianus apostata, qui incrementa christianismi a bonis christianorum moribus & exemplis esse animadvertens, ad ethnicam sustinendam superstitionem Arsacio Galatiae summo pontifici summopere commendat puram & sanctam flaminum conversationem, tantum non christianos antistites imitari praescribens (*c*). Porro qui possunt sacerdotes vitiorum censuram instituere, nisi ipsi, quae in aliis culpant, non admittant? *Quum talem se praestiterit*, inquit Chrysostomus (*d*), *ut a nemine reprehendi possit, tum poterit cum quanta voluerit libertate, subditorum suorum delicta alias castigare, alias remittere*. Paucis: Vita clericorum esse debet alio-rum

(a) *Lib. III. de sacerd. cap. 4.* (b) *Orat. I. apol. de fuga.* (c) *Ap. Sozom. lib. V. cap. 16. Confer. fragm. epist. Juliani ad Arsacium.*

(d) *Lib. V. de sacerd. cap. 3.*

rum eruditio, & assidua salutis praedicatio: *Et ita quocumque crimine cadebant sacerdotio*.

§. III. Quando igitur eximiam animi puritatem requirit sacerdotium, sic clericos vivere oportet, ut numquam crimen aliquod admittant. Clerici criminosi eo ipso quo amittebant sanctitatem, cadebant sacerdotio. *Criminis* autem nomine tantum graviora delicta veniebant. Nempe sicut crimen in vita laicali admissum arcebat ab ordinibus, ita post ordinationem admissum sacro ministerio deiiciebat, quod antiqui omnes canones statuunt, & patres numquam non inculcant (*a*). Dejectio autem ista perpetua erat, fiebantque criminosi irrevocabiliter irregulares, adeo ut nec acta de crimine poenitentia amissum gradum restitueret (*b*). Nec intererat, num crimen publicum, an occultum esset. Ipsi clerici propria conscientia judice seipsos deponere debebant, quemadmodum fecit Potamius episcopus Bracarensis (*c*). Sane tantum abest, ut canones qui clericos criminosos gradu suo deiiciunt, inter publica & occulta crimina distinguant, ut potius utraque comprehendant, *De presbyteris, diaconis & subdiaconis*, inquit Urbanus II. (*d*), *qui post acceptum ordinem in aliquod crimen lapsi fuerunt, sive palam, sive clam, constat quidem canonum sensum ab ecclesiasticis eos officiis inhiberi*. Itaque criminosi clerici gradu

(a) *Can. apost. LXI. Basil. ep. can. cap. III. Gregor. M. lib. IV. ep.* 17. (b) *Can. I. IX. XXV. D.* 50. *Espen: de instit. canonic. par. II. cap.* 2.
(c) *Thomass. par. II. lib.* 1. *cap.* 57. (d) *Epist. ad episc. Constantiens.*

du suo dejecti, inde ut laici vivebant, & ut laici in sacris communicabant; quam clericorum poenam *communionem laicam* veteres dicebant (a). Satis videbatur ad criminis a clericis patrati vindictam a munere dejectio, nec alia poena infligebatur, ne bis idipsum vindicarent: quam disciplinam apostolici, Basilii & Petri Alexandrini canones proponunt (b): quamvis aliquando depositioni accedebat excommunicatio (c). Interim generalis istius regulae, quae criminosos omnes a canone deiiciebat, quasdam antiqua monumenta exhibent exceptiones, idque in iis praesertim casibus quando in ecclesiae bonum benignior cedebat disciplina. Et vero lapsi, haeretici, schismatici nonnumquam blandius tractati sunt, & in suis gradibus fuerunt restituti, ubi ecclesiae e re sua futurum judicavit, singularem in eos indulgentiam exhibere.

Hodie fere publica crimina faciunt irregulares.

§. IV. Per undecim plus minus saecula criminosos omnes etiam occultos ecclesia dejecit clericatu, sed inde mutata est disciplina, passimque receptum, ut publici criminosi fere soli essent irregulares, occulti vero post poenitentiam suo restituantur ministerio. Occasionem distinguendi in hac caussa inter publica & occulta crimina praebuerunt falsae decretales, in quibus sub nomine Callisti, Gregorii M. & Isidori Hispalensis veluti ex canonum praeceptis inculcatur, lapsos

(a) *Can. VII. D.* 50. (b) *Can. apost. XXIV. Basil. epist. can., Petr. Alexandr. epist. can.*
(c) *Can. apost. XXVIII. seq.*

post poenitentiam ordinibus suis restituendos (a). Palam putidae istae merces cum sacris canonibus de numquam restituendis ad ministerium clericis lapsis pugnabant. Ergo ad pugnae conciliationem primi Hincmarus Rhemensis & Rabanus Maurus distinctionem inter publica & occulta crimina excogitarunt; ita nempe ut illa semel admissa secundum canones perpetuum ab altari arcerent; haec vero post poenitentiam restitutioni ad ministerium non obstarent. Nec sane erat, ut aliter ejus aetatis scriptores possent nodum extricare, quando de genuitate falsarum decretalium non dubitabant. Excogitatam distinctionem usu statim non recepit ecclesia. Constat enim saeculo undecimo adhuc ab altaris ministerio clericos, qui clam deliquissent, dejectos. Benignior disciplina invaluit post Gratianum, non aliquo positivo ecclesiae decreto, sed usu ipso & assiduis indulgentiis in tanta clericorum peccantium multitudine a pontificibus concessis, & vero etiam auctoritate ipsius Gratiani, qui ad canones & falsas decretales decreto suo insertos conciliandos, excogitatam inter publica & occulta crimina distinctionem adhibuit & probavit (b). Magni nempe fiebat Gratianus, ejusque decisiones tamquam ex tripode receptae. Interim superest aliquid ex antiquis moribus; nam etiam hodie dantur occulta quaedam crimina, quae inurunt irregularitatem, veluti homicidium voluntarium, quod adeo pugnat cum sacerdotio, ut homicidae etiam occulti perpetuum ordinis su-

(a) *Can. XIV. XVI. XXVIII. D. 50.* (b) *Grat. post can. XXIII. D. 50.*

suscepti usu cadant, nec umquam possint ad ordines promoveri. (a). In quibus vero occultis delictis clerici restituuntur suorum ordinum functionibus, id post longam & salutarem sed occultam poenitentiam vult ecclesia faciendum, postquam nempe pristinam recuperarunt sanctitatem, ut ita semper verum sit, a sanctis sancta tractari.

Clerici malis suspicionibus ne praebeant occasionem.

§. V. Porro non tantum moribus inculpatos esse clericos oportet, verum etiam nullam aliis occasionem praebere de se male suspicandi. Non satis est illis bonam in conspectu Dei servare conscientiam, sed etiam in oculis hominum rebus honestis studere debent. Bona vita ipsis est necessaria, aliis etiam bona eorum fama. Unde clerici sic in actionibus suis componendis cauti & circumspecti esse debent, ut eae nulla ratione in malum torqueri possint, idque praesertim, quando homines natura veluti ad proscindendos clericos feruntur, & actiones eorum indifferentes saepe in malam partem interpretantur. Imitari in hac caussa debent apostolum Paulum, qui, ut observat Chrysostomus (b), ne furti apud discipulos suspectus esset, alios in administrandis pecuniis secum adsumsit. Et hinc statuit concilium Carthaginiense III., ut nec episcopi, nec presbyteri, nec ulli alii clerici ad virgines & viduas soli accedant, nisi aut clerici praesentes

 sint,

(a) *Trid. sess. XIV. de ref. cap. 7.* (b) *De sacerd. lib. VI. cap. 9.*

sint, aut graves aliqui christiani (*a*). Et Hieronymus ita clericum instituit suum, *Caveto omnes suspiciones, & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, ante devita . . . . Si propter officium clericatus, aut vidua a te visitatur, aut virgo, numquam domum solus introëas. Tales habeto socios, quorum contubernio non infameris* (*b*). Interim si clerici omni adhibito studio recte actiones componant suas, & tamen, quae est innata hominum improbitas, alii etiam male opinentur, in hac specie, contemtis sinistris opinionibus, *adsit conscientiae solatium planeque etiam gaudium*, inquit Augustinus (*c*), *quod merces nostra magna est in caelis*. Et ut conscientiae solatium plane sit cumulatius, clerici recordentur, etiam ipsam innocentiam & divinam Jesu Christi conversationem non effugisse aliorum maledicta.

Feminae subintroductae *eorumque origo*.

§. VI. Sinistris opinionibus ingentem materiam feminae συνεισάκτοι *subintroductae* per plura saecula suppeditarunt. Erant *subintroductae* neque uxores, neque concubinae, sed tertii generis mulieres, quas secum clerici non sobolis, nec libidinis gratia, sed pietatis studio, aut certe praetextu fovebant (*d*). Passim in antiquis monumentis subintroductae dicuntur etiam *agapetae & sorores*, a dilectione nempe sororii consortii, in quod plerumque ex virginibus aut viduis ecclesiae adsciscebantur. Inde usque a primis saeculis coepit usus agapetarum, & sub finem secun-

(a) *Conc. Carthag. III. can. XXV.* (b) *Epist. II. ad Nepot.* (c) *De bono viduit. cap. XXII.*
(d) *Iustel. ad can. III. Nicaen.*

cundi faeculi adhuc innocens erat confuetudo, nullis finiftris opinionibus obnoxia. Certe Tertullianus pro fecundis nuptiis, quas damnabat, auctor eft viris uxoribus deftitutis, & confortes onerum neceffarias reputantibus, ut fpiritualia ineant matrimonia, & viduam aetate fignatam fibi adjungant (a). Videntur in ecclefiam inductae agapetae a moribus Judaeorum, apud quos follemne fuit, ut mulieres de fubftantia fua magiftris miniftrarent. *Confuetudinis Judaicae fuit*, inquit Hieronymus (b), *nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, ut mulieres de fubftantia fua victum atque veftitum praeceptoribus miniftrarent.* Ipfi apoftoli, exceptis Paulo & Barnaba, *mulieres forores* circumducebant (c); quae potius extraneae videntur fuiffe mulieres, ftudio caritatis & religionis eos comitantes, quam uxores (d). Iis utebantur apoftoli ad vitae neceffaria, & praefertim ad inducendum evangelium in aedium penetralia, quo facilis non erat viris acceffus, quod totidem verbis Clemens Alexandrinus teftatur (e).

Confortia agapetarum *clericis interdicta*.

§. VII. Verum confuetudo, quae initio turpi macula non laborabat, inde per humanam infirmitatem in peftem degeneravit, quae de clericis male opinandi, eofque detrahendi praebuit occafionem. Scilicet pro mulieribus aetate fignatis formofas puellas coeperunt clerici fibi in foro-

(a) *Tertull. de monog. cap. XVI.* (b) *Com. in Matth. lib. IV. cap.* 27 (c) 1. *ad Cor. IX.* 5. *feq.*
(d) *Tertull. de monog. cap. VIII.* (e) *Lib. III. ftromat.*

forores adfcifcere, & cum iis liberius, quam pietas poftulabat, vivebant. Etenim eadem domo, uno cubiculo morabantur, faepe etiam uno dormiebant lectulo, & interim alios fufpiciofos vocabant, quod male cogitarent, quod ex Cypriano & Hieronymo conftat (*a*). Quin ipfae ecclefiae virgines faepe fibi quaerebant vel ex clericis, vel ex laicis agapetos (*b*): & mulieres maturioris aetatis libertini generis adolefcentibus delectabantur, & filios quaerebant fpirituales, paullatimque pudore fuperato ficta matrum nomimina erumpebant in licentiam maritalem (*c*). Impares ad continentiam, qua clerici, virgines & ecclefiae viduae fe adftringebant, inde a fancto propofito cadebant, & fub honeftis nominibus velabant turpidinem. Non omnes tamen cum agapetis turpi fe maculabant confortio, at jam ifta confuetudo generatim male audiebat, turpemque notam clericis inurebat. Ergo magna fynodus Nicaena omnino epifcopis & reliquis ex clero interdixit, *fubintroductam habere mulierem, praeterquam utique matrem, vel fororem, vel amitam, vel eas folas perfonas, quae fufpicionem effugiunt* (*d*). Et fynodus Ancyrana prohibuit virgines, *quae cum quibufdam tamquam cum fratribus congrediuntur* (*e*). Sed peftis non extincta, aut paullo poft majori impetu repullulavit,

(a) *Cyprian. epiftol. LXII. al. IV. Hieronym. epift. XXII. ad Euftoch. cap.* 5. (b) *Cyprian. loc. cit.*, *Nazianz, carm. de praeceptis virgin.*, *Hieronym. loc. cit.* (c) *Hieronym. epift. IV. ad Ruft. cap.* 2. (d) *Conc. Nicaen. can. III.* (e) *Conc. Ancyr. can. XIX.*

vit, idque quo clericorum continentia post concilium Nicaenum magis invalescebat, ut constat ex quarti & quinti saeculi frequentibus patrum querelis, & ex conciliis per ea tempora celebratis, quae severe clericis interdicunt secum extraneas habere mulieres (*a*). Ipsa etiam lex civilis vetuit dedecorari clericos consortio sororiae appellationis, tantumque iis permittit matres, filias, atque germanas in domibus fovere (*b*). Quin prolapsis in pejus clericorum moribus concilium Moguntinum an: ɪↄcccxɪɪ. etiam iis interdixit, secum habere matrem, amitam, sororem, quas antiqui canones permittebant: quia instigante diabolo in illis, aut saltem in earum pedissequis scelus constat admissum (*c*). Praeter ceteros *de agapetis* egregiam dissertationem scripsit Muratorius, *quam anecdotis Graecis* inseruit.

Clerici aleis *debent abstinere*.

§. VIII. Integra vita, etiam a suspicionibus pura, qua clerici christianis omnibus debent praelucere, omnino facit, ut ii vitia quaedam fugiant & declinent, quae criminum sunt seminaria fecundissima. Tale in primis (I) est *alea*, cujus nomine veniunt ludi omnes, qui ab ancipiti fortunae pendent eventu, quales sunt jactus talorum & tesserarum, & hujus generis alia. Et hinc *aleam* pro ipsis dubiis casibus saepe Latini usurpant. Alea origine sua non videtur interdicta, quod post alios Petrus Pantoja recte ob-

(a) *Conc. Carthag. III. can. XVII.*, *conc. Arelat. II. can. III.* (b) *L. XIX. C. de episc. & cleric.*
(c) *Cap.I. ex. de cohabit. cleric. & mulier.*

observat (*a*); at tot & talia sunt mala, quae inde dimanant, ut nihil ea deterius potuerit inveniri. Inde contumeliosa in res divinas dicta, jurandi cacoëthes, iracundia, mendacia, imprecationes, avaritia, fraudes, jurgia, dispendia temporis & familiarum ruinae. Unde optimi quique legislatores aleam omnino vetuerunt, in primis Justinianus, qui contractus omnes in ludo celebratos irritos reddidit, actionem ad persequendum lucrum victori denegavit, victoque solutae pecuniae dedit repetitionem (*b*). Et concilium Illiberitanum fidelem omnem, qui alea, hoc est tabula luserit, a communione jubet abstinere, nec, nisi post anni poenitentiam, si emendatus cessaverit, iterum ad communionem admittit (*c*). Multo magis clerici, quorum vita continua debet esse virtutis praedicatio ab aleis debet abstinere. Et hinc merito apostolici canones eos aleis vacantes edicunt deponendos (*d*). Et Justinianus clericos ad tabulam ludentes, aut alios ludentes inspectantes, trium annorum spatio a sacro ministerio arceri praecipit, & interim in monasteriis in poenitentiam includi (*e*).

Clerici ebrietatibus non vacent.

§. IX. Nec minus (II) secundum criminum seminarium est ebrietas. Sane ebrietas mentem alienat, & ad libidines impellit. quod passim in-

(a) *Comm. in L. fin. C. de aleat. in thesauro Ottonis tom. IV.* (b) *L. fin. C. de aleat.*
(c) *Conc. Illiber. can. LXXIX.* (d) *Can. apost. XLI.* (e) *Novel. CXXIII. cap. 10.*

inculcant sapientes (*a*). Unde fit, ut omnes, & multo magis clerici a crapula & ebrietatibus debeant abstinere. Sic dicti apostolici canones clericos ebrietatibus vacantes deponi jubent (*b*). Et concilium Agathense clericos ebrios, prout ordo patitur, aut triginta dierum spatio a communione submovet; aut supplicio subdit corporali (*c*). Mediis saeculis, auctis ecclesiarum reditibus, creverunt in clericis ebrietates, coeperuntque, non secus ac laici, potibus & calicibus certare, ita nempe ut ille victor discederet, qui plures inebriabat, & calices exhauriebat fecundiores; quem morem una cum crapula & ebrietate, nisi clerici commoniti satisfaciant, interdictione officii, vel beneficii in concliio generali Innocentius III. emendavit (*d*). Inde clerici etiam vetantur tabernas intrare, nisi forte necessitatis caussa in itinere constituti (*e*), eoque etiam spectant canones, qui interdicunt, ne clerici conviviis occupentur, aut de simbolis edant (*f*).

Nec intersint theatris & spectaculis.

§. X. Porro (III) etiam a scenicis ludis & spectaculis alieno animo esse clericos oportet, iisque vetantur superesse. Erant theatra apud ethnicos veneris templa (*g*) & idolatriae plena; spectacula generatim turpitudine non vacabant;

(a) *Proverb. XX.* 1., *Hieronym. lib.* 2. *contra Jovinian.* (b) *Can. apost. XLI.* (c) *Can. IX. D.* 35, (d) *Cap. XIV. ex. de vit. & honest. cler.*
(e) *Can. II. & IV. D.* 44., *Cap. XV. ex. eod.*
(f) *Can. V. & X. eod.* (g) *Tertull. de spectac. cap. X. Cyprian. ad Donatum.*

illa vero, quibus imperatores belluas & gladiatores exhibebant, immanitate redundabant, quod sanguis humanus effundebatur, & tamen Romani inde summam capiebant voluptatem. Hinc sub ethnicis principibus interdictum christianis vel theatris interesse, vel in arena belluas & gladiatores inspectare *(a)*. Theatra & spectacula praecipua pars erant pomparum Satanae, quibus in baptismo credebantur renuntiasse. Sub imperatoribus christianis purgata quidem ab idololatria fuerunt theatra: at levitatem & ad peccandum illicebras retinuerunt: & quae superfuerunt spectacula cum innocentia & castis moribus non bene conveniebant. Unde patres, in primis Chrysostomus, Cyrillus & Salvianus adversus theatra & equorum spectacula invehuntur, christianosque omnes ad ea fugienda seriis admonitionibus adhortantur *(b)*. Potiori ergo jure vocationi clericorum theatra & spectacula non conveniunt, legesque ipsae civiles ab ejusmodi insaniis clericos arcent. Sane Justinianus clericos aleis ludentes, & theatris & spectaculis superstites a metropolitis vel episcopis a sacra liturgia jubet separari, & canonicam infligi poenitentiam; deponi vero & curiae cum suis facultatibus deservituros tradi, si post excommunicationem in vitiis perseverare apparuerit *(c)*.

Me-

(a) *Athenag. legat. pro christ.*, *Minuc. Felix in Octavio cap. XXX. Lactant. lib. VI. cap.* 20.

(b) *Chrysost. hom. VI, in Matth. & hom. XV. ad popul. Antioch.*, *Cyril. catech. myst. I, n.* 4. *Salvian. de provid. lib. VI.* (c) *L. XXXIV. C. de episc. aud.*

Mediis faeculis in tanta morum corruptione eo ventum, ut etiam in ecclefiis ludi fierent theatrales, & ei infaniae in quibufdam anni feftivitatibus ipfi clerici infervirent. Unde Innocentius III. tantam turpidinem a domo Dei procul effe juffit, & clericos a ludibriis abftinere (*a*). Et generaliter in concilio generali ftatuit, ut clerici *mimis*, *joculatoribus & hiftrionibus non intendant* (*b*).

Clerici debent effe hofpitales.

§. XI. Jam ad vitae fanctitatem addere clericos oportet virtutum omnium apparatum, ut ita per omnia, quemadmodum requirit vocatio, ornati & perfecti fint. Nec fane fieri poteft, ut officio fuo recte fungantur facerdotes, nifi omnibus virtutibus inftructi, quibus non folum exemplum imitandum aliis praebeant, verum etiam aliorum neceffitatibus provideant, & apta morbis adhibeant medicamenta. In primis ergo (I) epifcopi & reliqui facerdotes debent effe hofpitales, ut nempe cupidi fint, amantefque hofpitum & peregrinorum, ut illos domo excipiant, tractent, foveant, ac multo magis qui vicinis civibufque fuis indigentibus benigne facere velint. *Gloria epifcopi*, inquit Hieronymus (*c*), *pauperum opibus providere: ignominia omnium facerdotum propriis ftudere divitiis*. Et hinc Nepotiano & hoc etiam praefcribit, *Menfula tua pauperes & peregrinos fufcipiat, & cum ipfis Chriftus conviva erit.* Et Chryfoftomus Flaviani epifcopi fui domum ita

(a) *Cap. XII. ex. de vit. & honeft. cleric.*
(b) *Cap. XV. ex. eod.* (c) *Epift. II. ad Nepotian.*

ita depingit, ut nescias cujus sit, ejus an pauperum & peregrinorum (a). Adeo in hospitalitate Flavianus excellebat.

Et in sermonibus pudici.

§. XII. Porro (II) episcopi & reliqui ex clero in omnibus τὸ πρέπον, *decorum*, servent, oportet. Speciatim decorum observandum in gestibus, sermonibus & omni vita exteriori. Et quod spectat ad gestus & sermones, ii debent esse viro gravi digni, ne quid vani, intemperantis, licentiosi praeseferant. Nefas profecto est, eos, qui regimen linguae alios docere debent, & labia, unde sancta procedunt eloquia, profanis & licentiosis sermonibus conspurcari. Unde patres Carthaginienses clericum scurrilem, & verbis turpibus jocularem officio deiiciunt (b), inter epulas vero cantantem excommunicant (c). Ipse Julianus apostata etiam in ethnicis sacerdotibus adgnovit linguae pudicae necessitatem. Et hinc nihil turpe dicere, vel audire eos debere, & procul ab eis facessere illiberales jocos & petulans omne colloquium edixit (d). Speciatim vero clerici ab aliis detrahendis debent abstinere, quin crimen ipsis est alios audire detrahentes, reiicitque Hieronymus etiam excusationem, qua referentibus aliis injuriam facere non possumus. *Nemo*, inquit (e), *invito auditori libenter refert, Sagitta in lapidem numquam figitur, interdum resiliens percutit dirigentem.* Di-

(a) *Chrysost. serm. I. in Genes.* (b) *Conc. Carthag. IV. can. LX.* (c) *Conc. Carthag. IV. can. LXII.* (d) *Fragm. epist. Juliani ad Arsacium.* (e) *Hieronym. epist. II. ad Nepotian.*

Discat detractor, dum te videt, non libenter audire, non facile detrahere. Ad linguae quoque castitatem liceat referre mandatum ab apostolo datum, quod episcopum μὴ πλήκτην *non percussorem* esse oporteat. Scilicet verbum πλήσσειν, interpretibus Hieronymo, Chrysostomo aliisque, significat etiam lingua percutere, hoc est criminosis, acerbis & contumeliosis dictis proscindere. Quo sensu percutere, tamquam decoro sacerdotali incongruum, vetitum fuit.

Et vero etiam sobrii.

§. XIII. In victu quoque (III) sobrii & frugales & in vestitu modesti episcopi & reliqui clerici esse debent, ut necessariis tantum contenti, delicias in cibis non quaerant, nec pompis in vestibus delectentur. Certe vocationi clericorum cum mundanis pompis non bene convenit; & nefarium omnino est, Christi & pauperum patrimonium in superfluos & vanos sumtus impendi. Unde statuerunt patres Carthaginienses, *ut episcopus vilem supellectilem & mensam ac victum pauperem habeat, & dignitatis suae auctoritatem fide & vitae meritis quaerat* (a). Sic comparata est dignitas sacerdotalis, ut modestia & humilitate crescat, fastu & mundi pompis minuatur. Et qui quaeso in fastu & mundi deliciis crescere ea dignitas potest, cujus est verbis & exemplo mundi vanitates debellare, & earum contemtum christianis persuadere? Ipsis gentilibus frugalitate & modestia sua, non fastu & mundanis deliciis, admirationi olim fuerunt provinciales multi antistites, Ammiano Marcellino

(a) *Conc. Carthag. IV. can. XV.*

lino memorati (*a*), qui non alii videntur fuisse quam in provinciis Italiae episcopi constituti. Nec aliqua proferri potest caussa, quae minus sobrios & frugales aliquando episcopos esse patiatur. Certe Hieronymus contra eos episcopos graviter invectus est, qui ad excipiendos magistratus lauta parabant convivia, ut ita eos in deprecationibus pro reis faciles & benevolos invenirent. *Turpe est*, sunt verba Hieronymi (*b*), *ante fores sacerdotis Christi crucifixi & pauperis, qui cibo quoque vescebatur alieno, lictores consulum & milites excubare: judicemque provinciae melius apud te prandere, quam in palatio. Quod si obtenderis, te facere haec, ut reges pro miseris atque subjectis, judex saeculi plus defert clerico continenti, quam diviti: & magis sanctitatem tuam admirabitur, quam opes.* Interim in nulla alia re magis peccarunt & peccant clerici, quam in hac officii pastoralis parte, quae eos sobrios, & in vestibus externoque comitatu modestos esse jubet. Iampridem mundus intravit in ecclesiam, coeperuntque clerici mundanas pompas affectare, quod, prout sunt mores, etiam externo cultu putant sacerdotium indigere.

Clerici in caussis Dei debent esse magnanimi.

§. XIV. Animi quoque magnitudine & zelo (IV) clerici debent excellere, ut in caussis Dei maxime pugnaces sint & fortes, quatenus tamen eorum vocatio finit & permittit. Quum agitur de communi fide tuenda, maxime clericis est necessaria animi magnitudo, ne communis

(a) *Ammian. lib. XXVII.* (b) *Epist. II. ad Nepotian.*

nis fides in periculum veniat. Pacatos & moderatos esse antistites profitetur Nazianzenus, at eodem teste *lenes & faciles esse non sustinent, quum per silentium & quietem Dei caussa proditur; verum hic admodum bellaces sunt, atque in confligendo acres & feroces* (a). Et hinc nullis inimicorum calumniis, conviciis, blanditiis, insidiis cedere unquam debent. Multas in Athanasium calumnias commenti sunt Ariani, cum ipso communem fidem opprimere studentes. Inter cetera tamquam reus majestatis & caedis deferebatur, quibus in accusationibus adeo fuerunt versuti, ut eum in exilium Constantinus M. Treviros amandarit. Ipse vero tanto ponderi numquam cessit, stetitque immotus in caussa Dei, quam si dura silex, aut stet Marpesia cautes. Nec minori animi magnitudine fidei inimicis Basilius restitit. In primis christiano sacerdote digna promtitudo, qua restitit Modesto praefecto eum ad Arianam fidem tempore Valentis adhortanti, allicienti, comminanti. Adeo fortis in hoc congressu fuit Basilius, ut ipse praefectus in admirationem raptus pro comminatis poenis eum cum reverentia & submissione dimiserit, dixeritque ad Valentem: *Imperator, ab hujus ecclesiae antistite victi sumus; minis superior est, sermonibus firmior, verborum blanditiis fortior* (b).

Et in explicando pastorali ministerio prudentes.

§. XV. Mansuetudine, modestia, gravitate, humilitate aliisque virtutibus debent quoque instru-

(a) *Gregor. Nazianz. orat. XXI. de laud. Athanas.* (b) *Gregor. Nazianz. de laud. Basil. or.XX.*

structi esse episcopi & reliqui ex clero; sed praesertim (V) iis prudentia est necessaria: quin Christi sacerdotium prudentia destitutum destruit potius, quam aedificat. Praecipuum clericorum munus est spiritualis cura animarum, quae eo difficilis habetur, quo magis variant hominum affectus: atque ita summa arte & experientia opus habent altaris ministri, ut aptam morbis animi adhibeant medicinam, variique in variis circumstantiis esse debent, prout prudentia hoc vel illo modo agendum demonstrat. Alios sermo ducit; alii exemplo componuntur. Aliis calcaribus opus est, aliis freno, prout nempe segnes, aut spiritu sunt ferventiores. Aliis laudatio utilitati fuit, aliis reprehensio, utraque videlicet tempestive adhibita. Alios cohortatio ad officium dirigit, alios objurgatio, utraque etiam pro varietate personarum vel clam, vel palam facta. Cum nonnullis ita agendum, ut videntes non videamus, irascentes non irascamur, desperantes non desperemus, contemnentes non contemnamus, quatenus tamen eorum cura id requirit. Alios vincere, ab aliis vinci plerumque utilius est. Summa haec est prudentiae pastoralis in moderandis animabus, quam Gregorius Nazianzenus (a) proponit. Verum cave, putes, pastoris istam varietatem vilem esse sese accommodandi versutiam, qua fit, ut tempori serviamus. Nam nihil magis a clericorum distat officiis, quam importuna indulgentia & assentatio. Eo tendit pastorum varietas, ut animas Christo lucrentur. Et hinc Chrysostomus, quum

(a) *Gregor. Nazianz. orat. de fuga.*

quum varium esse debere suum scripsisset sacerdotem, subjungit, *Varium autem dico, non subdolum, non adulatorem, non dissimulatorem; sed magna tum libertate, tum fiducia plenum, ac qui ex re sese submittere, atque obsecundare sciat, quoties negotiorum usus postulat, quique idem benignus sit & austerus* (a). Nec tantum in cura animarum sacerdotibus prudentia opus est, verum etiam in explicandis reliquis officiis, veluti in depugnandis haeresibus (b), in decidendis caussis saecularibus, & in infligendis poenis ecclesiasticis (c), in componendis minus necessariis controversiis (d), & si quae sunt hujus generis alia. Paucis. Clericorum officium fere totum prudentia continetur, aut saltem eam semper comitem & adjutricem habere oportet.

CAPUT XXXI.

De clericorum studiis.

Clerici debent studiis litterarum incumbere.

§. I. NOn satis est, clericos esse sanctos & virtutibus ornatos; sed etiam assiduo labore litteris debent incumbere, ut inde scientiam ad proprium munus obeundum necessariam adquirant. Certe apostolus jubet, episcopum esse διδακτικόν, hoc est, ad docendum alios aptum &

(a) *Chrysost. de sacerd. lib. VI. cap.* 4.
(b) *Chrysost. de sacerd. lib. IV. cap.* 4.
(c) *Chrysost. ibid. lib. III. cap.* 18. (d) *Gregor. Nazianz. orat. XXI. de laud. Athanas.*

& idoneum (*a*): idemque Timotheum adhortatur, ut attendat lectioni, exhortationi & doctrinae (*b*). Et vero quum levissimae ipsae artes diuturno tempore & pluribus laboribus, & interdum etiam peregrinationibus addiscantur; majori profecto studio opus est ad artem, qua animae reguntur, adquirendam (*c*). Etenim non solum debent rectores animarum aptas singulis morbis exhibere curationes (quod officium plus laboris & experientiae postulat, quam corporum medicina); verum etiam tamquam doctores docere divinam religionem, & cum inimicis sive Judaeis, sive ethnicis, sive haereticis concertare, & integram reportare victoriam. Quae omnia, nisi immensa propemodum cognitio & eruditio adsit, quî possunt obtineri? Nec ulla idonea esse potest caussa, quae episcopos ignorantes excuset; etiamsi dicant, se bonis moribus & exemplo praedicare; nam sanctitas in defensione religionis vix ullum usum habet, & muta praedicatio mores componere potest, at non docet religionem. Bene Hieronymus, in consummato sacerdote & scientiam & sanctitatem requirit, ut ad explendas diversas functionis suae partes evadat idoneus (*d*).

In primis vero sacrae scripturae.

§. II. Jam vero scriptura sacra est, cui praecipue episcopos & reliquos sacerdotes dare operam oportet, quippe quae eruditionis ad ipsorum functionem necessariae fundus est & scaturigo. Inde

(a) 1. *ad Timoth. III.* 2. (b) 1. *ad Tim. IV.* 13.
(c) *Gregor. Nanzian. orat. I. de fuga.* (d) *Hieronym. epist. II, ad Nepotian.*

Inde medicamenta omnia ad animae salutem opportuna desumuntur: inde dogmatum nostrorum cognitio, inde concionibus apta habetur materies: inde regulae de moribus componendis hauriuntur. Unde Ambrosius scripturam sacram eleganter appellat *librum sacerdotalem* (a). Et Hieronymus negat esse domini sacerdotem, qui domini legem ignorat (b). Et alibi presbyteri sermonem scripturarum lectione conditum esse debere scribit (c). In primis vero verba patrum concilii Nicaeni II. sunt memoranda, quae ex Dionysio mutuare profitentur: *Substantia sacerdotii nostri sunt eloquia divinitus tradita, idest vera scripturarum divinarum disciplina* (d). Et hinc edixerunt, ante ordinationem inquiri debere a metropolita, num episcopatus candidatus in promtu sciat legere *scrutabiliter* scripturas & canones; ut intelligas, non sufficere superficiariа scripturarum scientia episcopos imbutos esse, sed debere esse consummatos, ut vere dici possit, eorum pectus Christi bibliotheca.

Cui adjungere debent canones & patres.

§. III. Proxime post scripturam sacris canonibus ediscendis clerici operam dare debent suam. Sunt sacri canones consectaria ex scripturis deducta, quae ad mores componendos & ad regendam ecclesiam regulas continent: episcopis autem & presbyteris non minus censura morum, quam ecclesiae regimen competit. Passim canones & patres hanc ediscendorum canonum obli-

(a) *Ambros. lib. III. de fide cap. 7.* (b) *Comm. in Aggaeum.* (c) *Hieronym. ep. II. ad Nepot.*
(d) *Conc. Nicaen. II. can. II.*

gationem clericis inculcant. Concilium IV. Toletanum edicit, *Sciant sacerdotes scripturas sanctas & canones meditentur* (a). Et Innocentius I. *Ecclesiasticorum canonum norma nulli esse debet incognita sacerdoti, quia nesciri haec a pontifice satis est indecorum* (b). Et Caelestinus I. *Nulli sacerdotum liceat sacros canones ignorare* (c). Sunt etiam quidam canones, qui clericos intelligere jubent *librum pastoralem a B. Gregorio papa editum* (d): & sanctiones Caroli M., praeter *psalterium*, quod ex antiquioribus regulis memoria clerici debent ediscere, porro addunt *poenitentiale cantum & computum*, seu rationem festa ecclesiae mobilia computandi. Scripturis & canonibus addere clericos oportet patrum meliorum lectionem, quae in interpretanda sacra scriptura, in habendis concionibus, in ediscenda historia ecclesiastica magni usus est.

Clericis profana studia non sunt aliena.

§. IV. Atque haec sunt primaria clericorum studia, quibus, tamquam pedissequa, accedat, necesse est, omnis profana eruditio. Scilicet saepe scripturae & canones non intelliguntur, nisi temporum accedat historia, & originales linguae, & gentium mores, ad quos scriptura respicit, praecogniti habeantur: saepe cum iis agendum, qui scripturas non admittunt, quique tantum ratione pugnant: saepe cum iis, qui ejusdem religionis sunt, concertandum: & saepe conciones ita haberi debent, ut auditores voluptate capian-

(a) *Conc. Tolet. IV. can. XXV.* (b) *Innocent. I. epist. V.* (c) *Caelest. epist. III. cap. 1.* (d) *Conc. Turon. III. can. III.*

piantur, quo attentius audiant, & auditas in usum vertant veritates. Unde fit, ut instituto clericorum omnis humana conveniat eruditio, peritia nempe linguarum, critica, chronologia, geographia, historia, dialectica, ars oratoria, mathesis, physica, metaphysica. Et profecto omni aetate celebriores ecclesiastici scriptores sui muneris esse crediderunt studia profana sacris adnectere, ut propriis armis expugnarent inimicos, & de auditoribus triumpharent. Quod qui de eorum scriptis aliquid noverint, facile admittent. Generatim de plerisque Graecis & Latinis scriptoribus, qui ante se scripserunt, Hieronymus observat, quod *in tantum philosophorum doctrinis atque sententiis suos referciunt libros, ut nescias, quid in illis primum admirari debeas, eruditionem saeculi, an scientiam scripturarum* (*a*). Inter ceteros ex antiquis hoc nomine celebrantur Origenes, Hieronymus & Augustinus. Quamvis negari non potest, in usu humanae eruditionis saepe veteres peccasse, & studia pedissequa sic inseruisse rebus sacris, ut inde ipsam religionem metirentur; ex quo fonte plerasque haereses natas saepe patres conqueruntur (*b*).

Quatenus clericis conveniant studia profana.

§. V. Quae quum ita sint, videamus oportet, quae sit patrum Carthaginiensium sententia, qui ita statuunt, *Ut episcopus gentilium libros non legat, haereticorum autem pro necessitate & tempore* (*c*). Certe regula ista ad verbum intel-

(a) *Epist. LXXX. ad Magnum.* (b) *Gregor. Nazianz. orat. VII., Epiph. haer. LXVII.*
(c) *Conc. Carth. IV. can. XVI.*

tellecta damnat celebriores ecclesiasticos scriptores, qui profanam eruditionem studiis sacris adjunxerunt, & praeterea media ad interpretandam scripturam & ad inimicos debellandos ab ipsis episcoporum manibus extorquet. Itaque videntur patres gentilium librorum lectione episcopis interdixisse, quo casu eam tamquam principalem instituerent, non quatenus studiis sacris inserviat. Et vero omni aetate fuerunt ecclesiastici, qui posthabitis scripturis & sacris canonibus ad profana studia se converterunt; idque vel quia simplex scripturae stilus iis non arridebat, & quod vellent dictioni assuescere puriori; vel propter voluptatem, quam ex libris profanis hauriebant, quamque ex sacris capere non posse autumabant; vel quia ad perdiscendam artem sophisticam ea judicabant accommodata. Certe hos omnes contra finem, quem in libris profanis volutandis clerici spectare debent, fecisse in compertis est; nam viri Deo consacrati, veluti inviti ad gentilium libros divertere debent. *Legimus aliqua*, inquit de seipso Ambrosius (a); *ne legantur; legimus ne ignoremus; legimus, non ut teneamus, sed ut repudiemus*. Et Hieronimus quum observasset, ad intelligendas extremas partes Danielis multiplicem Graecorum historiam esse necessariam, addit, quod si quando cogatur saecularium litterarum recordari, *non nostrae voluntatis est, sed (ut ita dicam) necessitatis, ut probemus ea, quae a sanctis Prophetis ante saecula multa praedicta sunt, tam Grae-*

co-

(a) *Prooem. in Luc. evangel.*

corum, *quam Latinorum & aliarum gentium litteris contineri* (*a*).

Mediis saeculis desueta scripturae & canonum studia.

§. VI. Diu floruerunt in ecclesia scripturarum & canonum studia, sed inde in Occidente veluti desierunt, idque propter barbarorum incursiones, qui omnia devastantes, bibliothecas combusserunt, & paullatim attritis bonis ecclesiasticis, clericos manuum labore vivere coëgerunt. Saeculo VII. adeo in ipsa Roma bonae omnes artes & scripturae ignorabantur, ut dogmata fidei sola fere starent traditione (*b*). Ipsi codices adeo rari evaserant, ut Tajus Caesar-Augustanus episcopus postremam partem Moralium Gregorii M. in Hispania frustra quaesitam, Romae non aliter, quam divina revelatione recuperare potuerit (*c*). Successerunt inde scholastici, qui necessariis praesidiis ad scripturam interpretandam destituti, ejus studia non excoluerunt, & scholasticam philosophiam rebus sacris adnectentes, novam theologiae methodum, parum de dogmatibus sollicitam, & mysteriis verborum involutam, induxerunt. Nec meliora fata habuerunt sacri canones, qui mores & ecclesiasticam formant disciplinam. Etenim postquam coeperunt pontifices decretalibus suis novum jus constituere, easque in codices redigere, recentiores interpretes volutandis decretalium codicibus adhaeserunt, & ex antiquis codicibus legebant

(a) *Hieronym. prol. in Daniel.* (b) *Mabillon. praef. in saecul. II; Benedictin. n.* 54. (c) *V. Baron. ad an.* IↃCXLIX.

bant Gratianum. Interim invaluit *probabilismus*, qui vice sacrorum canonum tam facile res morales definit, quam vulpes pirum comest, eoque duce coeperunt nostri casuistae de justitia & injustitia actionum humanarum judicare. Et ita canones spiritu Dei conditi fere cum honore sepulti sunt, eoque deventum, *ut suspectos de fide pronuntient, qui sicut fidei dogmata, ita morales conclusiones afferunt repetendas ex scripturis sacris, canonibus ecclesiae & sanctorum patrum scriptis*, ut loquitur Ludovicus Habertus (*a*). Induerunt bonam mentem jamdiu multi ecclesiastici, egregiamque sacris scripturis & canonibus navant operam, quin probabilismus alicubi, tantum non interdicit: verum adhuc plerique sunt, qui superficiariis asceticis libellis, & vulgaribus de re morali regulis innutriuntur.

An juris civilis studia clericis conveniant?

§. VII. Superest nunc, ut videamus, an studia juris civilis & medicinae clericis conveniant. Et quantum ad leges, antiqui patres de iis perdiscendis non adeo videntur curasse, quamvis usui esse possent in caussis saecularibus decidendis: quinimmo in aliquibus speciebus eas diserte repudiarunt (*b*). Et quod Oiselio aliisque placuit; Tertullianum, cujus fragmenta in pandectis supersunt, eumdem esse cum ecclesiastico scriptore, merito viris doctis, in primis Menagio, displicet (*c*). Sed inde a barbaris gentibus, quibus odio erant bonae litterae, occupato Occi-

(a) *De sacr. Ord. par. II. cap.* 8. (b) *Ambros. lib. I. de Abraham. Hier. epist. ad Ocean.* (c) *Menag. amoenit. jur. civ. cap. XII.*

cidente, coeperunt clerici juri civili edifcendo operam dare: idque praefertim poftquam Bononiae jus illud felici omine doceri coepit: cui ftudio avaritia & ambitione inflammati adeo fe immerferant, ut theologica negligerent. Unde epifcopi fcripturarum eloquia nefciebant, quod fcirent *legum fcita & forenfe litigium*, ut Petrus Damianus teftatur (a). Et in pontificis palatio leges perftrepebant, *fed Juftiniani, non domini*, ut graviter B. Bernardus deplorat (b). Ergo ad ampliationem ftudii theologiae ftatuit Honorius III. ut non minus monachi, quam presbyteri & clerici in dignitate conftituti a ftudiis juris civilis abftinerent (c). Et dedecet profecto clericos neglectis fcripturis, juri civili operam dare, & quidquid ejus rei eft referre ad litigiofa fora; nam alioquin infignes ad morum regulae hauriri poffunt ex libris pandectarum. Sed prohibitio caruit effectu, idque videtur eveniffe ipfis pontificibus auctoribus, qui jus canonicum novum adeo ftabili connubio cum jurifprudentia copularunt, ut fine legibus civilibus vix ejus notitia poffit comparari.

An medicinae ftudium clericis conveniens?

§. VIII. Venio ad medicinam, quae quanta quanta eft, mediis faeculis *phyficae* nomine veniebat. Medicina theoretica etiam in ftudiis theologicis, & doctrina morum ufum habet, & ita ejus aliqua notitia a clericis non videtur aliena. Barbaris faeculis celebriores epifcopi & monachi medici fuerunt; & apud nos medici in-

 fignio-

(a) *Lib. I. ep.* 15. (b) *Lib. I. de confid. cap.* 4.
(c) *Cap. X. ex. ne clerici vel monachi.*

figniores fuerunt monachi Caffinenfes, & multi epifcopi, in primis Salernitani (*a*). Videntur clerici medicas quoque artes haufiffe, dum artium liberalium orbem decurrebant, in quo phyfica medicinam complectebatur: ut mittam quod mediis faeculis laici ftudiis litterarum parum incumbebant, & ita quidquid ejus rei erat veluti patrimonium clericorum habebatur. Monachi autem & clerici ad divitias coacervandas plerumque faciebant medicinam (*b*). Ergo Alexander III. in concilio Turonenfi & Honorius III. vetuerunt, ne monachi juri civili addifcendo, aut medicinae in univerfitatibus vacarent (*c*): quam prohibitionem idem Honorius III. etiam ad ampliandum ftudium theologiae ad presbyteros & ecclefiafticas dignitates extendit (*d*). Et vero non adeo convenit clericorum vocationi medicinam facere, & affidua circuitione ad praefcribenda remedia infirmos invifere. Sed eo quoque nomine clerici chirurgia interdicuntur, ne forte mortis cauffam praebentes a canone fint alieni (*e*). Interim in tanta clericorum multitudine, qui non omnes ftipendiis vivunt ecclefiafticis, neceffario debet evenire, ut multi non adeo fcripturis & canonibus incumbant.

CA-

(a) *Iftoria civile del regno di Napoli lib. X. cap.* 11. (b) *Cap. III. ex. eod.* (c) *Cap. III. & X. ex. eod.* (d) *Cit. cap. X.* (e) *Cap. XIX. ex. de homic.*

CAPUT XXXII.

De habitu & tonsura clericorum.

Christiani vulgo receptis vestibus utebantur.

§. I. DEcorum in omnibus actionibus necessarium etiam in externo corporis cultu exprimere clericos oportet, ut ita vitae sanctitati & sacro, quod exercent, ministerio omnia respondeant. *Vestis*, inquit perspecte Clemens Alexandrinus (a), *indicat, cujusmodi mores nostri sint, & cultu corporis augetur luxuria*. In rebus indifferentibus decorum & turpe a receptis populorum moribus aestimatur, quibus Christi doctrina non repugnat; & ita uno loco & tempore turpe est; quod alibi & alio tempore honestum. Itaque initio christiani publicas receptasque vestes induerunt, nec externo cultu a ceteris diversae religionis distinguebantur: quod ex Justino martyre, seu alio auctore, certe pervetusto, epistolae ad Diognetum, Tertulliano, Minucio Felice, Cypriano aliisque constat (b). Summa quoque erat imprudentia, scrupulosa vestitus ratione seipsos distinguere, quando odiis & persecutionibus populorum christiani erant obnoxii. Unde christiani Romae viventes & civibus adscripti toga, in Graecia pallio, in provinciis provinciali habitu utebantur, tantumque

 in

(a) *Paedag. lib. III. cap.* 11. (b) *Justin. Martyr. ep. ad Diognet, Tertull. apol. cap. XLII. Minuc. Felix. Octav. cap. IX. Cypr. de bono patient.*

in receptis vestibus luxum & vanitatem mutarunt. Quod si aliqui, abjecta toga, pallium sumebant, id minime ad vestium spectabat mutationem, sed potius judicium vitae durioris, eoque habitu se veram, non fucatam philosophiam sectari demonstrabant: quod etiam ex gentium usu erat, apud quas, qui pallium suscipiebant, sapientiae studiosi censebantur.

Habitus clericorum proprius nullus fuit.

§. II. Jam vero ipsi clerici, non secus ac alii christiani, receptis apud gentes vestibus per quinque plus minus saecula usi sunt; tantumque in earum usu vanitatem declinarunt, modestiae, suo vitae generi convenienti, unice studentes. Nec sane aliter cogitare patitur durus per tria prima saecula christianorum status, quando persecutorum gladius crudelius in ipsos saeviebat antistites, qui prae ceteris summa cura & indagine ad supplicia conquirebantur. Non erat certe opus indagine, si peculiaribus vestibus ipsi in publicum prodibant. Porro quotquot de re vestiaria clericorum primis quinque saeculis mentionem habent: omnes receptis vestibus eos exhibent indutos. Ut ecce Heraclas presbyter Alexandrinus vulgari veste usus est, quamvis postea ea deposita philosophicum habitum induerit (*a*). Et Tertullianus pallio se tegebat (*b*), quod diu post presbyteratum videtur induisse, quod ex ejus libro *de pallio* Heineccius probat (*c*). Idem quoque constat ex concilio Gangrensi, in quo dam-na-

(a) *Orig. apud Euseb. lib. VI. cap.* 19. (b) *Tertull. de pallio*. (c) *Heinec. exercit.* 1. *de habitu apost. sacerd. cap.* 1. §. 6.

natus Eustathius episcopus, qui περιβόλαιον, *amictum pallii*, propter ascesim susceperat, & tamquam ex eo habens justitiam, alios damnabat, qui *birros* & alias communes ferebant vestes (a). Quod vero rem omnem conficit, certe est celebris epistola Caelestini papae ad episcopos Viennenses & Narbonenses, in qua acerbe carpit episcopos, qui novitate quadam ducti, vestes communes hactenus usitatas cum superstitioso mutaverant amictu. *Unde*, inquit (b), *hic habitus in ecclesiis Gallicanis, ut tot annorum, tantorumque pontificum in alterum habitum consuetudo vertatur? Discernendi a plebe vel ceteris sumus doctrina, non veste; conversatione, non habitu; mentis puritate, non cultu*. Memoranda certe verba, quae utinam aliquando clerici intelligant.

Sexto saeculo clerici vestibus distincti.

§. III. Primi qui peculiares civiles vestes inter clericos invexerunt, monachi videntur fuisse, qui in sortem domini cooptati, iisdem moribus & vestibus, quibus in monachatu usi erant, vivere perrexerunt (c): eorumque sanctitate multi ex reliquis episcopis devicti, vestes etiam monasticas induerunt. Interim novitatem istam apud Latinos in Gallia primum exortam statim Caelestinus papa damnavit, novumque habitum tamquam superstitiosum traduxit: ac ita in Occidente toto saeculo quinto ab antiquo vestiendi more non multum clerici deflexerunt. Sed

(a) *Conc. Gangr. can. XII.* (b) *Caeleft. ep. II. ad episc. Galliar. cap. 1.* (c) *Caelestin. papa epist. cit.*

Sed tandem poſtquam barbarae gentes, in primis Longobardi, Occidentem invaſerunt, mutatio invaluit veſtis clericalis: non quod ipſi clerici aliquid in hac parte mutaſſent, ſed quod, barbaris novis & curtis veſtibus utentibus, ii antiquum veſtiendi morem retinuerunt (*a*). Itaque inclinante faeculo ſexto in eccleſia Latina clerici jam peculiari veſte utebantur: quod pluribus congeſtis monumentis probat Thomaſſinus (*b*). Nec enim ab eccleſiae erat gravitate, mores barbarorum imitari, praeſertim quum eccleſia Romana eo tempore imperio Graeco addicta, a Longobardis abhorreret. Unde ab hoc tempore paſſim in antiquis monumentis *eccleſiaſticus & ſaecularis habitus* occurrit, quum antea numquam talis inveniatur differentia. Et de Gregorii M. familia ita Jo: Diaconus ſcribit (*c*), *Nullus pontifici famulantium a minimo uſque ad maximum, barbarum quidlibet & in ſermone vel in habitu praeferebat. Sed togata, Quiritium more, ſeu trabeata Latinitas in ipſo latiali palatio ſingulariter obtineat*. Similiter hoc eodem tempore apud Graecos clerici propriis veſtibus jam erant donati (*d*), quas tamen monachi magno numero ad epiſcopatum & clericatum adſumti ſecum deferentes, clericorum proprias tandem reddiderunt.

Qui

(a) *Fleuryus inſt. jur. eccleſ. par. I. cap. 5.*
(b) *Thomaſs. par. I. lib. 2. cap. 46.* (c) *Jo. Diacon. vit. Greg. M. lib. II. cap. 23.* (d) *Conc. Trull. can. XXVII.*

Qui color vestis clericalis.

§. IV. Quemadmodum vero in vestitu peculiarem usum primis saeculis clerici non sectabantur, ita etiam in vestium colore se receptis aptarunt moribus, ea tamen moderatione, ut modestiam etiam apto colore selecto exprimerent. Apud Romanos communis vestium color albus erat (*a*), & color pullus, ad nigrum nempe vergens, pessimi ominis erat, togisque pullis tantum in luctu Romani utebantur (*b*). Unde ad modestiam clericorum Nepotiano Hieronymus edicit, ut vestes pullas aeque devitet ac candidas, idque quod ornatus & sordes pari modo fugiendae sunt, quia alterum delicias, alterum gloriam redolet (*c*). Tempore Chrysostomi Constantinopoli catholici clerici atris uti coeperant vestibus (*d*): quod deinceps magis magisque invaluit, postquam monachorum vestes clerici induerunt. Sed in Occidente etiam post vestes mutatas certi colores lege clerici non adstringebantur: tantumque synodus Narbonensis ann. DLXXXIX. purpureas vestes interdixit, quod magis saeculi convenirent magistratibus. Circa medium saeculi XI. concilium Coyacense in Hispania id unum clericis praecepit, *ut vestimentum unius coloris & competens habeant*, nec verbum addidit, quo peculiarem colorem indicaret. Et in concilio Lateranensi sub Innocentio II. tantum cavetur, ne clerici *superfluitate, scissura & colo-*

(a) *Lipsius lib. 1. elect. cap. 13.* (b) *Rosin. antiqu. Roman. lib. V. cap. 32.* (c) *Hieronym. ep. II. ad Nepotian.* (d) *Socrat. lib. 6. cap. 22.*

colore vestium alios offendant (a). Itaque usus coloris nigri pro clericorum vestibus posterioribus saeculis generaliter invaluit, eoque colore recepto vestes civiles clericorum propriae non solum oblongae, ut antea, sed & nigrae esse coeperunt.

Christiani omnes modesto erant capillitio.

§. V. Ab habitu ad clericorum tonsuram transeundum, in qua componenda etiam eorum honestas & decorum elucescit. Et in capillorum cultu christiani receptis populorum moribus, inter quos vivebant, seipsos accommodabant, ita tamen ut decorum cujusque regionis exprimerent. Generatim in imperio Romano viri honesti comam non nutriebant, nec capita radebant; sed inter longam comam & calvitium medium tenentes, in tantum demittebant capillos, ut cutis operiretur. Contra luxuriosi, barbari, milites capillos nutriebant (b). Unde pro diverso capillorum cultu alibi capillitium, alibi capillorum detonsio aut rasura luctus & moeroris erat indicium (c). Itaque in imperio viri omnes christiani modestis brevibusque erant capillis, contra feminae comam nutriebant, quod erat decorum pro cultu capitis tum receptum. Et hinc apostolus Corinthios notat, quod eorum mulieres intecto erant capite, & viri comam nutriebant, eosque decori proposita regula revocat ad officium (d). *Vir, si comam nutriat, ignominia est illi: mulier vero si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro velamine ei dati sunt.*

(a) *Conc. Lateranens. cap. XVII.* (b) *Hieron. lib. XIII. in Ezechiel. cap. 44.* (c) *Chrysost. serm. III. de propheta Job.* (d) 1. *ad Cor. XI. 14. seq.*

ſunt. Paſſim antiqui patres, in primis Tertullianus, Clemens Alexandrinus, auctor conſtitutionum apoſtolicarum, Epiphanius, Chryſoſtomus aliique hanc eamdem regulam proponunt, ut hinc dubitari non poſſit, decorum in cultu capitis pro viris brevem comam, pro mulieribus oblongos capillos fuiſſe (*a*). Gloria vero mulieris in nutrienda coma tantum permittebat, eam in longum creſcere, & modeſte nutrire, non adhibitis ſtructoribus & calamiſtris in annulos torquere. Et huc ſpectare videtur canon quidam Illiberitanus, qui vetat, *ne qua fidelis vel catechumena comatos, aut viros cinerarios habeat* (*b*). Etenim *cinerarii* videntur fuiſſe capillorum ſtructores, qui tum e Germania erant oriundi, & artem criſpandi & ornandi crines, adhibitis calamiſtris, lucri ſtudio per Romanum circumferebant imperium, & apud delicatos & delicatas grati erant, & inter officia opulentarum familiarum admittebantur: ideoque eos, tamquam morum corruptores, a fidelium & catechumenarum mulierum famulitio patres Illiberitani procul arcent (*c*).

Primis quinque ſaeculis nulla fuit clericorum tonſura.

§. VI. Jam vero per quinque priora plus minus ſaecula, non ſecus ac ipſi laici, clerici modeſto uſi ſunt capillitio: paſſimque hodie convenit inter eruditos abraſum in vertice clericorum caput, quod inferius capillorum circulum re-

Dd

(a) *V. Lupum diſſ. de S.Leonis IX. actis cap.XVI. crimine* 9. *tom.* 4. *oper. edit. Venetae.* (b) *Conc.Illiber. can. LXVII.* (c) *Lupus loc. cit.*

relinquit posterioris aetatis inventum esse (*a*). Et sane veri speciem nullam habet, primis tribus saeculis, quibus ad internicionem praesertim antistites quaerebantur, tam insigni nota, clericos se prodidisse. Deinde Optatus vitio vertit Donatistis, quod contra tot exempla in contrarium proposita catholicorum sacerdotum capita radebant (*b*), ut forte eos ad agendam publicam in ecclesia poenitentiam adducerent. Nulli vero exceptioni obnoxia sunt verba Hieronymi, quibus tonsuram clericorum ita describit, ut eam a communi christianorum nihil distare palam faciat. Etenim in haec verba Ezechielis (*c*) de sacerdotibus Judaeorum, *Caput suum non radent, neque comam nutrient, sed tondentes attondebunt capita sua*, ita commentatur: *Perspicue demonstratur, nec rasis capitibus, sicut sacerdotes cultoresque Isidis atque Serapis nos esse debere, nec rursum comam dimittere, quod proprie luxuriosorum est barbarorumque & militantium, sed ut honestius habitus sacerdotum facie demonstretur; nec calvitium novacula esse faciendum, nec ita ad pressum tondendum caput, ut rasorum similes esse videamur, sed in tantum capillos demittendos, ut operta sit cutis* (*d*).

Quo tempore inducta tonsura clericalis.

§. VII. Sed temporis lapsu modesta brevisque clericorum coma abiit in tonsuram, quae detonso, & inde etiam raso superius capite, inferius ca-

(a) *Thomass. par. 1. lib. 2. cap. 37. seqq.*
(b) *Optat. cont. Parmen. lib. 2.* (c) *Ezech. cap. XLIV. 20.* (d) *Hieronym. lib. XIII. in Ezechiel. cap. XLIV.*

capillorum circulum relinquat: quod ex tonſura monachorum videtur demanaſſe (*a*). Scilicet pro femineis longiſque crinibus, quos nonnulli monachi affectarunt, eorum plerique caſta informitate & inaequaliter capillos ad cutem tondebant, ut ludibrio hominibus eſſent (*b*). Inaequaliter ad cutem attonſi tandem perſpecta eorum ſanctitate fuerunt admirationi, & ex monachatu ad clericatum aſſumti, priſtinum capillorum ſervarunt cultum, eoſque alii clerici coeperunt imitari. Ne vero informis tonſura clericos deformaret, eam in meliorem formam adornarunt, quae aequaliter detonſo ſuperius capite, inferius capillorum circulum relinquat: quod non ante ſaeculum ſextum in Occidente factum videtur (*c*): etenim ante Iſidorum Hiſpalenſem, qui ſub finem ſexti ſaeculi floruit, & concilium Toletanum IV. ann. IↃCXXXVI. celebratum, ſcriptor forſan non invenitur, qui eam formam tonſurae tribuat. Quamvis vero non ita pridem ſic deſcripta tonſura invaluiſſet, ejus inſtitutorem ſtatim B. Petrum dictitarunt (*d*). eamque *a tonſura Pauli*, quae ab Oriente per Theodorum monachum in Angliam allata, totum caput radebat, nulla corona relicta, diſtinxerunt (*e*). Et ne myſtici ſenſus deeſſent, tonſura ſignificari di-

(a) *Thomaſs. loc. cit. cap.* 37. *n.* 13. (b) *Paulin. ep. VII.*, *Salvian. de gubern. Dei lib. VIII.*

(c) *Iſidor. Hiſpalen. de off. eccleſ. lib.* 2. *cap.* 4. *conc. Tolet. IV. can. XLI.* (d) *Iſidor. loc. cit. Greg. Turonenſ. de gloria mar. lib. I. cap.* 28. (e) *Beda lib. IV. cap.* 1. *& lib. V. cap.* 12., *Conf. Uſſer. antiquit. Bitan.*

xerunt regale Christi sacerdotium (*a*), & spineam Christi coronam (*b*): quin in ipsa etiam capillorum detonsione temporalium omnium contemtum invenerunt (*c*). Interim in omnibus clericis aequalis tonsura videtur fuisse, nec adhibebatur novacula, quae verticem capitis omnino denudaret; constanter enim sexti, & septimi saeculi scriptores caput superius tonsum, non rasum membrant. Saeculo octavo clericorum capiti videtur accessisse novacula; in falsis enim decretalibus sub nomini Aniceti ita scribitur; *Ut clerici juxta Apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphaerae radant* (*d*): nec forsan antiquius prostat monumentum, quo in modum sphaerae abradi capita clericorum praecipiatur. Et ex hoc tempore videntur clerici totum superius caput rasisse, donec tandem inductum, ut cuique ordini tonsura responderet (*e*).

Formula adjurandi episcopos per coronam.

§. VIII. Jam vero contra tonsuram clericalem, in coronae formam demum sexto exeunte saeculo compositam, facere videtur sollemnis adjurandi & deprecandi episcopos formula *per coronam* quarto & qninto saeculo receptissima (*f*), & appellatio *coronatorum*, qua interprete Gotho-fre-

(a) *Isidor. loc. cit.* (b) *Beda lib. V. cap.* 22.
(c) *Isidor. loc. cit.* (d) *Can. XXI. D.* 23.
(e) *Cap. XV. ex de vit., & honest. cleric.*
(f) *Hieronym. Ep. XXVI. ad August. inter Epist. August. August. Ep. CXLVII. ad Proculejan. Sinod. lib. IV. Ep.* 29. *& passim*.

fredo, clerici ab Honorio imperatore (a) designantur. Et quidem Baronius, & Savaro (b) eam loquendi formulam ad clericalis tonsurae formam spectare scribunt: quin ipse Jac. Gothofredus nomine *coronatorum* clericos interpretatur ob ξύρισμα γυροειδὲς, tonsuram nempe capillorum in gyrum ductam (c). Sed quando quinto saeculo comam brevem, non tonsuram clerici gestabant, vix est, ut hae interpretationes satisfaciant. Ergo non defuerunt, qui episcopos adjuratos *per coronam* opinantur, a capitis ornamento, *mitra* nempe, quam sub nomine *coronae* designatam autumant (d). At usus mitrae videtur saeculo decimo recentior: quod ex veterum silentio Menardus adstruit (e). Nec quod Joannes apostolus, teste Polycrate, vetustissimo scriptore, πέταλον, *laminam* portarit (f), id facit ad probandum mitrae usum, aut aliud ornamentum, quod in capite quarto saeculo episcopi gerebant; nam quidquid fuerit πέταλον Joannis, certe non constat, deinceps episcopos idem usurpasse. Contra Thomasinus & Binghamus morem adjurandi per coronam metaphoricum fuisse coniiciunt, quo honor episcopis debitus, & regale Christi sacerdotium, quod in episcopis singulari gloria praefulget, significatur.

(a) *LXXXVIII. C.Th. de Episc. & ibi Gothofred.*
(b) *Baron. ad. an. LVIII. Savaro not. in Sidon. lib. VI. Ep.* 3. (c) *Gothfor. in l. XXXVIII. C. Th. de Episc.* (d) *Spond. Epist. Baron an. LVIII. n.* 54.
(e) *Hugo Menardus not. ad sacram. S. Gregorii.*
(f) *Polycr. ap. Euseb. lib. V. cap.* 24.

tur (*a*). Sed nisi ponatur insigni aliquo ad coronam accedente episcopos fuisse distinctos, vix translatus iste loquendi modus intelligitur. Si mihi in senatu eruditorum dicere sententiam concedatur, puto, ejus locutionis genus ex forma presbiterii dimanasse. Notum est, presbyteros cum episcopo constituisse ecclesiae senatum, in quo eminentior episcopi sedes, & secundi throni presbyterorum efficiebant semicirculum, quem Ignatius Martyr *spiritualem coronam*, & constitutiones apostolicae *ecclesiae coronam* appellant (b). Universa autem ecclesiae potestas residebat in spiritali ista corona, cujus auctoritate negotia omnia ecclesiae tractabantur (c). Unde fieri potuit, ut vis ipsa sacerdotii, quae in episcopis praefertim residebat, per *coronam*, utpote rem in ecclesia illustriorem, designaretur, & clerici ipsi dicerentur *coronati*, ob reverentiam, & dignitatem, quam ipsis corona conciliabat. Ipsa antiqua monumenta ab hac sententia non abludunt. Paschasius episcopus ad Leonem Papam, *Jubere dignata est corona vestra*. Et, ut alia multa similia loca mittam, Sidonius Apollinaris (d), *De minimis rebus coronam tuam maximisque consulerem*. Scilicet praevio in presbyterio tractatu episcopi ad consultationes respondebant: ac ita consulere coronam idem videtur ac consulere episcopum presbyterio praesidentem.

No-

(a) *Thomass. par. I. lib.* 2. *cap.* 37. *n.* 9. *Bingh. lib. II. orig. cap.* 9. §. 5. (b) *Ignat. Martyr. Ep. ad Magnes. n. XIII. const. Apost. lib. II. cap.* 28. (c) *V. sup. cap. XVI.* §. 4. (d) *Sidon. lib. VII.*

Nova in Gratianum crisis.

§. IX. Porro sine commentario non praetermittendum fragmentum quoddam sub nomine Hieronymi *ad quemdam suum Levitam de diversis generibus hominum* a Gratiano relatum (*a*), in quo diserte asseritur, abrasam in vertice coronam clericos gestare. *Hi namque* (clerici) *sunt reges, id est se alios in virtutibus regentes: & ita in Deo regnum habent. Et hoc designat corona in capite. Hanc coronam habent ex institutione Romanae ecclesiae, in signum regni, quod in Cristo exspectatur. Rasio vero capitis est temporalium omnium depositio.* Mirum est, neminem ex Gratiani correctoribus, quod sciam, aliquid in hoc fragmentum adnotasse: magisque mirum hoc nostro tempore esse, qui tali innixi fundamento morem radendi verticis clericorum aetate Hieronymi receptum faciant. Etenim hoc fragmentum falso Hieronymi nomen praeferre mihi videtur exploratum. Et vero qui fieri potest, ut Hieronymus capite rasos clericos exhibeat, quando ex ejus sententia, quam ex Ezechiele confirmat, christiani sacerdotes rasis capitibus sicut sacerdotes Isidis atque Serapis, esse non debent, sed tantum modesto capillitio, quod inter calvitium, & longam comam medium teneat (*b*)? Porro quo spectat inscriptio *ad quemdam suum Levitam*, quando Hieronymus sine certo titulo presbyter ordinatus, sibi addictum diaconum habere non potuit (*c*)? Stilus quoque mollis ab Hieronymiano videtur abhorrere: nec inter

(a) *Can. VII. C. 12. q. 1.* (b) *Hieron. lib. XIII. in Ezechiel. cap. 44.* (c) *V. sup. cap. XXVII. §. 4.*

inter Hieronymi opera aliquid proſtat, quod *ad quemdam ſuum Levitam* nomen praeferat. Et ut alia mittam, myſtica regni per coronam ſignificatio, & depoſitio temporalium in raſione expreſſa, poſterioris aetatis inventa ſunt, antiquis omnibus ignota. Unde coniicio, fragmentum hoc ſub finem octavi ſaeculi prodiiſſe, quando ſacerdotes caput radere coeperant, & myſtici coronae, & abraſi capitis ſenſus jam recepti erant.

Clerici olim barbam non radebant.

§. X. Supereſt, ut de cultu barbae, quae etiam ad clericorum ſpectabat tonſuram, aliquid dicamus. Romani ab an. V. C. CCCCLIV. uſque ad imperatorem Hadrianum barbam raſerunt, at Hadrianus ad faciei tegendam turpitudinem barbam longam, ab antiquiſſimis Romanis excultam, reduxit (*a*). Similiter apud pleraſque alias gentes barbae denudatio turpe ſpectaculum, quo viri vertebantur in feminas, habebatur. Et hinc paſſim barba promiſſa obtinuit, aut ſaltem ſic tonſa, ut faciem non denudaret: teſtaturque Hieronymus, in ſummo luctu, & moerore barbas depoſitas & calvitium inductum. *Apud antiquos*, ſunt Hieronymi verba (*b*), *barbae capitiſque raſura luctus indicium fuit*. Moribus autem receptis olim ſe accommodantes clerici, pro variis locorum moribus aut barbam nutriebant, aut modeſte attondebant. Unde cavet concilium Charthaginieſe IV. *Clericus neque comam nutriat, neque barbam radat* (*c*): quam eſſe genuinam lectionem ex Vaticanae Bibliothecae aliiſque manu-

(a) *Vita privata de' Romani cap. IV.* 11. (b) *Hieron. in Iſai. cap. XV.* (c) *Conc. Carth. IV. can. XLIV.*

nuſcriptis exemplaribus Savaro demonſtrat (*a*). Et quî alias cavere poterant patres Carthaginienſes, quando Clemens Alexandrinus, Cyprianus, conſtitutiones apoſtolicae, & Epiphanius generatim omnes damnant chriſtianos, qui barbam deponebant? Porro Sidonius Apollinaris Maximum Palatinum amicum ſuum, qui ex laico in clericum erat adſcitus, ita depingit, *Habitus vero, gradus, pudor, color, ſermo religioſus, tum coma brevis, barba prolixa* (*b*).

Sed inde Latini barbam radere coeperunt.

§. XI. Sed lapſu temporis, retenta apud Orientales barbae nutriendae conſuetudine, Occidentales, quod turpe ſpectaculum antiquis videbatur, barbae admiſerunt raſionem. Ita pro temporum, & locorum ratione variat civile decorum. Sexto saeculo paſſim apud Italos videtur depoſita barba; etenim de Juſtiniano refert chronicum Alexandrinum, *Juſtinianus erat mento raſus, ritu Romanorum*: & Longobardi a longa barba dicti indicant diſerte, Italos barbam depoſuiſſe. More ceterorum etiam clerici barbas raſerunt, quod quo tempore primum fecerint, non auſim affirmare. Certe vero ſaeculo nono jam barbam radebant (*c*), eoque nomine eccleſiam Latinam Graeci criminati ſunt. Sed non erat, ut pro re indifferenti Graeci tantas excitarent lites, nam ſanctitas non in barbae cultu, ſed in exercitio virtutis & honeſtatis conſiſtit. Et vero ipſi gentiles philoſophi ludribrio

(a) *Savaro not. in Sidon. lib. IV. ep.* 25. (b) *Sidon. lib. IV. ep.* 24. (c) *Ratramnus contra oppoſita Graecorum. lib. IV. cap.* 5.

erant, quod philosophiam capillitio & barba longioribus & pallio unice aestimabant. *Philosophorum phalanx*, inquit Theodoretus (a), *pallio albo & barbae prolixitate & capitis capillitio philosophiam metitur*. Semel autem a clericis Latinis deposita barba, Burchardus, Ivo Carnotensis & Raymundus canonem concilii IV. Carthaginiensis sine voce *radat* codicibus inseruerunt suis (b), ut ita receptae non adversaretur consuetudini. Et ita apud Latinos barba rasa etiam ad clericorum spectavit tonsuram, passimque post saeculum decimum concilia nomine *tonsurae* & coronam in capite & barbam rasam intelligunt (c).

Clerici habitum & tonsuram deferre debent.

§. XII. Jam vero postquam clerici tonsura & habitu a laicis distincti sunt, ad eorum pertinere coepit officium semel tonsuram & habitum vel simul cum aliquo ex minoribus ordinibus, vel seorsim susceptum, tamquam insigne propriae vocationis deferre. Et hinc sub anathemate prohibuit Gregorius M., ne clerici comam relaxarent: quae prohibitio non recte Gregorio IX. in decretalibus tribuitur (d). Et Alexander III. decrevit, clericos barbam & comam nutrientes, etiam invitos, a suis archidiaconis tonderi (e): addiditque concilium Eboracense an. CIϽCXCIV. beneficiorum privationem. Passim quoque canones inculcant, ut clericis propriis sibique compe-

(a) *Orat. I. de div. provid.* (b) *Burchar. lib. II. cap.* 174. *Ivo par. VI. cap.* 265; *Cap. V. ex. de vit. & honest. cleric.* (c) *Conc. Bituric. an. CIϽXXXI. cap. VII.* (d) *Cap. IV. ex. de vit. & honest. cleric.* (e) *Cap. VII. ex. eod.*

petentibus vestibus utantur: nec more laicorum pretiosis & affectatis vestibus superbiant (*a*). Nempe mediis saeculis qui deponebant tonsuram & vestes induebant laicales, tacite clericatui abrenunciare videbantur: quod quum ex ejus aetatis moribus fieri non poterat; variis poenis ad officium redire cogebantur. Sed temporis lapsu in tanta clericorum multitudine clericis minoribus discedendi a clericatu facta potestate, fori privilegio privati sunt, qui ecclesiis non deserviunt, nec habitum & tonsuram deferunt clericalem (*b*), quasi sponte sua ad laicam redierint communionem.

☞ *Ante Tridentini Concilii decretum sess.* 23. *cap.* 6. *quo clericis tonsura, vel minoribus ordinibus initiatis sub poena privationis privilegii fori jubetur, ut habitum & tonsuram ecclesiasticam deferentes alicui ecclesiae de mandato Episcopi inservirent vel in Seminario Episcopali, aut in aliqua schola de Episcopi licentia studerent: Rex noster Alphonsus edixerat*, ut singuli clerici, qui clericali privilegio gaudere velint teneantur & debeant perseveranter incedere cum clericali habitu & tonsura, divinisque officiis quibuslibet diebus festivis cum superpelliceo personaliter adesse, prout sacrorum canonum instituta, & ordinationes regiae in talibus observari postulaverint, *Vid. Tom*; 3. *Prag. edit. Caesini Tit. XI. de foro competenti Prag.* 1. *p.* 92.

Verum cum annorum lapsu praedicta Regis constitutio obsolevisset anno 1744. *Panormitanus*

 ac

(a) *V. Thomass.par.I.lib.2.cap.50.seq.* (b) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap.* 6.

relinquit posterioris aetatis inventum esse (*a*). Et sane veri speciem nullam habet, primis tribus saeculis, quibus ad internicionem praesertim antistites quaerebantur, tam insigni nota, clericos se prodidisse. Deinde Optatus vitio vertit Donatistis, quod contra tot exempla in contrarium proposita catholicorum sacerdotum capita radebant (*b*), ut forte eos ad agendam publicam in ecclesia poenitentiam adducerent. Nulli vero exceptioni obnoxia sunt verba Hieronymi, quibus tonsuram clericorum ita describit, ut eam a communi christianorum nihil distare palam faciat. Etenim in haec verba Ezechielis (*c*) de sacerdotibus Judaeorum, *Caput suum non radent, neque comam nutrient, sed tondentes attondebunt capita sua*, ita commentatur: *Perspicue demonstratur, nec rasis capitibus, sicut sacerdotes cultoresque Isidis atque Serapis nos esse debere, nec rursum comam dimittere, quod proprie luxuriosorum est barbarorumque & militantium, sed ut honestius habitus sacerdotum facie demonstretur; nec calvitium novacula esse faciendum, nec ita ad pressum tondendum caput, ut rasorum similes esse videamur, sed in tantum capillos demittendos, ut operta sit cutis* (*d*).

Quo tempore inducta tonsura clericalis.

§. VII. Sed temporis lapsu modesta brevisque clericorum coma abiit in tonsuram, quae detonso, & inde etiam raso superius capite, inferius ca-

(a) *Thomass. par. 1. lib. 2. cap. 37. seqq.*
(b) *Optat. cont. Parmen. lib. 2.* (c) *Ezech. cap. XLIV. 20.* (d) *Hieronym. lib. XIII. in Ezechiel. cap. XLIV.*

capillorum circulum relinquat: quod ex tonsura monachorum videtur demanasse (*a*). Scilicet pro femineis longisque crinibus, quos nonnulli monachi affectarunt, eorum plerique casta informitate & inaequaliter capillos ad cutem tondebant, ut ludibrio hominibus essent (*b*). Inaequaliter ad cutem attonsi tandem perspecta eorum sanctitate fuerunt admirationi, & ex monachatu ad clericatum assumti, pristinum capillorum servarunt cultum, eosque alii clerici coeperunt imitari. Ne vero informis tonsura clericos deformaret, eam in meliorem formam adornarunt, quae aequaliter detonso superius capite, inferius capillorum circulum relinquat: quod non ante saeculum sextum in Occidente factum videtur (*c*): etenim ante Isidorum Hispalensem, qui sub finem sexti saeculi floruit, & concilium Toletanum IV. ann. IↃCXXXVI. celebratum, scriptor forsan non invenitur, qui eam formam tonsurae tribuat. Quamvis vero non ita pridem sic descripta tonsura invaluisset, ejus institutorem statim B. Petrum dictitarunt (*d*). eamque *a tonsura Pauli*, quae ab Oriente per Theodorum monachum in Angliam allata, totum caput radebat, nulla corona relicta, distinxerunt (*e*). Et ne mystici sensus deessent, tonsura significari di-

(a) *Thomass. loc. cit. cap.* 37. *n.* 13. (b) *Paulin. ep. VII.*, *Salvian. de gubern. Dei lib. VIII.*

(c) *Isidor. Hispalen. de off. eccles. lib.* 2. *cap.* 4. *conc. Tolet. IV. can. XLI.* (d) *Isidor. loc. cit. Greg. Turonens. de gloria mar. lib. I. cap.* 28. (e) *Beda lib. IV. cap.* 1. *& lib. V. cap.* 12., *Conf. Usser. antiquit. Bitan.*

xerunt regale Christi sacerdotium (*a*), & spineam Christi coronam (*b*): quin in ipsa etiam capillorum detonsione temporalium omnium contemtum invenerunt (*c*). Interim in omnibus clericis aequalis tonsura videtur fuisse, nec adhibebatur novacula, quae verticem capitis omnino denudaret; constanter enim sexti, & septimi saeculi scriptores caput superius tonsum, non rasum membrant. Saeculo octavo clericorum capiti videtur accessisse novacula; in falsis enim decretalibus sub nomini Aniceti ita scribitur; *Ut clerici juxta Apostolum comam non nutriant, sed desuper caput in modum sphaerae radant* (*d*): nec forsan antiquius prostat monumentum, quo in modum sphaerae abradi capita clericorum praecipiatur. Et ex hoc tempore videntur clerici totum superius caput rasisse, donec tandem inductum, ut cuique ordini tonsura responderet (*e*).

Formula adjurandi episcopos per coronam.

§. VIII. Jam vero contra tonsuram clericalem, in coronae formam demum sexto exeunte saeculo compositam, facere videtur sollemnis adjurandi & deprecandi episcopos formula *per coronam* quarto & quinto saeculo receptissima (*f*), & appellatio *coronatorum*, qua interprete Gotho-fre-

(a) *Isidor. loc. cit.* (b) *Beda lib. V. cap.* 22.
(c) *Isidor. loc. cit.* (d) *Can. XXI. D.* 23.
(e) *Cap. XV. ex de vit., & honest. cleric.*
(f) *Hieronym. Ep. XXVI. ad August. inter Epist. August August. Ep. CXLVII. ad Proculejan. Sinod. lib. IV. Ep.* 29. *& passim*.

fredo, clerici ab Honorio imperatore (*a*) designantur. Et quidem Baronius, & Savaro (*b*) eam loquendi formulam ad clericalis tonsurae formam spectare scribunt: quin ipse Jac. Gothofredus nomine *coronatorum* clericos interpretatur ob ξύρισμα γυροειδὲς, tonsuram nempe capillorum in gyrum ductam (*c*). Sed quando quinto saeculo comam brevem, non tonsuram clerici gestabant, vix est, ut hae interpretationes satisfaciant. Ergo non defuerunt, qui episcopos adjuratos *per coronam* opinantur, a capitis ornamento, *mitra* nempe, quam sub nomine *coronae* designatam autumant (*d*). At usus mitrae videtur saeculo decimo recentior: quod ex veterum silentio Menardus adstruit (*e*). Nec quod Joannes apostolus, teste Polycrate, vetustissimo scriptore, πέταλον, *laminam* portarit (*f*), id facit ad probandum mitrae usum, aut aliud ornamentum, quod in capite quarto saeculo episcopi gerebant; nam quidquid fuerit πέταλον Joannis, certe non constat, deinceps episcopos idem usurpasse. Contra Thomasinus & Binghamus morem adjurandi per coronam metaphoricum fuisse coniiciunt, quo honor episcopis debitus, & regale Christi sacerdotium, quod in episcopis singulari gloria praefulget, significatur.

(a) *LXXXVIII. C.Th. de Episc. & ibi Gothofred.*
(b) *Baron. ad. an LVIII. Savaro not. in Sidon. lib. VI. Ep.* 3. (c) *Gothfor. in l. XXXVIII. C. Th. de Episc.* (d) *Spond. Epist. Baron an. LVIII. n.* 54.
(e) *Hugo Menardus not. ad sacram. S. Gregorii.*
(f) *Polycr. ap. Euseb. lib. V. cap.* 24.

tur (*a*). Sed nisi ponatur insigni aliquo ad coronam accedente episcopos suisse distinctos, vix translatus iste loquendi modus intelligitur. Si mihi in senatu eruditorum dicere sententiam concedatur, puto, ejus locutionis genus ex forma presbiterii dimanasse. Notum est, presbyteros cum episcopo constituisse ecclesiae senatum, in quo eminentior episcopi sedes, & secundi throni presbyterorum efficiebant semicirculum, quem Ignatius Martyr *spiritualem coronam*, & constitutiones apostolicae *ecclesiae coronam* appellant (b). Universa autem ecclesiae potestas residebat in spiritali ista corona, cujus auctoritate negotia omnia ecclesiae tractabantur (c). Unde fieri potuit, ut vis ipsa sacerdotii, quae in episcopis praesertim residebat, per *coronam*, utpote rem in ecclesia illustriorem, designaretur, & clerici ipsi dicerentur *coronati*, ob reverentiam, & dignitatem, quam ipsis corona conciliabat. Ipsa antiqua monumenta ab hac sententia non abludunt. Paschasius episcopus ad Leonem Papam, *Jubere dignata est corona vestra*. Et, ut alia multa similia loca mittam, Sidonius Apollinaris (d), *De minimis rebus coronam tuam maximisque consulerem*. Scilicet praevio in presbyterio tractatu episcopi ad consultationes respondebant: ac ita consulere coronam idem videtur ac consulere episcopum presbyterio praesidentem.

No-

(a) *Thomass. par. I. lib. 2. cap. 37. n. 9. Bingh. lib. II. orig. cap. 9. §. 5.* (b) *Ignat. Martyr. Ep. ad Magnes. n. XIII. const. Apost. lib. II. cap. 28.* (c) *V. sup. cap. XVI. §. 4.* (d) *Sidon. lib. VII.*

Nova in Gratianum crisis.

§. IX. Porro sine commentario non praetermittendum fragmentum quoddam sub nomine Hieronymi *ad quemdam suum Levitam de diversis generibus hominum* a Gratiano relatum (a), in quo diserte asseritur, abrasam in vertice coronam clericos gestare. *Hi namque* (clerici) *sunt reges, id est se alios in virtutibus regentes: & ita in Deo regnum habent. Et hoc designat corona in capite. Hanc coronam habent ex institutione Romanae ecclesiae, in signum regni, quod in Cristo exspectatur. Rasio vero capitis est temporalium omnium depositio.* Mirum est, neminem ex Gratiani correctoribus, quod sciam, aliquid in hoc fragmentum adnotasse: magisque mirum hoc nostro tempore esse, qui tali innixi fundamento morem radendi verticis clericorum aetate Hieronymi receptum faciant. Etenim hoc fragmentum falso Hieronymi nomen praeferre mihi videtur exploratum. Et vero qui fieri potest, ut Hieronymus capite rasos clericos exhibeat, quando ex ejus sententia, quam ex Ezechiele confirmat, christiani sacerdotes rasis capitibus sicut sacerdotes Isidis atque Serapis, esse non debent, sed tantum modesto capillitio, quod inter calvitium, & longam comam medium teneat (b)? Porro quo spectat inscriptio *ad quemdam suum Levitam*, quando Hieronymus sine certo titulo presbyter ordinatus, sibi addictum diaconum habere non potuit (c)? Stilus quoque mollis ab Hieronymiano videtur abhorrere: nec inter

(a) *Can. VII. C. 12. q. 1.* (b) *Hieron. lib. XIII. in Ezechiel. cap. 44.* (c) *V. sup. cap. XXVII.* §. 4.

inter Hieronymi opera aliquid proſtat, quod *ad quemdam ſuum Levitam* nomen praeferat. Et ut alia mittam, myſtica regni per coronam ſignificatio, & depoſitio temporalium in raſione expreſſa, poſterioris aetatis inventa ſunt, antiquis omnibus ignota. Unde coniicio, fragmentum hoc ſub finem octavi ſaeculi prodiiſſe, quando ſacerdotes caput radere coeperant; & myſtici coronae, & abraſi capitis ſenſus jam recepti erant.

Clerici olim barbam non radebant.

§. X. Supereſt, ut de cultu barbae, quae etiam ad clericorum ſpectabat tonſuram, aliquid dicamus. Romani ab an. V. C. CCCCLIV. uſque ad imperatorem Hadrianum barbam raſerunt, at Hadrianus ad faciei tegendam turpitudinem barbam longam, ab antiquiſſimis Romanis excultam, reduxit (*a*). Similiter apud pleraſque alias gentes barbae denudatio turpe ſpectaculum, quo viri vertebantur in feminas, habebatur. Et hinc paſſim barba promiſſa obtinuit, aut ſaltem ſic tonſa, ut faciem non denudaret: teſtaturque Hieronymus, in ſummo luctu, & moerore barbas depoſitas & calvitium inductum. *Apud antiquos*, ſunt Hieronymi verba (*b*), *barbae capitiſque raſura luctus indicium fuit*. Moribus autem receptis olim ſe accommodantes clerici, pro variis locorum moribus aut barbam nutriebant, aut modeſte attondebant. Unde cavet concilium Charthaginieſe IV: *Clericus neque comam nutriat, neque barbam radat* (*c*): quam eſſe genuinam lectionem ex Vaticanae Bibliothecae aliiſque manu-

(a) *Vita privata de' Romani cap. IV.* 11. (b) *Hieron. in Iſai. cap. XV.* (c) *Conc. Carth. IV. can. XLIV.*

nuſcriptis exemplaribus Savaro demonſtrat (a). Et quî alias cavere poterant patres Carthaginienſes, quando Clemens Alexandrinus, Cyprianus, conſtitutiones apoſtolicae, & Epiphanius generatim omnes damnant chriſtianos, qui barbam deponebant? Porro Sidonius Apollinaris Maximum Palatinum amicum ſuum, qui ex laico in clericum erat adſcitus, ita depingit, *Habitus vero, gradus, pudor, color, ſermo religioſus, tum coma brevis, barba prolixa* (b).

Sed inde Latini barbam radere coeperunt.

§. XI. Sed lapſu temporis, retenta apud Orientales barbae nutriendae conſuetudine, Occidentales, quod turpe ſpectaculum antiquis videbatur, barbae admiſerunt raſionem. Ita pro temporum, & locorum ratione variat civile decorum. Sexto ſaeculo paſſim apud Italos videtur depoſita barba; etenim de Juſtiniano refert chronicum Alexandrinum, *Juſtinianus erat mento raſus, ritu Romanorum*; & Longobardi a longa barba dicti indicant diſerte, Italos barbam depoſuiſſe. More ceterorum etiam clerici barbas raſerunt, quod quo tempore primum fecerint, non auſim adfirmare. Certe vero ſaeculo nono jam barbam radebant (c), eoque nomine eccleſiam Latinam Graeci criminati ſunt. Sed non erat, ut pro re indifferenti Graeci tantas excitarent lites, nam ſanctitas non in barbae cultu, ſed in exercitio virtutis & honeſtatis conſiſtit. Et vero ipſi gentiles philoſophi ludribrio

(a) *Savaro not. in Sidon. lib. IV. ep.* 25. (b) *Sidon. lib. IV. ep.* 24. (c) *Ratramnus contra oppoſita Graecorum. lib. IV. cap.* 5.

erant, quod philosophiam capillitio & barba longioribus & pallio unice aestimabant. *Philosophorum phalanx*, inquit Theodoretus (*a*), *pallio albo & barbae prolixitate & capitis capillitio philosophiam metitur*. Semel autem a clericis Latinis deposita barba, Burchardus, Ivo Carnotensis & Raymundus canonem concilii IV. Carthaginiensis sine voce *radat* codicibus inseruerunt suis (*b*), ut ita receptae non adversaretur consuetudini. Et ita apud Latinos barba rasa etiam ad clericorum spectavit tonsuram, passimque post saeculum decimum concilia nomine *tonsurae* & coronam in capite & barbam rasam intelligunt (*c*).

Clerici habitum & tonsuram deferre debent.

§. XII. Jam vero postquam clerici tonsura & habitu a laicis distincti sunt, ad eorum pertinere coepit officium semel tonsuram & habitum vel simul cum aliquo ex minoribus ordinibus, vel seorsim susceptum, tamquam insigne propriae vocationis deferre. Et hinc sub anathemate prohibuit Gregorius M., ne clerici comam relaxarent: quae prohibitio non recte Gregorio IX. in decretalibus tribuitur (*d*). Et Alexander III. decrevit, clericos barbam & comam nutrientes, etiam invitos, a suis archidiaconis tonderi (*e*): addiditque concilium Eboracense an. CIƆCXCIV. beneficiorum privationem. Passim quoque canones inculcant, ut clericis propriis sibique compe-

(a) *Orat. I. de div. provid.* (b) *Burchar. lib. II. cap.* 174. *Ivo par. VI. cap.* 265; *Cap. V. ex. de vit. & honest. cleric.* (c) *Conc. Bituric. an.* CIƆXXXI. *cap. VII.* (d) *Cap. IV. ex. de vit. & honest. cleric.* (e) *Cap. VII. ex. eod.*

petentibus veſtibus utantur: nec more laicorum pretioſis & affectatis veſtibus ſuperbiant (*a*). Nempe mediis ſaeculis qui deponebant tonſuram & veſtes induebant laicales, tacite clericatui abrenunciare videbantur: quod quum ex ejus aetatis moribus fieri non poterat; variis poenis ad officium redire cogebantur. Sed temporis lapſu in tanta clericorum multitudine clericis minoribus diſcedendi a clericatu facta poteſtate, fori privilegio privati ſunt, qui eccleſiis non deſerviunt, nec habitum & tonſuram deferunt clericalem (*b*), quaſi ſponte ſua ad laicam redierint communionem.

☞ *Ante Tridentini Concilii decretum ſeſſ.* 23. *cap.* 6. *quo clericis tonſura, vel minoribus ordinibus initiatis ſub poena privationis privilegii fori jubetur, ut habitum & tonſuram eccleſiaſticam deferentes alicui eccleſiae de mandato Epiſcopi inſervirent vel in Seminario Epiſcopali, aut in aliqua ſchola de Epiſcopi licentia ſtuderent: Rex noſter Alphonſus edixerat*, ut ſinguli clerici, qui clericali privilegio gaudere velint teneantur & debeant perſeveranter incedere cum clericali habitu & tonſura, divinique officiis quibuslibet diebus feſtivis cum ſuperpelliceo perſonaliter adeſſe, prout ſacrorum canonum inſtituta, & ordinationes regiae in talibus obſervari poſtulaverint, *Vid. Tom*; 3. *Prag. edit. Caeſini Tit. XI. de foro competenti Prag.* 1. *p.* 92.

Verum cum annorum lapſu praedicta Regis conſtitutio obſoleviſſet anno 1744. *Panormitanus*

(a) *V. Thomaſs.par.I.lib.2.cap.*50.*ſeq.* (b) *Trid. ſeſ. XXIII. de ref. cap.* 6.

ac Mazarienſis Praeſules omni eccleſiaſtica tum reali, cum perſonali immunitate deſtitutos, laicisque Magiſtratibus ſubditos declararunt clericos, qui in habitu & tonſura clericali non incederent, quod quidem publica Bartholomei Corſini Siciliae Proregis Sanctione rathum habitum eſt, & ad cunctos Siculos clericos ampliatum. Conſule Tom. 5. Sic. Sanct. p. 497. *Hujus vero ſucceſſor Euſtachius Dux de la Via-fuille an.* 1748. *altera encyclica lege declaravit clericos qui habitum & clericalem tonſuram depoſuiſſent, publicis delictis implicatos non ab Epiſcopis ſed a M. R. C. judicandos. Tom.* 5. *Sic. Sanct. p.* 473.

CAPUT XXXIII.

De negotiis ſaecularibus, a quibus clericos oportet abſtinere.

Clerici a negotiis ſaecularibus debent abſtinere.

§. I. INtegra vita ſceleriſque pura & omnium virtutum apparatum veram clericorum conſtituit honeſtatem. Verum praeter vitia etiam a negotiis ſaecularibus clericos oportet abſtinere, non quia turpia ſunt, ſed quod a ſacro diſtrahunt miniſterio. Sane ut jampridem edixit apoſtolus, *nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſaecularibus, ut poſſit placere ei, cui ſe probavit* (a): quibus verbis ſpectavit Paulus ad leges militares, quae, ne milites negotia

(a) 2. *ad Tim. II* 4.

tia civilia fuscipiant, interdicunt. Tam amplum eft paftorale minifterium, ut totum hominem requirat, nec facile ad alia negotia permittat diftractionem. Unde apoftolici canones deponunt epifcopos, presbyteros & diaconos, qui curas fufcipiunt saeculares (a). Clericis noftris Judaici praeluferunt sacerdotes, qui ut unice Deum colerent, in terrae tributum cum reliquis tribubus non venerunt, ad alimenta certam fructuum partem accipientes (b). Interim in hac cauffa ut in aliis multis, mali mores bonas regulas in poteftatem redegerunt fuam, & inde ufque a Cypriani aetate exftiterunt ecclefiaftici, qui divina procuratione contemta, faeculi negotiis feipfos implicarent. Sed praeftat quidquid ejus rei eft, paullo diftinctius enarrare.

Clerici ad quaeftum vetantur negotiari.

§. II. Ab inftituto clericorum in primis (I) aliena eft negotiatio quaeftuofa, quae ad augendam rem familiarem exercetur. Generatim antiqui canones Carthaginienfes, Arelatenfes, Chalcedonenfes aliique vetant, clericos *turpis lucri gratia aliquod genus negotiationis* exercere, & alienas conducere poffeffiones (c). Similiter Alexander III. fub anathematis poena juffit, *ne monachi vel clerici lucri gratia negotientur* (d). Et fane quid magis ab inftituto clericorum, qui tantum ei, cui fe confecrarunt, placere debent, alienum eft, quam divino deferto minifterio, alie-

(a) *Can. apoft. VII. & LXXXI.* (b) *Cyprian. ep. LXVI. al. I.* (c) *Conc. Carthag. III. can. XV.*, *conc. Arelat. I. al. II. can. XIV.*, *conc. Chalc. can. III.*
(d) *Cap. VI. ex. ne clerici vel monachi.*

alienas conducere possessiones, & ex negotiationibus quaestum facere? Quin negotiationes subinde avaritiae & turpis lucri macula adsperguntur: & inde judice Petro Blesensi (*a*), *clericus, qui leviore comparat pretio, ut vendat carius, filius est avaritiae, idololatra pecuniae, servus mammonat, & venumdatus sub peccato*. Ipse Cicero sordidos aestimandos scripsit, qui mercantur a mercatoribus, quod statim vendant; nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur (*b*). Unde merito Hieronymus, *Negotiatorem clericum, & ex inope divitem, ex ignobili gloriosum, quasi quamdam pestem fuge* (*c*). Verum hoc ipso quo canones clericis quaestuosis negotiationibus interdicunt, ubi reditus ecclesiae admodum exigui sunt, ad alimenta procuranda iisdem modestam permittunt negotiationem, modo a sacro non distrahantur ministerio (*d*). Et in hac specie clericis pro mercatura olim leges civiles dederunt a *chrysagyro* immunitatem (*e*), quod tributi genus erat negotiationibus indictum.

Et negotia laicorum procurare.

§. III. Porro (II) dedecet clericos temporalia laicorum negotia procurare, & eorum fieri administros. Ita vetat concilium Carthaginiense I. clericos esse laicorum procuratores & ratiocinatores (*f*): quam eamdem regulam concilium Cartha-

(a) *Epist. XVII.* (b) *Cic. de offic. lib. I. cap.* 42. (c) *Can. IX. D.* 88. (d) *Conc. Illiber. can. XIX. Cap. I. ex. ne clerici vel monachi*. (e) *L. VIII. C. Th. de episc. & clericis*. (f) *Conc. Carthag. I. can. VI.*

thaginiense III. & Chalcedonense renovarunt (*a*). Conquestus olim est Cyprianus, multos sui temporis antistites, divina procuratione contemta, rerum saecularium fieri procuratores, & derelicta cathedra, provincias circumire negotiationis quaestuosae nundinas aucupantes (*b*). Sed mediis saeculis morbus adeo crevit, ut laicorum omnia negotia clerici explicarent: quod factum ex ambitione ipsorum clericorum, qui in laicos dominari cupiebant, & laicorum ignorantia, qui vel ipsas primas litteras & scribere nesciebant. Ita officia omnia, quae scriptura explicabantur, apud magnates soli clerici exercebant, quod Fleuryus observat (*c*). Quin eo abjectionis devenerunt, ut viliora quaeque negotia laicorum obirent; nono enim saeculo qui tantillum ad mundi gloriam adspirabat, domesticum habebat sacerdotem, non cui obediret, sed a quo licentiam, & vero etiam obedientiam in divinis & humanis exigeret. Unde teste Agobardo plerique sacerdotes inveniuntur, *qui aut ad mensas ministrent, aut saccata vina misceant, aut canes ducant, aut caballos, quibus feminae sedent, regant, aut agellos provideant* (*d*). Utinam cum barbaris saeculis malum desiisset!

Sordida opificia clericos dedecent.

§. IV. Jam vero clerici (III) omnino debent abstinere a sordidis quibusdam opificiis, & muneribus quae vel in se turpia sunt, vel christianum dedecent sa-

(a) *Conc. Carthag. III. can. XV.*, *conc. Chalc. can. III.* (b) *Cypr. de lapsis*. (c) *Fleuryus tom. XIX. hist. eccles. discur. prael.* §. 10. (d) *Agobard. de privil. & jure sacerd.* §. *IX. edit. Baluz.*

sacerdotem, qualia officia tabernariorum, pistorum. Veteri stante disciplina, qua clerici omnes ab ecclesia accipiebant victualia, sordidis opificiis clerici vocationem suam non deturparunt. Sed postquam contra anticos ecclesiae mores coeperunt episcopi ad ampliandam jurisdictionem sine titulo ordinare, passim quoscumque obvios ad tonsuram & minores ordines admiserunt. Quumque minores ordines matrimonium non excludant, hinc ingens clericorum conjugatorum numerus, quorum multi pro alimentis turpibus se dederunt opificiis (a). Et hinc Bonifacius VIII. clericos, qui *joculatores seu goliardos faciunt, aut bufones*, & Clemens V. clericos in macellarii aut tabernarii officio persistentes, nisi resipiscant, clericalibus privant privilegiis (b). Sordide opificia deturpant quidem sacerdotium; at artificiola honesta, quae integrum non occupant hominem, certe clericos non dedecent. Et jubent sane patres Carthaginienses, ut *clericus victum & vestimentum sibi artificiolo vel agricultura, absque officii sui detrimento, paret* (c): adduntque, ut *omnes clerici, qui ad operandum validi sunt, & artificiolum & litteras discant* (d). Illud in hac caussa spectarunt patres, ut clerici ecclesiae oneri non essent, & ut aliquid superflui, ad aliorum indigentiam sublevandam, haberent: idque exemplo Pauli apostoli, qui, ne ecclesiam pro victu gravaret, noctes & dies mani-

---

(a) *Fleuryus loc. cit.* §. 8. (b) *Cap. un. de vit. & honest. cler. in* 6., *Clement. eod.* (c) *Conc. Cartah. IV. can. LII.* (d) *Conc. I. Carth. IV. can. LIII.*

nibus suis operabatur (*a*). Ecclesiae decretis ejus aetatis mores respondent; etenim testatur Epiphanius, non tantum renuntiantes, sed plerosque etiam sacerdotes, ad exemplum apostoli, divinae praedicationi externam manuum operam adjungere, quae tamen nec a dignitate sua, nec ab ecclesiae cura, quam perpetuum gerunt, abhorreat, eaque ratione & sibi subsidia vitae parare, & aliis egentibus operis sui lucrum impertire (*b*). Dabant vero his opificiis horas subsecivas, quibus a sacro vacabant ministerio: illudque laboribus etiam consequebantur, quod Satan numquam eos offendebat otiosos.

Venationes clericis interdictae.

§. V. Inter saecularia exercitia clericis vetita etiam (IV) censetur venatio, quae & eos a ministerio distrahit ecclesiastico, & pro mansuetudine morum duritiem instillat. Romani venationibus non dediti; satis enim deliciarum domi habebant, & praeterea loca venatibus apta Roma longe distabant (*c*). At apud ceteros populos venationes excultae; in primis vero antiquo gentis instituto Germanorum & Gallorum vita omnis in venationibus & studio rei militaris consistebat, quod Caesar, Tacitus & Eginhardus testantur (*d*). Itaque antiquiores clerici, presertim qui moribus Romanis vivebant, generatim venationibus non dediti, nec antiqui

 pa-

(a) 2. *Thess. III.* 8., *Act. XX.* 34. *seq.* (b) *Epiph. LXXX. n.* 6 (c) *Scipione Ammirato discorsi sopra Cornelio Tacito lib II. disc.* 1. (d) *Caesar. lib. VI. de B. G. cap.* 21., *Tacit. de M. G. cap. XV.*, *Eginhar. in vita Caroli M.*

patres clericos exhibent venatores; in quibus vero locis etiam in Italia venationes obtinebant, tempore jejunii christiani omnes eas debebant intermittere, quod abstinentia & sacrorum frequentatio non bene cum venationibus stabant (*a*). Sed inde per Gallias & Germaniam magno numero coeperunt esse clerici venatores; etenim in clericatu mores gentis suae clerici non deposuerunt, & ita passim se dederunt venationibus (*b*). Promovit hunc venandi pruritum copia fundorum & silvarum ecclesiis tradita, in quibus jure Germanico non communis omnibus venatio erat, sed fundis inhaerebat, & partem fructuum & proprietatis constituebat, quod egregie pluribus monumentis Boëhmerus illustrat (*c*). Ita factum, ut clerici & monachi ad instar ceterorum redituum venationibus uterentur, & accedente more gentis antiquo passim ad venandum prodirent. Ergo episcopi, presbyteri & diaconi pro pauperibus accipitres, canes, falcones nutrire; & visitationes dioecesis potius venationis, quam religionis caussa institutae, quod constat ex falconibus & canibus, quos circumducebant. Emendant hos abusus synodi Agathensis, Francica sub Zacharia, regum Francorum capitularia & Romani pontifices, quorum omnium decretis clericis & abbatibus canes, accipitres & falcones habere & venationes exercere interdicitur (*d*). Est vero observatione dignum, canones & pontificum decretales, quibus

(a) *Can. XIII. D. 86.* (b) *Boëhm. lib. V. jur. eccl. tit. 24.* (c) *Boëhm. loc. §. 2. seqq.* (c) *Can. I. seqq. D. 34., & passim in capitularibus ap. Baluz.*

bus passim vetatur, clericos esse venatores, in Gallia & Germania conditos, vel ad Gallos & Germanos pertinere; idque quia, ut scribit Nicolaus I. venationis vitium *plurimos etiam de clericali catalogo, genere dumtaxat Germanos & Gallos irreverenter implicat* (a). Interim passim tradunt, quietam venationem, quae retibus & laqueis fit, clericis permitti, modo non sit adeo frequens, quae a sacro avocet ministerio: quod Tridentini patres admittere videntur, statuentes, canonicos *ab illicitis venationibus & aucupiis* abstinere (b).

Publica munera a clericis aliena.

§. VI. Ab instituto quoque clericorum (V) abhorrent civilia & publica munera; quae immane quantum a sacro distrahunt ministerio, & aliqua etiam prorsus eorum adversantur vocationi. Unus ex canonibus apostolicis deponendos praecipit clericos, qui se ad publicas administrationes demittunt (c). Et alter ita habet, *episcopus, vel presbyter, vel diaconus* στρατείᾳ σχολάζων, *militiae vacans, & utraque obtinere volens, Romanum scilicet magistratum & sacerdotalem administrationem, deponatur* (d). Nomine στρατείας & *militiae* apud Romanos omnia officia publica veniebant tam civilia, quam militaria, quod Gothofredus & Pagius observant (e): ac proinde non

(a) *Cit. can. I.* (b) *Trid. sess. XXIV. de ref. cap.* 12. *V. Natal. Alexand. lib. II. theol. dogm., & mor. de sacr. ord. cap.* 5. (c) *Can. apost. LXXXI.* (d) *Can. apost. LXXXIII.* (e) *Gothof. in lib. LXIII. C. Th. de decurion. Pagius critic. in Baron. an. CCCLXXV. n. XII.*

non recte Zonaras & Balsamon generalem canonis ab omnibus publicis muneribus interdictionem ad militaria tantum officia restringunt. Videtur hic canon conditus ex sententia concilii Antiocheni in Paulum Samosatenum, cui ab episcopatu dejecto inter alia crimina & hoc objectum, quod *saeculares gesserit dignitates, & ducenarius* (quo nomine civiles quidam ministri veniebant, ita dicti, quod ducenta annua sestertia salarii nomine accipiebant (a)) *vocari, quam episcopus voluerit* (b). Ecclesiae sententiam, quae a militia clericos arcet, christiani confirmarunt imperatores, qui ne clerici a cultu summae divinitati debito abstrahantur, eos ab omnibus publicis muneribus exemerunt (c). Nec apud antiquos nisi rarissime & in casibus extraordinariis reperire licet episcopos civilia munia obeuntes (d); quamvis negari non potest, statim a tempore Constantini ea ambire clericos coepisse.

Armata militia clericis aliena.

§. VII. Sed rei dignitas postulat, ut nonnulla publica officia, unde clericos oportet abstinere, specialiter percurramus, ab armata militia exordientes. Religionis christianae mitissimum ingenium omnino non patitur, ut altaris mancipati ministerio, in bellum prodeant pugnaturi, aut exercitus sint imperatores. Arma ecclesiae certe non sunt temporalia, sed spiritualia,

(a) *Vales. in Euseb. lib. VII. cap.* 30. (b) *Euseb. loc. cit.* (c) *Const. M. ep. ad Anulin. ap. Euseb. lib. X. cap.* 7., *L. II. C. Th. de episc.* (d) *Theodor. lib. II. cap.* 30.

lia, fini religionis consentanea (a), salubres nempe admonitiones, castae preces, & in contumaces excommunicatio. Et quamvis evangelium bella non improbet, utpote quae ad tuendam reipublicae majestatem sunt necessaria (b); attamen non probat, ut sacerdotes, qui agni immaculati carnes contrectant, in bello aliorum sanguinem fundant. Quin ea debet esse clericorum perfectio, ut adgressoribus victas praebeant manus, ne justa quidem utentes defensione. *Non pila quaerunt ferrea*, inquit Ambrosius (c), *non arma Christi milites. Coactus repugnare non novi, sed dolor, fletus, orationes, lacrimae fuerunt mihi arma adversus milites.* Unde clerici etiam si ob justam sui defensionem alios occidissent, olim cadebant sacerdotio; & qui non erant ordinati ab ordinibus penitus rejecti sunt (d). Et hinc vulgata illa, *ecclesiam non sitire sanguinem; clericum irregularem fieri sanguinem effundentem; clericorum esse Christo servire, militum saeculi saeculo*, & hujus generis alia per Gratianum congesta (e).

Clerici ratione feudorum ad militiam coacti.

§. VIII. Interim vel post pacem a Constantino datam coeperunt episcopi armis & bello delectari (f): & reipsa Christianus Lupus aliqua antistitum profert exempla, quos quarto & quinto saeculis arma tractare non puduit (g). Verum

(a) 2 *ad Cor. X.* 4. (b) *Grotius de I. B. ac P. lib. I. cap.* 2. (c) *Can. III. C.* 23. *q.* 8. (d) *Espen. par. II. tit.* 10. *cap.* 7. (e) *C. XXIII. q.*8. (f) *Athanas. epist. ad solitar.* (g) *Lupus schol. in conc. Remens. can. VI. edit. Venetae tom. IV. oper.*

rum temporis lapsu crevit morbus, plurefque ex clericis milites facti, quinimmo ipsa militia inter eos evasit ordinaria. In hanc miseram conditionem clericos redegerunt feuda, quae inimica potius, quam liberali manu principes ecclesiis & monasteriis tradiderunt. Antiqua Longobardici juris principia clericos feuda adquirere non finebant; *quod desinat esse miles saeculi, qui factus est miles Christi* (a), quod recte & convenienter christianae religioni Longobardi statuerunt. Sed sensim hi mores desueti & principum astu, qui feudorum in ecclesias largitionibus dominationes suas constabilitum ibant (b), & clericorum ambitione, qui divitias & saeculi dignitates appetentes caeci ea etiam admiserunt, quae propriae repugnabant vocationi. Et ita passim ecclesiae & monasteria per Europam feuda adquirere coeperunt. Quum vero feudorum servitia militaria essent & equestria, hinc episcopi & abbates in saeculi milites versi, & in expeditionibus imperatores & reges debuerunt comitari (c). Itaque ecclesiae coeperunt beneficiis collatis copiosum clientelarem alere militem, cui praeerant episcopi & abbates, & inde natus est *militaris* ecclesiarum *clypeus*, in quo insignia illustriorum ad ecclesias pertinentium militum inscripta erant, qui omnes una cum reliquis nobilibus militibus in praecipuis anni festivitatibu splendide ornati ad ecclesias & monasteria conveniebant, obsequentis animi sui signa exhibitu-

(a) *Lib. II. feudor. tit.* 21. (b) *Vuillel. Malmesburiens. lib. V. de gest. regum Anglor.* (c) *Ziegler. de episcopo milite cap. XI.*

turi (*a*). Imperatoribus autem & regibus ad bellum profectis, si episcopi & abbates expeditionem detrectarent, ipsi feudis privabantur, non tamen ecclesiae: neque enim quod pastor inique gesserat, ecclesiae erat imputandum, quod Guntherus & Otto Frisingensis diserte tradunt (*b*).

Canones contra clericorum militiam olim sine effectu.

§. IX. Interea rerum dum clerici & monachi armis & hastae vacabant, non cessavit ecclesia eos ad officium revocare, militiam cum spiritali ministerio non convenire subinde inculcans. Vetuit synodus Francica sub Zacharia, clericos arma portare & in exercitum proficisci, tantumque eos excepit, qui ad sacra mysteria celebranda seligebantur (*c*). Et synodus Meldensis deponi clericos jussit, qui arma militaria sumunt, aut armati incedunt (*d*). Ipsi quoque Romani pontifices, quamvis etiam aliquando armati prodirent, armorum tamen usum pluries clericis interdixerunt, in primis Zacharias (*e*), Nicolaus I., Joannes VIII. aliique (*f*). Sed haec & alia decreta vix quidquam proficiebant. Quousque enim ecclesiae & monasteria feuda possidebant, numquam episcopi & abbates militiam poterant declinare. Duorum alterum erat necessarium, ut nempe vel ecclesiae feuda abiice-

(a) *Lupus loc. cit.* (b) *Gunth. lib. II.*, *Otto Frising. lib. II. cap. 12.*, *confer. Itter. de feud. imper. cap. XX. §. 6.* (c) *Ap. Baron. ad an. IↃCCXLIV.* (d) *Can. 6. C. 23. q. 8.* (e) *Ap. Baron. loc. cit. n. 8.* (f) *Can. I. & XIX. C. 23. q. 8.*

abiicerent, vel militiam principes remitterent. In tanta vero feudorum multitudine ecclesiis datorum vix poterant principes sine imperii detrimento militiam episcopis & abbatibus remittere, ut mittam quod in tantis mediorum saeculorum motibus principum intererat in comitatu episcopos & abbates habere. Et episcopi & abbates postquam saeculi dignitates degustarunt, ad feuda abiicienda animum non poterant inducere: quin eorum aliqui ipsam militiam tamquam ecclesiae honorem reputabant. Ergo non obstantibus tot ecclesiae decretis perstiterunt clerici arma tractare, confirmatusque etiam videtur abusus exemplo pontificum, & presertim Leonis IX., viri alias sanctissimi, qui exercitibus imperarunt, vel militem aluerunt. Inde paullatim solutus est feudalis nexus, militiamque aere potius, quam corpore vassalli coeperunt exhibere: &, ita hodie quamvis multae ecclesiae & monasteria feudia possideant, non tamen episcopi & abbates adiguntur ad militiam, tantumque ex episcopis alunt militem, qui domini sunt temporales.

Vetantur clerici exercere jus gladii.

§. X. Porro ab instituto clericorum, non secus ac militia, *jus gladii*, seu merum & mistum imperium abhorret. Non est ecclesiae poenas cum sanguine poscere: quod adeo verum est, ut non postrema officii pastoralis pars olim fuerit, pro reis capite damnatis apud civiles magistratus deprecari (*a*). Sed hac summa posthabita ratione mediis saeculis sacrae episcoporum po-

(a) *V. supra cap. VI.* §. 14.

potestati non tantum civilis jurisdictio, sed etiam jus gladii jure ordinario accessit; quod sub Ottone I. praecipue factum est, ubi ecclesiae jure gladii, velut feudo regali, coeperunt investiri (a). Nec enim videtur admittenda sententia Sixtini, Turkii aliorumque (b), qui censent ecclesias inde usque a Carlo M. jus gladii in suae ditionis homines accepisse. Sane tempore Caroli M. comites & duces, qui erant magistratus ab imperatoribus constituti, provincias administrarunt, & jura populis dixerunt, adeo ut si praelati speciatim comitum ducumque potestati exemti essent, advocatis haec sparta ab imperatoribus committeretur. Semel autem jure feudi cum ceteris regalibus adquisitum jus gladii episcopi per se exercebant, sin minus per se, saltem per sibi substitutos dominos & ballivos. Quin passim clerici vicecomites & ballivi dominorum saecularium facti sunt ad civilem & criminalem jurisdictionem exercendam. At hinc non parva labes in sacerdotium, praesertim postquam desuescere coepit afflatu quodam juris canonici sub Carolo M. mos inductus capitalia crimina poenis civilibus publicisque poenitentiis expiandi. Sed tanta labes deinceps ex parte emendata, variisque canonibus statutum fuit, ut judicia criminalia per seipsos clerici non exerceant. *Prohibemus*, inquit Alexander III. (c),

 ne

(a) *Schilt. ad cap. I. jur. Aleman. feud. §. 4.*, *Boehm. jur. can. lib. III. tit. 20. §. 79. seq.* (b) *Sixtin. de regal. lib. I. cap. 4. n. 125.*, *Turk. ap. Leukfeld. in volum. rer. Germanic.* (c) *Cap. V. ex. ne clerici vel monachi*.

ne (clerici vel monachi) *aut per se truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas; quod si quis tale quid fecerit, honore privetur & loco*. Et concilium Lateranense sub Innocentio III., *Sententiam sanguinis nullus clericus dictet, aut proferat* (a). Et hinc necesse fuit, ut episcopi aliique praelati, qui jure feudi obtinebant jurisdictionem, proprios constituerent officiales, quibus jus gladii committerent exercendum: qua commissione licet in poenas sanguinis concurrant, non tamen fiunt irregulares; quod Bonifacius VIII. potius moribus receptis, quam sacerdotio accomodatius constituit (b): etenim summo jure regalia ab episcopis abiici oportebat, quod ad honoris ecclesiae deminutionem spectare eo tempore videbatur.

Clerici a tutelis & curis repelluntur.

§. XI. Munera etiam pubblica sunt tutela & cura, unde clerici quoque debent abstinere, ne a sacro distrahantur ministerio, & saeculi negotiis seipsos implicent. Antiqua est ecclesiae regula in concilio quodam Africano, ut testatur Cyprianus (c), statuta, *ne quis de clericis & Dei ministris tutorem vel curatorem testamento suo constituat*, quando singuli divino sacerdotio honorati non nisi altari deservire & orationibus vacare debent. Inde quum quidam Geminius Victor de saeculo excedens, presbyterum testamento tutorem constituerit, edixit Cyprianus, *ne pro dormitione ejus fieret oblatio, aut depreca-*

(a) *Cap. IX. ex. eod.* (b) *Cap. fin. ne clerici vel monachi in 6.* (c) *Epist. LVI. al. I. ad cler.* Furnitan.

tatio aliqua nomine ejus in ecclesia frequentaretur: quae erat concilii sententia, post mortem ecclesiastica privans communione quoquot testamentis suis clericos tutores dedissent. Feriebat autem Africanus canon tantum testatores, nam clerici tutores testamento dati, non adhuc a publicis muneribus ipsis exemtione concessa, non videntur potuisse munus declinare. Et hinc tam severa poena testatores erant deterrendi, ne in testamentis suis clericos tutores constituerent. Sequentibus temporibus postquam a publicis muneribus clerici immunes facti sunt, per leges ecclesiasticas & civiles episcopis generaliter interdictum, ne tutores & curatores essent, ceteris vero clericis tantum permissum tutelas legitimas suscipere, quod & canones & Justinianus statuerunt (*a*). Et ita a tutelis clerici repelluntur, nec indigent excusatione.

Advocati munus clericis alienum.

§. XII. Nec tantum tutelae & curationis, verum etiam advocati munus minus congruit clericorum vocationi. Est officium advocati ita comparatum, ut ferme totum hominem requirat, & tricis & malitiis assuescat. *Nos, qui in foro*, inquit Plinius (*b*), *variisque litibus agimus, multum malitiae, quamvis nolentes, addiscimus*. Unde merito togata militia cum spirituali parum convenit. Jam pridem cautum est in constitutionibus apostolicis, ne episcopus caussas nummarias defendat (*c*). Et absurdum, immo etiam op-

(a) *Conc. Carth. IV. can. XVIII. conc. Chalced. can. III. Novell. CXXXIII. cap. 5.* (b) *Lib. II. epist. ad nepotem.* (c) *Const. apost. lib. II. cap. 6.*

opprobriosum clericis esse, Justinianus edicit, si disceptationum forensium se peritos velint ostendere (a). Sed temporis lapsu postquam ignorantia occupavit Occidentem, quando clerici tantum studiis vacabant, & in judiciis saecularibus sedebant adsessores, spiritualis militia in forum intravit; quin judicia ipsa ecclesiastica implicatiora civilibus evaserunt. Ergo in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. statutum, ut sacrati clerici, & qui stipendiis vivunt ecclesiasticis *coram saeculari judice advocati in negotiis saecularibus fieri non praesumant*; nisi propriam, vel ecclesiae suae caussam persequantur, aut pro miserabilibus forte personis, quae proprias caussas persequi non possunt (b). Videtur canon vetans, majores clericos *coram saeculari judice* advocati officium exercere, iisdem permittere in foro ecclesiastico postulare: quod, quamvis in eo forensibus tricis caussae ventilentur, passim tradunt interpretes.

☞ *Hisce Ecclesiae canonibus consonat vetus insulae nostrae disciplina, ac sicula jurisprudentia. Satis enim constat sacram, ac civilem potestatem in id semper incubuisse; ut Ecclesiastici saeculi negotiis abdicatis unice divini cultus, ac cristiani populi curam gegerent. Profecto ex antiquis siculae ecclesiae monumentis historicis habemus Leonem Maximum; ac Gelasium Primum Romanos Pontifices summopere studuisse, ut negotiationis, ac faenoris vitium, quo illius aevi clerici laborabant, ab imis radicibus avellerent. Primus in epistola ad Episcopos Siciliae aliosque Romani Patriarchatus*

(a) *L. XLI. C. de episc.* (b) *Cap. I. ex. de postul.*

tus haec habet „ *Nec hoc praetereundum esse du-*
„ *ximus quosdam lucri turpis cupiditate captos*
„ *usurariam exercere pecuniam & faenore velle di-*
„ *tescere, quod nos, non dicam in eos, qui sunt*
„ *in clericali officio constituti, sed in laicos, ca-*
„ *dere, qui christianos se dici cupiunt, condole-*
„ *mus . . . . Illud etiam duximus praemonendum,*
„ *ut sicus non suo, ita nec alieno nomine, ali-*
„ *quis clericorum exercere faenus attentet, indecens*
„ *enim est, crimen suum commodis alienis im-*
„ *pendere* „ *apud Johan. de Johan. cod. Diplom. pag.* 47. & 48. *Alter in epistola ad Episcopos per lucaniam, Brutios & Siciliam constitutos apud eundem pag.* 69. *vehementer queritur* „ *plurimos*
„ *clericorum negotiationibus inhonestis, & lucris*
„ *turpibus imminere, nullo pudore cernentes evan-*
„ *gelicam lectionem, qua ipse Dominus negotiato-*
„ *res e templo verberatos flagellis asseritur expu-*
„ *lisse, nec apostoli verba recolentes, quibus ait:*
„ nemo militans Deo, implicat se negotiis sae-
„ cularibus; *psalmistam quoque David surda dis-*
„ *simulantes aure canentem:* quoniam non co-
„ gnovi negotiationes, introibo in potentias Do-
„ mini. *Proinde hujusmodi aut ab indignis post-*
„ *hac quaestibus noverint abstinendum, & ab omni*
„ *cujuslibet negotiationis ingenio, vel cupiditate*
„ *cessandum: aut in quocumque gradu sunt positi*
„ *mox a clericalibus officiis abstinere cogantur.*
„ *Quoniam Domus Dei, Domus Orationis, & esse*
„ *debet; & dici, ne officina negotiationis, & spe-*
„ *lunca potius sit latronum.* „ *Quod de negotiationis lucris, ac fenoribus citati Pontifices sanxerunt Jus nostrum municipale ad particulares saeculi negotiationes ampliavit.*

Hinc

Hinc I. Proregibus demandatum est curare, ne religionum superiores permittant subditos suos forensibus negotiis vacare, iis presertim quae in laicorum tribunalibus pertractantur t. 3 prag. Edi:Cesini tit. 9. prag. I. quin etiam cunctis clericis, & Ecclesiasticis personis interdicitur judiciis laicalibus assistere, vel advocatorum, Procuratorum, aut Agentium munus gerere pro quacumque persona, & causa etiam privilegiata, preterquam in causis propris vel Ecclesiarum praevia ordinarii licentia vide prag. 2. 3. & 4. tit. 9. cit. Tom. 3. prag. ac tom. 4. ficul. sanct. pag. 434. ac Tom. 6. pag. 466. Id ipsum postrema Proregis constitutione die 24. Martii an. 1785. edita confirmatur, qua munerum laicalium prohibitio est ampliata.

II. Quamvis jure nostro tutelae, & curatiae munus exercere clericis permittatur, nec vetitum executores esse testamentarios, vel fidei commissarios privatae haereditatis: nefas tamen ipsis publicarum quarumcumque facultatum administratorum, vel fidei commissariorum munere fungi etiamsi expresse a fundatore ad opus hoc vocati sint, vel ullum in Collegiis, confraternitatibus piisque locis exercere officium, quod rerum temporalium curae sit adnexum juxta pragmaticam proregis de Cortada die 12. Augusti 1781.

III. Cum Medicinae ac chirurgiae exercitium ab Ecclesiae canonibus clericorum statui minime convenire statutum sit; jure merito in regno nostro a regio fisco facultas a Romana curia despensationes postulandi pro horum munerum exercitio denegatur.

IV. Incapaces ex cap. volentes, federici 3, clerici omnes, ac religiosae personae rerum feudalium acquisitione declarantur, omnibusque feuda-

lis

lis juris nexibus sunt soluti, ita ut dum contigerit feuda ad eos devolvi, curent ipsi ut intra temporis spatium legibus praefinitum in laicos alienentur t. 4. Sic. Sanc. pag. 96.

V. Tandem armorum usus clericis est interdictus, nostrisque legibus sancitum Ecclesiasticos arma vetita deferentes a laicis ministris capi posse; propriisque tradendos Episcopis sic. Sanc. t. 5. pag. 246.

CAPUT XXXIV.

De sacrorum clericorum coelibatu.

Sacerdotio convenit coelibatus.

§. I. Inter ceteras clericorum sacratorum virtutes censetur etiam coelibatus, quo fit, ut a nuptiis etiam debeant abstinere. Ut enim ipse vidit apostolus, nuptiae a sacro abstrahunt ministerio, uxoratos uxori & saecularibus negotiis illigantes (a). Et praeterea omnino decebat, ut christiani sacerdotes, qui eam contrectant victimam, quae ipsissima virginitas & castitas est, omnino virgines, aut continentes essent. Itaque apostoli, qui maximam partem fuerunt uxorati (b), admisso apostolatu nec amplius duxerunt, & quas antea duxerant, reliquerunt uxores. *Apostoli*, inquit Hieronymus (c), *vel virgines, vel post nuptias continentes.*

(a) 1. *Cor. VII.* 33. (b) *Auctor comm. in epist. Pauli sub nomine Ambrosii in 2. ad Cor. XI.*
(c) *Epist. L.*

tes. Exemplum apostolorum inde plerique ordine sacerdotali imitati, aut virgines sem perstiterunt, aut post sacerdotium continent professi sunt, praesertim postquam ingens h virginitati accessit, eamque ex laicis multi e admiserunt. Exeunte secundo saeculo hi videntur fuisse ecclesiae mores; scribit enim rigenes, sacrificium indefinens in iis impe qui necessitatibus serviunt conjugalibus, a que: *Unde videtur mihi quod illius est solii ferre sacrificium indefinens, qui indefinenti & petuae se devoverit castitati* (a). Adeo ve sacerdotio adhaeret continentia, ut inter gentiles eam sacerdotes profiterentur, quo aliqui vel penitus se evirabant, vel potu tae aliisque medicamentis frigescebant (b). Quo spectat Tertullianus: *Continent etiam gehennae sacerdotes. Sacerdotium viduitatis & coelibatum est etiam apud nationes*.

Sed primis saeculis clericis non indictus.

§. II. Verum enimvero quamvis sacerdotio cognata sit continentia, non tamen primis ecclesiae saeculis generali lege videtur sacerdotibus indicta. Initio christianae religionis magna erat coelibum inopa: virginitatem enim nec Graeci exercebant, nec admittebant Judaei, & Romae necessario vacandum erat rei uxoriae, ad poenas coelibatus declinandas. Unde necessitas ipsa coëgit ex uxoratis ad sacerdotium seligere: tantumque in hac caussa apostolus modum servatum voluit, ut unius uxoris vir esset episcopus.

(a) *Orig. hom. XXIII. in Numer.* (b) *Potter. archaeol. Graec. lib. II. cap.* 3.

pus. Sequentibus temporibus postquam magni fieri coepit virginitas, multi virgines ad sacerdotium promoti, at non propterea exclusi fuerunt uxorati. Commendabat interim ecclesia clericis continentiam, at rem proprio cujusque arbitrio reliquit: quae Dupinii, Christiani Lupi, Natalis Alexandri aliorumque sententia est (a). Et vero unus ex sic dictis canonibus apostolicis ita habet: *Episcopus aut presbyter uxorem propriam nequaquam obtentu religionis abiiciat, si vero rejecerit excommunicetur* (b). Et synodus Neocaesareensis tum demum clericos abiicere jubet uxores ante clericatum ductas, quum adulterium admittant, alias permittit cohabitationem (c). Porro synodus Gangrensis Eustathium, tamquam haereticum, damnavit eo quod a presbyteris conjugatis homines se separare debere docebat, eorumque benedictionem & communionem instar piaculi declinandam (d). *Si quis*, inquit canon Gangrensis (e), *discernit presbyterum conjugatum, tamquam occasione nuptiarum quod offerre non debeat, & ab ejus oblatione ideo se abstinet, anathema sit.* Versio haec est Isidori, quae textui Graeco παρὰ πρεσβυτέρου γεγαμηκότος, *de presbytero conjugato*, conformis est, & errori, quem patres damnatum ibant, adversatur: nam Dionysii versio, quae habet. *Quicumque discernit a presbytero, qui uxorem habuit,* po-

(a) *Lupus dissert. de latinor. episc. & cler. continentia tom. IV. oper. edit. Venetae, N. Alexander dis. XIX. in IV. saecul.* (b) *Can. apost. VI.* (c) *Conc. Neocaesar. can. VIII.* (d) *Socrat. lib. II. cap.* 43. (e) *Conc. Gangr. can. IV.*

abiicerent, vel militiam principes remitterent. In tanta vero feudorum multitudine ecclesiis datorum vix poterant principes sine imperii detrimento militiam episcopis & abbatibus remittere, ut mittam quod in tantis mediorum saeculorum motibus principum intererat in comitatu episcopos & abbates habere. Et episcopi & abbates postquam saeculi dignitates degustarunt, ad feuda abiicienda animum non poterant inducere: quin eorum aliqui ipsam militiam tamquam ecclesiae honorem reputabant. Ergo non obstantibus tot ecclesiae decretis perstiterunt clerici arma tractare, confirmatusque etiam videtur abusus exemplo pontificum, & presertim Leonis IX., viri alias sanctissimi, qui exercitibus imperarunt, vel militem aluerunt. Inde paullatim solutus est feudalis nexus, militiamque aere potius, quam corpore vassalli coeperunt exhibere: & ita hodie quamvis multae ecclesiae & monasteria feudia possideant, non tamen episcopi & abbates adiguntur ad militiam, tantumque ex episcopis alunt militem, qui domini sunt temporales.

Vetantur clerici exercere jus gladii.

§. X. Porro ab instituto clericorum, non secus ac militia, *jus gladii*, seu merum & mistum imperium abhorret. Non est ecclesiae poenas cum sanguine poscere: quod adeo verum est, ut non postrema officii pastoralis pars olim fuerit, pro reis capite damnatis apud civiles magistratus deprecari (a). Sed hac summa posthabita ratione mediis saeculis sacrae episcoporum po-

(a) *V. supra cap. VI.* §. 14.

potestati non tantum civilis jurisdictio, sed etiam jus gladii jure ordinario acccessit; quod sub Ottone I. praecipue factum est, ubi ecclesiae jure gladii, velut feudo regali, coeperunt investiri (a). Nec enim videtur admittenda sententia Sixtini, Turkii aliorumque (b), qui censent ecclesias inde usque a Carlo M. jus gladii in suae ditionis homines accepisse. Sane tempore Caroli M. comites & duces, qui erant magistratus ab imperatoribus constituti, provincias administrarunt, & jura populis dixerunt, adeo ut si praelati speciatim comitum ducumque potestati exemti essent, advocatis haec sparta ab imperatoribus committeretur. Semel autem jure feudi cum ceteris regalibus adquisitum jus gladii episcopi per se exercebant, sin minus per se, saltem per sibi substitutos dominos & ballivos. Quin passim clerici vicecomites & ballivi dominorum saecularium facti sunt ad civilem & criminalem jurisdictionem exercendam. At hinc non parva labes in sacerdotium, praesertim postquam desuescere coepit afflatu quodam juris canonici sub Carolo M. mos inductus capitalia crimina poenis civilibus publicisque poenitentiis expiandi. Sed tanta labes deinceps ex parte emendata, variisque canonibus statutum fuit, ut judicia criminalia per seipsos clerici non exerceant. *Prohibemus*, inquit Alexander III. (c),

(a) *Schilt. ad cap. I. jur. Aleman. feud. §. 4.*, *Boehm. jur. can. lib. III. tit. 20. §. 79. seq.* (b) *Sixtin. de regal. lib. I. cap. 4. n. 125.*, *Turk. ap. Leukfeld. in volum. rer. Germanic.* (c) *Cap. V. ex. ne clerici vel monachi*.

ne (clerici vel monachi) *aut per se truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas: quod si quis tale quid fecerit, honore privetur & loco*. Et concilium Lateranense sub Innocentio III., *Sententiam sanguinis nullus clericus dictet, aut proferat* (a). Et hinc necesse fuit, ut episcopi aliique praelati, qui jure feudi obtinebant jurisdictionem, proprios constituerent officiales, quibus jus gladii committerent exercendum: qua commissione licet in poenas sanguinis concurrant, non tamen fiunt irregulares; quod Bonifacius VIII. potius moribus receptis, quam sacerdotio accomodatius constituit (b): etenim summo jure regalia ab episcopis abiici oportebat, quod ad honoris ecclesiae deminutionem spectare eo tempore videbatur.

Clerici a tutelis & curis repelluntur.

§. XI. Munera etiam pubblica sunt tutela & cura, unde clerici quoque debent abstinere, ne a sacro distrahantur ministerio, & saeculi negotiis seipsos implicent. Antiqua est ecclesiae regula in concilio quodam Africano, ut testatur Cyprianus (c), statuta, *ne quis de clericis & Dei ministris tutorem vel curatorem testamento suo constituat*, quando singuli divino sacerdotio honorati non nisi altari deservire & orationibus vacare debent. Inde quum quidam Geminius Victor de saeculo excedens, presbyterum testamento tutorem constituerit, edixit Cyprianus, *ne pro dormitione ejus fieret oblatio, aut depreca-*

(a) *Cap. IX. ex eod.* (b) *Cap. fin. ne clerici vel monachi in* 6. (c) *Epist. LVI, al. I. ad cler. Furnitan.*

ratio aliqua nomine ejus in ecclesia frequentare-tur; quae erat concilii sententia, post mortem ecclesiastica privans communione quoquot testamentis suis clericos tutores dedissent. Feriebat autem Africanus canon tantum testatores, nam clerici tutores tastamento dati, non adhuc a publicis muneribus ipsis exemtione concessa, non videntur potuisse munus declinare. Et hinc tam severa poena testatores erant deterrendi, ne in testamentis suis clericos tutores constituerent. Sequentibus temporibus postquam a publicis muneribus clerici immunes facti sunt, per leges ecclesiasticas & civiles episcopis generaliter interdictum, ne tutores & curatores essent, ceteris vero clericis tantum permissum tutelas legitimas suscipere, quod & canones & Justinianus statuerunt (*a*). Et ita a tutelis clerici repelluntur, nec indigent excusatione.

Advocati munus clericis alienum.

§. XII. Nec tantum tutelae & curationis, verum etiam advocati munus minus congruit clericorum vocationi. Est officium advocati ita comparatum, ut ferme totum hominem requirat, & tricis & malitiis assuescat. *Nos, qui in foro*, inquit Plinius (*b*), *variisque litibus agimus, multum malitiae, quamvis nolentes, addiscimus.* Unde merito togata militia cum spirituali parum convenit. Jam pridem cautum est in constitutionibus apostolicis, ne episcopus caussas nummarias defendat (*c*). Et absurdum, immo etiam

Gg 2 op-

(a) *Conc. Carth. IV. can. XVIII. conc. Chalced. can. III. Novell. CXXXIII. cap.* 5. (b) *Lib. II. epist. ad nepotem.* (c) *Const. apost. lib. II. cap.* 6.

opprobriosum clericis esse; Justinianus edicit, si disceptationum forensium se peritos velint ostendere (*a*). Sed temporis lapsu postquam ignorantia occupavit Occidentem, quando clerici tantum studiis vacabant; & in judiciis saecularibus sedebant adsessores, spiritualis militia in forum intravit; quin judicia ipsa ecclesiastica implicatiora civilibus evaserunt. Ergo in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. statutum, ut sacrati clerici, & qui stipendiis vivunt ecclesiasticis *coram saeculari judice advocati in negotiis saecularibus fieri non praesumant*; nisi propriam, vel ecclesiae suae caussam persequantur; aut pro miserabilibus forte personis; quae proprias caussas persequi non possunt (*b*). Videtur canon vetans, majores clericos *coram saeculari judice* advocati officium exercere, iisdem permittere in foro ecclesiastico postulare: quod, quamvis in eo forensibus tricis caussae ventilentur, passim tradunt interpretes.

☞ *Hisce Ecclesiae canonibus consonat vetus insulae nostrae disciplina, ac sicula jurisprudentia. Satis enim constat sacram, ac civilem potestatem in id semper incubuisse; ut Ecclesiastici saeculi negotiis abdicatis unice divini cultus, ac cristiani populi curam gegerent. Profecto ex antiquis siculae ecclesiae monumentis historicis habemus Leonem Maximum, ac Gelasium Primum Romanos Pontifices summopere studuisse, ut negotiationis, ac faenoris vitium, quo illius aevi clerici laborabant, ab imis radicibus avellerent. Primus in epistola ad Episcopos Siciliae aliosque Romani Patriarcha-* tus

(a) *L. XLI. C. de episc.* (b) *Cap. I. ex. de postul.*

tus haec habet „ *Nec hoc praetereundum esse du-*
„ *ximus quosdam lucri turpis cupiditate captos*
„ *usurariam exercere pecuniam & faenore velle di-*
„ *tescere, quod nos, non dicam in eos, qui sunt*
„ *in clericali officio constituti, sed in laicos, ca-*
„ *dere, qui christianos se dici cupiunt, condole-*
„ *mus . . . . . Illud etiam duximus praemonendum,*
„ *ut sicus non suo, ita nec alieno nomine, ali-*
„ *quis clericorum exercere faenus attentet, indecens*
„ *enim est, crimen suum commodis alienis im-*
„ *pendere* „ *apud* Johan. *de* Johan. *cod. Diplom.* *pag.* 47. & 48. *Alter in epistola ad Episcopos per lucaniam, Brutios & Siciliam constitutos apud eundem pag.* 69. *vehementer queritur* „ *plurimos*
„ *clericorum negotiationibus inhonestis, & lucris*
„ *turpibus imminere, nullo pudore cernentes evan-*
„ *gelicam lectionem; qua ipse Dominus negotiato-*
„ *res e templo verberatos flagellis asseritur expu-*
„ *lisse, nec apostoli verba recolentes, quibus ait :*
„ nemo militans Deo, implicat se negotiis sae-
„ cularibus; *psalmistam quoque David surda dis-*
„ *simulantes aure canentem* : quoniam non co-
„ gnovi negotiationes, introibo in potentias Do-
„ mini. *Proinde hujusmodi aut ab indignis posi-*
„ *hac quaestibus noverint abstinendum, & ab omni*
„ *cujuslibet negotiationis ingenio, vel cupiditate*
„ *cessandum: aut in quocumque gradu sunt positi*
„ *mox a clericalibus officiis abstinere cogantur.*
„ *Quoniam Domus Dei, Domus Orationis, & esse*
„ *debet, & dici, ne officina negotiationis, & spe-*
„ *lunca potius sit latronum.* „ *Quod de nego-*
tiationis lucris, ac fenoribus citati Pontifices san-
xerunt Jus nostrum municipale ad particulares saeculi negotiationes ampliavit.

Hinc

Hinc I. Proregibus demandatum est curare, ne religionum superiores permittant subditos suos forensibus negotiis vacare, iis presertim quae in laicorum tribunalibus pertractantur t. 3 prag. Edi:Cesini tit. 9. prag. I. quin etiam cunctis clericis, & Ecclesiasticis personis interdicitur judiciis laicalibus assistere, vel advocatorum, Procuratorum, aut Agentium munus gerere pro quacumque persona, & causa etiam privilegiata, preterquam in causis propris vel Ecclesiarum praevia ordinarii licentia vide prag. 2. 3. & 4. tit. 9. cit. Tom. 3. prag. ac tom. 4. secul. sanct. pag. 434. ac Tom. 6. pag. 466. Id ipsum postrema Proregis constitutione die 24. Martii an. 1785. edita confirmatur, qua munerum laicalium prohibitio est ampliata.

II. Quamvis jure nostro tutelae, & curatiae munus exercere clericis permittatur, nec vetitum executores esse testamentarios, vel fidei commissarios privatae haereditatis: nefas tamen ipsis publicarum quarumcumque facultatum administratorum, vel fidei commissariorum munere fungi etiamsi expresse a fundatore ad opus hoc vocati sint, vel ullum in Collegiis, confraternitatibus piisque locis exercere officium, quod rerum temporalium curae sit adnexum juxta pragmaticam proregis de Cortada die 12. Augusti 1781.

III. Cum Medicinae ac chirurgiae exercitium ab Ecclesiae canonibus clericorum statui minime convenire statutum sit; jure merito in regno nostro a regio fisco facultas a Romana curia despensationes postulandi pro horum munerum exercitio denegatur.

IV. Incapaces ex cap. volentes, federici 3, clerici omnes; ac religiosae personae rerum feudalium acquisitione declarantur, omnibusque feuda- lis

lis juris nexibus sunt soluti, ita ut dum contigerit feuda ad eos devolvi, curent ipsi ut intra temporis spatium legibus praefinitum in laicos alienentur t. 4. Sic. Sanc. pag. 96.

V. Tandem armorum usus clericis est interdictus, nostrisque legibus sancitum Ecclesiasticos arma vetita deferentes a laicis ministris capi posse; propriisque tradendos Episcopis Sic. Sanc. t. 5. pag. 246.

CAPUT XXXIV.

De sacrorum clericorum coelibatu.

Sacerdotio convenit coelibatus.

§. I. INter ceteras clericorum sacratorum virtutes censetur etiam coelibatus, quo fit, ut a nuptiis etiam debeant abstinere. Ut enim ipse vidit apostolus, nuptiae a sacro abstrahunt ministerio, uxoratos uxori & saecularibus negotiis illigantes (a). Et praeterea omnino decebat, ut christiani sacerdotes, qui eam contrectant victimam, quae ipsissima virginitas & castitas est, omnino virgines, aut continentes essent. Itaque apostoli, qui maximam partem fuerunt uxorati (b), admisso apostolatu nec amplius duxerunt, & quas antea duxerant, reliquerunt uxores. *Apostoli*, inquit Hieronymus (c), *vel virgines, vel post nuptias continentes.*

(a) 1. *Cor. VII.* 33. (b) *Auctor comm. in epist. Pauli sub nomine Ambrosii in 2. ad Cor. XI.*
(c) *Epist. L.*

tes. Exemplum apostolorum inde plerique ex ordine sacerdotali imitati, aut virgines semper perstiterunt, aut post sacerdotium continentiam professi sunt, praesertim postquam ingens honos virginitati accessit, eamque ex laicis multi etiam admiserunt. Exeunte secundo saeculo hi fere videntur fuisse ecclesiae mores; scribit enim Origenes, sacrificium indesinens in iis impediri, qui necessitatibus serviunt conjugalibus, additque: *Unde videtur mihi quod illius est solius offerre sacrificium indesinens, qui indesinenti & perpetuae se devoverit castitati* (a). Adeo vero sacerdotio adhaeret continentia, ut inter ipsos gentiles eam sacerdotes profiterentur, quorum aliqui vel penitus se evirabant, vel potu cicutae aliisque medicamentis frigescebant (b). Quo spectat Tertullianus: *Continent etiam gehennae sacerdotes. Sacerdotium viduitatis & coelibatum est etiam apud nationes.*

Sed primis saeculis clericis non indictus.

§. II. Verum enimvero quamvis sacerdotio cognata sit continentia, non tamen primis ecclesiae saeculis generali lege videtur sacerdotibus indicta. Initio christianae religionis magna erat coelibum inopa: virginitatem enim nec Graeci exercebant, nec admittebant Judaei, & Romae necessario vacandum erat rei uxoriae, ad poenas coelibatus declinandas. Unde necessitas ipsa coëgit ex uxoratis ad sacerdotium seligere: tantumque in hac caussa apostolus modum servatum voluit, ut unius uxoris vir esset episcopus.

(a) *Orig. hom. XXIII. in Numer.* (b) *Potter. archaeol. Graec. lib. II. cap.* 3.

pus. Sequentibus temporibus postquam magni fieri coepit virginitas, multi virgines ad sacerdotium promoti, at non propterea exclusi fuerunt uxorati. Commendabat interim ecclesia clericis continentiam, at rem proprio cujusque arbitrio reliquit: quae Dupinii, Christiani Lupi, Natalis Alexandri aliorumque sententia est (a). Et vero unus ex sic dictis canonibus apostolicis ita habet: *Episcopus aut presbyter uxorem propriam nequaquam obtentu religionis abiiciat, si vero rejecerit excommunicetur* (b). Et synodus Neocaesareensis tum demum clericos abiicere jubet uxores ante clericatum ductas, quum adulterium admittant, alias permittit cohabitationem (c). Porro synodus Gangrensis Eustathium, tamquam haereticum, damnavit eo quod a presbyteris conjugatis homines se separare debere docebat, eorumque benedictionem & communionem instar piaculi declinandam (d). *Si quis*, inquit canon Gangrensis (e), *discernit presbyterum conjugatum, tamquam occasione nuptiarum quod offerre non debeat, & ab ejus oblatione ideo se abstinet, anathema sit.* Versio haec est Isidori, quae textui Graeco παρὰ πρεσβυτέρȣ γεγαμηκότος, *de presbytero conjugato*, conformis est, & errori, quem patres damnatum ibant, adversatur: nam Dionysii versio, quae habet: *Quicumque discernit a presbytero, qui uxorem habuit*,

(a) *Lupus differt. de latinor. episc. & cler. continentia tom. IV. oper. edit. Venetae, N. Alexander dis. XIX. in IV. saecul.* (b) *Can. apost. VI.* (c) *Conc. Neocaesar. can. VIII.* (d) *Socrat. lib. II. cap. 43.* (e) *Conc. Gangr. can. IV.*

potius moribus ecclesiae Romanae, quam genuinae canonis sententiae convenit. Antiquis quoque demonstratur monumentis, plures ex episcopis & presbyteris cum uxoribus & liberis ad exitum vitae vixisse, inter quos fuerunt Chaeremon Nili urbis episcopus grandaevus (*a*), Caecilius (*b*) & Numidicus (*c*) ambo presbyteri Carthaginienses, aliique plures, quorum facile esset longum catalogum conscribere. Tantum observo sub persecutione Diocletianea permultos eo nomine ad Christum renuntiandum fuisse impulsos, ut suis uxoribus & liberis consulerent (*d*).

Clerici utebantur uxoribus.

§. III. Jam vero ejusmodi uxorati clerici, qui cum uxoribus cohabitabant, rei uxoriae vacasse videntur, nec recte Pagius & Schelestratus scribunt (*e*), eos ubi ordinandi erant, ex compacto ab uxoribus abstinentiam promisisse, cum iis veluti sororibus cohabitantes. Etenim Pinytum Gnossiorum in Creta episcopum ad coelibatum fratribus suis imponendum propendentem Dionysius Corinthiorum episcopus admonuit, *ne grave onus castitatis fratrum cervicibus, tamquam necessarium, imponeret, sed ejus, quae in plerisque hominibus insit, infirmitatis rationem haberet* (*f*). Quae Dionysii admonitio, uxoratos clericos tum temporis ab uxoribus non temperasse, demonstrat. Porro placuit patribus Illibe-

(a) *Euseb. lib. VI. cap.* 42. (b) *Pont. vit. Cypriani.* (c) *Cyprian. ep. XXXV. al. XL.* (d) *Euseb. lib. VIII. cap.* 9. (e) *Pagius crit. in Baron an. CCXLVIII. n. VI.*, *Schelestrat. eccles. Afric. dissert. III. cap.* 4. (f) *Ap. Euseb. lib. IV. cap.* 23.

beritanis *in totum* facratis clericis & in ministerio positis usum matrimonii prohibere (*a*). Itaque ante, excepto tempore sacri ministerii, ab uxoribus non temperabant. Testatur quoque Athanasius, episcopos in episcopatu esse continentes, vel filios genuisse (*b*): & inde Dracontio monacho episcopatum suadet, quod licet ei in episcopatu esse continenti & austeram vivere vitam, quamvis non deessent episcopi, qui filios ex uxoribus procrearent. Ad haec Novatus presbyter Carthaginiensis, calce uxoris utero percusso, ei abortionem importavit: & interim Cyprianus solam abortionem, non usum matrimonii culpat (*c*). Nec Novati facinus (quod multi asserunt) ante ordinationem admissum fuit, nam ita a canone repellebatur, & vix dici potest ex ejus aetatis moribus, quando clerici a populis eligebantur, Novati tam grave crimen tempore electionis omnes latuisse. Multa alia ad probandum usum matrimonii inter clericos monumenta suppetunt; sed tantum observo, post imperatam clericis continentiam, ubi uxorati ad sacerdotium promoventur, passim canones edicere, ut ab uxoribus abstineant (*d*); nullum vero talis prohibitionis indicium in canonibus apostolicis & Neocoesareensibus exstare, manifesto argumento, dum cum uxoribus permittunt habitationem, corporum usum non vetare.

Hh 2 Pri-

(a) *Conc. Illiber. can. XXXIII.* (b) *Athaf. epist. ad Dracontium.* (c) *Cyprian. epist. XLIX.al.LIII. ad Cornel.* (d) *Conc. Arausic. I. can. XXII., Turon. II. can. XII.*

Primo vetitum majoribus clericis nuptias novas contrahere.

§. IV. Sed temporis lapſu uſus matrimonii maximam partem clericis ablatus fuit. Vidit eccleſia, coelibatum ſacrorum miniſtrorum ex iis ritibus eſſe, quos apoſtoli miniſterio verbi inſtantes & ad idololatriae ſubverſionem intenti imperfectos & a poſteris poliendos reliquerunt. Ergo omnium primum poteſtate contraendi matrimonii poſt ſacros ordines clericos eccleſia ſpoliavit: quod jus longe ante concilium Nicaenum receptum erat, illudque Paphnutius, rei uxoriae clericorum aſſertor, *veterem eccleſiae traditionem* appellavit (*a*). Unde ſynodus Neocaeſareenſis presbyterum, qui deinceps conjugium attentaret, edixit deponendum (*b*). Et unus ex canonibus apoſtolicis ita decernit. *Innuptis, qui ad clerum provecti ſunt, praecipimus, ut ſi voluerint, uxores accipiant. ſed lectores cantoreſque tantum* (*c*). Verum non ita rigide vetabantur diaconorum poſt ordinationem nuptiae, ut ejus rei veniam epiſcopis non liceret tempore ordinationis indulgere. Etenim diaconis, qui in ordinatione proteſtantur, ſe ſine uxoribus vivere non poſſe, ſynodus Ancyrana an. CCCXIV. nuptias contrahere permittit, *propterea quod epiſcopus eis licentiam dederit* (*d*). Et haec erat eccleſiae Graecae indulgens diſciplina, nam in eccleſia Latina ne epiſcopi quidem indulgentia poterant diaconi matrimonio copulari. Unde, Mar-

(a) *Ap. Socrat. lib. I. cap.* 11. (b) *Conc. Neocaeſ. can. I.* (c) *Can. apoſt. XXVII.* (d) *Conc. Ancyr. can. IX.*

Martinus Bracarensis, qui ita refert canonem Ancyranum, *Diaconus, qui eligitur, si contestatus fuerit, pro accipiendo matrimonio, & dixerit; se in castitate non posse manere, hic non ordinetur* (a), disciplinam potius ecclesiae Latinae, quam genuinam canonis sententiam exhibuit: quod Antonius Augustinus admonuit (b).

Concilium Nicaenum usum uxorum non interdixit.

§. V. Non tamen pridem conjugatis clericis eodem tempore uxores interdictae. Durius visum fuit, assuetos rei uxoriae ab uxoribus avellere, quam coelibes ad perpetuam arctare continentiam. Visum erat patribus Nicaenis legem novam in ecclesiam inducere, qua qui essent sacris ordinibus initiati, sicut episcopi, presbyteri & diaconi, cum uxoribus quas ante ordinationem duxerant, minime dormirent. Et quum ea de re inirent suffragium, surrexit Paphnutius episcopus, qui nec nuptias omnino contraxerat, nec umquam ad mulieres accesserat, & clamans honorabile esse conjugium & thorum immaculatum, nec posse omnes tam severam ferre disciplinam, patresque insuper admonens, ne nimis exquisita praescriptione ecclesiis essent incommodo, synodum ab indicenda uxoratis clericis continentia deterruit, patresque in ejus sententiam concesserunt, omnes uti posse matrimonio jam contracto. Rem late narrant Socrates & Sozomenus (c), & ex historia tripartita Gra-

tia-

(a) *Mart Bracar. par. I. cap.* 39. (b) *Lib. I. de emendat. Grat. dial.* 10. (c) *Socrat. lib. I. cap.* 11. *Sozomen. lib.* 1. *cap.* 23. *edit. Valesf.*

tianus in decretum inseruit suum (*a*). Veluti falsam & primum a Socrate confictam, ut faveret Novatianis, qui in matrimonii usu nullam admittebant inter clericos & laicos differentiam, hanc historiam amplissimi cardinales Baronius & Bellarminus traducunt, suspectam vero Valesius habet (*b*). Sed celebriores inter nostros critici, in primis Dupinius, Natalis Alexander & ipse Christianus Lupus eam ut authenticam tuentur (*c*). Ut enim recte observat Dupinius, continentia clericorum ad disciplinam pertinet: nec quod clerici majores apud Latinos a multis saeculis continentes vivunt, consequitur & primis saeculis & apud Orientales etiam ita vixisse. Nec quod Socrates fuit Novatianus, recte concluditur, historiam Paphnutii, quae ad tuendos errores Novatianos non facit, confinxisse, praesertim quando ipse Socrates in caussa matrimonii differentiam inter clericos & laicos adgnoscit, nam laicos matrimonio non adstrictos uxorem ducere posse non negat, clericos vero post ordinationem negat posse nuptiis copulari (*d*).

Post concilium Nicaenum clerici Orientales continentes.

§. VI. Interim post concilium Nicaenum passim etiam in Oriente majoribus clericis castitas indicta. Forsan illi episcopi, quibus in congressu Nicaeno visum erat, clericos ab uxoribus abstrahendos, & intercedente Paphnutio non obtinue-

(a) *Can.XII.D.*31. (b) *Valesf.not.in cit.Socrat.loc.* (c) *Dupin. in biblioth. vol. II.*, *N. Alexand. diss. XIX. in IV. saeculum prop I.*, *Lupus diss. de Latin. contin. cap. II.* (d) *N. Alexand. loc. cit.*

tinuerunt, ad ecclesias suas reduces sibi subjectis clericis continentiam imperarunt, quo factum, ut sensim per Orientem fere clerici majores ab uxoribus continerent. Sane de tempore suo testis locupletissimus est Hieronymus (a), qui contra Vigilantium & ejus asseclas, castitatis hostes infensissimos, testatur, in Orientali proprie sic dicta dioecesi & Aegyptiaca & in universo Occidente, clericos castitatem admisisse. *Quid faciant Orientis Ecclesiae? Quid Aegypti & sedis apostolicae, quae aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt?* Porro Synesius ad ordinationem declinandam inter alia professus est, se a nuper ducta uxore nec posse, nec velle divertere (b): quod indicat in Aegypto hoc tempore episcopos conjugatos rei uxoriae non vacasse. Ad haec Epiphanius, Salaminensis episcopus & Cypriorum metropolita scribit (c), sacerdotium ex virginum & renuntiantium ordine constare, sin minus, ex laicis, *qui a suis se uxoribus continent, aut secundum unas nuptias in viduitate versantur*. Quod idem alibi adfirmat, additque, continentiam servari praecipue in iis locis, *ubi ecclesiastici canones accurate servantur*, & praeter canonis auctoritatem ob ignaviam & vero etiam hominum penuriam, dum non facile inveniuntur, qui admittere velint clericatum; evenire, quod in aliquibus locis presbyteri, diaconi & hypodiaconi liberos suscipiunt (d). Vera scribere

(a) *Adverf. Vigilant.* (b) *Synes. ep. CV.* (c) *Epiphan. expos. fid. cathol. n. XXI.* (d) *Epiph. haer. LIX.*

Hinc I. Proregibus demandatum est curare, ne religionum superiores permittant subditos suos forensibus negotiis vacare, iis presertim quae in laicorum tribunalibus pertractantur t. 3 prag. Edi:Cesini tit. 9. prag. I. quin etiam cunctis clericis, & Ecclesiasticis personis interdicitur judiciis laicalibus assistere, vel advocatorum, Procuratorum, aut Agentium munus gerere pro quacumque persona, & causa etiam privilegiata, preterquam in causis propris vel Ecclesiarum praevia ordinarii licentia vide prag. 2. 3. & 4. tit. 9. cit. Tom. 3. prag. ac tom. 4. sicul. sanct. pag. 434. ac Tom. 6. pag. 466. Id ipsum postrema Proregis constitutione die 24. Martii an. 1785. edita confirmatur, qua munerum laicalium prohibitio est ampliata.

II. Quamvis jure nostro tutelae, & curatiae munus exercere clericis permittatur, nec vetitum executores esse testamentarios, vel fidei commissarios privatae haereditatis: nefas tamen ipsis publicarum quarumcumque facultatum administratorum, vel fidei commissariorum munere fungi etiamsi expresse a fundatore ad opus hoc vocati sint, vel ullum in Collegiis, confraternitatibus piisque locis exercere officium, quod rerum temporalium curae sit adnexum juxta pragmaticam proregis de Cortada die 12. Augusti 1781.

III. Cum Medicinae ac chirurgiae exercitium ab Ecclesiae canonibus clericorum statui minime convenire statutum sit; jure merito in regno nostro a regio fisco facultas a Romana curia despensationes postulandi pro horum munerum exercitio denegatur.

IV. Incapaces ex cap. volentes, federici 3, clerici omnes, ac religiosae personae rerum feudalium acquisitione declarantur, omnibusque feuda-

lis

lis juris nexibus sunt soluti, ita ut dum contigerit feuda ad eos devolvi, curent ipsi ut intra temporis spatium legibus praefinitum in laicos alienentur t. 4. Sic. Sanc. pag. 96.

V. Tandem armorum usus clericis est interdictus, nostrisque legibus sancitum Ecclesiasticos arma vetita deferentes a laicis ministris capi posse; propriisque tradendos Episcopis sic. Sanc. t. 5. pag. 246.

CAPUT XXXIV.

De sacrorum clericorum coelibatu.

Sacerdotio convenit coelibatus.

§. I. INter ceteras clericorum sacratorum virtutes censetur etiam coelibatus, quo fit, ut a nuptiis etiam debeant abstinere. Ut enim ipse vidit apostolus, nuptiae a sacro abstrahunt ministerio, uxoratos uxori & saecularibus negotiis illigantes (a). Et praeterea omnino decebat, ut christiani sacerdotes, qui eam contrectant victimam, quae ipsissima virginitas & castitas est, omnino virgines, aut continentes essent. Itaque apostoli, qui maximam partem fuerunt uxorati (b), admisso apostolatu nec amplius duxerunt, & quas antea duxerant, reliquerunt uxores. *Apostoli*, inquit Hieronymus (c), *vel virgines, vel post nuptias continentes.*

(a) 1. *Cor. VII.* 33. (b) *Auctor comm. in epist. Pauli sub nomine Ambrosii in* 2. *ad Cor. XI.*
(c) *Epist. L.*

tes. Exemplum apostolorum inde plerique ex ordine sacerdotali imitati, aut virgines semper perstiterunt, aut post sacerdotium continentiam professi sunt, praesertim postquam ingens honos virginitati accessit, eamque ex laicis multi etiam admiserunt. Exeunte secundo saeculo hi fere videntur fuisse ecclesiae mores; scribit enim Origenes, sacrificium indesinens in iis impediri, qui necessitatibus serviunt conjugalibus, additque: *Unde videtur mihi quod illius est solius offerre sacrificium indesinens, qui indesinenti & perpetuae se devoverit castitati* (a). Adeo vero sacerdotio adhaeret continentia, ut inter ipsos gentiles eam sacerdotes profiterentur, quorum aliqui vel penitus se evirabant, vel potu cicutae aliisque medicamentis frigescebant (b). Quo spectat Tertullianus: *Continent etiam gehennae sacerdotes, Sacerdotium viduitatis & coelibatum est etiam apud nationes*.

Sed primis saeculis clericis non indictus.

§. II. Verum enimvero quamvis sacerdotio cognata sit continentia, non tamen primis ecclesiae saeculis generali lege videtur sacerdotibus indicta. Initio christianae religionis magna erat coelibum inopia: virginitatem enim nec Graeci exercebant, nec admittebant Judaei, & Romae necessario vacandum erat rei uxoriae, ad poenas coelibatus declinandas. Unde necessitas ipsa coëgit ex uxoratis ad sacerdotium seligere: tantumque in hac caussa apostolus modum servatum voluit, ut unius uxoris vir esset episcopus.

(a) *Orig. hom. XXIII. in Numer.* (b) *Potter. archaeol. Graec. lib. II. cap.* 3.

pus. Sequentibus temporibus postquam magni fieri coepit virginitas, multi virgines ad sacerdotium promoti, at non propterea exclusi fuerunt uxorati. Commendabat interim ecclesia clericis continentiam, at rem proprio cujusque arbitrio reliquit: quae Dupinii, Christiani Lupi, Natalis Alexandri aliorumque sententia est (a). Et vero unus ex sic dictis canonibus apostolicis ita habet: *Episcopus aut presbyter uxorem propriam nequaquam obtentu religionis abiiciat, si vero rejecerit, excommunicetur* (b). Et synodus Neocaesareensis tum demum clericos abiicere jubet uxores ante clericatum ductas, quum adulterium admittant; alias permittit cohabitationem (c). Porro synodus Gangrensis Eustathium, tamquam haereticum, damnavit eo quod a presbyteris conjugatis homines se separare debere docebat, eorumque benedictionem & communionem instar piaculi declinandam (d). *Si quis*, inquit canon Gangrensis (e), *discernit presbyterum conjugatum, tamquam occasione nuptiarum quod offerre non debeat, & ab ejus oblatione ideo se abstinet, anathema sit.* Versio haec est Isidori, quae textui Graeco παρὰ πρεσβυτέρȣ γεγαμηκότος, *de presbytero conjugato*, conformis est, & errori, quem patres damnatum ibant, adversatur: nam Dionysiii versio, quae habet. *Quicumque discernit a presbytero, qui uxorem habuit,*

(a) *Lupus dissert. de latinor. episc. & cler. continentia tom. IV. oper. edit. Venetae, N. Alexander dis. XIX. in IV. saecul.* (b) *Can apost. VI.* (c) *Conc. Neocaesar. can. VIII.* (d) *Socrat. lib. II. cap.* 43. (e) *Conc. Cangr. can. IV.*

potius moribus ecclesiae Romanae, quam genuinae canonis sententiae convenit. Antiquis quoque demostratur monumentis, plures ex episcopis & presbyteris cum uxoribus & liberis ad exitum vitae vixisse, inter quos fuerunt Chaeremon Nili urbis episcopus grandaevus (*a*), Caecilius (*b*) & Numidicus (*c*) ambo presbyteri Carthaginienses, aliique plures, quorum facile esset longum catalogum conscribere. Tantum observo sub persecutione Diocletianea permultos eo nomine ad Christum renuntiandum fuisse impulsos, ut suis uxoribus & liberis consulerent (*d*).

Clerici utebantur uxoribus.

§. III. Jam vero ejusmodi uxorati clerici, qui cum uxoribus cohabitabant, rei uxoriae vacasse videntur, nec recte Pagius & Schelestratus scribunt (*e*), eos ubi ordinandi erant, ex compacto ab uxoribus abstinentiam promisisse, cum iis veluti sororibus cohabitantes. Etenim Pinytum Gnossiorum in Creta episcopum ad coelibatum fratribus suis imponendum propendentem Dionysius Corinthiorum episcopus admonuit, *ne grave onus castitatis fratrum cervicibus, tamquam necessarium, imponeret, sed ejus, quae in plerisque hominibus insit, infirmitatis rationem haberet* (*f*). Quae Dionysii admonitio, uxoratos clericos tum temporis ab uxoribus non temperasse, demonstrat. Porro placuit patribus Illibe-

(a) *Euseb. lib. VI. cap.* 42. (b) *Pont. vit. Cypriani.* (c) *Cyprian. ep. XXXV. al. XL.* (d) *Euseb. lib. VIII. cap.* 9. (e) *Pagius crit. in Baron an. CCXLVIII. n. VI.*, *Schelestrat. eccles. Afric. dissert. III. cap.* 4. (f) *Ap. Euseb. lib. IV. cap.* 23.

beritanis *in totum* sacratis clericis & in ministerio positis usum matrimonii prohibere (a). Itaque ante, excepto tempore sacri ministerii, ab uxoribus non temperabant. Testatur quoque Athanasius, episcopos in episcopatu esse continentes, vel filios genuisse (b): & inde Dracontio monacho episcopatum suadet, quod licet ei in episcopatu esse continenti & austeram vivere vitam, quamvis non deessent episcopi, qui filios ex uxoribus procrearent. Ad haec Novatus presbyter Carthaginiensis, calce uxoris utero percusso, ei abortionem importavit: & interim Cyprianus solam abortionem, non usum matrimonii culpat (c). Nec Novati facinus (quod multi afferunt) ante ordinationem admissum fuit, nam ita a canone repellebatur, & vix dici potest ex ejus aetatis moribus, quando clerici a populis eligebantur, Novati tam grave crimen tempore electionis omnes latuisse. Multa alia ad probandum usum matrimonii inter clericos monumenta suppetunt; sed tantum observo, post imperatam clericis continentiam, ubi uxorati ad sacerdotium promoventur, passim canones edicere, ut ab uxoribus abstineant (d); nullum vero talis prohibitionis indicium in canonibus apostolicis & Neocoesareensibus exstare, manifesto argumento, dum cum uxoribus permittunt habitationem, corporum usum non vetare.

 Pri-

(a) *Conc. Illiber. can. XXXIII.* (b) *Athas. epist. ad Dracontium.* (c) *Cyprian. epist. XLIX. al. LIII. ad Cornel.* (d) *Conc. Arausic. I. can. XXII., Turon. II. can. XII.*

Primo vetitum majoribus clericis nuptias novas contrahere.

§. IV. Sed temporis lapſu uſus matrimonii maximam partem clericis ablatus fuit. Vidit eccleſia, coelibatum ſacrorum miniſtrorum ex iis ritibus eſſe, quos apoſtoli miniſterio verbi inſtantes & ad idololatriae ſubverſionem intenti, imperfectos & a poſteris poliendos reliquerunt. Ergo omnium primum poteſtate contraendi matrimonii poſt ſacros ordines clericos eccleſia ſpoliavit: quod jus longe ante concilium Nicaenum receptum erat, illudque Paphnutius, rei uxoriae clericorum aſſertor, *veterem eccleſiae traditionem* appellavit (a). Unde ſynodus Neocaeſareenſis presbyterum, qui deinceps conjugium attentaret, edixit deponendum (b). Et unus ex canonibus apoſtolicis ita decernit. *Innuptis, qui ad clerum provecti ſunt, praecipimus, ut ſi voluerint, uxores accipiant, ſed lectores cantoreſque tantum* (c). Verum non ita rigide vetabantur diaconorum poſt ordinationem nuptiae, ut ejus rei veniam epiſcopis non liceret tempore ordinationis indulgere. Etenim diaconis, qui in ordinatione proteſtantur, ſe ſine uxoribus vivere non poſſe, ſynodus Ancyrana an. CCCXIV. nuptias contrahere permittit, *propterea quod epiſcopus eis licentiam dederit* (d). Et haec erat eccleſiae Graecae indulgens diſciplina, nam in eccleſia Latina ne epiſcopi quidem indulgentia poterant diaconi matrimonio copulari. Unde Mar-

(a) *Ap. Socrat. lib. I. cap.* 11. (b) *Conc. Neocaeſ. can. I.* (c) *Can. apoſt. XXVII.* (d) *Conc. Ancyr. can. IX.*

Martinus Bracarensis, qui ita refert canonem Ancyranum, *Diaconus, qui eligitur, si contestatus fuerit, pro accipiendo matrimonio, & dixerit; se in castitate non posse manere, hic non ordinetur* (*a*), disciplinam potius ecclesiae Latinae, quam genuinam canonis sententiam exhibuit: quod Antonius Augustinus admonuit (*b*).

Concilium Nicaenum usum uxorum non interdixit.

§. V. Non tamen pridem conjugatis clericis eodem tempore uxores interdictae. Durius visum fuit, assuetos rei uxoriae ab uxoribus avellere, quam coelibes ad perpetuam arctare continentiam. Visum erat patribus Nicaenis legem novam in ecclesiam inducere, qua qui essent sacris ordinibus initiati, sicut episcopi, presbyteri & diaconi, cum uxoribus quas ante ordinationem duxerant, minime dormirent. Et quum ea de re inirent suffragium, surrexit Paphnutius episcopus, qui nec nuptias omnino contraxerat, nec umquam ad mulieres accesserat, & clamans honorabile esse conjugium & thorum immaculatum, nec posse omnes tam severam ferre disciplinam, patresque insuper admonens, ne nimis exquisita praescriptione ecclesiis essent incommodo, synodum ab indicenda uxoratis clericis continentia deterruit, patresque in ejus sententiam concesserunt, omnes uti posse matrimonio jam contracto. Rem late narrant Socrates & Sozomenus (*c*), & ex historia tripartita Gratia-

(a) *Mart Bracar. par. I. cap.* 39. (b) *Lib. I. de emendat. Grat. dial.* 10. (c) *Socrat. lib. I. cap.* 11. *Sozomen. lib.* 1. *cap.* 23. *edit. Vales.*

tianus in decretum inseruit suum (a). Veluti falsam & primum a Socrate confictam, ut faveret Novatianis, qui in matrimonii usu nullam admittebant inter clericos & laicos differentiam, hanc historiam amplissimi cardinales Baronius & Bellarminus traducunt, suspectam vero Valesius habet (b). Sed celebriores inter nostros critici, in primis Dupinius, Natalis Alexander & ipse Christianus Lupus eam ut authenticam tuentur (c). Ut enim recte observat Dupinius, continentia clericorum ad disciplinam pertinet: nec quod clerici majores apud Latinos a multis saeculis continentes vivunt, consequitur & primis saeculis & apud Orientales etiam ita vixisse. Nec quod Socrates fuit Novatianus, recte concluditur, historiam Paphnutii, quae ad tuendos errores Novatianos non facit, confinxisse, praesertim quando ipse Socrates in caussa matrimonii differentiam inter clericos & laicos adgnoscit, nam laicos matrimonio non adstrictos uxorem ducere posse non negat, clericos vero post ordinationem negat posse nuptiis copulari (d).

Post concilium Nicaenum clerici Orientales continentes.

§. VI. Interim post concilium Nicaenum passim etiam in Oriente majoribus clericis castitas indicta. Forsan illi episcopi, quibus in congressu Nicaeno visum erat, clericos ab uxoribus abstrahendos, & intercedente Paphnutio non obtinue-

(a) *Can. XII. D. 31.* (b) *Valesf. not. in cit. Socrat. loc.* (c) *Dupin. in biblioth. vol. II., N. Alexand. diss. XIX. in IV. saeculum prop I., Lupus diss. de Latin. contin. cap. II.* (d) *N. Alexand. loc. cit.*

tinuerunt, ad ecclesias suas reduces sibi subjectis clericis continentiam imperarunt, quo factum, ut sensim per Orientem fere clerici majores ab uxoribus continerent. Sane de tempore suo testis locupletissimus est Hieronymus (a), qui contra Vigilantium & ejus asseclas, castitatis hostes infensissimos, testatur, in Orientali proprie sic dicta dioecesi & Aegyptiaca & in universo Occidente, clericos castitatem admisisse. *Quid faciant Orientis Ecclesiae? Quid Aegypti & sedis apostolicae, quae aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt?* Porro Synesius ad ordinationem declinandam inter alia professus est, se a nuper ducta uxore nec posse, nec velle divertere (b): quod indicat in Aegypto hoc tempore episcopos conjugatos rei uxoriae non vacasse. Ad haec Epiphanius, Salaminensis episcopus & Cypriorum metropolita scribit (c), sacerdotium ex virginum & renuntiantium ordine constare, sin minus, ex laicis, *qui a suis se uxoribus continent, aut secundum unas nuptias in viduitate versantur*. Quod idem alibi adfirmat, additque, continentiam servari praecipue in iis locis, *ubi ecclesiastici canones accurate servantur*, & praeter canonis auctoritatem ob ignaviam & vero etiam hominum penuriam, dum non facile inveniuntur, qui admittere velint clericatum, evenire, quod in aliquibus locis presbyteri, diaconi & hypodiaconi liberos suscipiunt (d). Vera scribere

(a) *Adverſ. Vigilant.* (b) *Syneſ. ep. CV.* (c) *Epihan. expoſ. fid. cathol. n. XXI.* (d) *Epiph. haer. LIX.*

re Epiphanium non videtur dubitandum, quamvis forsan deessent in Oriente hi canones, quos alicubi adfirmat non servari. Et veri speciem habet, nomine *canonum* Epiphanium intellexisse tum receptos per Orientem mores, qui *canonis* nomine laudari solent (*a*).

Inde in Oriente solis episcopis indicta continentia.

§. VII. Non diu in sancto proposito videntur stetisse clerici Orientales, nam quinto saeculo passim utebantur matrimoniis ante ordinationem contractis. Et quidem imperatores Honorius & Theodosius junior eo ipso quo vetant, clericos cujuscumque gradus sororiis consortiis deturpari, diserte excipiunt uxores, quarum cum viris cohabitationem veluti legitimam & honestam admittunt (*b*). Et Socrates de sua aetate testatur, multos etiam ex episcopis in episcopatu liberos suscepisse, reliquos vero omnes, qui ab uxoribus abstinebant, nulla lege sed sua sponte id elegisse: tantumque in Thessalia, Macedonia & Achaja continentiam ab uxoribus servasse, cujus moris in Thessalia auctorem facit episcopum Heliodorum, dum libros amatorios, *Aethiopicos* inscriptos, componebat (*c*). Videtur ita laxata disciplina abusu agapetarum, quibus, dum ab uxoribus clerici continebant, conspurcabant sacerdotium, satiusque visum clericos uti legitimis nuptiis, quam, sub nomine agapetarum & spiritualium sororum, concubinis. Inde reliquis clericis matrimonii usu relicto, solis episco- pis

(a) *V. sup. proleg. cap. II. §. 22.* (b) *L. XIX. C. d. episc. & cleric.* (c) *Socrat. lib. V. cap. 22.*

pis perpetua indicta continentia, statuitque Justinianus, in episcopos eligi monachos, aut certe clericos, qui neque filios, neque nepotes, neque uxorem habeant, aut illi saltem non cohaereant (*a*). Et ita perduravit apud Orientales disciplina, quae in concilio Trullano confirmata (*b*) ad haec usque tempora perseverat. Illud vero ex antiqua disciplina servavit synodus Trullana, ut quo tempore presbyteri & reliqui inferiores clerici sacra contrectant ab uxoribus abstineant. Sed omnino intolerabiles sunt Trullani patres, dum tacite ecclesiam reprehendunt Romanam; quae etiam presbyteris & diaconis imperabat continentiam. Unde in ecclesia Romana Trullani canones recepti non sunt, nisi quatenus probatis moribus non adversarentur.

Saeculo IV. in Occidente sacris clericis Indicta continentia.

§. VIII. Atque haec fuerunt fata continentiae clericalis apud Orientales; sed in occidente res exitum habuit feliciorem. Ante Nicaenam synodum Illiberitani patres in totum episcopis, presbyteris & diaconis, *vel omnibus clericis positis in ministerio* a pridem ductis uxoribus indixerunt continentiam (*c*). Sed post concilium Nicaenum multo serius ad rem perficiendam pontifices & concilia incubuerunt. Et Siricius quidem summus pontifex episcopis, presbyteris & diaconis praecepit, ut ab uxoribus pridem du-

(a) *Novel. VI. cap.* 1. 2. (b) *Conc. Trull. can. XII. seq.* (c) *Conc. Illiber. can. XXXIII.*

ctis continerent (*a*), quo statuto potius receptae disciplinae vim addidit, quam aliquid innovavit; quod idem pontifices sequentes Innocentius I. & Leo M. confirmarunt (*b*). In concilio Carthaginiensi II. anno CCCXC. quod apostoli docuerunt & ipsa servavit antiquitas, patres custodire volentes, statuerunt, *ut episcopi, presbyteri & diaconi, vel qui sacramenta contrectant, pudicitiae custodes, etiam ab uxoribus se abstineant* (*c*). Unde patet, Africanis imposuisse synodum Trullanam, dum asserit, Africanae ecclesiae continentiam tempus contrectationis tantum spectasse (*d*). Sequentia Africana concilia & reliqua in Occidente celebrata eamdem iterarunt legem, & ita uxoratis ad diaconatum vel sacerdotium vocatis praecipiunt, ut ab uxoribus ex compacto abstineant: easque deinceps habeant tamquam sorores (*e*).

Varia disciplina de continentia minorum clericorum.

§. IX. Et hactenus dicta clericos spectant hierarchas. Etenim quantum ad minores clericos, inter quos olim etiam hypodiaconi censebantur, variae fuerunt de eorum continentia ecclesiarum consuetudines. Unus ex canonibus apostolicis etiam post acceptum ordinem tantum lectoribus nuptias permittit (*f*): quae eadem disciplina tem-

(a) *Siric. epist. ad Himer. Tarracon. cap. VII. & epist. IV. ad Afric. cap.* 9. (b) *Innoc. ep. II. ad Victric. Rothomag.*, *Leo M. ep. LXXXIV. ad Anastas. Thessal.* (c) *Conc. Carth. II. can. II.* (d) *Conc. Trull. XIII.* (e) *N. Alexand. cit. dissert. prop. II.* (f) *Can. apost. XXVII.*

tempore concilii Chalcedonensis in quibusdam provinciis Orientalibus servabatur (a). In ecclesia Africana lectores quum ad annos pubertatis veniebant, cogebantur aut uxorem ducere aut continentiam profiteri: ceteri vero post diaconos clerici ad continentiam maturiori aetate cogebantur (b), hoc est quum matura essent aetate non amplius sinebantur ad nuptias convolare. Usus vero ante contracti matrimonii minoribus clericis fere nullibi videtur interdictus, exceptis tamen hypodiaconis, qui in multis Orientalibus ecclesiis aetate Epiphanii (c), & Romae tempore Leonis M. (d) etiam a pridem susceptis uxoribus continebant. Initio forsan saeculi quarti Hispanis hypodiaconis Illiberitani patres indixerunt continentiam (e), sed haec disciplina aut non servata, aut non diu in Hispania obtinuit. Videntur ecclesiae, quae olim hypodiaconis fibulam imposuerunt, id ea ratione fecisse, quod proxime ministrantes diaconis sacra mysteria aliquatenus contrectabant. Verum inde apud Latinos reliquis minoribus clericis etiam post ordines relicta matrimonii contrahendi potestate, hypodiaconi omnes ad perpetuam continentiam adacti sunt: quod in Gallia synodus Aurelianensis III. an. IↃXXXVIII. (f), in Sicilia & Brutiis Gregorius M. (g) & in Hispania synodus

 To-

(a) *Conc. Chalced. can. XIV.* (b) *Conc. Carth. III. can. XIX.* (c) *Epiph. haer. LIX.* (d) *Leo M. ep. LXXXIV. ad Anast. Thessal.* (e) *Concil. Illiber. can. XXXIII.* (f) *Conc Aurel. III. can. II.* (g) *Greg. M. lib. I. ep. 42., & lib. III. ep. 5.*

Toletana VIII. an. IↃCLIII. (a) stabili regula statuerunt.

☞ *Praeceperat Pelagius Pontifex, ne subdiaconi Siculi suis uterentur uxoribus, quas antea duxerant; statuit vero Gregorius Magnus, ut nemo posthac eo subdiaconatus honore donaretur, qui castitatem sancte prius non voveret; additque ut ii qui jam diu duxerunt uxorem ad alium sacrum ordinem ne promoveantur nisi velint matrimonii usu abstinere; en ejus verba in epistola Petro subdiacono Siciliae. „ Ante triennium subdiaconi „ omnium Ecclesiarum Siciliae prohibiti fuerunt, „ ut more Romanae Ecclesiae nullatenus suis uxo„ribus miscerentur. Quod mihi durum, atque „ incompetens videtur; ut qui usum ejusdem con„tinentiae non invenit, neque castitatem ante „ promisit, compellatur a sua uxore separari: at„que per hoc, quod absit, deterius cadat. Un„de videtur mihi, ut a praesenti die Episcopis omni„bus dicatur, ut nullum subdiaconum facere „ praesumant, nisi qui se victurum caste promi„serit: quatenus & praeterita, quae per propo„situm mentis appetita non sunt, violenter non „ exigantur, & futura caute caveantur. Qui „ vero post eamdem prohibitionem, quae ante „ triennium facta est, continenter cum suis uxo„ribus vixerunt, laudandi, atque remunerandi „ sunt, & ut in bono suo permaneant, exhor„tandi, eos autem, qui post prohibitionem factam, „ se a suis uxoribus continere noluerint, nolumus „ pervenire ad sacrum ordinem; quia nullus de„bet ad ministerium altaris, cujus castitas ante „ su-*

(a) *Conc. Tolet. VIII. can. VI.*

„ *susceptum ministerium fuerit approbata* „ ; *Vide Epist.* 44. *lib.* 1. *edit. Maur. & Johan. Cod. Diplom. pag.* 114. *eadem habet in Epistola ad Leonem Episcopum Catanensem. Cod. Dipl. cit. pag.* 158.

Mediis saeculis clerici incontinentes.

§. X. Perfecit quidem ecclesia Latina caussam coelibatus sacrorum clericorum, eos omni tempore etiam ab uxoribus ante ordinationem ductis jubens abstinere; verum mediis saeculis aurum istud versum est in scoriam. Plus profuit Graecis disciplina relaxata, quam Latinis professio virtutis. Etenim admissae castitatis clerici, quin etiam monachi, obliti, ita proruerunt in vetitum nefas, ut vel nuptias palam contraherent, vel sibi concubinas adjungerent, idque de more laicorum, qui vel in matrimonio vel in concubinatu vivebant. Barbarorum in Europam incursiones, synodi provinciales intermissae, bona ecclesiastica in stipendia militibus tributa, & episcoporum ignorantia & tolerantia clericos & monachos maritos & concubinarios fecerunt. Scilicet in tantis bellorum tempestatibus clerici & monachi, praesertim per Gallias, ab ecclesiis & monasteriis pulsi, quum non haberent unde vitam sustinerent, passim militiam amplexi sunt, & ex uno scelere paullatim in profundum malorum lapsi, dum non esset, qui argueret, matrimonia contraxerunt, aut sibiadsciverunt concubinas. Instituta sub Pipino & Carolo M. communis clericorum vita collapsam quidem reparavit disciplinam; sed inde ademto Carolino sanguini Occidentali imperio, & sede apostolica post nefandam Formosi barbariem per lu-

lupos & mercenarios invasa, in graviora mala prolapsi sumus. Percusso pastore, oves dispergentur. Misericordiae domini, quia non sumus consumti. Hinc plures per Italiam, Galliam, Germaniam, Angliam non solum diaconi & presbyteri, verum etiam episcopi abjecta castitate, aut publica attentarunt matrimonia, eaque non semel iterarunt, aut publicae concubinas aluerunt. Quin, ut testatur Desiderius, abbas Cassinensis, postea sub nomine Victoris III. summus pontifex, *haec pessima & exsecranda consuetudo*, qua presbyteri & diaconi attentabant matrimonia, aut alebant domi concubinas, *intra urbem maxime pullulabat, unde olim religionis norma ab ipso apostolo Petro ejusque successoribus ubique diffusa processerat* (a).

Resistunt ecclesiae clerici incontinentes.

§. XI. Foeda haec licentia usque ad XI. saeculi medietatem clericorum perdidit continentiam, quo tempore Latina ecclesia a tantis malis coepit respirare. Nempe miseratus tandem Deus ecclesiam suam tamdiu a mercenariis occupatam, optimos immisit pontifices, malis ecclesiae reparandis quam maxime intentos. Primus, aut certe inter primos ad pugnam contra uxoratos & concubinarios clericos Leo IX. signum extulit, cujus vestigia ingressi sunt sequentes pontifices; sed in primis Gregorius VII. eo nomine celebris. Rem graviter quoque promoverunt multi Occidentales episcopi, sed praesertim Petrus Damianus, monachus primum & inde

(a) *Desid. mirac. S. Bened. ap. Mabill. saec. IV. Benedict. par. II.*

inde cardinalis episcopus Hostiensis. contra clericos incontinentes pugnavit. Pluribus celebratis conciliis pontifices presbyteros, diaconos & hypodiaconos incontinentes excommunicarunt, ab eis missas audiri & alia sacramenta administrari vetuerunt, concubinasque ecclesiis, unde presbyteros abstraxerant, addixerunt in servitutem: *aequitatis scilicet jure*, inquit Petrus Damianus (a), *ut quae sacris altaribus rapuisse servorum Dei convincuntur obsequium, ipsae hoc saltem episcopo per deminuti sui capitis suppleant famulatum*. Videtur hausta haec poena ab jure antiquo Romano, quo mulieres liberae, quae servis alienis jungebantur, dominis servorum addicebantur in servitutem; quamvis in hac statuenda servitutis poena videntur synodi fines suae potestatis excessisse. Interim clerici carnales e luto incontinentiae eluctari aegre ferentes, infremere, tumultuari, rationibus & auctoritatibus resistere, jugum continentiae grave esse, malle se sacerdotium, quam conjugium deserere, pontifices quod matrimonium damnarent, tamquam haereticos traducere, & id genus alia dictitare. In primis contra Petrum Damianum, qui pro exstirpanda clericorum incontinentia Mediolanum legatus abjerat, adeo commoti sunt clerici, ut populum Mediolanensem ad ipsum tamquam novae legis pseudo-praedicatorem lapidandum concitarint, quod ipse Damianus testatur, *Mediolanensis*, inquiens, *civitas in seditio-*

(a) *Petrus Damianus Lib. IV. ep.* 3.

tionem versa, repentinum nostrum minabatur interitum (a).

Sed tandem iterum continentiam admittunt.

§. XII. Interim quicumque fuerint pontificum & reliquorum episcoporum conatus, hydra semper revixit, nec ex omni capite potuit obtruncari. Hinc obstabat clericorum in luto haerentium contumacia, inde saeculi principes; qui aliquando ex rationibus politicis incontinentium clericorum sumebant patrocinium. Quin in Anglia ad exstirpandas clericorum concubinas male cessit regia potestas implorata. Etenim episcopi regi Henrico I. an. CIↃCXXIX. concesserunt *justitias de focariis sacerdotum, quae res postea cum summo dedecore terminabatur; accepit enim rex pecuniam infinitam de presbyteris pro suis focariis redimendis*, quemadmodum Matthaeus Parisiensis testatur (b). Nec concubinarum redemtio in tantis ecclesiarum divitiis presbyteris difficilis erat. Sordidissimum hunc censum inde a manibus regiis extortum (quod nefas dictu est) episcopi & praesertim archidiaconi & decani sibi appropiarunt. Unde saeculis XII. & sequentibus passim occurrunt clerici uxorati & concubinarii. Saeculo XIII. Hiraldus Cambrensis testatur (c), in Anglia canonicos & Walneficos *sub aliis ecclesiae cathedralis* publicae concubinas retinuisse: demonstratque Henricus Whartonius, eas communi quodam errore uxorum loco fuisse habitas. Et tempore Innocentii III. Sueciae sacer-

(a) *Lib. V. ep.* 16. (b) *Matth. Paris. ad ann.* CIↃCXXIX. (c) *Dial. de jure & statu Manuensis ecclesiae ap. Whartonium in Anglia sacra par. II.*

cerdotes habebant uxores, ad quas retinendas cujusdam pontificis privilegio se dicebant communitos *(a)*. Apud nos sub regibus Andegavensibus adeo multi ex clericis alebant concubinas, earumque abusus tam altas radices egerat, ut clerici contenderent, eas fori exemtione gaudere, tamquam quae ad suas familias pertinerent *(b)*: & , quod mirum, Rex Robertus edictis de laicorum concubinis noluit clericorum concubinas obligari *(c)*. Sensim ergo decrevit morbus, tandem vero fere per omnia exstinctus. In schismate inde Occidentali clerici attentarunt matrimonia, & in comitiis Tridentinis Germani & Galli pluries postularunt clericis uxores restitui: at patres posthabitis omnium postulatis antiquam Occidentalem confirmarunt disciplinam, statuentes continentes esse, qui sacris ordinibus initiantur, & matrimonia post sacrum ordinem & professionem monasticam contracta omnino nulla esse & invalida *(d)*.

CAPUT XXXV.

De Ascetis.

Qui erant ascetae apud gentes:

§. I. SUperest, ut de ascetis & monachis agamus: quae tractatio longe late-

(a) *Innocet. III. lib. IV. ep.* 1018. (b) *Istoria civile del regno di Napoli lib. XIX. cap.* 5. *n.* 3.
(c) *Chioccarel. MS. giurisd. tom. X.* (d) *Trid. sess. XXIV. can.* 9.

que diffuso monachismo, & in tot familias monachis distinctis, bonam juris canonici occupat partem. Vox *ascesis* philosophorum propria fuit, qua ii designabant virtutis & abstinentiae ad vitia coërcenda exercitationes. Et hinc apud gentes *ascetae* erant rigidi virtutis sacerdotes, qui vitam duriorem ad philosophiae regulas exactam ducebant. Certe Artemidorus (a) philosophum *acetam esse* ait, *quem neque nuptiarum cura tangeret, neque divitiarum ambitio sollicitaret*. Et vero vitam asceticam, seu philosophicam nedum in doctrina, sed praecipue in usu & exercitatione virtutum veteres ponebant, ut Jo. Franc. Buddeus pluribus docet (b). *Philosophia*, inquit Cicero, *virtutis continet & officii & bene vivendi disciplinam*. Nec Socrates aliud spectasse videtur, asserens, totam philosophorum vitam mortis esse commentationem (c). Plures vero hujusmodi ascetas tum ex barbaris, tum ex Graecis philosophis laudatus Cicero recenset (d), eorumque aliqui tam longe ascesim produxerunt, ut ultra modum prosilierint. Ita de Indorum sapientibus, quos dicunt Gymnosophistas, Tullius memoriae prodidit, *quod nudi aetatem agunt & Caucasi nives hiemalemque vim perferunt sine dolore; quumque ad flammam se applicaverint, sine gemitu aduruntur*. Et apud Graecos eo nomine celebres Cynici, qui modum decori & virtutis egressi, ascesim risui exposuerunt.

Chri-

(a) *Lib. IV. cap.* 35. (b) *Differ. de* ἀσκήσει *philosophica in analect. philosophiae*. (c) *Ap. Cic. lib. I. Tusculan.* (d) *Cic. lib. V. Tuscul.*

Christiani ascetae.

§. II. Sed vita ad virtutis regulas exacta praecipue apud christianos exculta fuit, idque inde usque ab initio christianismi. Et christiana religio vera philosophia, quae gentium erroribus emendatis; ad verum summumque bonum adsequendum viam adaperuit, in quo ethnica deficiebat philosophia. Quid enim homini tot miseriis & tenebris obsito melius & jucundius adnunciari poterat, quam esse alteram vitam, eamque aeternam, in qua justi mercedem accipiunt & coronantur? Hinc proniores christiani ad durius vitae genus excolendum, quo ad apicem perfectionis contenderent. Curabant quidem generatim primaeui christiani, ut ad Christi exemplum vitam instituerent suam; at eminebant inter eos multi, qui austeritate & abstinentia ceteros anteibant. Atque hi nomine ethnicae philosophiae retento *ascetae* & *philosophi* audierunt. *Qui disciplinae*, inquit Claudius Salmasius (a), *christianae diligentissimos & exactissimos cultores praestare volebant in omnibus; hi christiani philosophi erant & dicebantur.* Et ob eam caussam eos Socrates ἀκριβῶς χριστιανίζοντας appellat (b). Alio nomine christiani philosophi *gnostici* dicebantur. Certe Clemens Alexandrinus in scriptis suis omnibus christianum philosophum γνοστικόν appellat (c). Et Athanasius ascetas in Aegypto, vitam comtemplativam agentes, γνωστικοὺς similiter dicit (d); testaturque So-

(a) *Ad Tertull. de pallio.* (b) *Lib. VII. cap.* 37. (c) *Clem. Alexandr. Strom. I. II. VI.* (d) *Ap. Socrat. lib. IV. cap.* 23.

crates (a), Evagrium Ponticum librum in usum ascetarum edidisse, quem *Gnosticum*, hoc est institutionem de vita contemplativa, inscripsit. Sane *gnosticus* homo est scientia & cognitione praeditus, & christiana religio cognitionem & sapientiam continet: profanaruntque profecto sanctum *gnostici* nomen haeretici illi, qui sub nomine *Gnosticorum* noti sunt.

Varia genera ascetarum apud christianos.

§. III. Jam vero quemadmodum varia sunt durioris vitae exercitia, ita quoque varia fuerunt & vero etiam sunt genera ascetarum. Alii non minus quam Pythagorei carne & rebus vitam habentibus abstinebant, non tamen ex anili fabula de animorum in corpora transmigratione, sed ut corpus in servitutem redigerent, *extinguere volentes membra terrena, scortationem, impuritatem, lasciviam, adfectus pravos & concupiscentias*, ut loquitur Origines (b). Alii abstinebant a nuptiis, non quia eas improbarent, sed quia *se spadonatui obsignabant propter regnum Dei* (c). Utrumque hoc genus ascetarum conjungunt canones apostolici, dum decernunt, episcopum aut aliquem ex clero, qui a nuptiis, carnibus & vino ἐ δι ἄσκησιν, *non propter exercitationem*, sed propter abominationem abstineat, corrigi, aut deponi & ab ecclesia abiici (d). Alii plus aequo cibis abstinebant, & jejuniis corpus macerabant, quorum nonnulli eo severitatis evaserunt, ut per duos, tres, quatuorve dies, aut etiam per integram heb-

(a) *Socrat loc. cit.* (b) *Contra Celsum lib. V.* (c) *Tertull. lib. II. de cult. fem. cap. 9.* (d) *Can. apost. LI.*

hebdomadam jejunia prorogarent. *Nonnulli*, inquit Epiphanius (a) *ad biduum, vel triduum, vel quatriduum usque jejunia prorogant: alii totam hebdomadam ad usque sequentis Dominicae gallicinium sine cibo trasmittunt.*

Sacrae ecclesiae virgines.

§. IV. Inter antiquos ascetas illustriorem locum obtinent sacrae ecclesiae virgines & viduae, quae se Christo dicabant, perpetuam promittentes castitatem. Gentibus virginitas opprobrio fuit, etiam apud Judaeos; at apud christianos initio evangelicae praedicationis coepit celebrari, & inter asceticas perfectiones referri. Etenim stimulis carnis, quo ipsa natura inclinat, resistere magna ascesis est, eorumque propria, qui asperum vitae genus profitentur. Ipso saeculo secundo magna erat virginum copia, quod Origenes testatur (b), semperque deinceps plures fuerunt. Edebant autem virgines propositi sui in ecclesia publicam professionem, & ab episcopo consacrabantur, sacrumque velamen accipiebant, idque matura vigintiquinque (c), aut quadriginta annorum aetate (d), & secundum Basilium (e) etiam anno decimosexto, aut decimoseptimo, quo rationis complementum habere credebantur. Per consecrationem vero inter personas ecclesiasticas referebantur, & canoni inserebantur ecclesiae (f), unde *canonicae* audierunt. Vivebant vero in domibus paternis, & a pa-

(a) *Epiph. exposit. fid. n. XXII.* (b) *Orig. cont. Celsum lib. VII* (c) *Conc. Carth. III. can. IV.*
(d) *Conc. Agath. can. XIX.* (e) *Basil. ep. can. can. XVIII.* (f) *Socrat. lib. I. cap. 17.*

à parentibus suis, vel necessitate ita postulante, ab ecclesia accipiebant alimenta (a): quin in ecclesia peculiarem habebant locum, ad quem religiosae & nobiles matronae certatim currebant, earum oscula petentes (b), Quod si contra professionem suam inde minus caste viverent, aut matrimonium attentarent; excommunicabantur, & publicae subiiciebantur poenitentiae, quod ex canonibus Ancyranis & Chalcedonensibus constat (c). Sed inducto monachismo paullatim virginum ecclesiasticarum in privatis aedibus viventium numerus minui coepit; sensimque inductum, ut extra coenobia nullae fierent virginum professiones, quae perpetua tenerentur castitate.

Ascesis non requirit solitudinem.

§. V. Fuerunt & vero etiam esse possunt plura alia genera ascetarum, quae Binghamus & plenius Mejerus recensent (d). Illud vero hic observandum, ascesim natura sua ab hominum consortio non abhorrere, & non minus in solitudine, quam in frequentia civitatum exerceri posse, quod Valesius, Tillemontius (e) aliique recte observant. Generatim tamen primis fere tribus saeculis christiani philosophi in civitatis frequentia vixerunt, nec cogitarunt de amplecten-

(a) *Conc. Carthag. III. can. XXXIII.* (b) *Ambros. ad virgin. lapsam cap. VI.* (c) *Conc. Ancyr. can. XIX., conc. Chalc. can. XVI.* (d) *Bingh. lib. VII. orig. cap.* 1. §. 3. *Mejer. de ascetis.* (e) *Vales. not in Euseb. de martyr. Palaest. cap. XI.*, *Tillemont. dans memoires pour servir a l' histoire ecclesiast. tom. VIII.*

ctenda solitudine. Etenim religio christiana, quae omnes tamquam fratres amare jubet, potius in hominum frequentia, quam in solitudine ascesim inculcat, ut in societate positi exercitia caritatis facilius cum aliis communicemus. Et profecto errat Christophorsonus, qui nomine *ascetarum* in trium priorum saeculorum monumentis monachos intelligit: Monachatus enim, qui ascesi addidit vel solitudinem vel vitam sub regula & proposito communem, in ecclesia serius esse coepit: & ex hoc tempore omnes monachi fuere ascetae, non e converso ascetae omnes fuerunt monachi. Interim quotquot primis saeculis duriorem agebant vitam, a peccatis, quatenus fieri poterat, etiam abstinebant: nec nisi posterioribus saeculis emerserunt, qui dum parum de justitia curant, corpus aliquando redigunt in servitutem.

CAPUT XXXVI.

De origine & progressu monachorum.

Primaeva monachatus *natura*.

§. I. APud christianos *monachatus* natura & origine sua status est continuae ascesis & poenitentiae, quo semel initiati vel soli vel in communi sub propria regula a frequentia civitatum separati vivunt. Scilicet finis primarius monachatus in propriae salutis cura unice consistit, ad quam obtinendam monachi continua se exercent ascesi. Unde status monachorum *non docentis, sed plangentis* est, ut Hierony-

nymus*(a) observat. Ita ascesis monastica necessario postulat vel vitam solitariam, vel communem quidem, sed propriis aedibus distinctam, ut monachi plus otii & opportunitatis habeant, ad magnum poenitentiae negotium peragendum: Et qui quaeso status plangentis in civitatum frequentia potest obtineri? Vidit id semper ecclesia, & hinc semper aversata est monachos, qui pro solitudine civitatum frequentia delectantur (b). Et Antonius anachoretarum parens, testibus Hieronymo & Sozomeno (c), dicere solebat, pisces aquis nutriri; monachis vero ornamento esse solitudinem, monachosque ad urbes accedentes monasticam amittere gravitatem, non secus ac pisces aquis egressi, vitam amittunt. Quae quum ita sint, primi christiani, qui in Palaestina in communi vixerunt, a monachis longe erant diversi. Etenim communis christianorum vita tantum consistebat in abdicatione temporalium & in distributionibus, quae ad omnes, prout opus erat, porrigebantur (d); nec christiani inclusi in unis aedibus morabantur, nec unice propriae studebant saluti.

Solitaria & communis vita apud gentes.

§. II. Vita ascetica vel in solitudine vel in communi etiam apud gentes & Judaeos exculta est, idque quo melius ascetae philosophiae vacarent, aut magis inter sodales suos humanitatem exercerent. Et quod spectat ad gentiles il-

(a) *Hieron. ep. LIII. ad Ripar.* (b) *Hieron. ep. IV. ad Rustic. & ep. XIII. ad Paulin.* (c) *Sozom. lib. I. cap. 13.* (d) *Thomass. par. I. lib. 3. cap. 2. num. 3.*

illustria exempla de philosophis solitariam vitam agentibus philosophiae exhibent annales. De Druidis refert Caesar, eos in solitudinibus habitasse, tamen ut singulis annis simul convenirent, eoque conventu summam exercuisse potestatem (*a*). Vitam quietam & solitariam Pythagoram, Democritum, Anaxagoram coluisse Tullius memoriae prodidit (*b*). Speciatim Democritus vitam in montibus ducens, olea & herbas comedebat (*c*), & ut magis solus esset, seipsum oculis orbavit. Nec minus antiqua monumenta philosophos, qui in communi vivebant, exhibent. Quis nescit, Pythagoreos domus recessus habuisse, quo quotquot ad certam aetatem perveniebant, se recipiebant, ubi communem ducentes vitam, se mutuo adjuvabant? Poterant quidem ab instituto Pythagorici recedere, sed tam inominatus erat hujusmodi recessus, ut deficientes sollemni funere, tamquam mortuos, deplorarent (*d*). Similiter quaelibet philosophorum secta apud Graecos statis diebus suis convivia praebebat, cui rei proprii erant reditus addicti: erantque hujusmodi convivia scholae sobrietatis, ubi adstantium animi magis magisque conjungebantur, quod Athenaeus observat (*e*).

Esseni & therapeutae Judaeorum.

§. III. Verum in excolenda in solitudine, vel in communi vita philosophica Judaei ceteris gentibus celebriores. Ut mittam Rechabitas,

(a) *Caesar. lib. VI. de bello Gallico.* (b) *Tull. lib. III. de orat.* (c) *Laertius lib. IX.* (d) *Des Landes histoire critique de la philosophie lib. III. cap.* 14. *num.* 2. (e) *Athen. lib. IX. & XII.*

qui in tentoriis habitantes, agros nec possidebant, nec colebant, nec bibebant vinum (a) certe Esseni, qui unam eamque puriorem ex tribus philosophicis Judaeorum sectis componebant, in coenobiis sub praefecto vitam agebant communem, in cujus usum non tantum vitam auspicantes propria bona, sed inde etiam manuum labores, quibus dediti erant, conferebant. Omnes vestibus induti candidis summa religione Deum colebant, non jurabant, non mentiebantur, se abstinebant ab uxoribus, & orationibus & virtutibus vacabant. Post triennii examen in suam societatem admittebant neophytos, qui magnis exsecrationibus vitam ad leges societatis exactam promittere debebant. Longe durius vitae genus ducebant *therapeutae*, hoc est *Dei cultores*, ut eos appellat Philo Judaeus, qui peculiarem de iis libellum sub titulo *de vita theoretica*, *seu de supplicum virtutibus* conscripsit; etenim quasi essent vita defuncti, facultatibus & mundo relictis, in villas solitarias secedebant, & in separatis aedibus, quas dicebant *monasteria*, singuli habitabant, ubi per sex dies tantum philosophabantur, cibum post solis occasum sumentes, & septimo die ad senioris sermonem audiendum in commune *semneum* conveniebant, eoquo finito manducabant, non cibis lautis utentes, sed simplici pane, cujus obsonium erat sal; quem delicatiores hyssopo condiebant. Essenorum & therapeutarum instituta ex Josepho & Philone Judaeis plenius Jo: Clericus (b) recenset.

(a) *Jerom. XXXV. 6. 7.* (b) *Proleg. hist. eccles. sect. I. cap. 4. seq.*

ſet. Ceterum num therapeutae Eſſeni an chriſtiani fuerint, an ab utriſque diverſi, inter eruditos non convenit; ſed eorum inſtituta Judaiſmum potius, quam chriſtianiſmum ſapiunt, magiſque propterea ad verum accedunt, qui eos Eſſenos faciunt duriores, quod Joſephus Scaliger (*a*) animadvertit, & late contra Montfauconium Bouhierius, in ſenatu Divionenſi praeſes, demonſtravit.

Origo monachatus apud chriſtianos.

§. IV. Ut vero nunc redamus ad chriſtianos, quae fuerit inter eos prima monachatus origo, non una eſt omnium ſententia. Claudius Dellius (*b*) ab exemplo gentilium philoſophorum, alii ab Eſſenorum inſtitutis eum repetunt: nec defuerunt, qui in Eliae & Joannis Baptiſtae vita monachatus originem quaeſiverunt: & demum Boëhmerus (*c*) ex quorumdam temperamento ad ſolitudinem proclivi aſceſi putat acceſſiſſe vitam ſolitariam. Sed praeſtat originem monachatus ad perſecutiones referre, quod multi ex antiquis, teſte Sozomeno (*d*), tenuerunt, & aliqui ex recentioribus illuſtrarunt (*e*). Tempore perſecutionis Decianae, quae medio faeculo tertio erupit, multi ex Aegypto chriſtiani aeſtum tempeſtatis evitaturi, in Thebaidem aliaſque ſolitudines & montes ſeceſſerunt, ubi ſancta quiete perfuſi Deo coeperunt famulari, & inde ſolitariae

(a) *Scalig.lib.VI.de emendat. tempor.Conf.Cleric. loc.cit.cap.5.* (b) *Hiſtorire de l' etat monaſtique & religeux.* (c) *Boëhm. lib. III. jur. eccleſ. tit.* 31.

(d) *Sozom. lib. I. cap.* 12, (e) *Bingh. lib. VII. orig. eccleſ. cap.* 1. §. 4.

riae vitae commodis expertis, post finitam persecutionem ibi permanere decreverunt. Moris quidem christianis semper fuit, quoties immineret persecutio, ex consilio evangelico sibi fuga consulere (& hinc epistola ad Hebraeos mentionem eorum habet, qui propter fidem in desertis & montibus errarunt, in speluncis & cavernis terrae latibula quaerentes (*a*);) at usque ad Decianam in christianos tempestatem nulli videntur fuisse, qui coactum illud vitae genus etiam in pace sustinerent. Primus ergo solitariae vitae inter christianos *auctor Paulus*, *illustrator Antonius*, ut loquitur Hieronymus (*b*). Et Paulus quidem per nonaginta fere annos nemini, nisi Antonio sub vitae exitum innotuit; sed Antonius plures habuit imitatores, & in eo totus fuit, ut solitariam vitam inculcaret, perficeret & regulis asceticis institueret (*c*). Non tamen Antonius ullum aedificavit coenobium, in quo simul solitarii viverent. Primus Pachomius pacatis Constantini M. temporibus in Thebaide monachos, quibusdam coenobiis aedificatis, in societatem adunavit: quod diserte constat ex actis Pachomii a monacho suppatis aetatis conscriptis, ubi inducitur Antonius anachoretarum parens, qui ita Sacchaeum Pachomii discipulum adloquitur: *Quo ego primum tempore monachum coepi agere, nullum uspiam exstabat coenobium, in quo de aliorum salute cura aut metus cuiquam erat:*

(a) *Ad Hebraeos XI.* 38. (b) *Hieronym. epist. XXII. ad Eustoch. cap.* 16. (c) *Sozom. lib. I. cap.* 13. *Confer. Tillemont. memoires pour servir a l' histoire ecclesiast. tom. VII. par. I.*

erat: *sed quisque antiquorum monachorum persecutione jam finita privatim in vita sese monastica exercebat. Postea vero pater vester* (Pachomius nempe) *tantum bonum, Deo adjuvante, effecit* (a).

Propagatio monachatus.

§. V. Instituta in Aegypto primum monastica vita statim felici successu per Orientem propagata est. In Palaestina anachoretas Hilarion, Antonii discipulus, instituit (b). Nec multo post Eusthathius, episcopus Sebastiae inter Armenos, Paphlagonas & accolas Ponti induxit coenobitas (c): quod idem institutum Basilius per Pontum & Cappadociam propagavit. Et ex eo tempore vita monastica totum Orientem, Aethiopiam, Persiam ad Indos usque pervasit. Interim in Occidente medio fere quarto saeculo monachi sordescebant & detestabantur. Sane testatur Hieronymus, Romanis initio adeo monachos odio fuisse, ut eos urbe eliminandos censuerint. *Quousque*, sunt Hieronymi verba ex sententia Romanorum pronunciata (d), *genus detestabile monachorum urbe non pellitur*? Et alio loco idem Hieronymus scribit (e), propositum monachorum *propter rei novitatem* ignominiosum & vile habitum fuisse. At inde opera Athanasii, qui Arianae haeresis persecutionem declinans, Romam Antonii vitam a se conscriptam detulit, & postea auctoritate, exemplo & scriptis Hie-

(a) *Acta Pachomii cap. LXVII. ap. Papebroch. die* 14. *Maii*. (b) *Hieron. in vita Hilarionis cap. XI.* (c) *Sozomen. lib. III. cap.* 14. (d) *Hieron. epist. XXIV. ad Paulam.* (e) *Epist. XVI. ad Principiam.*

Hieronymi, alias ad solitudinem facti, monachatus ignominia in gloriam versa est: erantque Romae tempore Hieronymi crebra virginum monasteria, & innumerabilis monachorum multitudo (*a*). Nec minori zelo Athanasius, quum apud Treviros exularet, videtur monachismum commendasse. Sed per Gallias monachismi propagatio praecipue Martino, inde episcopo Turonensi, debetur, qui ab Italia, ubi prope Mediolanum condiderat monasterium, infestationibus Arianorum ejectus, tandem apud Pictavos cellam fixit suam (*b*), ubi octoginta discipuli ad beati magistri exemplum instituebantur (*c*). Et ita deinceps reliquae Occidentis regiones monachismum admiserunt, gnaviter eam provinciam promoventibus episcopis & monachis, quorum aliqui monachos Orientales inviserunt, ut disciplinam monasticam addiscerent, & in natale solum inferrent, quo nomine Cassianus celebratur.

Monachatus in feminis.

§. VI. Quocumque vero penetravit monachatus, ingens hominum numerus eo, veluti ad portum salutis, concurrebat. Perfecta christianismi ascesis in continentia & institutis monasticis reposita credebatur: ipsi monachi sanctitate & novitate fuerunt admirationi: & ecclesiae patres novam conversionem summopere laudabant, hactenus, ut pro secundo baptismo haberent, quo maculae omnes post salutares undas contractae abstergerentur. Solitariis ergo op-

(a) *Hieron. cit. epist. XVI.* (b) *Florens tract. de statu regular. in praef.* (c) *Sulpit. Sever. vit. Martini cap. VII.*

oppletae solitudines, & monasteria, praesertim Aegyptiaca, ad duo, vel tria & amplius millia monachorum habuerunt; qui tamen in multis aedibus habitabant, quarum plures constituebant monasterium. Nec viris in amplectendo monachismo quidquam mulieres cesserunt, quarum aliae principio vel in communione, vel in desertis vixerunt. In Oriente aetate Basilii jam erant virginum conventus (a): quo eodem saeculo in Thebaide monasterium virginum exstitit, in quo vixit S. Euphrasia, ut ex ejus vita apud Bollandum constat (b). Et Chrysostomus *choros virginum* in solitudinibus Aegyptiacis degentes laudat (c). Romae, teste Hieronymo (d) Marcella omnium prima fuit, quae monasticam profiteretur philosophiam. Ita invaluit differentia inter *virgines ecclesiasticas* & *monasticas*, quarum illae etiam postquam Deo sollemniter se devoverant, in domibus fere vivebant paternis (e), hae vitam communem ducebant, & non secus ac reliqui monachi, propriis vivebant laboribus (f). Sequentibus saeculis quot fuerunt monachorum ordines, tot ex adverso familiae monialium emerserunt, easdem, quas monachi, regulas profitentes, & ita vita monastica feminarum, fere eadem, quae virorum fata experta est.

Mo-

(a) *Basil. de inst. monach.* (b) *Bolland. die XIII Martii.* (c) *Chrysost. hom. VIII. in Matth.* (d) *Epist. XVI. ad Princip. virginem.* (e) *Conc. Carthag. III. can. XXXIII.* (f) *August. de morib. eccl. cap. XXXI.*

Monachi vel solitarii *vel* coenobitae.

§. VII. Jam monachi omnes vel ab ipsa monachatus origine duplicis fuerunt generis, *monachi* nempe proprie sic dicti & *coenobitae*. Monachi in privatis cellulis soli vivebant, unde *monachi*, *anachoretae* & *solitarii* dicti, & eorum habitacula *monasteria*. Et hi quidem secundum regulas ab Antonio propositas ascesim exercebant, ceterum nulli praeposito addicti, sponte sua in monasticis institutis proficiebant, *Coenobitae* vero in societate secundum regulam sub praeposito, qui *abbas* dicebatur, vivebant, eorumque domus dictae *coenobia*, quasi simul viventium habitacula. Interim coenobitae, quamvis solitarii proprie non essent, tamen nomen *monachorum* & *monasterii* retinuerunt, idque forsan ne in tanta monachorum ejus aetatis fama, coenobitica vita minus celebraretur. Nec apud antiquos alia probata fuerunt monachorum genera, & si qui proprium nomen praeferunt, vel ad solitarios, vel coenobitas referri debent, nomenque proprium sortiti sunt, a peculiari, quam exercebant, ascesi. Ut ecce *stilytae*, hoc est *columnarii*, qui vivebant, in columna, ventis, frigori, calori semper expositi, veri fuerunt solitarii: primusque hanc durissimam philosophiam ante medium saeculi quinti Simeon Stilytes invenit, ut testatur Evagrius (a): nec multos habuit imitatores; adeo verum est, quod ascesis etiam modum habeat suum (b). E contrario

ἀκοί-

(a) *Evagr. lib. I. cap.* 13. (b) *Bingh. orig. eccles. lib. VII. cap.* 2. §. 5. *Confer. cl. Mazochius com. in eccles. Neap. Kalend. in S. Simeone Stilyta juniore*.

ἀκοίμητοι, *insomnes*, qui ineunte quinto saeculo Constantinopoli innotuerunt, coenobitae fuisse videntur, qui in coetus distributi sine intermissione dies ac noctes divina officia celebrabant.

Sarabaitae & Gyrovagi.

§. VIII. Interim non diu post exortum monachatum duo spuriorum monachorum genera *sarabaitae* & *gyrovagi* emerserant. Sarabaitae bini vel terni nec multo plures quasi essent coenobitae, fere in urbibus & castellis proprio arbitrio sine praeside vivebant, ac de suis laboribus ad communia alimenta in commune partem conferentes, reliquum in usus proprios reservabant: erantque inter eos continua jurgia, & quia spiritu Dei non ducebantur, in omnibus affectabant singularitatem. *Apud hos* (sarabaitas) *affectata sunt omnia*, inquit Hieronymus (a), *laxae manicae, caligae follicantes, vestis crassa, crebra suspiria, visitatio virginum, detractio clericorum, & si quando dies festus advenerit, saturantur ad vomitum.* Gyrovagi, alio nomine *circumcelliones* dicti, e contrario nullo certo loco affixi, per totam vitam vagabantur, in aliorum cellis ternis, aut quaternis diebus commorantes, propriis voluptatibus & gulae illecebris servientes, ut eos S. Benedictus describit (b). In hoc autem vagandi instituto, quemadmodum Augustinus testatur (c), alii membra martyrum, (si tamen martyrum) venditabant: alii fimbrias & philacteria sua magnificabant, omnes-

 que,

(a) *Hieron. ep. XXII. ad Eustoch. cap.* 15. (b) *Reg. Benedict. cap. I.* (c) *August. lib. de opere monach. cap. XXVIII.*

que, aut sumtus lucrosae egestatis, aut simulatae sanctitatis exigebant. Itaque non minus sarabaitae, quam gyrovagi potius scandala & ecclesiae opprobria, quam monachi fuerunt: & tamen Spalatensis (a) non veretur, nostros mendicantes tamquam sarabaitas traducere: quod putidum est mendacium, confutatione indignum. Num mendicantes bini, vel terni suo arbitrio vivunt, de parte laboris aliquid in commune conferentes, reliquum sibi reservantes?

Monasteria olim in silvis, inde etiam in urbibus.

§. IX. Principio non tantum solitariorum cellae, verum etiam ipsa coenobitarum monasteria longe a frequentia civitatum in montibus & speluncis constituta: quod plane postulabat natura monachatus ad quietem & poenitentiam facta, & propriae salutis tantum sollicita. Quin ipsae monialium domus initio etiam in solitudinibus fuerunt, memoratque Chrysostomus choros virginum in solitudinibus Aegyptiacis degentes (b). Testatur quoque Hieronymus, Romae initio vitae monasticae feminis suburbanum agrum pro monasterio fuisse, & rus electum pro solitudine (c). Verum ipso quarto saeculo coenobia tam virorum, quam mulierum e solitudinibus in civitates migrare coeperunt, & harum quidem ne infamiae notam subirent, illorum vero quo monachi ad debellandos haereticos essent promtiores. Et sane constat, Basilium in urbibus

(a) *M. Ant. de Dominis de rep. eccles. lib. II. cap.* 12. *n.* 57. (b) *Chrysost. hom. VIII. in Matth.*
(c) *Hieronym. ep. XVI. ad Principiam virginem*

bus Ponto finitimis monasteria constituisse, ut eas ab Arianismo servaret illaesas (a). Ita coeperunt monasteria a prima simplicitate descisce-re, & paullatim urbana imitari aedificia, donec eo ventum, ut longe superarent. Sed omni aetate qui monachismum jam collapsum suo nitori restituere adlaborarunt, antiquiores imitantes in solitudinibus suas primas aedes aedificarunt. Ubicumque vero constituantur monasteria, non sine episcoporum auctoritate ea aedificari ecclesia permittit (b). Et ex provinciarum statutis non aedificantur, nisi publica auctoritas praecedat.

Varia monachorum nomina.

§. X. Origine, propagatione & monachorum generibus explicatis, multa austerae hujus ascesis nomina, in antiquis monumentis passim occurrentia, paucis oportet recensere, ne tirones deinceps remorentur. Desumta autem sunt omnia a variis vitae monasticae institutis, non secus ac *monachi* & *coenobitae* appellationes. Ut ecce propter magnam abstinentiam & temperantiam generatim monachi dicuntur *continentes* (c), a mundi vero & rerum humanarum fuga *renuntiantes*, & hinc Cassiani liber *de institutis renuntiantium*. Solitarios quod unice in desertis vivebant *lucifugos viros* Rutilius Numantianus (d) appellavit. Omnes vero ab exactiori religionis

 chri-

(a) *Sozom. lib. VI. cap.* 17., *Socr. lib. IV. cap.* 26.
(b) *Conc. Chalced. can. IV.*, *Trid. sess. XXV. de regul. cap.* 3. (c) *Conc. Carthag. III. can. XXV.*, *lib. XX. C. Th. de episc.* (d) *Rutil. Numant. lib. I. itiner.*

christianae profitendae cura κατ᾽ ἐξοχὴν dicti sunt *religiosi*, quae appellatio apud Salvianum (a) primum occurrens, sequentibus temporibus fuit usitatissima. Propter eamdem rationem saepe audiunt *conversi*, & qui monachatum amplectuntur *converti* & *ad religionem* dicuntur transire: unde tituli decretalium *de regularibus & transeuntibus ad religionem*, & *de conversione conjugatorum*. A regula vero, quam profitentur *regularium* nomen sortiti sunt. Ipsa autem monastica vita praeclaro *monasticae philosophiae* nomine condecoratur: quod nomen naturae monachatus erat accommodatum, etenim vita philosophica potius in virtutum exercitio, quam in cogitatione consistit. Apud Palladium pro vita monastica saepe vocabulum φιλοθείας occurrit, eo quod monachi unice Deum amare profiterentur. Unde Theodoretus librum, quo praecipuorum sui temporis ascetarum vitas complexus, φιλόθεος ἱστορίαν *religiosam historiam* inscripsit. Coenobia demum etiam ἡγουμενεῖα & μάνδραι dicta sunt, unde *hegumenus* & *archimandrita* nomina sunt abbatis, qui praecipuus monasterii cujusdam pater, vel gubernator est: & aliquando etiam vocantur φροντιστήρια, quod verae doctrinae & scholae essent educationis.

Conjunctio solitariorum & coenobitarum.

§. XI. Vita solitaria & coenobitica ut inter se diversa, ita propria habebant commoda & incommoda. Erat solitaria magis composita & tranquilla; ac animos magis Deo copulabat, sed quod virtus in comparationem non veniret, fastu

(a) *Salvin. de Gubernat. lib. V.*

ſtu non carebat. Coenobitica vero magis actuoſa & utilis cenſebatur, ſed a tumultibus erat minus libera. Ergo Baſilius Athanaſium imitatus diverſa monachorum inſtituta inter ſe quodammodo conciliavit & permiſcuit: etenim prope coenobia pietatis *aſceteria* & *monaſteria*, privatas nempe ſolitariorum cellulas aedificanda curavit, ut nec contemplatio communicationis indigeret, neque vita coenobitica contemplationis (*a*). Et ex hoc tempore in Oriente, & inde in Occidente coenobia eremos habere coeperunt, in quibus diſcedentes, ſeu ut poſteriores Latini dicunt, *incluſi* &. *recluſi*, philoſopharentur. Paſſim vero eremus cellulis interſperſa *laura* proprio nomine vocatur. Graecis λαῦρος eſt copioſus, multus, & λαῦρα vicum vel plateam denotat: & ita laura monachorum inſtar vici eremitarum erat, in quo ſparſim habitabant (*b*). Erat autem vita ſolitaria longe durior coenobitica, nam conſortio fratrum deinceps ſolitarii deſtituti, ſingularem pugnam contra diabolum & proprias infirmitates debebant ſuſtinere. Unde canones & regulae monachorum paſſim educunt, emeritos tantum coenobitas in eremos tranſire, tranſitumque non fieri ſine abbatis & epiſcopi conſenſu, ne temere in duriſſimam aleam proſiliant (*c*). Sub initium conjunctionis coenobii & monaſterii videntur monachi contemplationem actione, actionem contemplatione pulcherrime in-

(a) *Gregor. Nazian. vita Baſilii*, & *orat.* XXI.
(b) *Ant. Matth. de nobil. lib. II. cap.* 26.
(c) *Conc. Venet. can.* VII., *conc. Trullan. can.* XLI. *reg. Benedict.*

interpunxisse. Sed inde eremi disciplina durior facta est, negatumque coenobitis discedentibus inde in coenobia reverti, idque ne in deterius delaberentur (a). *Tale propemodum est*, inquit S. Romualdus (b), *ex eremo ad monasterium reverti, quale de monasteriali ordine ad saeculum adsportari*. Tantum permittebantur inclusi lauris egredi *propter communem utilitatem*, si nempe in abbates eligebantur, *vel aliam necessitatem ad mortem urgentem*, quas exceptiones synodus Trullana proponit (c).

Regulae monasticae erant peculiares & mutabiles.

§. XII. Jam vero unumquodque fere monasterium quemadmodum praepositum proprium, ita etiam propriam regulam habuit, eamque non ita fixam, ut perpetuum obligaret. Primaria & fundamentalis monachorum regula fuit perfectio evangelica, ad quam consequendam celebriores episcopi & abbates peculiares, ut praesens usus poscebat, composuerunt formulas, quas alii monasteriorum praepositi suas faciebant, addentes, quae tempori & personis convenirent. Ita monasticae regulae omnes erant peculiares, quod facile intelligitur instituta collatione regularum, quas vir doctus Lucas Holstenius publicavit (d). Unde fere tot regulae fuerunt, quot monasteria: quin, ut docet Mabillonius, sepae monasteria regulas mutarunt, nulla monachatus fa-

---

(a) *Christ. Lup. schol. in can. XLI. Trullan.*

(b) *Ap. Petr. Damian. lib. de propriae congregationis institutis cap. XVI.* (c) *Conc. Trullan. can. XLI.* (d) *Conferatur Holstenius praef. Cod. regul. cap. III.*

facta mutatione, prout ingenio ad mutationem prono erant abbates. Ipsa S. Augustini regula, nunc inter regulares celeberrima, extemporanea & peculiaris scriptio fuit, quam vir sanctus ad usum solius monasterii, cui ejus soror praeposita erat, conscripsit, ut recte post Erasmum vidit Papebrochius (*a*), qui etiam addit (*b*), eam demum nono saeculo per Benedictum Anianensem viris aptatam fuisse. Peculiares formulae hominibus, qui diversis moribus & ingenio pro varietate locorum sunt, instituendis magis conveniebant, quam nunc generales, quibus vivunt integrae ordinum familiae in orbe christiano dispersae.

Regula Benedictina stabilis & passim recepta.

§. III. Integra mutandae regulae libertas usque ad sanctum Benedictum in monasteriis perduravit, sub quo monachatus in Occidente formam induit augustiorem. Is almus monachorum pater quum diu in solitudine vixisset, tandem inde egressus regulam monasticam conscripsit in usum Cassinensis monasterii, quod circa an. DXXX. aedificavit. Primus aut certe inter primos S. Benedictus sollemnis professionis formam praescipsit, qua intra terminos editae professionis regulae suae inclusit observantiam, a qua deinceps recedere non liceret (*c*). Unde castigata vaga illa formulae mutandae libertas, quae antea occupabat monasteria. Admodum celebris fuit regula Benedictina, ex melioribus christianae philo-

(a) *Papebroch. ad vitam S. Alberti die* 8. *Aprilis.*
(b) *Respons. apolog.* (c) *Mabillon. praef. ad primam part. saeculi IV. Benedict. n. LIII.*

losophiae praeceptis coagmentata, hactenus ut eodem spiritu, quo sacri canones, profecta censeretur. Unde a sede apostolica tamquam regularum domina commendata, & sequentibus post Benedictum saeculis universum paene occupavit Occidentem: nova enim monasteria eam passim admiserunt, & antiqua fere omnia, veteribus regulis excussis, ad eam conversa sunt.

Monachi vivebant labore manuum.

§. XIV. Antiqua monasteria, praesertim Orientalia, statos non habebant reditus, quos renuntiantes cum monachatu pugnare credebant: & ita ipsi renuntiantes, prius in pios usus aut inter cognatos propriis bonis tributis, pauperes in monasteria introibant. Ergo tum incognita mendicitate, monachi omnes manibus operabantur, laboribusque suis & victum sibi parabant, & in solitudine positi durissimis Satanae occurrebant tentationibus. Refert Cassianus monachorum Aegyptiorum eam fuisse sententiam, *Operantem monachum uno daemone pulsari, otiosum vero innumeris spiritibus devastari* (a). Et Rusticum monachum in hunc modum adhortatur Hieronymus, *Fac & aliquid operis, ut te semper diabolus inveniat occupatum* (b): Sane otiosi in solitudine vitiis contabescunt, & continuis carnis tempestatibus vivunt obnoxii. Sic vero innatus erat vitae monasticae labor manualis, ut monachi Aegyptii non laborantes tamquam alieni cupidos fraudatores traducerent (c). Nec suis laboribus sibi tantum quaerebant victualia, verum etiam

---

(a) *Cassian. institut. lib. X. cap.* 23. (b) *Hieron. ep. IV. ad Rustic.* (c) *Socrat. lib. IV. cap.* 13.

etiam inde pauperibus providebant. Epularum enim restrictione plurimum redundabant, quod summa cura tribuebant pauperibus, & quandoque etiam naves victualibus oneratas ad monachos, qui steriles incolebant regiones, mittebant (a).

Monachi Occidentales divitiis aucti.

§. XV. Quaecumque in laborando fuerit monachorum orientalium disciplina, monachi Occidentales quamvis etiam manuum labore occuparentur, ab ipso tamen paene monachatus initio fuerunt in laboribus remissiores. Unde statim fidelium oblationes, aut status reditus non respuerunt, hactenus ut aetate Augustini, quo primum tempore monachatus in Africa invaluit, multi monachorum melius judicabant, monachos orationi & lectioni vacare, & oblationibus fidelium vivere, quam assiduis laboribus ad sumtus distineri, qui tamen Augustino judice caussa ceciderunt (b), ut mittam eos, qui sub praetextu religionis viduas & pupillas ad extorquenda legata & hereditates adgrediebantur (c). Sed processu temporis fama sanctitatis monachorum in Occidente longe lateque diffusa, monasteriorum bona temporalia immane quantum excreverunt. Certatim christiani omnes ad locupletanda monasteria ferebantur, ea ratione bona sua pauperibus data reputantes: & qui ad monachos transibant, fere in monasterium una sua bo-

(a) *August. de morib. eccles. cap.* XXXI. (b) *August. de opere monachorum. Confer. HugoMenardus in concord. regul. cap. LV.* §. I. (c) *L. XX. C. Th. de episc.*

bona transferebant. Et principes eo usque fuerunt in monachos liberales, ut etiam feuda & ipsa regalia in eos transferrent, variis de novo extructis monasteriis, aut antiquis locupletatis. Nec in tanta fidelium in monasteria propensione, monachi sibi defuerunt, nam ad se venari homines coeperunt opulentos, quin & inculcare effusas in monasteria liberalitates ad Deum promerendum & peccatorum remissionem plurimum valere. Quae monachorum artes praesertim invaluerunt, postquam sub Carolo Martello universa ecclesiarum & monasteriorum bona in stipendia abjerunt militaria (a). Porro ipsa ecclesiarum bona pro maxima parte monachis cesserunt, quando pridem a laicis possessa, aut occupata ecclesis restituenda concilia decreverunt. Maluerunt enim laicorum plerique, clericorum tum pessimis moribus offensi, monachos locupletare, quam ecclesias, in integrum restituere.

Collapsio monachatus.

§. XVI. Interim non secus ac reliqua humana instituta, quae tempore tandem fatiscunt, disciplina monastica a pristino nitore cecidit, adeo ut monachos in monachis vix adgnoscas. In Oriente saeculo quinto monachi potius pacis & tranquillitatis publicae & ecclesiasticae perturbatores, quam quietis & solitudinis amantes. Sed in Occidente longe majus disciplinae monasticae exitium. Publicae calamitates, quae occidentem devastarunt, monachos etiam perdiderunt.

(a) *Christ. Lupus schol. in quaedam decreta S. Leonis IX. decr. II.*

runt. Sed maxima generalis caussa lapsae monasticae disciplinae fuit copia temporalium, unde monasteria coeperunt abundare, quod veteres passim adgnoscunt. Etenim *ex temporalium abundantia*, quemadmodum loquitur Arnoldus abbas Lubecensis (a), *dum coeperunt* (monachi) *carnaliter vivere, coeperunt etiam carnaliter sapere; refrixit caritas, subintravit mundialitas.* Sunt quidem divitiae in civitate necessariae, iisque in bonum omnes uti possunt: at qui professionem emittunt paupertatis, & vitam duriorem profitentur, vix est, ut in rerum affluentia modum servent, praesertim si aliae caussae accedant, quae initio regularum tantisper relaxent observantiam. Inde intermissus labor manualis, victus lautior, vestis pretiosior, aedificia elegantiora, negotiorum temporalium tractatio, praefecti a disciplina monastica distracti; & ex feudis abbates milites facti, & monasteria in militum ludos conversa. Porro temporalium abundantia elati monachi, post saeculum decimum, impetratis a sede apostolica privilegiis, jugum episcoporum excusserunt, quamvis subinde episcoporum rapacitas monachos impulerit ad exemtiones, Et hinc longe posito, qui poterat arguere, monachi a sancta conversione descivérunt, haberique coepit monachatus potius tamquam vita commodis affluens, quam ut mundi & pomparum ejus renuntiatio.

Disciplina monastica saepe restituta.

§. XVII. Verum collapsa monastica disciplina re-

(a) *Supplement. Helmoldi lib. III. cap.* 9. *Confer. Espen. part. I. jur. eccles. tit.* 32. *cap.* 1.

reparatores ſemper habuit ſuos. In primis Carolus M. & inde ejus filius Ludovicus pius pluribus indictis conciliis, legibus latis & inſtitutis *miſſis dominicis*, qui monaſteria ad reformationem circumirent, lapſo monachiſmo ſplendorem reſtituerunt. Uſus in ea re Ludovicus praeſertim fuit opera S. Benedicti Anianenſis, quem omnibus regni ſui praefecit monaſteriis, ut regulam S. Benedicti reſtitueret. Et hic eſt ille Benedictus, qui reformationem Aquiſgranenſem delineavit, qua octoginta capita regulae Benedictinae fuerunt cum aliquo temperamento renovata (*a*). Multum tamen ſuperfluit veteris licentiae. Auſterior philoſophia ſemel relaxata inter eaſdem perſonas in integrum non facile reſtituitur: praeſertim quando monaſteria bona retinuerunt: & obtentu ſtudiorum & orationis non reſtitutus eſt labor manualis, in quo vigor diſciplinae monachalis conſiſtebat, & multi domini laici ſub *abbatum* nomine a regibus, vel a ſe monaſteria poſſidebant, qui de temporalibus ſolliciti, monaſticam parum curabant diſciplinam. Quin poſt mortem Ludovici, Nortmannis Franciam percurrentibus, monachi in antiquam licentiam prolapſi ſunt. Ergo varriis reformationibus inde reſtituta eſt diſcliplina monachalis opera illuſtrium virorum, qui vel renovarunt regulam Benedictinam, vel novas excogitarunt formulas. Unde ſaeculis decimo & ſequenti nati Cluniacenſes, Camaldulenſes, Grandimontenſes, Carthuſiani & Ciſtertienſes, qui omnes, non ſecus ac antiquiores monachi, initio

(a) *Leo Oſtienſ. in chron. Caſſinenſi lib. I. cap.* 16.

tio austeritate, sanctitate & neglectu temporalium floruerunt; sed inde adquisitis bonis temporibus in deterius delapsi sunt, & hinc historia monachatus continua est virtutis & corruptionis alternatio. *Qui inducta inter monachos ordinum diversitas.*

§. XVIII. Per decem plus minus saecula nulla inter monachos ordinum diversitas, sed omnes tum Orientales, tum Occidentales unam societatem videntur composuisse, quod viri docti Holstenius & Mabillonius (a) observant. Et sane quamvis regulae pro monasteriorum varietate nonnihil differrent, eodem tamen omnes redibant, ad apicem nempe christianae perfectionis. Si quid proprii regulae haberent, id pro locorum & personarum varietate & abbatum ingenio erat indictum; at quae naturam monachatus constituunt, omnia erant communia. Hinc facilis & promiscuus ex uno monasterio in aliud monachorum de abbatum licentia commeatus, & Orientalium & Occidentalium monachorum mutua communicatio. Apud Orientales adhuc monachi sunt unius ordinis, nec vestibus inter se distinguuntur. Sed in Occidente circa saeculum decimum ordinum diversitas coepit induci, jeceruntque distinctionis semina Cluniacenses, qui quamvis regulam recentarint Benedictinam, unam tamen ex pluribus monasteriis induxerunt congregationem, qua ab aliis monachis se distinxerunt. Semel inductam distinctionem inde Camaldulenses, Carthusiani, Grandimontenses & Cistertienses majorem reddiderunt, tandem perfecerunt mendicantes,

(a) *Holsten. praef. in C. regular. Mabillon. praef. ad primam par. saec. IV. Benedict. n. LII.*

tes, qui in multos abjerunt ordines, a se invicem vestibus, moribus, institutis, &, quod miseris, exercitiis pietatis distinctos, adeo ut interdictis possessoriis egerint, ne alii aliorum sacra colerent, & inculcarent.

Regulae monasticae a pontifice confirmandae.

§. XIX. Inducta semel inter renuntiantes non sine novis formulis ordinum diversitate, novandi prurigine homines ducti statim coeperunt novos ordines excogitare: unde in ecclesiam imminebat confusio, & sub specie religionis haereses, quod pauperes de Lugduno fecerant, inculcatae. Satius erat regulam Benedictinam in usum revocare, quam ecclesiam gravare novis inventis. Ergo in concilio Lateranensi sub Innocentio III. statutum, ne deinceps quisquam novam religionem inveniat, sed quicumque converti velit, de approbatis unam seligat (a). Et ita ad novam religionem fundandam deinceps necessaria esse coepit pontificis confirmatio (b), quum ante quisque pro sua voluntate regulam scriberet, & monachos adunaret. Sed neglecto tam sapienti decreto non sine virorum sapientum admiratione iterum antiqua irrepsit licentia, quae tot novos ordines invexit (c). Unde concilium Lugdunense sub Gregorio X. decretum Lateranense renovavit, omnesque religiones & ordines mendicantes, quos sedes apostolica non probaverat, suppressit (d). Quo decreto infinitam monachorum turbam fuisse reductam Fagnanus

(a) *Cap IX. ex. de relig.domib.* (b) *Bellarm. lib. II. de monach. cap.* 4. (c) *Matth. Paris. ad ann.* CIↃCCXLVI. (d) *Cap. un. de relig. domib. in* 6.

nus adnotavit, qui tamen ingenue subjungit, inde religiones usque adeo excrevisse, ut a multis *viris piis apostolicae sedis provisio hoc in re desideretur* (a).

Nova monachatus facies.

§. XX. Jam vero ad undecimum usque saeculum toties lapsa & restituta monastica disciplina in eo constanter posita fuit, ut monachi a turbis saeculi longe remoti, Deo famularentur, & propriae vacarent saluti. At deinceps perseverante quin & aucto veteri instituto; in plerisque novis ordinibus induit formam, qua clerici superinduerunt monachatum, & regulares aliorum salutem coeperunt curare, quin & fidem armis propagare & tueri: Ejus aetatis Europae status tantam mutationem postulare videbatur. Clerici simoniaci, incontinentes & de animarum cura parum solliciti, continuae & supra fidem numerosae ad recuperandam Palaestinam expeditiones, multique etiam sacrum iter ad loca nostrae reparationis invisenda gregatim instituebant. Unde ad cleri reformationem clericis injectus monachatus, multi viri pii assumto monachismo in cura animarum clericis accesserunt adjutorio, & alii etiam ad vota monastica defendendae armis religionis addiderunt institutum. Et ita hos novos religiosorum ordines in *clericales*, *militares*, *mendicantes* & *pios operarios* partiri possumus, quorum omnium historiam paucis prosequemur, a clericalibus ordientes.

Ca-

(a) *Fagnan. ad cap.* cum sit ars *ex. de aetat. & qualit. ordinand. n. XV.*

Canonici regulares.

§. XXI. Vita communis clericorum a Chrodogango instituta, & inde nono saeculo felici successu propagata, non diu inter canonicos perduravit: etenim saeculo decimo passim canonici claustra reliquerant, & praebendas inter se partiti, in saeculo vivebant (a). Bonorum affluentia, quae monachos, etiam canonicos perdiderat, praesertim quum canonici non adeo stricte paupertate adstringeretur. In saeculo autem viventes canonici, non secus ac reliqui clerici in ferreis illis ecclesiae temporibus pietatem omnes posuerunt, passimque luto haerebant incontinentiae, & simoniae vitio laborabant. Unde circa medium saeculi XI. ad corruptos clericorum mores reformandos plures sancti viri, in primis Petrus Damianus in Italia, & inde Ivo Carnotensis in Gallia eos in communem vitam voto paupertatis adstrictam redegerunt: quam novam clericorum conversionem concilia Romana sub Nicolao II. & Alexandro II. probarunt & promoverunt. Atque hi sunt *canonici regulares* ad differentiam *canonicorum saecularium*, qui in mundo remanserunt. Regulares canonici sub regula S. Augustini inclaruerunt, vel quia ad exemplum Augustiniani monasterii proprietatem omnem ejurarunt, vel quod regulas monasticas tum sub Augustini nomine receptas in normam assumserunt. Saeculis XI. & XII. magna fuit hujus ordinis auctoritas, passimque eos ecclesiae receperunt. Interim variis reformationibus cano-

(a) *Trithem. in chron. ad an. IↃCCCCLXXVII.*, *Ivo Carnotens. ep. LX.*

nonici regulares in varias abjerunt familias, & ita nati canonici regulares S. Spiritus, Theatini, Somaschi, Barnabitae aliique ad sex supra sexaginta familias aucti (a), inter quas *Praemonstratenses* a S. Norberto an. CIƆCXX. fundati sunt illustrissimi.

Ordines militares.

§. XXII. Canonicis regularibus accensentur *ordines militares*, qui tribus votis, non secus ac reliqui religiosi, adstricti fidem & religionem armis contra infideles propugnare tenentur, non obstante quod monachis cum armis non conveniat. Initio tres iique celebriores fuerunt, *Templarii* nempe, *Hospitalarii* & *Teutonici*, qui omnes tempore sacrarum in terram sanctam expeditionum instituti sunt, quod Jacobus de Vitriaco cooëvus testis multis narrat (b). *Templarii* ita dicti, quod prope templum Domini aedes haberent suas, primi fuerunt, qui religionem armis tueri profiterentur. Scilicet Palaestina a christianis recuperata, de more saeculi frequentissimae evaserunt ad terram sanctam christianorum peregrinationes. Sed iter erat intutum & latronibus infestum. Unde initio pauci huic se commiserunt aleae, ut peregrinos in itinere tuerentur; quod opus quia propter Deum susceperant, more canonicorum regularium in obedientia, paupertate & castitate vivere instituerunt; iisque gregatim multis aliis accedentibus ordo evasit generalis ad terrae sanctae & reli-

(a) *Histoire du clergè seculier & regulier tom. I. par. 2.* (b) *Jac. de Vitriaco hist. Hierosolym. cap. LXIV. seqq.*

gionis defensionem. *Hospitalarii* initio fuerunt, qui in xenodochio ante sacras expeditiones a monachis Latinis Hierosolymis sub titulo S. Joannis eleemosynarii fundato ex voto infirmis ministrabant; sed inde re christiana in Palaestina auxilio opus habente, inter servientes milites cooptarunt, & tandem totus ordo equestris evasit. *Teutonici* demum initio hospitali ad excipiendos tantum Teutonicos Hierosolymis instituto deservierunt, & inde in obsidione Ptolemaidis ad opem militibus Teutonicis ferendam militiam adjunxerunt, institutum Templariorum & Hospitaliorum conjungentes. Ita nati tres isti militares ordines, qui brevi ex genio saeculi supra fidem numero & divitiis aucti, & a pontificibus probati sub regula Augustini, tamquam canonici regulares vixerunt. Quousque res christiana in Palaestina stetit, inter victorias & clades variam subjerunt fortunam. Sed an. CIƆCCXCI. capta Acri civitate, & virtute christianorum attrita, natale solum reliquerunt, novas sedes quaerere coacti. Templarii per omnem fere Europam se diffuderunt, ubi usque ad invidiam bonis aucti, tandem in concilio Viennensi rem omni conatu Philippo Pulchro promovente, omnino deleti sunt, bonis inter militares alios ordines tributis. Hospitalarii primum Cyprum, inde Rhodum habitarunt, unde post ducentos & amplius annos impetu Turcarum expulsi, tandem an. CIƆIƆXXX. Caroli V. beneficio Melitam insulam acceperunt, ubi adhuc sedem habet magnus ordinis magister, & *equites Melitenses* nuncupantur. Ordo per universam se extendit Europam, ubi in octo *linguas*, seu regiones tribuitur,

tur, sub quibus sunt *prioratus*, *baliviae*, *commendae*, & equites vivunt more canonicorum saecularium. Teutonici in patriam reversi sunt, ibique maxima bona obtinuerunt in *praefecturas* & *commendas* divisa, nec in suam societatem alios, praeter nobiles Germanos, admittunt. Horum exemplo deinceps in Europa & praesertim in Hispania alii ordines militares instituti sunt, quorum omnium origines, fata & instituta Aubertus Miraeus, Andreas Mendo & auctor historiae ordinum militarium & equitum Gallica lingua conscriptae pluribus narrant.

Varii mendicantium *ordines*.

§. XXIII. Mendicantes, qui celeberrimum religiosorum ordinem constituunt, in plures familias, sunt religiosi, qui emendicato pane vivunt, & clero in adjutorium dati instituta monastica profitentur, quatenus iis injectae functiones hierarchicae patiuntur. Sunt autem mendicantes vel ex regula, vel ex constitutionibus. Vocantur mendicantes ex regula, quod regula possessionem temporalium nec in communi admittat, labore, & in defectum diurna stipe, vivere cogens. Ex constitutionibus vero, quod constitutiones regulae possessionem temporalium in communi admittenti derogarunt, & ad mendicitatem religiosos coëgerunt (*a*). Primi iique celebriores mendicantes sunt *Fratres minores*, *Praedicatores*, *Carmelitae*, & *Augustiniani*, ex quibus fratres minores mendicantes ex regula, ceteri sunt ex constitutionibus. Fratrum minorum institutor S. Franciscus Assisiensis,

(a) *Confer. Espen. par. I. tit. 29. cap. 4.*

sis, qui regulam propriam an. CIↃCCVIII. in rigida instituit paupertate, discipulosque suos labore, & eo deficiente eleemosynis vivere praecepit (a); quam regulam ab Innocentio III. probatam Honorius III. confirmavit. Praedicatores eodem ferme tempore S. Dominicus, nobilis Hispanus sub regula S. Augustini instituit; quae inde in generalibus ordinis comitiis variis capitibus aucta est. Uterque feminas etiam in vita monastica formarunt; & ita fratrum minorum & Dominicanorum *secundi ordines* exorti. Carmelitae eremitae initio fuerunt, sub finem saeculi XII. a Bertoldo Calabro in monte Carmelo collecti, quibus Albertus patriarcha Hierosolymitanus regulam dedit fere cum Basiliana convenientem, quam inde Honorius III. confirmavit (b). Propter Saracenorum incursus inde in Occidentem Carmelitae commigrarunt, ubi favente Innocentio IV. inter ordines religiosos relati sunt. Et demum Augustiniani auctoritate Alexandri IV emerserunt, qui varios eremitarum coetus propriis institutis & regulis viventes in unam sub regula S. Augustini coëgit societatem (c). Huic mendicantium quadrigae inde plures alii accesserunt, in primis *Minimi S. Francisci de Paula*, (d) *Jesuitae* (e) aliique, quibus pontificum bullis privilegia mendicantium tributa sunt.

Men-

(a) *Reg. Franc. cap. V & VII.* (b) *N. Alexander saec. XIII hist. cap. VIII. art. 5. n. 7.* (c) *N. Alexander loc. cit n* 10. (d) *Pius V. bulla* apostolicae sedis *XLIX. in bullar.* (e) *Pius V. bulla* dum indefessa *CXXXI. in bullar.*

Mendicantes eleemosynis vivunt.

§. XXIV. Jam vero regula S. Francisci, ad cujus imitationem & exemplum deinceps mendicantes temporalium etiam in communi abjecerunt possessionem, tum demum stipem emendicare permittit, quum ex opere manuali deficiant alimenta (a). Verum labor manualis vix stare poterat cum mendicantium instituto praedicandi verbum Dei, ad quod tandem omnes accesserunt. Studia enim litterarum ad praedicationem necessaria, & peregrinationes eam ob rem susceptae, manualem pati laborem non videbantur. Unde factum, ut mendicantes abjecto opere manuali, emendicata stipe viverent, quae uberiorem prae opere manuum suppeditabat sustentationem, in quo tamen apostolum non sunt imitati. Hanc regularium mendicitatem tamquam improbans & evangelicae perfectioni contrariam Guillelmus de S. Amore acerrime perstrinxit, tum exemplo Christi & apostolorum, qui illud vitae genus respuerunt, tum etiam quod corpore validi ex propriis laboribus, vel communibus reditibus debeant sustentari, non pauperibus debilibus eleemosynas praeripere. Variis in eam rem editis libellis in academia Parisiensi Guillelmus turbas gravissimas excivit. Sed ejus doctrinam tamquam nefariam Alexander IV. damnavit (b), & duoviri inter mendicantes celeberrimi B. Thomas Dominicanus & S. Bonaventura ex ordine fratrum minorum magnis

(a) *Reg. Franc. cap. V. & VII. Conferatur Espenius par. I. tit. 29. cap. 4.* (b) *N. Alexander saec. XIII. hist. cap. VII. an. 7.*

gnis argumentis propugnarunt, 'viros religiosos ad opus manuum non teneri, quando praedicatione & studio sacrae scripturae in ecclesiae commune bonum vacant. Et vero qui studiorum & praedicationis curis occupantur, labore manuali, quo vivant, non debent occupari. Interim non negat S Thomas, nefas esse eleemosynis vivere religiosos, qui ad ecclesiae nullam conferant utilitatem (*a*).

Collapsio & restitutio mendicantium.

§. XXV. In paupertate constituto mendicantium ordine spes affulgere videbatur, fore ut diu incorruptus & illibatus permaneret. Verum quis crederet! ipsa summa mendicitas praecipua caussa fuit, ut a suo caderent instituto. Scilicet mendicantes in cooptandis fratribus, praetermissa etiam probatione, modum nullum tenentes, brevi in prodigiosum numerum excreverunt. Quapropter ad tantas turbas non sufficientibus eleemosynis, ad media ab eorum instituto aliena pro victu parando confugerunt, ut mittam quod in tanta fratrum multitudine pauci reperiri poterant, qui vero paupertatis studio tenerentur; ut enim bene observat S. Thomas (*b*), summa mendicitas, quae nec reditus in communi possidet, nisi cum summa perfectione stare hon potest. Ita in ipso paene fundationis exordio ceciderunt mendicantes, quod ipse S. Bonaventura deplorat (*c*). Sed audiamus ita

(a) *S. Th. 2. 2. quaest. 187. art. 4. in C.* (b) *S. Th. opusc. XVIII. cap. 16.* (c) *S. Bonavent. ad provinciales & custodes sui ordinis.*

ita eos describentem Matthaeum Parisiensem (a): *Morituris magnatibus & divitibus, quos norunt pecuniis abundare, diligenter insistunt, non sine ordinariorum injuriis & jacturis, ut emolumentis inhient, confessiones extorqueant, & occulta testamenta, se suumque ordinem solum commendantes, & omnibus aliis praeponentes. Unde nullus fidelis, nisi praedicatorum & minorum regatur consiliis, jam credit salvari. In adquirendis privilegiis solliciti, in curiis regum & potentum consiliarii, & cubicularii & thesaurarii, paranymphi & adulatores, & mordacissimi reprehensores, vel confessionum detectores, vel incauti redargutores.* Interim lapsa mendicantium disciplina plures eduxit reparatores, unde nati novi ordines, qui *reformati mendicantes* generali nomine possunt appellari, quales *minores observantes*, *Capucini*, *discalceati Augustiniani*, *discalceati Carmelitae* aliique.

Plures mendicantes admittunt possessionem temporalium.

§. XXVI. Experientia edocti mendicantes, eleemosynas ad tantas monachorum turbas alendas non sufficere; consultius judicarunt temporalium in communi admittere possessionem. Unde plures sedis apostolicae prodierunt constitutiones, quae eam possessionem admiserunt: quin in pluribus ordinibus nova statuta antiquioribus constitutionibus in hac parte derogarunt, & regulam restituerunt. Hanc inductam disciplinam probarunt Tridentini patres, qui omnibus monosteriis tam virorum, quam mulierum etiam mendicantium bona immobilia possidere concesse-

(a) *Matth. Parisiens. ad an. CIↃCCXLIII.*

ferunt, exceptis fratribus Capucinis & minoribus de observantia, qui in sua puritate Franciscanam regulam adoptaverant, & ne iterum in antiquas corruptelas mendicantes laberentur, in omnibus monasteriis voluerunt certum fratrum numerum profiteri, qui vel ex reditibus, vel consuetis eleemosynis commode possit sustentari (a). Sed semel laxata mendicitate, in alterum extremum a summa paupertate nempe ad summas divitias mendicantes transierunt; utinam semper bonis artibus quaesitas. Et tamen non desierunt esse & nominari *mendicantes*, quum etiam admissa possessione temporalium, mendicitatem retineant;

Pii operarii.

§. XXVII. Demum quod spectat ad *pios operarios* eo nomine intelligimus viros religiosos, qui ad vota monastica aliquod pium opus addunt, quique nec mendicantes, nec milites sunt. Tales sunt religiosi ordinis *sanctissimae Trinitatis de redemtione captivorum*, qui a Joanne de Mata & Felice anachoreta Valesiensi instituti, & ab Innocentio III. probati (b) praeter monastica vota onus redemtionis captivorum a servitute infidelium sustinent; in quam rem tertiam omnium redituum partem debent impendere. Pii operarii quoque sunt, qui ordinem *S. Mariae de mercede* a Petro Nolasco institutum & a Gregorio IX. confirmatum profitentur; etenim pro christianis a servitute redimendis seipsos tradunt obsides. Sunt & aliae multae religiosae, sed lon-

(a) *Trid. sess. XXV. de reg. cap. 3.* (b) *Innoc. III. lib. I. ep. 481.*

longius hanc historiolam excurrere instituti ratio non permittit. Plenius origines & progressus monachorum multi illustrant, in primis Dadinus Alteserra, Aubertus Miraeus, auctor historiae cleri saecularis & regularis Gallica lingua conscriptae, Mabillonius aliique.

CAPUT XXXVII.

De probatione monachatui praemittenda.

Novitiatus *professioni praemittendus.*

§. I. PRobatio monachatui praemittenda, quam passim dicunt, *novitiatum*, est diligens examen, quo voluntas ejus, qui converti desiderat, exploratur, num serio velit & possit monachatum profiteri. Durum & irrevocabile vitae genus non est sine matura discussione suscipiendum. Etiam antiqui philosophi, nisi praemissa probatione, non admittebant ad vitam philosophicam. Cum ipsa vita coenobitica invaluit probatio; testatur enim Sozomenus (*a*) ex regula Pachomii neminem in societatem admissum, nisi gravioribus laboribus ad triennium exploratum. Et passim reliquae coenobitarum regulae examen statuunt praemittendum. Antoniani vero solitarii, quum in nullam societatem admitterentur, nec ex coenobiis discederent, nullum praemittebant examen, sed sponte sua anachoreticam vitam admittebant. Interest vero examen praemitti non minus po-

(a) *Lib. III. cap.* 33.

simulantium, quam monachorum, ne sera utrosque capiat poenitentia, vel quod inauspicato nec ex plena animi deliberatione durum & perpetuum vitae genus induerint, vel quod quietis inter se perturbatores admiserint & in regulam contumaces.

Qui instituuntur novitii tempore probationis.

§. II. Jam vero qui converti desiderant, non statim sunt ad probationem admittendi, sed tum demum quum constet, eos ex animo mundo velle renuntiare, & alia abesse impedimenta, quae excludunt monachatum. Ergo qui libere possunt & volunt monasticam profiteri philosophiam, in novitiatum sollemniter admittuntur, & in cella ad hoc separata sub *seniore*, quem *magistrum novitiorum* dicunt, in monasticis exercentur asperitatibus & in regula & ordinis constitutionibus (*a*), ut ita deliberent, an religionis onus subire velint, & congregatio de eorum vocatione judicet. In primis vero explorari debet, quae caussa impellat conversionem, nam inde constat, unde desiderium vitae singularis accessit, quod recte Justinianus edixit (*b*). Scilicet antiquus morbus est, ut multi ex mundanis caussis, veluti ad onera publica declinanda, aut ad aliorum jura invertenda, aut ad consequenda mundana commoda, aut ex desperatione ad monasteria procurrant, quos omnes repellendos esse natura ipsa jubet monachatus. In separata vero cella novitios institui & probari monachorum patres voluerunt, forte ne viden-

(a) *Reg. Benedict. cap. LVIII.* (b) *Novel. V. cap. 2.*

dentes defectus monachorum, in animum inducant profiteri religionem, quamvis ad regulam vivere non intendant. Quin ad meliorem novitiorum institutionem jussit Innocentius XII., ut in Italia & insulis adiacentibus singuli ordines constituant unum aut plura monasteria, ubi regularis vigeat observantia, & in iis scholae, quae ad religionem instruant, quo nempe novitii & praeceptis & exemplis proficiant (*a*).

Duratio novitiatus.

§. III. Schola autem probationis ad monachatum non unius horae aut diei negotium est. Monachi Orientales & praesertim Aegyptii tres annos probationi statuerunt (*b*): quod tempus Justinianus servandum edixit (*c*). At regula Benedictina unius anni spatio inclusit probationem (*d*). Medium iter veluti tenens Gregorius M. (*e*) ante biennii conversationem neminem voluit tonsurandum. Et Orientalis & Benedictinae observantiae monumenta Gratianus in decretum transtulit suum. Sub nomine Alexandri II. refert, per S. Benedictum & Gregorium M. vetari, *monachum ante unius anni probationem effici* (*f*): & sub nomine Bonifacii papae ita habet (*g*), *si quis incognitus monasterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei non praestetur*. Fragmentum sub nomine Bonifacii ex novellis Justiniani desumtum est, quod adno-

 tant

(a) *Innocent. XII. die* 18. *Junii an.* CIↃIↃCXCV.
(b) *Sozomen. lib. III. cap.* 33. (c) *Novel. V. cap.* 2. (d) *Reg. Benedict. cap. LVIII.* (e) *Greg. M. lib. VIII. ep.* 23. (f) *Can. I. C.* 17. *quae.* 2.
(g) *Can. III eod.*

tant Romani correctores (*a*), nisi quod voce *incognitus* auctum referatur, nec recte Bonifacio tribuatur. Ita ista duo fragmenta inter se non pugnant, sed variam pro locorum varietate proponunt disciplinam. At Gratianus veluti a duobus pontificibus fragmenta referens, & eorum offensus varietate, ad concordiam inter notos & ignotos distinxit, ut nempe annua probatio in notis, triennalis in ignotis locum haberet (*b*), quum tamen talis distinctionis nec apud Justinianum nec in regula Benedictina vestigium exstet. Quidquid vero sit de oscitantia Gratiani, monachi fere omnes Occidentales longe lateque diffusa regula Benedictina, nihil quidem Gregorii M. curantes constitutionem, quae particularis videtur fuisse, annum dederunt probationi: quod jus Tridentini patres confirmarunt (*c*), quo ipso tamen integra reliquerunt statuta ordinum, quae longiorem praescribunt probationem.

Integer novitiatus praemitti debet professioni.

§. IV. Passim quidem monachorum antiquae regulae conversioni probationem edicunt praemittendam; at ea non ad vim professionis pertinebat, nec necessario integra debebat praemitti, novitius enim & monasterium, quorum caussa instituta censebatur, ei poterant renuntiare (*d*). Itaque passim apud Benedictinos aut non integra praemissa, aut omissa probatio, & ita inutilibus monachis sanctissimus ordo gravatus, Et quamvis Innocentius III. vetuerit abba-

(a) *Correct. Romani ad cit. can. III.* (b) *Grat. ad can. II. eod.* (c) *Trid. sess. XXV. de regul. cap. 15.* (d) *Cap. XVI. ex. de regular.*

batibus, ne passim ante tempus probationis quoslibet & indiscrete admittant (a); tamen in vaga prohibitione perrexerunt abbates probationem relaxare. Major vero apud mendicantes vigebat licentia. Interdictum Innocentianum ad Benedictinos spectare videbatur: & ita novelli tum fratres minores & praedicatores pergebant sine anno probationis ad professionem admittere, unde ordines suos gravabant potius, quam ornabant (b). Variis ergo pontificum decretis abusibus occursum, sed numquam efficaci medicina. Etenim tantum inter mendicantes illicitas pontifices dixerunt professiones infra annum probationis editas, quae proinde valebant, sed generaliter ad religionem, non vero ad ordinem, in quo emittebantur, obligabant (c). Et hoc jure viximus usque ad comitia Tridentina, in quibus statutum, professionem ante annum editam ita nullam esse, *ut nullam inducat obligationem ad alicujus regulae, vel religionis vel ordinis observationem, aut alios quoscumque effectus* (d). Quod decretum a multis contentionibus & scandalis Dei ecclesiam liberavit. Itaque jure novissimo integer annus probationis est ad monachatum necessarius, nec potest renuntiari, curritque de momento ad momentum, & praeterea debet esse continuus, hactenus ut si novitius duabus horis a monasterio abscedat, probatio interrumpatur, quod sacra congregatio de-

(a) *Cit. cap. XVI.* (b) *Lupus schol. in decreta quaedam S. Leon. IX. dec. II. tom. 4. oper. E. V.*
(c) *Cap. II. & III. de regular. in 6.* (d) *Trid. sess. XXV. de regul. cap. 15.*

declaravit (a). Verum in ordinibus, ubi longius tempus probationi dictum est, ultra annum omissum tempus non vitiat probationem (b).

Durante probatione liber est ad saeculum reditus.

§. V. Jam vero quo usque durat probatio ante professionem emissam liberum est novitiis a proposito discedere, & aliud vitae genus suscipere: quod passim regulae monachorum supponunt, & finis inductae probationis demonstrat. At Innocentius III. distinguendum duxit, utrum ii, qui convertuntur, omnino proposuerint vitam mutare, an sub conditione tantum experiri voluerint religionis observantiam (c). Et priori casu denegat discedendi potestatem, tantumque veluti per indulgentiam permittit, ut in regula vivant laxiori; in posteriori vero discedendi relinquit libertatem, ita tamen ut *saeculariter* non vivant. Quod idem Gregorius IX probavit, eo tantum excepto, quod liberam ad saeculum redeundi fecerit potestatem, quo casu evidenter non constat, novitios absolute vitam mutare voluisse (d). Sed non omne sanctum & absolutum propositum vim voti in se continet: quin ea admissa distinctione tempus probationis evanescit, quod semper qui probationem admittunt, fere seria voluntate ad vitam monasticam ducuntur. Unde sapienter Tridentini patres novitiis intra annum pro-

(a) *Ap. Fagnan. ad cap.* ad nostram *ex. de regul. n.* 17. (b) *Espen. par. I. tit.* 25. *cap.* 2. *n.* 24.
(c) *Cap. XX. ex. de regular.* (d) *Cap. XXIII. ex. eod.*

probationis integram discedendi faciunt potestatem (a); quo decreto monasticam probationem minus duram & intricatam reddiderunt.

Qua veste novitii probantur.

§. VI. Probationem monachatus tirones subeuntes, eaque durante ex antiqua disciplina vestes non induebant monasticas, sed in proprio habitu & tonsura persistebant. Id supponit regula Benedictina (b), & diserte statuunt regum Francorum capitularia, *Ipse* (novitius) *nec tondeatur, nec pristina vestimenta immutet, priusquam obedientiam promittat*. Nec alia saeculo sexto videtur fuisse Orientalium disciplina; statuit enim imperator Iustinianus, novitios probari *tonsura & veste eorum, qui laici vocantur* (c). Stante novitiorum libertate ad saeculum redeundi, nefas videbatur iis tradere vestes monasticas, quas inde exuentes profanarent. Sed inde disciplina mutata fuit: & in Oriente novitii probati *parvo habitu*, qui inter vestem monasticam & laicam medius erat: in Occidente vero in ipsa veste monastica, quam dum induunt, probatio coepta censetur. Tempore Gregorii IX. in Occidente iam alicubi in monastica veste novitii probabantur (d). Mutatae apud Latinos disciplinae caussa olim omissa probatio videtur fuisse. Scilicet quum saeculis XII & sequenti passim posthabita probatione monachi fierent, atque ita ab ipso ingressu tonderentur & vestirentur in monachos; postquam pontifices & con-

(a) *Trid. sess. XXV. de regul. cap. 6.* (b) *Reg. Bened. cap. LVIII.* (c) *Novel. V. cap. 2.* (d) *Cap. XXIII. ex. de regular.*

concilia probationem urgere coeperunt, remansit recepta consuetudo, vt initio probationis monasticus habitus sumeretur, quod Espenius observat (a). Et ita minor facta libertas novitiorum ad saeculum redeundi: nam, prout sunt mores, abiectio vestis monachalis nescio quid turpis solet derivare, passimque veluti digito monstrantur, qui a monastica schola recesserunt.

Qui de rebus suis disponunt nouitii.

§. VII. Sollemnis eorum, qui monastica philosophia initiari cupiebant, mos fuit, ante probationem, vel ea durante, vel saltem ante professionem de rebus suis disponere vel condito testamento, vel alia quacumque inter viuos liberalitate. Vitam perfectam appetentibus ab ea sententia, *si vis perfectus esse, vade & vende omnia, quae habes, & da pauperibus*, erat ordiendum: quod plures monachorum regulae praecipiunt (b). Non tamen necessario sua pauperibus largiri nouitios oportebat, nam modo ipsi nudi sequerentur Iesum Christum, tantumdem erat, si parentibus suis, vel monasterio sua bona tribuissent. Certe regula Benedictina nouitiis dat optionem, ut ante professionem res suas erogent pauperibus, vel in monasterium, cujus bona pauperum reputantur, inferant (c). Verum nil magis novitiis nocuit, quam praeceps rerum suarum irrevocabilis facta elargitio. Facti inde sunt minus liberi, & seipsos ad edendam

(a) *Espen. par. I. tit.* 25. *cap.* 3. *n.* 5. (b) *Reg. S. Fructuosi cap. IV.* (c) *Reg. Benedict. cap. VII.*

dam professionem, ne in saeculo mendici viverent, per indirectum coëgerunt. Ergo Tridentini patres statuerunt, ut nulla obligatio, aut renuntiatio ante professionem facta etiam cum juramento, vel ad pias caussas, valeat, nisi intra duos menses proximos ante professionem cum licentia episcopi vel ejus vicarii fiat, & jure facta, nisi post professionem effectum non sortiatur suum: adduntque, ne ante professionem quocumque praetextu a novitiorum parentibus, propinquis vel curatoribus monasterio aliquid de bonis eorum, excepto victu & vestitu, tribuatur, ne hac occasione discedere nequeant (*a*). Ita libertati novitiorum plene provisum. Constitutio generalis est, sed quia tendit ad fovendam novitiorum libertatem, hinc passim eam ad irrevocabiles tantum dispositiones (*b*), & ad intuitum vitae monasticae factas restringunt, quales donationes inter vivos, officiorum publicorum & beneficiorum renuntiationes (*c*).

(a) *Trid. sess. XXV. de regular. cap.* 16. (b) *Interpretes ap. Barbos. in collect. ad cit. Trid. cap. n.* 14. (c) *Tambur. de jure abbat. tom. III. disp.* 6. *q.* 10. *num.* 3.

CAPUT XXXVIII.

De monachorum professione.

Professio monastica tacita,

§. I. PRobationis tempore exacto, si in sancto proposito candidatus perseverat, inter monachos per *professionem* cooptatur. Est professio certae religionis promissio, qua quis ad observantiam alicujus probatae regulae se perpetuum adstringit, factis ipsis vel adhibitis sollemnitatibus declarata. Unde duplex genus professionis *tacita* nempe & *sollemnis*, prout nempe externis signis, aut adhibitis sollemnitatibus edatur. Antiquiores monachi tacite videntur monachismum admisisse. Ex regula Pachomii exacto probationis triennio conversi assumto tantum angelico habitu sine alia sollemnitate monachorum convictus fiebant participes (*a*). Quin jure decretalium gestatio per annum habitus monachalis (*b*), & absoluta voluntas religionis etiam ante finitam probationem (*c*) pro professione habentur. Nec jure concilii Tridentini tacita professio per habitus gestationem videtur rejecta, modo fiat aetate legitima & integra praemissa probatione (*d*), quamvis in plerisque provinciis non amplius admittatur.

Pro-

(a) *Sozom. lib. III. cap.* 33. (b) *Cap. XXII. ex. de regular.* (c) *Cap. XX. ex. eod.* (d) *Fagnan. ad cap.* ad nostram *ex. eod.*

Professio monastica sollemnis.

§. II. *Sollemnis* professio multiplicatis monachorum gregibus ex sententia Ivonis Carnotensis inducta est (a). Quum enim monachatus esset durum vitae genus, quod semper obligaret; consultius visum est, sollemni certaque ratione monasticas fieri professiones, ut fortius se obligatos profitentes intelligerent, & a proposito cadentes pluribus convincerentur testimoniis. Ergo sollemniter professurus religionem, coram omnibus in oratorio viva voce formulam voti recitat, eamque manu sua scriptam aut signatam tradit; & monasterii superior recipit promissionem. Sollemnes quoque preces vel ab abbate, vel a monasterii presbytero super profitentem monachorum recitatae, quibus ei benedicebatur, & Deus invocabatur, ut gratiam ad sustinenda onera monachatus conferret: unde professiones nomine *benedictionis* veteres appellarunt (b). Quin apud Graecos monachis in professione signaculum quoddam videtur impressum. Et sane Trullani patres monachi benedictionem σφραγίδα *notam* monacho imprimendam appellant (c). Videtur autem σφραγὶς illa fuisse signum crucis, eo nomine apud christianos scriptores saepe nuncupatum, in benedictione monacho impressum, idque ea ratione confirmari potest, quod lectores & cantores apud Graecos signaculis impressis media aetate creabantur, quod Jo: Zonaras & Balsamon testantur (d). Moribus praesentibus

 fere

(a) *Ivo Carnotens. ep. XLI.* (b) *Conc. Trull. can. XL.; Ivo Carnotens. ep. cit.* (c) *Conc. Trullan. cit. can.* XL. (d) *V. Lupum in cit. can. Trullanum.*

fere receptum, ut monachorum professiones a publico tabellione praesente in publicum redigantur instrumentum.

Vestis monastica.

§. III. Jam vero monachi in professione habitum suae religionis sollemniter induunt, & in monachos tonsurantur. Et quantum ad vestes monachi sub Pachomii regula viventes proprias vestes, & eas quidem asperas & a communi hominum usu diversas habuerunt, quod multis tradit Cassianus (a). At vero monachi Occidentales modestis & a vocatione sua minime alienis, sed communibus vestibus initio utebantur (*b*), quamvis non defuerint, qui catenati & superstitioso incederent amictu (c). Praesertim vero pallium induerunt, quod etiam alii christiani, qui asceticum vitae genus sectabantur, faciebant. Unde non secus ac alios christianos palliatos, ita etiam primos monachos sollemni verbo, *impostor & Graecus est*, dissolutiores christiani deridebant (*d*). Videbantur scilicet christiani & monachi palliati sumto Graeco habitu castos & philosophicos mores mentiri voluisse. Sed inde monachi omnes proprias induerunt vestes, easque nigri coloris, qui etiam ab initio monachatus proprius renuntiantium videtur fuisse. Etenim color niger signum moeroris & moestitiae erat, & monachi perpetuae se addixerant poenitentiae. Uniformis & nigra monachorum ve-

(a) *Cassian de institut. renunt. lib. I.* (b) *Bingh. lib. VII. orig. cap.* 3. §. 6. (c) *Hieronym. ep. XXII. ad Eustoch. cap.* 12. (d) *Hieronym. ep. XXIII. ad Marcellam.*

vestis stat adhuc in Oriente; at in Occidente saeculo XI. coeperunt monachi inter se vestibus distingui, quae diversitas eundo crevit, hactenus ut singulae monachorum familiae proprias & coloribus distinctas vestes induant. Vestem monasticam *habitum angelicum* appellant Graeci, vel quia patres vitam monachalem saepe titulant *angelicam*, vel quia Pachomius angelica visione monasticum amictum vidisse perhibetur (a). Vocant quoque *habitum magnum* ad vestis parvae noviorum differentiam. Angelicum habitum in professione etiam hodie Graeci suscipiunt, at Latini jampridem in veste monachali probantur, quam tempore professionis benedictam sollemniter suscipiunt.

Tonsura monastica.

§. IV. Porro simul cum veste qui monachismum profitentur monasticam sumunt tonsuram. Generatim olim christiani comam longam & calvitium evitabant, mediumque tenentes iter, modesto erant capillitio. Nec sane aliter videtur fuisse primorum monachorum tonsura. Etenim Epiphanius, Hieronymus & Augustinus (b) monachos damnant, qui femineos gerebant crines: nec ex alia parte ad exemplum sacerdotum Isidis atque Serapidis caput rasisse videntur. Sed paullo post a recepto capillorum cultu monachi discedentes, capillos ad cutem & inaequaliter tondere coeperunt, ut ita hominibus essent despi-

(a) *Lupus schol. in quaedam decreta Leon. IX. decr. I.* (b) *Epiph. haer. LXXX*, *Hieronym. ep. XXII. ad Eustoch. cap. 12.*, *August. de oper. monach. cap.* 31.

ſpicabiles. *Conſervuli & compallidi noſtri*, inquit Paulinus (*a*), *horrentibus ciliciis humiles, ſagulis palliati, veſte ſuccincti, caſta informitate capillum ad cutem caeſi, & inaequaliter ſemitonſi, & deſtituta fronte praeraſi, & honorabiliter deſpicabiles*. Et Salvianus monachos Africanos ſimili paene modo tonſos & indutos exhibet (*b*). Sic compoſita monaſtica tonſura longe diſtabat a tonſura clericorum, quae aequaliter detonſo ſuperius capite, inferius capillorum circulum relinquebat. Apud Orientales vero ſeptimo ſaeculo monachi integrum caput videntur raſiſſe; ea enim tempeſtate Theodorus monachus Graecus toto ſuperius raſo capite, in Angliam venit (*c*). Sed temporis lapſu paſſim monachis in ſortem domini vocatis, monaſtica tonſura in clericalem degeneravit, quod in Anglia primum factum Thomaſinus obſervat (*d*). Quaecumque autem eſſet monaſtica tonſura, eam in profeſſione monachi ſuſcipiebant. Unde mediis ſaeculis *tonſurare* etiam monachum facere ſignificat.

Quae aetas eſt profeſſioni neceſſaria.

§. V. Quo vero monaſtica profeſſio legitima ſit, & ad ſuſceptae religionis obliget obſervantiam, aetate per canones ſtatuta & ex propria voluntate fieri debet. Et quantum ad aetatem profeſſioni neceſſariam varia fuit eccleſiae diſciplina. Baſilius in profeſſionibus virginum complementum rationis requirit, quod ſupra annum de-

(a) *Paulin. ep. VII.* (b) *Salvian. de gubernat. lib. VIII.* (c) *Beda lib. IV. cap. 1. & lib. V. cap. 12.* (d) *Thomaſſ. par. I. lib. 2. cap. 38. n. 16.*

decimumfextum aut decimumfeptimum definit (*a*). Chryfoftomus vero generaliter teneram decem annorum aetatem ad monachatum dixit fufficientem, quod quum per omnem aetatem nobis dimicandum fit, a tenera aetate incipiendum (*b*): quos eofdem annos pro arbitrio tamen epifcopi differendos aut praeveniendos fynodus Trullana probavit (*c*). Sed Latina ecclefia in utroque fexu pubertatem parem ad monachatum judicavit, & ita duodecim annos in feminis, quatuordecim in maribus requifivit (*d*), nifi in infulis edatur profeffio, ubi propter duriorem monachatus conditionem plena pubertas; quae decimoctavo anno cenfetur, requifita (*e*). Fuit haec generalis Latinorum confuetudo, quae tamen impedimento non fuit Cluniacenfibus & Carthufianis, ut ante vicefimum annum in fuos ordines non admitterent. Et hoc jure viximus ufque ad comitia Tridentina, in quibus profeffioni religiofae pro utroque fexu annus aetatis decimus fextus exactus dictus eft, & ita quidem ut ante facta nulla effet (*f*). Quo decreto ordinum conftitutionibus, quae majorem requirebant aetatem, nihil derogatum; quod facra congregatio declaravit (*g*). Paraverant Tridentini patres decretum, quo decimufoctavus aetatis annus ad profeffionem ftatuebatur: fed intercellit Bar-

(a) *Bafil. ep. canon. can. XVIII.* (b) *Chryfoft. adverf. vituperat. vitae monafticae lib. III. cap.* 15 *feq.* (c) *Conc. Trull. can. XL.* (d) *Ambrof. lib. de virginib., cap. VIII. XI. feq. ex. de regular.* (e) *Cap. VI. eod.* (f) *Trid. fef. XXV. de regulor. cap.* 15. (g) *Ap. Fagnan. ad cap.* nullus *ex. de regul. n.* 15.

Bartholomaeus de Martyribus, qui adfirmans; eos detrimento coenobiis esse, qui a teneris annis illic fati non fuerint, patres a sententia dimovit, induxitque, ut duos annos a proposita aetatate decurtarent (*a*): Satius tamen fuisset secundum praesentem disciplinam etiam octodecim annis majorem professioni aetatem dici, nam in tenera aetate integrum vitae monasticae pondus non adgnoscimus, & laxata in plerisque ordinibus claustri disciplina (qua stante Bartholomaei rationi locus erat), saepe evenit, ut monachi continuis egressionibus mundum diu post renuntiationem adgnoscant.

Consensus conversi ad professionem requiritur.

§. VI. Porro ad legitimam professionem necessarius quoque est ejus, qui convertitur, consensus. Si quodlibet vitae genus sponte suscipiendum, multo magis monachatus, qui & perpetuum obligat, & ad exercitia adigit duriora. Votorum quoque religio, quae spontanea esse debet, monachatui adnexa, facit, ut ex spontanea voluntate monachatus suscipiatur. Porro probatio monachismo praemittenda aperte demonstrat, professiones ex voluntate faciendas: praemittitur enim, ut longius deliberandi tempus candidatis relinquatur. Et hinc in concilio Moguntino statutum, ut nemo, *nisi spontanea voluntate*, tondeatur (*b*). Et Leo IX. constituit, *ut nullus monachus, nisi legitima aetate & spontanea voluntate fiat*. Excommunicant quoque eos omnes Tridentini patres, qui mulieres no-

(a) *Pallavic. hist. conc. Trid. lib. XXIV. cap. 6.*
(b) *Cap. I. ex. de regular.*

nolentes ad monachatum impellunt, & volentes deterrent (a): & quo magis earum libertati consulerent, statuerunt, ut si puella, quae converti desiderat, major duodecim annis sit, non ante habitum suscipiat, nec postea ipsa vel alia professionem emittat, quam episcopus, vel ejus nomine alius virginis voluntatem diligenter exploraverit, an coacta, an seducta sit, an sciat, quid agat: cognitaque libera & pia ejus voluntate libere profiteri liceat, modo tamen ante mensem praefecta monasterio episcopum faciat certiorem (b).

Monachatus olim injectus invitis.

§. VII. Verum enimvero veteri stante disciplina etiam invitis injectus monachatus. Constans fuit ecclesiae Latinae sententia episcopos aliosque clericos depositos monasteriis includere, eosque, monachismi injecto jugo, invitos tonsurare. Et Justinianus uxori adulterae hanc imposuit necessitatem, ut fustigata in monasterium detrudatur, data marito intra biennium eam repetendi facultate; quo non facto *tonderi eam & monachicum habitum* accipere jussit, ut poenitentiam ageret perpetuam (c). Porro sexcenta prostant exempla tam virorum, quam mulierum, quibus reges & alii potentiores monachalem tonsuram imposuerunt, ut vel fortunas & potentiam constabilirent suam, vel ut eorum divitias invaderent: cui violentiae ipsi principes etiam fuerunt obnoxii. Generatim hujusmodi per vim factae professiones ex multorum senten-

(a) *Trid. sess. XXV. de reg. cap.* 18. (b) *Trid. loc. cit. cap.* 17. (c) *Novel. CXXXIV. cap.* 10.

tia consistebant, hactenus ut ipsi per vim ad monachatum adacti, ejus pondus & vim aliquando adgnoverint. *Non habitum horreo*, sunt verba Caesaris Alexii Comneni per Isaacium Angelum ad monachismum adacti (a): *Quid enim vestis mutatio periculum habeat? Sed promissiones, quas secum fert habitus, reformido.* Sed ex Graecis episcopis multi inter incussum juste ac injuste metum aut vim illatam distinxerunt, solasque ex metu justo ratas habuerunt professiones, quod ex Balsamone Christianus Lupus (b) observat. Apud Latinos nono saeculo passim displicebant per vim factae monachorum professiones, & ita canonibus statutum, ut inviti in religionem ingressi *sine justae offensionis caussa, nisi volentes, non teneantur, quia quod non petunt, non observant* (c). Et ita rejectae per vim factae professiones, nisi in criminum poenam decernerentur. Non tamen omnis metus nullam reddit professionem, sed qui merito & in hominem constantem cadit, puta si mors, aut corporis cruciatus inferatur (d): quo casu professio ratihabitione convalescit (e).

Servi & filii familias admissi ad monachatum.

§. VIII. Sed non tantum sponte & aetate per canones statuta fieri debet professio religiosa; verum etiam requiritur, ut qui convertitur, in eo statu sit, quo libere vovere possit. mi-

(a) *Ap. Nicet. Choniat. lib. III. cap. 2.* (b) *Lupus schol. in quaedam decreta S. Leonis IX. decr. II.* (c) *Can. IX. C. 20. q. 1.* (d) *Cap. I. & VI. ex. de his, quae vi metusve causa fiunt.* (e) *Cit. cap. I.*

milias etiam sine parentum consensu converti. Itaque in primis servi sine dominorum assensu tonsurari non debent, quod canones & leges statuerunt. Injuria omnino visa est, dominos invitos rebus suis spoliari. *Nullum*, inquiunt patres Chalcedonenses (*a*), *in monasteriis servum recipi liceat, ad hoc ut sit monachus, praeter voluntatem domini sui*. Et lege lata Valentinianus III. interdixit, ne quis servus domino invito ad clericale munus accedat, vel monachis in monasteriis aggregetur (*b*). Latebat forsan Baronium canon Chalcedonensis, aliter nulla suberat ratio, cur Valentiniani legem improbaret (*c*). Sed inde Justinianus servos dominis invitis permisit tonsurari, data tamen dominis contra servos furtorum reos, aut alias vitiosos intra triennium revocandi potestate, modo reipsa jus suum, objecta crimina malamque servorum vitam probaverint (*d*). Et ita novum manumittendi modum invexit per monachatum, quasi quod prohiberi non deberent, qui ad communem dominum transibant. Quae sanctio non minus reipublicae, quam monachatui nocuit, quod servi monasticum jugum prae servitute mollius reputantes ad religionem confugiebant, quamvis quidvis potius, quam Deo inserviendi in animum induxissent. Servis accedebant filiifamilias, quibus anathema synodus Gangrensis dixit, si praetextu pietatis a parentibus recederent (*e*). Sed Justinianus, infirmata patria potestate, filiisfami-

Rr 2 mi-

(a) *Conc. Chalc. can. IV.* (b) *Novel. XII. ad calcem. C. Th.* (c) *Baron. ad an. CCCCLII.*
(d) *Novel.V.cap.*2. (e) *Conc. Gangr. can.XVI.*

permisit (a). Inde pro adultis Justiniani lex semper obtinuit, nam quantum ad impuberes parentibus datum eorum professionem intra annum infirmare (b).

An milites & publici officiales monachi fieri possunt?

§. IX. Milites quoque & publicis rationibus praefecti minus integram profitendi monachatus habent potestatem. Sunt milites reipublicae necessitatibus adstricti, & publici officiales quandoque peculatus & aliorum criminum rei sunt, & ad monachos potius transeunt socordiae aut declinandorum criminum & rationum caussa, quam Deo liberius serviendi desiderio. Ergo statuit Mauritius imperator, ne publicis actionibus immisti cooptentur in clerum, & ne iidem praefecti publicis rationibus & milites ad monachismum convertantur, nisi per divales litteras absoluti, aut emeritis stipendiis. Pro ea parte, quae militum conversionem spectat, legem evangelicae pietati adversari Gregorius M. existimavit, & hinc pro ejus moderatione ad imperatorem retulit, officiis & rationibus usus (c). Interim vero ad se missam legem quadam adhibita moderatione publicavit, vel potius ejus executionem suspendit, quousque principis voluntas innotesceret. Etenim metropolitas hortatus est, ut milites, qui publicis rationibus non sunt implicati, non temere ad monachatum admittant, nisi eorum vita diligentissime fuerit inquisita, admissos vero triennio probari voluit, & in-

(a) *L. LV. C. de episc.* (b) *Cap. II. ex. de regul.*
(c) *Greg. M. lib. II. ep. 62.*

& inde si appareat, pro animarum suarum lucro sanctam conversionem elegisse, in monachos tonsurandos (a). Ita sapientissimus pontifex imperatoriam legem modificavit, non tamen pontificia potestate, sed quod, cognita Mauritii pietate, augurabat, talem moderationem non displicere, quo spectant verba illa pontificis ad metropolitas, qui forte cum modificatione verebantur legem in usum revocare. *Qua de re etiam serenissimus & christianissimus imperator, mihi credite, omni modo placatur, & libenter eorum conversionem suscipit, quos in rationibus publicis implicatos non esse cognoscit* (b).

Conjuges post usum matrimonii ex compacto, convertuntur.

§. X. Porro non omnes conjugati monachatum profiteri possunt, sed inter matrimonium consummatum & ratum distinguere oportet. Et quidem post carnis commistionem, conjux altero invito converti prohibetur, & si reipsa convertatur, nulla professio est, & ad propria arva restituitur, quod sui corporis non habeat potestatem, & ne relictus adulterii periculo se exponat: quae est constans ecclesiae sententia (c), apostoli innixa auctoritati (d). Unde Justinianus, qui uxoratis etiam sine alterius consensu religionem profiteri permisit (e), hoc ipso quo fa-

(a) *Greg. M. lib. VII. ep.* 11. (b) *Greg. M. cit. ep.* 11. (c) *August. ep. XIV. ad Armentarium & Paulinam, ap. Grat. VI. C.* 33. *q.* 5., *Paulin. ep. XIV. ad Celantiam inter epist. Hieronymi.* (d) 1. *ad Cor. VII.* 4. (e) *L. LIII.* §. 3. *C. de episc. & cleric.*

savit monachismo, divinae legi derogavit. Nec post conjugis mortem, qui conversum revocavit, tenetur reversus ingredi religionem, quamvis novas nuptias contrahere vetetur, nam ratum saltem habere debet votum pro ea parte, qua promisit, se amplius conjugi non adjungere: quod Alexander III. & Caelestinus III. responderunt (*a*). Quod si conjuges ex compacto agant, licita est conversio, modo ambo religionem ingrediantur, aut saltem, qui in saeculo remanet, votum emittat castitatis. Et in hac specie suspenditur potius usus matrimonii, quam vinculum ipsum solvitur: Quod Deus conjunxit, homo non separet. Unde uterque conjux debet converti, aut saltem qui remanet in saeculo, voto castitatis ligari. Et quamvis Gregorius M. & Nicolaus I., quando ex compacto conjuges convertuntur, docere videantur etiam ipsum matrimonii vinculum abrumpi (*b*); tamen satius est eorum verba ad matrimonii usum, non ad vinculum referre.

Sed ante etiam altero invito eligunt monachismum.

§. XI. Verum ante corporum commistionem non tantum ex compacto, sed etiam altero repugnante possunt conjuges monasticam amplecti philosophiam. *Post consensum legitimum de praesenti*, inquit Alexander III. (*c*), *licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere monasterium (sicut sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt)*

(a) *Cap. III. & XII. ex. de converf. conjugat.*

(b) *Can. XIX. & XXVI. C. 27. q. 2.* (c) *Cap. II. ex. de converf, conjugat.*

runt) *dummodo carnalis commistio non intervenerit inter eos*. Perfecta vita, quae homines Deo conjungit, non videbatur impedienda per nuptias in usum non deductas, quae hominem homini conjungunt. Et ita Alexius, Euphemiani viri clarissimi filius, Tecla, Macarius, Gregoria, Leobardus aliique tum viri, tum feminae de nuptiis ad Deum transiisse feruntur (*a*). Quin quo de meliori statu interim conjuges deliberent, post contractas nuptias non statim matrimonio uti coguntur, sed habent bimestre ad monachismum eligendum (*b*). Tanta autem vis inest in hac specie conversioni, ut dissolvat matrimonium, hactenus ut qui in saeculo remanet, possit etiam novas nuptias contrahere. Vinculum matrimonii jure divino individuum in caussa monachatus non ex consensu, sed potius ex corporum commistione repetere pontifices videntur, *quia*, inquit Alexander III., *quum non fuissent una caro simul effecti*, *satis potest unus ad Deum*, *transire*, *& alter in saeculo remanere* (*c*): quamvis alias certum omnino sit, matrimonium solo consensu perfici, & ex edicto Christi praeter fornicationis caussam nullam aliam dimittendae uxoris caussam admitti (*d*). Quae quum ita sint, eo minus mera sponsalia impediunt, quominus sponsorum alter religionem profiteatur.

Oblatio filiorum impuberum ad monasteria.

§. XII. Jam vero veteri stante disciplina non tan-

(a) *N. Alexander theol. dogm. & mor. lib. II. de sacr. matrim. cap.* 1. *art.* 7. *prop.* 3. (b) *Cap. VII. ex. eod.* (c) *Cit. cap. II.* (d) *Matth. XIX.* 9.

tantum propria professio, sed & parentum oblatio monachum faciebat. Offerebant nempe parentes tenerae aetatis filios monasteriis, pro iis petentes monachatum, qua oblatione accepta statim filii monachi censebantur, nulla plerumque suffulti spe, ut quo tempore ratio accederet, injectum onus possent excutere. *Monachum*, inquiunt patres Concilii IV. Toletani (a), *aut paterna devotio, aut propria professio facit: quidquid horum fuerit, alligatum tenebit; proinde his ad mundum revertendi intercludimus aditum, & omnem ad saeculum interdicimus regressum*. *Paterna devotio* in hoc canone late est accipienda, ut maternam etiam comprehendat; constat enim ex antiquis monumentis etiam matres filios monasteriis obtulisse (b). Ab initio monachatus invaluerunt puerorum oblationes (c), videnturque profluxisse a Judaismo, in quo filii Deo oblati, in templi remanebant ministerio (d). Accessit monachatus celebritas, qua creditum, non posse parentes melius filiorum aeternae saluti consulere, quam iis ab infantia quaerentes monachatus conditionem. Fiebat autem non sine sollemnibus ad monachismum oblatio. Immissa tempore oblationis pater aut mater faciebat petitionem, & inde palla altaris puerum involvens, eum divinae majestati in perpetuum servitium addicebat (e). Formulas ab offerentibus recitatas, Martene & Jo:Mabillonius colle-

(a) *Conc. Tolet. IV. can. XLIII.* (b) *Can. II. C. 20. q. 1.* (c) *Lupus schol. in quaedam Leonis IX. decreta decr. II.* (d) *Can. IV. eod.* (e) *Reg. Bened. cap. LIX.*

gerunt (*a*). Interim negligentia monachorum oblatorum non minima fuit ruina monachatus (*b*): inauspicati enim pueri, qui non ex propria voluntate monachismo tenebantur, inde facti grandiores frena mordebant, nec secundum regulam vivebant. Ergo saeculo nono oblationes ad monasterium coeperunt displicere, & quibusdam canonibus cautum, ut quo tempore intelligerent, ipsi pueri oblationem confirmarent (*c*). His tamen decretis non obstantibus perrexerunt deinceps oblationes (*d*), quas tandem omnino Caelestinus III. infregit, statuens, ut filii oblati ad annos discretionis pervenientes potestatem habeant excutiendi monachatum (*e*).

Monachi mundo mortui.

§. XIII. Per religiosam professionem spectata monachatus natura monachi mundo moriuntur, passimque tamquam civiliter mortui reputantur. Sane in professione civitati, nuptiis, rerum proprietati, quin & proprio arbitrio perpetuum abrenuntiant. Unde Trullani patres monasticum statum *secessum ex vitae strepitu & perturbatione* appellant (*f*). Et Ambrosius scribit (*g*), *clericorum officia in theatro ac stadio, monachorum instituta esse in spelunca & secreto*. Similiter Eutyches haeresiarcha dixit, *degere se in monasterio tanquam in sepulcro*. Et sub nomine Eu-

(a) *Martene de antiq. monach. ritib. lib. V. cap.* 5. *Mabillon.in analectis*. (b) *Guibertus abbas de Novigento lib. I. de vita sua cap.* 8. (c) *N. Alexander hist. eccl. saec. IX. cap.* 5. *art.* 5 *n.* 5. (d) *Cap.XI. seq. ex. de regular.* (e) *Cap.XIV.ex.eod.* (*f*) *Conc. Trull. can. XL.* (g) *Ambros. ep. XXV.*

genii papae apud Gratianum fragmentum exstat, quo diserte asseritur, monachum *mundo mortuum esse, Deo autem vivere* (a). Itaque ex monachatus natura monachi excluduntur ab omnibus ecclesiasticis & saecularibus officiis, quae mundi theatrum & frequentiam requirunt civitatum. Sane jubent patres Chalcedonenses, monachos quietem amplecti, & soli jejunio & orationi vacare, in quibus mundo renuntiarunt locis perseverantes, nec ecclesiasticis, nec saecularibus negotiis se ingerere, propria relinquentes monasteria, nisi quandoque eis a civitatis episcopo praecipiatur (b).

Monachatus habitus veluti secundum baptisma.

§. XIV. Mundo monachi mortui, Deo in professione renascuntur. Sane patres monachatum veluti secundum baptisma, quo maculae omnes post salutares undas contractae abstergerentur, passim reputarunt. Huius sententiae prima vestigia S. Athanasius suppeditavit, qui refert, angelos in aëra Antonium deducentes tetris spiritibus, qui obsistebant, & a natiuitate deposcebant rationes, respondisse, *culpam a natali die omnem delevisse dominum, licere autem illis a monachatus tempore, & a quo se Deo consecrasset, primordium exigendi capere* (c). Et Hieronymus de obitu Blesillae, quae ante quatuor menses monachatum professa erat, Paullam matrem volens consolari, scribit, Blesillam *secundo quodammodo propositi baptismo lo-*

tam

(a) *Can. VIII. C.* 16. *q.* 1. (b) *Conc. Chalced. can. IV.* (c) *Athanas. vit. S. Antonii.*

tam ad Deum convolasse (*a*). Saeculo sexto haec erat ecclesiae Orientalis communis sententia; etenim Justinianus, qui novellas de rebus sacris adsidentibus doctissimis Orientalibus episcopis conscripsit, adfirmat, conversationem monachalem omnem monachi maculam detergere (*b*). Et hinc Trullani patres (*c*) professionem monasticam appellarunt *benedictionem gratiae*, quae auxilia ad monachatus onera sustinenda conferret. Videtur pro secundo baptismo habita ad monachatum conversio propter perpetuam, ad quam se monachi devovebant, poenitentiam. Ex hac opinione profluxit mos ille in utraque ecclesia receptus, quo principes & privati in mortis lecto decumbentes, habitum angelicum assumerent, & monachismum in fine profiterentur (*d*). Quod enim in peccatorum remissionem aquae baptismum iterum suscipere vetarentur, sub finem vitae ad monachatum, qui ejusdem effectus habebatur, seipsos converterunt. Qui mos apud Graecos ita invaluit, ut morientibus etiam non petentibus amici monasticum habitum injecerint, quod Theodorus Balsamon testatur (*e*).

Monachi sine caussa monasteriis egredi non possunt.

§. XV. Semel monasticam vitam professi ad *stabilitatem* obligantur, quae secundum regulam

(a) *Hieronym. ep. XXVIII. ad Paulam.* (b) *Novel. V. cap.* 1. (c) *Conc. Trull. can. XI.* (d) *Chr. Lupus schol. in quaedam S. Leonis IX. decreta decr. I. tom. IV. edit. Venet.* (e) *Theod. Balsamon in can. XLVIII. C. Afr.*

Benedictinam diserte promissa, duabus veluti partibus absolvitur, ut nempe monachi monasterio non egrediantur, & monachatum amplius non deponant. Et vero continua in monasterio mora ad naturam monasticae philosophiae pertinet, quae a mundi turbis remota, Deo & solitudini acquiescit (a). Unde veteres monasteriis monachos egressos, non secus ac pisces extra aquas, vivere non posse credebant, passimque in monachos invehuntur, qui in frequentia civitatum versantur (b). Et S. Benedictus ita aedificatum volebat monasterium, ut omnia ad vitam necessaria intus haberet, ne monachis vagandi foras necessitas immineret (c). Monasterium autem, ubi perpetuam moram degere monachi debent, est illud ipsum, in quo emiserunt professionem (d): nec nisi de abbatis venia licebat de monasterio in monasterium transire. Interim in monasteriis inclusi monachi in ecclesiae; proximi & monasterii necessitatibus in publicum prodire possunt, quod canones & regulae monasticae permittunt, modo id fiat ex superioris venia & benedictione, uno aut pluribus comitibus datis, ut monachi se invicem in itinere custodiant, nec extra monasterium sine venia manducent (e). Claustri disciplinam Camaldulenses & Carthusiani etiam servant; minus Benedictini, omnium vero minime mendicantes, qui ex proprio instituto, ut clericis sint adju-

to-

(a) *Conc. Chalced. can. IV. conc. Trull. can. XLVI.* (p) *Hieronym. epist. IV. ad Rustic.* (c) *Reg. Bened. cap. LXVI.* (d) *Conc. Chalced. cit. Can. IV.* (e) *V. Espen. par. I. tit. 27. cap. 4.*

torio, etiam per civitates debent discurrere: Eo minus mirandum, si passim pro superioris arbitrio, mutant domicilium, ut hinc stabilitas apud mendicantes non amplius ad monachatum pertinere videatur.

Clausura perpetua monialium.

§. XVI. Quaecumque vero sit apud monachos, claustri disciplina, certe tamen moniales perpetuo in monasteriis includuntur: quod & natura monachatus & feminarum conditio postulabant. Et olim quidem M. Basilius claustri disciplinam omnibus monachis communem majori studio in feminis servandam edixit (*a*). In monasterio virginum in Thebaide, ubi saeculo quarto S. Euphrasia vixit, nulla sacrarum virginum portis exibat, sed ad ostium janitrix erat, per quam responsa omnia prodibant (*b*). Et regula S. Caesarii virgines, quae sacrum Christi ovile intrarunt, toto vitae tempore inde egredi non finit (*c*). Verum hac super re nulla olim fuit generalis regula, qua omnes tenerentur moniales, nec earum clausura eadem ratione ubique servata est, quod speciali tractatu Jo: Baptista Thiersius probatum dedit: quin in multis locis, corrupto monachismo, passim moniales a monasteriis egressae, per habitacula saecularium personarum discurrebant. Ergo Bonifacius VIII. generali edita constitutione moniales omnes perpetuo voluit in monasteriis inclusas, nisi tali morbo aliqua laboret, ut non possit

(a) *Basil. de instit. monach.* (b) *Vita S. Euphras. ap. Bolland. ad XIII. Martii.* (c) *S. Caesar. in reg. ad virg. cap. I.*

sit cum aliis absque gravi periculo vel scandalo commorari (a). Idem Tridentini patres statuerunt, ea tamen addita aequissima exceptione, ut *ex aliqua legitima caussa ab episcopo approbanda* egressus permittantur (b). Nec enim tanquam perpetuos carceres monasteria oportet habere, in quibus sacrae virgines in poenam includantur. Interim legitimas egressus caussas ad *magnum incendium*, *infirmitatem leprae & epidemiam* Pius V. restrinxit.

Monachi ad strictiorem ordinem transire possunt.

§. XVII. Porro stabilitas conversionis id quoque continet, ut semel susceptam regulam renuntiantes teneant, nec ad alium ordinem transeant. Inducta in Occidente ordinum religiosorum diversitate, una irrepsit, de religione in religionem transitus. Saeculo XII. sine abbatis consensu improbabat B. Bernardus, ut quis a Cluniacensibus remissioribus ad austeros transiret Cistertienses propter scandalum ipsorum, quos deserit, quia certa pro dubiis relinquere tutum non est, & propter animi levitatem, qua idipsum fere uno eodemque momento appetimus, & nolumus, nisi in proprio ordine monachis peccandi necessitas immineat, quo casu (quod omnino peccandi vitari debeant occasiones) inculcat ordinis mutationem (c). Verum inde magis magisque multiplicatis ordinibus, quorum alii la-

(a) *Cap. I. de statu regular. in 6.* (b) *Trid. sess. XXV. de regular. cap.* (c) *S. Bernard. lib. de praecepto & dispens. cap. XVI. Confer. S. Anselmus lib. I. epist.* 29.

laxioribus vivunt institutis, tamquam regula statutum, ut a laxiori ad rigidiorem ordinem transitus esset, non e contrario a rigidiori ad laxiorem (a). Qui in studio perfectionis currunt, amplius proficere non sunt impediendi, & nefas e contrario est a perfectione discedere. Ne vero obtentu vitae perfectioris monachi decipiantur, qui ad rigidiorem religionem transeunt, rem superiori suo debent aperire, qui, omnibus diligenter expensis, veniam indulgeat, qua etiam non obtenta, libere possunt transire. *Ubi spiritus Dei est, ibi libertas*, inquit Innocentius III. (b), *& qui Dei spiritu aguntur, non sunt sub lege, quia lex non est posita justo*. Mendicantes tamen ad alios non mendicantium ordines praeter Carthusianos sine venia pontificis transire non possunt (c), inque ea ratione statutum, ne obtentu strictioris religionis dignitates & monastica ambiant beneficia. Ad laxiorem religionem nisi ex indulgentia pontificis transitus interdicitur, nec indulgentia concedi solet, nisi ex justa caussa, quae alia non est, quam aegritudo, aut corporis infirmitas ad regulae observantiam (d).

Monachi ad perseverantiam in monachatu adstricti.

§. XVIII. Sed a monachis promissa stabilitas praesertim importat in monachismo perseverantiam, nec ad aliud vitae genus transitum permittit. Qui vota monastica violant, & ad saecu-

(a) *Cap. XVIII. ex. de regul.*, *Trid. sess. XXV. de regul. cap.* 9. (b) *Cit. cap. XVIII.* (c) *Extravag. I. de regular. inter. comm.* (d) *Fagnan. ad cap. cum dilecti ex. de renunt.*

culum redeunt, *apostatae* & *transfugae* vocantur. Est a conversione apostasia grande facinus, utpote qua promissio sollemniter Deo facta abrumpitur & angelicus habitus profanatur. Ipsi gentiles viderunt, quam turpe esset a vita philosophica discedere. Pythagorei tamquam mortuos deplorabant, qui a communione philosophica ad saeculum redibant. Itaque canones Chalcedonenses virgines & monachos, qui post dedicationem suam nuptias contrahunt, excommunicant (*a*), & synodus Aurelianensis I. monachos matrimonium itidem attentantes inter clericos vetat cooptari (*b*). Non tamen olim monachi apostatae ad monasterium redire cogebantur. Sane lege quadam Honorii imperatoris ad perpetuam curiae addicebantur servitutem (*c*), & constitutione Justiniani, bonis monasterio addictis, inter officiales judicis provinciae ablegabantur (*d*). Et regula Benedictina tum demum in congregationem iterum admittebat fratres, qui proprio vitio deserebant monasterium, si vitii spondebant emendationem: qua facta sponsione in ultimo gradu recipiebantur, idque usque ad tertiam vicem (*e*). Sed inde inductum, ut monachi desertores monasterio restituantur, quod Justinianus, sua anteriore lege revocata, constituit (*f*), & praesenti servatur disciplina, quae monachos desertores anathemate ad reditum

(a) *Conc. Chalced. can. XVI.* (b) *Conc. Aurel. I. can. XXI.* (c) *L. XXXIX. C. Th. de episc.* (d) *Novel. V. cap. 6.* (e) *Reg. Bened. cap. XXIX.* (f) *Novel. CXXIII. cap. 42.*

tum compellit, & ad agendam poenitentiam in monasteriis includit (a).

Monachi incorrigibiles.

§. XIX. Apostatis non meliores monachi *incorrigibiles*, qui in monasteriis in peccatis perseverant, & omni adhibito studio in viam reduci non potuerunt. Incorrigibiles monachos a monasteriis abiiciendos passim statuunt monachorum regulae, *ne una ovis morbida omnem gregem contaminet*, inquit S. Benedictus (b). Tum vero ad abjectionem procedendum, quum omnibus adhibitis spiritualibus & corporalibus remediis, spes nulla affulget conversionis. Spiritualia remedia erant correctiones, adhortationes, excommunicationes & communis oratio: temporalia vero plagarum virgae, quas ex antiqua disciplina apud Orientales etiam recepta monachi delinquentes subibant (c). Monachi autem tamquam incorrigibiles ejecti ad laicam redibant communionem (d), non secus ac olim cum clericis actum, qui ad laicos abiiciebantur. Verum secundum praesentem disciplinam incorrigibiles monachi non eiiciuntur, sed in eodem aut alio monasterio ad agendam poenitentiam retinentur, quod primus Gregorius IX. induxit (e). Et quamquam inde decreto sacrae congregationis ab Urbano VIII. probato iterum restituta

 sit

(a) *Cap. fin. ex. de regular. Conf. Florens tract. de statu monach. ad quaest. I. seqq. caus.* 20.

(b) *Reg. Bened. cap. XXVIII.* (c) *Pallad. hist. Laus. cap. VI.* (d) *S. Isidor. ap. Menard. ad cap. XXXVII. conc.reg.* §.4. (e) *Cap. fin. ex. de regul. Conf. Fagn. ad cit. cap.*

ſit incorrigibilium expulſio, modo tamen poſt alia remedia per canones ſtatuta in carceribus anni ſpatio jejunio & poenitentia ſubigantur, & nihilominus in malitia perſeverent; tamen non omnes provinciae hoc decretum admiſerunt (a).

Gratis fieri debet monaſtica profeſſio.

§. XX. Profeſſio religioſa omnino gratuita eſſe debet, & datis temporalibus emiſſa ſapit ſimoniam, quam ſemper damnavit eccleſia. Sane in ſpiritualem finem coaleſcit monachorum ſocietas, ac proinde nefarium eſt in ea partem habere per pecuniam. Quouſque durus ſtetit monachorum ſtatus, vix in admiſſione ad religionem audiri potuit ſimonia. Quis enim inter ſocios, qui mundo & commoditatibus in perpetuum renuntiabant, pretio dato referri cupiebat? Sed poſtquam lautius monachi vivere coeperunt, & officia clauſtralia abierunt in beneficia propriis reditibus donata, pro ingreſſu in religionem temporalia oblata & recepta ſunt. Unde in concilio Nicaeno II. aliiſque inde celebratis, & ſummorum pontificum decretalibus ſtatutum, ne monachi propter temporalia in monaſteria recipiantur (b). Sunt tamen probe diſtinguenda ſponte oblata ab exactionibus. Etenim viri alias monachatu digni, ſi ſe & ſua ſponte offerant monaſteriis, nullo vitio laborat datus monachiſmus, modo recipientes monachi id faciant non propter oblata temporalia, ſed ſola converſi bona voluntate ducti; hactenus ut eum

---

(a) *V. Eſpen. par. I. tit.* 27. *cap.* 7. (b) *Conc. Nicaen. II. can. XIX. Cap. II. ex. de ſtatu monach. cap. VIII. ex. de ſimon.*

eum sine bonis gratanter admitterent (a). At exactiones nullo titulo, ne monasterii quidem paupertate, qua fit ut recipiendi non possint sustentari, canones admittunt (b). Et quamvis natura sua malum non videatur a pauperibus monasteriis ad novorum sodalium sustentationem aliquid exigi; tamen ne obtentu paupertatis peccandi detur occasio, sapienter canones, nec in casu verae monasterii paupertatis aliquid a profitentibus exigi edixerunt. Quae quum ita sint, vix est, ut defendi possint dotes, quas alicubi monachi, & in omnibus fere provinciis moniales monasteriis praebent: etenim nec sunt spontaneae largitates, quod sine iis aditus non patet in monasteria, nec titulo paupertatis recipi possunt. Quin nec speciem sapiunt transactionis, quam de futuris monialium successionibus cum parentibus veluti ineunt monasteria, quod contra Christianum Lupum pluribus Espenius demonstrat (c). Ceterum e republica saltem esset, ut ejusmodi dotes post mortem ingressarum eo, unde profectae sunt, reverterentur, ne sensim reditus civitatis in monasteria transferantur.

Qui impugnatur emissa professio.

§. XXI. Saepe contingit, ut monachi professionem impugnent suam, eamque vel vitio aetatis, vel defectu probationis, vel ratione metus incussi nullam dicant. Pro lubitu exibant

(a) *S. Bonavent. libello apol. quae. XVIII.*

(b) *Cap. XL. de simonia*, *Extravag.* ne in vinea *de simonia inter commun. Confer. Espen. par. I. tit. 26. cap.* 2. (c) *Espen. diss. de peculiarit. in relig. par. II. cap.* 2.

bant monasteriis, qui olim veniebant contra professionem, nec, nisi finita caussa ad monasterium redire cogebantur, ut adnotant interpretes (*a*): quod multa incommoda in rem monasticam importabat. Unde Tridentini patres statuerunt, ut regulares contra suam professionem venientes intra quinquennium a die admissi monachatus caussas nullitatis & coram superiore suo & loci ordinario deducant: & si antea sponte sua habitum deponant, ad allegandam quamcumque caussam non admittantur, sed poenis apostatarum obnoxii ad monasterium cogantur reverti, & interim nullo suae religionis fruantur privilegio (*b*). Pro omnibus caussis, quibus nulla professio est, quinquennium ad actionem proponendam patres dixerunt. Unde concludunt canonistae, etiam perpetua impedimenta eo quinquennio comprehendi, nec post quinquennium proponi posse, nisi tamen impedimentum sit notorium facti permanentis, veluti si vir in veste muliebri professionem inter moniales emiserit, nam in hac specie etiam post quinquennium caussa nullitatis professionis admittitur (*c*). Interim exacto quinquennio quo possint monachi professionem impugnare suam, ab apostolica sede caussa cognita in integrum restituuntur (*d*). Et moniales praesertim in Italia etiam intra quinquennium sine speciali apostolicae sedis indulto, fere

(a) *V. interpretes ad cap. I. ex. de his quae vi metusve caussa.* (b) *Trid. sess. XXV. de regul. cap.* 19. (c) *Faqn. ad cit. cap. I.* (d) *Cardin. de Luca discur. XLI. de regul.*

fere numquam concesso, contra professionem venire vetantur.

CAPUT XXXIX.

De votis & exercitiis monasticis.

Tria monachorum vota.

§. I. Vita monastica semel admissa monachos omnes etiam ex voto ad *obedientiam*, *paupertatem* & *castitatem* adstringit, quae tres virtutes fere universam monachatus continent naturam. Primi coenobitae facto ipso videntur in monachismum admissi, quo ipso ad vitam monasticam erant adstricti; at diserte nullum emittebant votum. Inde coeperunt monachi ex voto sanctam profiteri conversionem, ad minimum ne statum semel susceptum pro lubitu mutarent. Et vero Augustini clerici, qui more monachorum vivebant, perseverantiam in suscepto statu vovebant (*a*), quod Augustinus ex regulis monasticis videtur mutuasse. Quidquid vero sit de monachis antiquioribus, certe secundum Benedictinam, qualis nunc exstat, formulam, qui profitetur, loci *stabilitatem*, *morum conversionem* & *obedientiam* diserte promittit (*b*), unde saltem interpretatione tria vota monastica emanarunt, quibus ad obedientiam, paupertatem & castitatem monachi omnes se

(a) *August. serm. XLIX. & in psal. LXXV. Confer. Thomass. par. I. lib. 3. cap. 3. §. 6.* (b) *Reg. Bened. cap. LVIII.*

se adstringunt, & secundum aliquas formulas diserte promittunt. Videtur monachismo addita religio voti, ut fortius obligaret, & exercitia monastica Deo essent acceptiora. Interim praeter obedientiam, paupertatem & castitatem multi monachorum vota emittunt peculiaria. Et ita ordines militares peculiare habent institutum tuendae armis religionis, & monachi sanctissimae Trinitatis praeterea vovent captivorum redemtionem, Jesuitae vero spondent devotam pontifici obedientiam in omnibus, quae ad salutem animarum & ad fidem propagandam sunt necessaria.

Monachorum obedientia.

§. II. Prima monachorum obligatio est *obedientia*, qua proprium deponunt arbitrium, in omnibus a voluntate superioris pendentes. Vivunt monachi sub regula & praeposito vitam communem, omnesque eorum actiones ad poenitentiam & perfectionem tendunt, quasi in continua exsistant schola educationis. Unde semetipsos debent abnegare, & in omnibus a professa regula & superioris pendere voluntate. *Prima apud eos*, inquit de monachis sui temporis Hieronymus (a), *confoederatio est obedire majoribus, & quidquid jusserint, facere*. Et Sulpitius Severus (b): *praecipua ibi virtus & prima est obedientia*. Non debent autem ut servi dominis, sic monachi superioribus obedire suis, sed *sine mora, non tepide & cum bono animo*, quae tria in monastica obedientia S. Benedictus requirit.

(a) *Hieronym. epist. XXII. ad Eustoch. cap.* 15.
(b) *Dial. I. cap.* 11.

rit (a). Obediunt nempe monachi non ex timore, sed ex caritate & amore perfectionis, qui amor moram non admittit, ferventer & ex animo deservit. Nec in uno aut altero articulo superioribus monachi debent obedire, sed in omnibus, quae nec divinae legi nec regulae adversantur: quin nec aliquid sine eorum consensu agere possunt; abrenuntiant enim monachi proprio arbitrio, & alieno judicio & imperio ambulant. Et hinc jubentibus superioribus non est monachorum expendere, num mandata vires excedant, num tempore importuno praecipiantur, num per alios aeque commode peragi possint, & si quae sunt alia, quae in similibus casibus quaeri possunt. Quo sensu monastica obedientia ab antiquis patribus *caeca* nuncupatur; non vero quasi omnino usum rationis monachi deperdant, & caeci etiam debeant obedire, quum superiores adversus Deum & regulam aliquid jubeant. Non plus quam expedit, manachi subjecti sunt (b): & Deo magis quam hominibus oportet obedire (c). Unde jure meritoque S. Bernardus quemdam monachum Adamum exagitavit, qui per omnia caecus non expendebat qualia erant seniorum jussa, & ad se excusandum obedientiam obtendebat (d).

Paupertas *monastica*.

§. III. Porro vovent monachi *paupertatem*, quae ex natura monachatus in rerum omnium temporalium consistit abdicatione. Sane vita com-

(a) *Reg. Bened. cap. V.* (b) *Can. LVII. C. 2. q. 7.*
(c) *Basil in regul. breviter disputatis quaest. CXIV.*
(d) *S. Bernard. epist. VII.*

communis, in qua monachi vivunt, & perfectio evangelica, quae omnia vendere & pauperibus tribuere edicit (*a*), non patiuntur inter monachos proprietatem. Et recte Innocentius III. respondit, abdicationem proprietatis adeo esse adnexam regulae monachali, ut contra eam nec summus pontifex possit licentiam indulgere (*b*). Itaque jampridem a monachorum familiis vocabula *meum* & *tuum* sunt eliminata, iisque vocabulum *nostrum* substitutum, rerum denotans communionem (*c*). In hoc statu positi monachi manuum labore olim vivebant, unde redactos fructus in communem societatis usum conferebant; nunc vero vel ex statis monasteriorum reditibus, aut emendicata stipe vivunt pro varietate monasteriorum, quae in communi admittunt, aut respuunt proprietatem. Unde singuli ex communi penu habent necessaria, quae dum accipiunt, curare debent, ne tamquam propria ea teneant, vel iis tamquam propriis utantur, aliter in vitium incidunt proprietatis: & quidquid adquirunt non sibi, sed monasterio adquirunt. Administrant autem in monasteriis, quae statos reditus possident, omnia oeconomi, quos pro arbitrio removere possunt superiores (*d*). Interim nihil obstante proprietatis abdicatione, quam singuli monachi profitentur, per leges Justiniani ad legitimas hereditates

(a) *Matth. XIX. 21.* (b) *Cap. VI. ex. de statu monach.* (c) *Menardus in concord regul. cap. XLV. ad §. 18.* (d) *Cap. II. ex. de statu monachor., conc. Trid. sess. XXV. de regul. cap. 2.*

ditates admittuntur (*a*), easque adquirunt monasterio. Qua in re monachi servis similes sunt, qui licet essent dominii incapaces, ex persona tamen dominorum haereditates & legata capiebant. Sed prorsus paupertati monasticae repugnat factio testamenti monachis ante Justinianum permissa (*b*). Et bene est, quod jure canonico monachi a factione testamenti exciderunt (*c*): quin in multis provinciis amplius ad legitimas hereditates non admittuntur (*d*).

Peculia monachorum adversantur paupertati.

§. IV. Quando igitur natura monachatus non admittit proprietatem, patet, in monachis peculium adversari voto paupertatis. Nomine peculii in hac caussa venit pusilla pecunia, quam monachi parsimonia sua & labore sibi parant, vel parentum vel amicorum dono adquirunt, eamque a monasterii rationibus separatam in usus proprios expendunt, Sané dum aliquid a monasterii rationibus separatum monachi possident, hoc ipso convincuntur a communione recessisse, nec omni proprietate se abdicasse Nec quod usus peculii tantum penes monachos dicatur, proprietate penes communitatem existente, id peculiatos monachos excusat (*e*). Etenim in hac caussa proprietas & usus convertuntur, quod ipsa glossa observavit (*f*). Ad rem Dionysius Carthusianus (*g*), *Magis nocet religioso habere usum*

(a) *L. LVI. C de episc. & cleric.* (b) *L. XIII. C. de SS. ecclesiis* (c) *Cap. II. ex. de testam.* (d) *Espen. par. I. tit. 29. cap. 2.* (e) *Trid. sess. XXV. de regular. cap. 2.* (f) *Glossa ad cit.cap.II.* (g) *Tract. de reformat. claustri art. XVI.*

usum peculii sine proprietate, quam habere proprietatem sine usu. Proprietas namque in se non est peccatum, nec ad peccandum inducit, nisi per usum rei..... Immo quantum ad progressum de malo in malum parum aut nihil refert, an habeatur usus sine proprietate, an cum proprietate. Quin nec ex superioris indulgentia licet monachis peculia possidere, quod Fagnanus adgnoscit (*a*). Et quaeso qua ratione possunt superiores monachis peculia permittere, quando naturae monachatus adversantur? Facit Innocentius III. qui respondit, non posse abbates, quin nec summum pontificem monachis permittere proprietatem (*b*), ac ita nec possunt permittere peculium quando in hac caussa peculium & proprietas idem sunt (*c*). Ex veteri instituto apud quem defunctum pecunia reperiebatur, ei tamquam in manifesto peccato mortuo sepultura denegatur (*d*). In monte Nitriae mortuo olim monacho, qui ex laboribus suis centum solidos sibi reservaverat, monachi quid facto opus esset, consilium injerunt, & sancto praelucente spiritu ea praevaluit sententia, una cum monacho in sterquilinio sepulto pecuniam infodiendam, ut ei esset in perditionem (*e*).

Vetitum monachis fundos assignare.

§. V. Verum enimvero quamvis omnino monachismo peculia repugnet, & monachi ex communu-

(a) *Fagn. ad cap.* monachi *ex. de statu monach. num.* 122. (b) *Cap. VI. ex. de statu monachor.*
(c) *Confer. Espen. diss. de peculiarit. in religione par. I. cap.* 2. (d) *Cap. II. ex. de statu monach.*
(e) *Hieronym. epist. XXII. ad Eustoch. cap.* 14.

muni penu vivere debeant; tamen post instituta regularia beneficia in quibusdam monasteriis abbates & officiales claustrales a convictu recesserunt, utpote qui perpetuis regularibus beneficiis aucti sunt, unde accipere coeperunt victualia. Nempe lapsa monachorum disciplina abbatibus a communibus monasterii reditibus mensa distincta data est, quae perpetuos fructus habuit adnexos; maloque abbatum exemplo etiam reliqui monasterii officiales proprios perpetuosque officiis suis reditus obtinuerunt. Et ita officia monastica, invita monachorum disciplina, in dignitates & regularia beneficia degenerarunt. Porro ordinum militarium sodales possident commendaturas, quae sunt instar beneficiorum, iisque tamquam rebus propriis tam libere & abunde fruuntur, ut iis potius prosit, quam noceat professio paupertatis. Tantum post mortem apparet, monachos beneficiarios esse pauperes, quia nec legitimum heredem habere, nec testamentum condere possunt, iisque succedit monasterium, quod etiam obtinet in reliquis monachis, qui bona morientes relinquunt. Appellatur haec successionis species *spolium*, quod consueverint monachi ante mortem bona omnia in manus superiorum resignare, quasi jubeat monachatus, ut potius moriantur, quam vivant pauperes. Interim jure concilii Tridentini restituta est pristina disciplina; etenim non tantum regularibus omnibus interdicta est mobilium & immobilium possessio; verum etiam vetiti sunt superiores, ne deinceps alicui regulari bona stabilia quocumque titulo concedant. Statutum quoque est, ut utensilia, quae superiores monachis concedunt,

 sa-

ſapiant paupertatem, & qui aliter quidquam poſſidere convincuntur *activa* & *paſſiva voce* privantur, praeter poenas in regula & conſtitutionibus ſtatutas (*a*).

Caſtitas *monaſtica*.

§. VI. Vovent demum monachi omnes *caſtitatem* quae & a vetitis omnibus carnalibus impuritatibus, unde chriſtiani omnes etiam arceantur, & a nuptiis involvit abſtinentiam. Carnales voluptates cum duriori vitae genere, quod monachi profitentur, conſiſtere non poſſunt. Etiam Eſſeni & therapeutae apud Judaeos ab uxoribus abſtinebant, utpote qui aſceſi & contemplationi erant addicti (*b*). Unde Innocentius III. caſtitatem, non ſecus ac paupertatem, adeo monachiſmo propriam dixit, ut eam nec ſummi pontifices poſſint relaxare (*c*). Et vero contradictionem involvit, ut quis & monachus ſit ſimul & maritus. Sacrarum virginum & monachorum caſtitatis cuſtos eccleſia, olim excommunicavit quotquot ex iis contraherent matrimonium (*d*). Et Jovinianus imperator capite puniendos edixit, qui ſacras virgines ad matrimonium ſollicitarent (*e*). Interim quaecumque erat poena in virgines & monachos nuptias contrahentes, non tamen in veteri diſciplina attentata eorum matrimonia nulla videntur fuiſſe. Sane Innocentius I. ad poenitentiam non eſſe admittendas mulieres edicit, quae poſt caſtitatis de-

(a) *Trid. loc. cit.* (b) *Cleric. hiſtor. eccleſ. duor. primor. ſaecul. proleq. ſect. I. cap. 4. ſeq.* (c) *Cap. VI ex. de ſtatu monach.* (d) *Conc. Chalced. can. XVI.* (e) *L. V. C. de epiſc. & cleric.*

dedicationem Deo factam palam nupserant, *nisi is, cui se junxerant, de saeculo recesserit* (*a*): quod argumento est, matrimonium constitisse, alias ad agendam poenitentiam mariti mortem expectare non oportebat. Et Augustinus graviter eos reprehendit, qui feminarum Deo devotarum nuptias tamquam adulteria traducebant (*b*). Itaque minus perfecta olim fuit lex ecclesiastica, quae matrimonia monachorum improbabat, non tamen irrita reddebat. Sed lapsu temporis monachorum matrimonia, quae ante nefaria tantum erant, etiam nulla facta sunt: quod primum in concilio Romano an. CIↃCXXXIX. celebrato statutum post Basilium Pontium Espenius arbitratur (*c*).

Monasteria duplicia adversantur monachorum castitati.

§. VII. Quo vero monachi melius servent castitatem, occasiones omnes, unde eorum pudicitiae periculum imminet, eliminatum ivit ecclesia. Antiqua sunt duplicia monasteria & in Oriente & in Occidente admissa, in quibus viri & mulieres simul conversabantur, & in uno eodemque choro psallebant. Eorum originem non recte Basilio permulti adscribunt, nam teste Palladio quaedam Pachomiana duplicia fuerunt, Nilo tantum flumine divisa (*d*). In tanta vitae monasticae asperitate duplicia monasteria initio nihil mali videntur habuisse, sed deinceps male sem-

(a) *Innocent. I. epist. ad Victric. Rothomag.*
(b) *August. de bono viduitatis cap. X.* (c) *Espen. par. II. tit. 13. cap. 4.* (d) *Pallad. hist. Laus. cap. XCIX.*

semper oluerunt. Unde Gelasius pontifex graviſſime reprendit Senecam, Pelagianae factionis presbyterum, ea inducere molientem (*a*), eademque omnia Justinianus, altero translato, separari juſſit, idque *quod justam suspicionem introducant monachis assidue cum monialibus, aut cum voluerint congrediendi* (*b*). Et Synodus VII. generalis deinceps nulla ratione fieri permittit, & quae exstabant, ita disponit, ut monachi & moniales mutua nulla habeant commercia (*c*). Verum iterata haec decreta rem non videntur confecisse, aut saltem morbus recruduit. In regione Compostellana saeculo XI. erant duplicia monasteria (*d*), quin in exordio ordo Praemonstratensis eadem habuit. Inde penitus extincta duplicia monasteria S. Brigitta recentavit, quae a quibusdam impugnata & accusata, ad Erici Suecorum regis & episcoporum ejus preces synodus Basileensis confirmavit.

In claustra monachorum vetitus mulieribus ingressus.

§. VIII. Porro ad castitatem custodiendam mulierum in claustra monachorum ingressum ecclesia semper vetuit, abbatesque, qui id permitterent, ad agendam poenitentiam in alienis monasteriis inclusit (*e*), aut eos excommunicavit (*f*). Et audiens Gregorius M. quod in quoddam monasterium paſſim mulieres adscenderent, & mona-

---

(a) *Gelas. epist. VII.* (b) *L. XLIV. C. de episc. & cleric.* (c) *Conc. VII. can. XX.* (d) *Paschalis II. ad Didacum Compostellae archiepisc. epist. X.* (e) *Conc. Antissiodorense can. XXVI.* (f) *Conc. Turonens. II. can. XV.*

nachi sibi commatres facerent, graviter scripsit ad Valentinum abbatem, eique praecepit, ne deinceps eadem fieri permitteret, gravissimamque comminatur ultionem, si id denuo factum audiret (a). Nec tantum in claustra monasterii, sed & in ipsa monachorum oratoria, etiam orationis caussa, mulieres ingredi vetabantur. Quieti & pudicitiae monachorum parum convenire visum fuit cum aliis, multo minus cum mulieribus orare. Saeculo decimo Adala nobilis femina & conjux comitis Arnulphi comitantibus episcopis & monachorum habita venia ad orandum ante altare S. Bertini pro recuperanda salute in monasterium intravit, *non sine tremore maximo, quoniam hoc illa prima facere praesumserat, quod ante reginarum nulla concupiscere vel audebat*, ut auctor *de miraculis S. Bertini abbatis Sithivensis* narrat (b). Sed inde in maxima clericorum corruptione saeculo circiter XI. coeperunt monachi sacramenta populis administrare, & in suis ecclesiis conventus publicos habere: exortisque deinceps mendicantibus, qui in adjutorium clericis accesserunt, eorum ecclesiae, quin & multae antiquorum monachorum omnibus, etiam feminis, patuerunt. Quo ipso parochi plerisque juribus ciciderunt, nec bene quieti & castitati consultum monachorum.

Monachorum cibus & potus.

§. IX. Jam vero obedientiae, paupertati & castitati accedunt continuae carnis macerationes & assiduae praeces, ad quas natura sua adstringit

(a) *Gregor. M. Lib. III. epist.* 40. (b) *Ap. Mabillon. in actis Benedict. saec. III. par.* 1.

git monachismus, hactenus ut *plangentis officium* monachi Hieronymo dicantur sustinere (a). Et quantum ad corporis macerationes monachi omnes carnibus abstinebant, olera & legumina comedentes. Et ex piscibus tantum minutis interdum utebantur, eosque pro summis deliciis habebant. *Sit vilis & vespertinus cibus*, inquit Hieronymus (b), *olera & legumina. Interdum pisciculos pro summis ducas deliciis. Qui Christum desiderat, & illo pane vescitur, non quaerit magnopere, de quam pretiosis cibis stercus conficiat*. Volatiles tamen minutos fere monachi comedebant, non vero pullos, phasianos & crassos turtures, ne potius mutasse, quam reliquisse ciborum delicias viderentur. Ea ratione videntur monachis minuti volatiles permissi, quod ex antiquis multi aves ejus generis ac pisces esse credebant, ex aqua nempe genitas, unde in multis locis etiam tempore quadragesimae avium usus non erat interdictus (c). Porro monachi non bibebant vinum (d), quod contrarium continuae poenitentiae reputabant, primusque ex monachis S. Benedictus propter cordis duritiem modicum vini usum permisit (e). Tantum infirmi & debiles monachi carnes manducabant, & vinum bibebant (f): quin in exedram transferebantur laxiorem, ubi & cibis delicatis & omni auxilio fovebantur. Sane de coenobitis Aegypti ita

(a) *Hieronym. epist. LIII. ad Ripar.* (b) *Hieron. ep. XIII. ad Paullinum*. (c) *Socrat. lib.V. cap.21.*
(d) *Basil. instit. monach.*, *Isidor. Pelusiota lib. I. ep. 385. ad Lysimach.* (e) *Reg. Bened. cap.XL.*
(f) *Pallad. epist. II. ad Lausum*.

ita Hieronymus teſtatur, *Si quis coeperit aegrotare, transfertur ad exedram latiorem, & tanto ſenum miniſterio confovetur, ut nec delicias urbium, nec matris quaerat affectum* (*a*). Saeculo nono multa Latina monaſteria ſuum olus & legumen larido condiebant, quod inde facere perrexerunt (*b*). Et haec quidem omnia ſecundum regulas & receptos mores, nam tempore lapſae diſciplinae & carnes & grandes piſces & omnia delicata obſonia monachis praeſto fuerunt. Inter monachos primus S. Franciſcus eſum carnis permiſit: & exinde avita abſtinentia in dies laxata eſt, adeo ut etiam Benedictini a regula deſciverint. Et qui hodie inter monachos abſtinent a carnibus, veluti Camaldulenſes, Carthuſiani alique in cibis eſurialibus veteres non imitantur.

Monachorum jejunia.

§. X. Porro in ipſa cibi vilitate inter monachos frequentia jejunia eſſe debent. Inter monachos Aegyptios continua & aequalia erant jejunia uſque ad horam nonam, hoc eſt tertiam pomeridianam; ſabbato tamen, dominica, & quinquaginta diebus pentecoſtes aliiſque diebus exceptis, quando frater aliquis ad eos inviſendos veniebat; quod Hieronymus & Caſſianus (*c*) tradunt. Ideo vero ſabbatis, dominicis & quinquaginta diebus pentecoſtes jejunia relaxabant, quod

(a) *Hieronym. epiſt. XXII. ad Euſtoch. cap.* 15.

(b) *V. Lupum diſſert. de S. Leonis noni actis calumnia IV. tom.* 4. *oper. E. V.* (c) *Hieronym. epiſt. XXII. ad Euſtoch. cap.* 15, *Caſſian. collat. II. cap.* 25., *& collat. XXI. cap.* 11. *& cap.* 20.

quod ii omnes apud Orientales festi erant dies; nefasque profecto erat in diebus festis, praesertim dominicis, & integra pentecoste jejunare, vel de geniculis adorare (*a*). Non aequalis autem fuit in jejuniis omnium monachorum disciplina, nam eorum aliqui jejunia prorogabant, quatuor aut quinque diebus continuis jejunantes quod tamen Hieronymo & Cassiano minus placebat (*b*); nam abstinentiam ita oportebat moderari, ut vires non deessent, & ne in medio cursu jejunantes corruerent. Sic enim oportebat monachos jejunare tamquam centum annis in corpore victuros, sic animi motus refrenare, & mundana contemnere tamquam quotidie morituros, quae erat Macarii celebris illius Aegyptii sententia (*c*). Quin antiquae regulae non aequalem omnibus jejunandi imponebant necessitatem sed prout erant corpore validi aut debiles jejunia poterant intendere aut relaxare. *Concede unicuique*, inquit regula Pachomiana (*d*), *ut comedat & bibat; & pro viribus comedentium eis quoque manda opera, quae proportione conveniant ac respondeant, & neque jejunare prohibe, nec comedere*. Recentiores omnes monachi suos etiam habent statos jejuniorum dies, quos passim regulae designant. Jejuniis accedunt cubile durius, abstinentia a linteis, vestis crassior, flagellationes, pedum nuditas ceteraeque macerationes, quae

(a) *Tertull. de coron. milit. cap.* 3. (b) *Hierony. epist. IV. ad Rusticum, Cassian. institut. lib. V. cap.* 9. (c) *Ap. Cassian. institut. lib. V. cap.* 41. (d) *Ap. Pallad. hist. Lavisiac. cap. XXXVIII.*

quae longa ferie in regulis & conftitutionibus monafticis recenfentur.

Preces monafticae.

§. XI. Jejuniis addere monachos oportet continuas & extraordinarias preces, quo omnia perfectioni refpondeant. Monachi Aegyptii bis tantum in die ad precationes conveniebant, hora nempe matutina & vefpertina, exceptis fabbato & dominica, quibus etiam hora tertia propter communionem convenire confueverant (*a*): fed monachi Mefopotamiae & aliarum Orientalium regionum pluries in die fimul ftatis horis precabantur, & praeterea fuas habebant ftatas vigilias feu congregationes nocturnas, quas integro libro Caffianus recenfet (*b*). Quin nonnulli monachi conftantem & perpetuum fine ulla intermiffione facrorum curfum obfervarunt, veluti infomnes (*c*), & Lexovienfes a Columbano inftituti, qui in diverfas claffes fe diviferunt, ut continuis ftationibus alii alios exciperent atque fublevarent. Et ne ftatae preces admonitionibus & inftitutis carerent, apud Aegyptios poft orationem vefpertinam pater fermonem habebat, cujus dicentis laus in fletu erat audientium (*d*). Extra ftatas & communes preces ne aliquod tempus fine Dei laude abire finerent, privatim lectioni & orationi incumbebant, quotidie aliquid legentes ex fcripturis, opufque manuum cantando pfalmos Davidicos, aut alias fcripturae partes

 tes

(a) *Caffian. inftitut. lib III. cap. 2.* (b) *De inftit. renuntiant. lib. II.* (c) *Bingh. orig. ecclef. lib. VII. cap. 2.* §. 10. (d) *Hieronym. ep. XXII. ad Euftoch. cap. 15.*

tes recitando condiebant (*a*). Ad avertendas quoque superfluas & otiosas confabulationes etiam tempore mensae sacras adhibuerunt lectiones, quod institutum primum Cappadociae, inde ad alios monachos dimanavit (*b*). Nec monachi Occidentales fuerunt in orationibus remissiores. Mendicantes etiam servant canonicas ad precandum horas, quin varias precandi formulas aliaque opera supererogationis induxerunt, quae utinam ultra modum non extulissent, inde pendere salutem & justitiam praedicantes. Privatae vero preces etiam ex propriis institutis non adeo apud eos continuae, quod sacros ministerio & studiis, quibus vacant, interrumpantur. Tanti autem apud Deum efficaciae praeces & bona omnia monachorum opera habita sunt, ut pium & salutare omnes ducerent, se in eorum recipi communionem. Unde postremis saeculis variae institutae confraternitates, quibus & monachi ipsi se mutuo & laicos etiam in fraternitatem & communionem acceperunt: eoque etiam tertius ordo S. Francisci & ordo de poenitentia S. Dominici spectant, quibus tertiarii ad bona opera & instituta Franciscanorum & Dominicanorum, quoad fieri potest, obligantur, & in partem bonorum operum totius ordinis veniunt.

CA-

(a) *Pallad. hist. Lausiac. cap. XXXIX. Confer. Bingh. loc. cit. cap.* 3. §. 17. (b) *Cassian. instit. lib. IV. cap.* 17.

CAPUT XL.

De clericatu monachorum.

Instituta clericorum & monachorum diversa.

§. I. Vita clericalis & monachorum instituta origine & natura sua tendunt ad diversa. Sane vita clericalis ad aliorum salutem procurandam unice intendit: & hinc clerici quamvis a mundi strepitu alieni, in frequentia civitatis vivere debent. Contra vita monastica unice in contemplatione & poenitentia consistit, & tantum de propria salute sollicita, aliorum non curat, nisi quatenus orationibus fusis monachi apud Deum pro aliis intercedunt. Unde vita monastica a frequentia civitatum abhorret, & tantum quiete & solitudine delectatur. Saepe veteres hanc utriusque vitae differentiam inculcant. Patres Chalcedonenses jubent, monachos quietem amplecti, & soli jejunio & orationi vacare, in quibus positi sunt monasteriis perseverantes, nec ecclesiasticis, nec saecularibus negotiis se ingerere, nisi quandoque a civitatis episcopo permittatur (*a*). In primis vero Hieronymus clericalis & monachalis instituti diversitatem aperit. *Monachus*, ita scribit ad Riparium (*b*), *non docentis, sed plangentis habet officium, qui vel se vel mundum lugeat, & domini pavidus praestoletur adventum.* Et

(a) *Conc. Chalced. can. IV.* (b) *Hieronym. ep. LIII. ap. Grat. can. IV. C. 16. q. 1.*

Et ad Paulinum inculcat (*a*), ut si clericali vitae studeret, sedem sibi figeret in urbibus; at si monasticum meditaretur institutum, in solitudinem secederet: *Si officium vis exercere presbyteri, vel episcopatus te vel opus, vel honos forte delectat, vive in urbibus & castellis, & aliorum salutem fac lucrum animae tuae. Sin autem cupis esse quod diceris, monachus, idest solus, quid facis in urbibus, quae utique non sunt solorum habitacula, sed multorum?*

Monachi origine sua meri fuerunt laici.

§. II. Instituto igitur & origine sua monachi non clerici erant, sed meri laici, proprio vivendi genere tantum a reliquis christianis distincti. Et vero (I) antiqui canones monacos publicae subiiciunt poenitentiae (*b*), quam laici non clerici subibant: & (II) ubi pro eodem delicto diversa poena clericis & monachis imponitur, monachi excommunicantur, clerici vero deponuntur (*c*): quod diserte probat, monachos inter laicos fuisse. Nec minus (III) inde constat, monachos fuisse laicos, quod quando in sortem domini vocabantur, eos per omnes ecclesiae ordines ire oportebat (*d*). Num iterato eosdem ordines accipiebant? Porro (IV) Hieronymus aperte inter monachos & clericos distinguit, monachorumque sortem a laicis non facit di-

(a) *Epist. XIII. ad Paulin.* (b) *Leo M. epist. ad Rusticum Narbonens. cap. XII. Confer. Morinus de administ. poenit. lib. VI. cap.* 13. (c) *Conc. Chalced. can. II. & VIII., con. Trull. can. LXXXII.* (d) *Gelasius papa epist. IX. ad episc. Lucuniae cap.* 2.

diverſam. *Alia eſt*, inquit (a), *cauſſa monachorum*, *alia clericorum*: *clerici paſcunt oves*, *ego* (utpote monachus) *paſcor*: *illi de altari vivunt*, *mihi quaſi infructuoſae arbori ſecuris ponitur ad radicem*, *ſi munus ad altare non defero*. Erat quidem Hieronymus monachus ſimul & presbyter; at vero quoniam invitus fuerat ordinatus, ipſo tempore ordinationis firmiter decrevit, manere in monachatu, nec presbyteri munus unquam exercere: unde conſtat, cur ſe inter monachos recenſeat, & ab inſtituto ſuo eccleſiae praeſidentiam faciat alienam. Quod ſi quandoque apud antiquos monachi a laicis diſtinguantur, id ea ratione factum eſt, quod vitae genus diverſum ab aliis profitebantur, non quia in ſortem domini erant cooptati. Et hoc ſenſu Leo M. monachos media inter clericos & laicos conditione proponit, quaſi eſſent laicis perfectiores, clericis vero clericatu inferiores. *Illud quoque*, inquit (b), *dilectionem tuam convenit praecavere*, *ut praeter eos*, *qui ſunt domini ſacerdotes*, *nullus ſibi jus docendi & praedicandi audeat vindicare*, *ſive ſit ille monachus*, *ſive laicus*.

Monachi in monaſteriis clerici creantur;

§. III. Verum enimvero quaecumque fuerit clericalis & monachalis vitae diverſitas, fere inde uſque ab initio monachatus praeter regulam coeperunt monachi augeri clericatu, idque ad ſacra in uſum monachorum celebranda. Coepit haec diſciplina pro monaſteriis in deſertis conſti-

(a) *Hieronym. ep. I. ad Heliodor. ap. Grat. can. VI. C.* 16. *q.* 1. (b) *Leo M. ep. LX. ad Maxim. Antioch.*

stitutis, unde facile non erat monachos egredi, & ad ecclesiam paroecialem sacrorum caussa convenire. Et certe monasteria Scithi sive Scytiae in Aegypti desertis monachos habebant presbyteros: etenim de eorum congregationibus tradit Cassianus, unam duos presbyteros monachos Pafnutium & Danielem, & tres alias presbyteros quoque suos ipsis praesidentes, & divina mysteria celebantes, habuisse (*a*). Inde vero ut primum in oppidis monasteria fuerunt aedificata, etiam presbyteros domesticos receperunt: equidem Eutyches haereticus monasterii sui Constantinopoli presbyter erat & archimandrita (*b*). Non tamen uniformis fuit haec omnium monasteriorum disciplina, nam Pachomiana etiam in desertis constituta nullum habebant presbyterum, sed e proximis vicis ad sacra facienda presbyteros evocabant (*c*), qui sacris impletis ad ecclesias revertebantur suas; & in monasteriis in locis habitatis vel non longe positis fere sacra mysteria non fiebant, sed monachi cum abbate ad ecclesias se conferebant parochiales, ubi cum reliquo populo, loco licet honestiori, sacros celebrabant conventus, quibus finitis ad sua praesepia revertebantur (*d*). Varia haec diu stedit disciplina etiam post concilium Chalcedonense, cujus decreto inter titulos sacrae ordinationis relata quidem fuerunt monasteria (*e*), ac ita mona-

(a) *Cassian. collat. III. cap.* 1., & *Collat.* X. *cap.*2.
(b) *Liberat. breviar. cap. XI.* (c) *Thomass. par. I. lib.*3. *cap.*14. *n.*5. (d) *Athanas. apolog. pro fuga sua, Pallad. hist. Laus. cap. III. Morin. oper. cit. lib. II. cap.*17. *n.*12. (e) *Conc. Chalced. cap. VI.*

nachi & fere externi clerici ad titulum monasterii promoti stabiles evaserunt; non tamen omnia monasteria ex proprio sinu presbyteris fuerunt donata. Etenim ipsa Justiniani aetate adhuc erant monasteria, quorum monachi cum reliquo populo ad sacra paroecialia conveniebant (*a*). Sed tandem in omnibus monasteriis monachorum aliqui clericatu aucti sunt, quam disciplinam in Occidente S. Benedictus promovit (*b*), & clerici externi monachis eorumque bonis graves fecerunt necessariam (*c*).

Sed exiguo numero, & eorum sacra privata.

§. IV. Interim in dando monachis in monasteriis clericatu tali oeconomia ecclesia processit, ut inde ecclesiastica disciplina fere nullam subierit mutationem, idque duplici ratione; quod parce admodum monachi in domini sortem vocabantur, & quod eorum sacra privata potius, quam publica fuerunt. Et quidem ex ingenti monachorum numero pauci sacris ordinibus donati sunt, quot nempe sacro ministerio explicando sufficiebant, & reliqui omnes in statu laicorum perseverabant. In una numerosissima monachorum congregatione una missa & sine apparatu in ecclesiis consueto celebrabantur, ad quam unus presbyter cum exiguo clericorum apparatu satis erat. Quatuor monachorum congregationes, quae erant in Scithi desertis, unum singulae videntur habuisse presbyterum (*d*): & li-

(a) *Novell. CXXXIII. cap.* 2. (b) *Reg. Bened. cap.LXVI.* (c) *Gregor M. lib.VI. ep.*49. (d) *Cassian. collat. III. cap.* 1. *& collat. X. cap.* 2.

cet ea, cui praeerat Pafnutius duos haberet; id tamen propterea factum eft, quod Pafnutius fibi vivus Danielem elegerit fucceflorem (*a*). Major clericorum numerus, quem faeculo fexto habere poterant Orientalia monafteria, quatuor aut quinque non excedebat (*b*). Nec ab Orientalibus inftitutis defcriverant monachi Occidentales, quorum monafteria exiguo donata erant clericorum apparatu. Regula enim Benedictina tum demum permittit abbati monachum presbyteratu vel diaconatu initiandum epifcopo offerre, quum exigeret facrorum in monafterio celebrandorum neceffitas. Quicumquae vero effet numerus monachorum, qui clericatu erant initiati, certe in monafteriis facrorum celebratio privata erat, & ita ceteris omnibus exclufis, monachos tantum admittebat. Fidelis populus ad ecclefiam paroecialem, quae eum in Chrifto genuerat, debebat convenire. Et publicae miffae in monafteriis fervorum Dei quietem turbare videbantur (*c*), & facile poterant monachi, ad quos litterae formatae non dirigebantur, impiorum fe polluere communione, fi ad facra in monafteriis celebrari folita reliquos fideles admitterent, quod Morinus obfervat (*d*). Unde in monafteriis, quae locis habitatis erant propiora, tempore celebrationis miffarum portae claudebantur, & monachi, nifi graviffima urgente neceffitate, facramenta populo non adminiftrarunt.

Mo-

(a) *Caffian.collat.IV. cap.*1. (b) *Novel.CXXXIII. cap.* 2, (c) *Gregor. M. lib. IV. ep* 43. (d) *Morin. de adminift. poenit. lib. II. cap.* 17. §. 12.

Monachorum oratoria, *non* ecclesiae.

§. V. Quae quum ita sint, stata loca in monasteriis ad sacra facienda deputata non ecclesiae proprie sic dictae fuerunt, sed privata oratoria, quae *capellae* dicebantur, cujusmodi fere etiam erant tempore Gregorii IX., quod titulus decretalium *de capellis monachorum* demonstrat. Generatim in antiquis monumentis ecclesiae *oratoria*, quod essent loca ad orandum destinata, dicuntur (a); at saepe *oratoria* in stricta significatione accipiuntur, denotantque privata sacella in familiarum privatum usum constituta. Et hoc sensu privata erant monachorum oratoria, quasi quae usui tantum monachorum inservirent. Id tamen prae ceteris privatis sacellis videntur habuisse monachorum oratoria, quod in istis etiam in praecipuis festivitatibus missae celebrarentur, ne monachis egrediendi foras necessitas immineret, in illis vero recurrentibus praecipuis anni festis missae erant interdictae (b), & privatae familiae una cum reliquo populo ad ecclesiam paroecialem conveniebant. Itaque per plura saecula capellae monachorum in ipso claustro erant extructae, eaque fere amplitudine & simplicitate fuerunt, ut tantum monachos caperent, & eorum humilitati convenirent.

Monachi in monasteriis magno numero sacerdotes.

§. VI. Verum lapsu temporis disciplina, quae tam angustis limitibus monachis in monasteriis dabat clericatum, mutata est, sensimque eo de-

(a) *Bingh.Orig.eccl.lib.VIII.cap.*1. §.4. (b) *Conc. Agath. can. XXI.*

ventum, ut monachi pro maxima parte augerentur sacerdotio, & in suis ecclesiis publicas missas haberent, & sacramenta administrarent. Saeculo circiter XI. & deinceps in magna clericorum corruptione Cluniacenses & Cistertienses, quorum tum creverat fama sanctitatis, magno numero coeperunt clericatu initiari, quo cleri vices in praedicando & administrandis sacramentis supplerent. Minus absurdum tum videri poterat, monachos magno numero in domini sortem cooptari, quando clerici sub nomine canonicorum monachatum aliquatenus admiserant. Inde mendicantes a sua pene institutione pro maxima parte ad sacerdotium promoti sunt. Quum enim ad salutem animarum procurandam parochis accesserint adjutorio, ipsa institutio eos ad clericatum evocavit, presertim quando inter media vivendi eleemosynas ex missarum celebratione retulerint. Sed tandem saeculo XIV. Clemens V. rem omnem perfecit; privatis missis tum multiplicatis ad divini cultus ampliationem edixit, ut *monachi quilibet ad monitionem abbatis* sacris ordinibus initiarentur (*a*). Quae constitutio sententia generalis, monachos praesertim spectavit abbatiales, qui divitiis aucti officia clericatus respuebant, quod locum non habebat in mendicantibus. Sacris ordinibus & divinorum officiorum celebratione adversus otium, quod, jampridem manuali opere abjecto, occupabat monasteria, monachos munire videtur pontifex voluisse, quod Christianus Lupus observat (*b*). Mo-

(a) *Clement. I. §. 8. de statu monach.* (b) *Lupus schol. in can. VI. Chalced.*

Monachi mysteriorum Dei dispensatores.

§. VII. Inter regulares sacerdotium propagatum sacris canonibus spiritu Dei conditis hactenus statutam & receptam disciplinam fere omnem immutavit. Inde episcoporum & parochorum imminuta jura, & monachi in mysteriorum Dei dispensatores abjerunt. Post saeculum sextum pauca exstant exempla sacrorum, quae monachi in usum populi in monasteriis celebrarunt; at saeculo undecimo & deinceps a munere pastorali fere cessantibus clericis, Cluniacenses & Cistertienses passim sacramenta administrarunt, & praedicationes ad populum habuerunt, cujus rei illustre exemplum B. Bernardus suppeditat. Totus ad hanc disciplinam adstruendam fuit Gratianus, qui in rhapsodiam suam sub nomine Ambrosii, Innocentii papae, Gregorii M. & Bonifacii IV. papae multa retulit fragmenta (*a*), quibus probaret cum monachatu non pugnare mysteriorum Dei publicam administrationem (*b*). Sed fragmenta ista sunt supposititia, adeo manifeste venerandam non sapiunt antiquitatem (*c*), quae monachos in suis capellis sacramenta populis administrare non permittebat. Interim passim recepto Gratiani decreto in administratione sacramentorum monachi confirmati sunt: quam novam disciplinam inde magis promoverunt mendicantes, qui ad sacramenta administranda & praedicationes habendas prosilierunt, quod clericis accessissent adjutorio. Unde fere omnium mo-

(a) *Can. XXI. seqq. C. 16. q. 1.* (b) *Gratian. ad calc. can. XXV. loc. cit.* (c) *V. Espen. comment. in Grat. caus. XVI.*

monachorum & regularium apertae ecclesiae, missae pubblicae in iis celebratae, administrata a monachis sacramenta poenitentiae & eucharistiae, excepta paschali communione, frequentes a monachis institutae praedicationes, quibus etiam fideles ad se trahebant, novae orandi formulae profusae, & privatorum conscientiae a regularibus passim directae, hactenus ut nullus salvari crederet, nisi mendicantium consiliis regeretur. Ipsa etiam monachorum oratoria in amplissimas abjerunt ecclesias, & rejecto *capellarum* nomine *ecclesiae conventuales* dictae sunt. In tanta vero jurium confusione adhuc tamen manent ecclesiae parochiales a conventualibus distinctae, quod monachi non habent peculiarem sibi addictum populum, sed apud eos collectitius conventus instituitur ea tamen frequentia, ut longe superet conventus parochiales. Nescio enim quo pio animi motu ferantur fideles, ut potius monastica sacra, quam paroecialia frequentent.

Ratione sacrorum lites inter clericos & monachos.

§. VIII. Interim haec per monachos & praesertim per mendicantes sacrorum in populis administratio illud habebat incommodi, quod adscititii isti pastores ab episcopis & parochis non penderent, & ita qui accesserant adjutorio, in primarios abjerant pastores. Saeculis undecimo & sequentibus functiones sacras obibant quidem Cluniacenses & Cistercienses; at ab episcopis in omnibus pendebant, quod ex concilio Pataviensi constat (a). At inde mendicantes pontificia aucto-

(a) *Conc. Patav. an.CIↃLXXXVIII. can.V.& VI.*

ctoritate per universum Occidentem coeperunt confessiones audire, praedicationes habere & reliqua sacra celebrare. Primus Gregorius IX. mendicantes pontificia ad confessiones audiendas instruxit auctoritate, quod *inauditum privilegium hoc etiam ipsis temporibus novum* Matthaeus Parisiensis appellavit (*a*), & inde sequentes pontifices pro praedicationibus & reliquis sacris consimilia concesserunt privilegia, quae ab una monachorum domo ad omnes, & ab uno ordine ad reliquos extensa sunt. Celeberrimum est horum privilegiorum promtuarium bulla Sixti IV. an. CIↃCCCCLXXIV. fratribus minoribus, unde ipse exortus erat, data, quam *mare magnum* dicunt, inde a Leone X. ad omnes mendicantes producta. Itaque commoti fere omnes episcopi & parochi, sexcentae passim lites excitatae, factique episcopi & mendicantes potius de propriis juribus & privilegiis, quam de animarum cura solliciti. Ad exortas lites praecidendas plures pontifices, in primis Bonifacius VIII. (*b*), Clemens V. (*c*), Sixtus IV. (*d*) aliique varias ediderunt constitutiones, quibus tamen auxerunt potius quam praeciderunt lites, adeo nempe aperte faverunt mendicantibus, ut mittam quod Benedictus XI. & Alexander V. ex ordinibus mendicantium ad Petri sedem assumti mendicantes in suis privilegiis confirmarunt (*e*). Ex hac men-

(a) *Matt. Parisiens. ad CIↃCCXLVI.* (b) *Extr.* super cathedram *de sepult. inter comm:* (c) *Clemen.* dudum *de sepult.* (d) *Extravag.* viges *de tregua & pace inter comm.* (e) *Extravag.* inter cunctas *de privileg. int. comm. Bulla* regnans in excelsis.

mendicantium a pontificibus missione turbata ecclesiastica hierarchia & nervus poenitentiae relaxatus. Inde etiam emanarunt mores, ut parochiani parochis non confiterentur, benignius enim prae parochis mendicantes excipiebant poenitentes, & inde etiam parum frequentatae ecclesiae parochiales. Abusus usque ad comitia Tridentina in statu suo perseverarunt, ubi plures episcopi, in primis Brachius Martellus, in mendicantium privilegia indoluerunt, eaque omnia abolita magno rationum pondere contendebant. Synodus autem decrevit, regulares nec confessiones fidelium audire, nec in suis ecclesiis posse praedicare, nisi ex episcoporum auctoritate & approbatione (a). Quae decreta majora emendarunt mala, at non per omnia ecclesiasticam restaurarunt disciplinam, quae vult, ut propriis pastoribus greges adhaereant.

Monachi in clericos & conversos distincti.

§. IX. Jam vero moribus jampridem receptis monachi alii sunt *clerici*, alii *laici*, quos fratres *conversos* dicunt, quam divisionem propagatus inter monachos clericatus confirmavit. Monachi clerici ad officia chori & sacrum ministerium sunt addicti: laici vero ad opera manualia destinantur. Similis distinctio etiam est inter moniales, quarum aliae *choristae*, aliae *conversae*. Per plura saecula monachorum omnium sors aequalis. Omnes ad opus manuum tenebantur, omnesque etiam ad officia chori conveniebant, & canonicas horas recitabant. Et quam

(a) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap.* 15., & *sess. XXIV. de ref. cap.* 4.

quamvis in antiquis monumentis fratrum *conversorum* mentio occurrat, eo tamen nomine veniebant, qui aetate matura sponte sua eligebant monachatum, idque ad differentiam oblatorum, quos *nutritos* appellabant (*a*). Monachi vallis Umbrosae in Tuscia primi sensu hodierno conversos adsciviffe videntur, quos inde Carthusiani & Cistertienses secuti sunt. Originem distinctionis a vulgari linguae Latinae usu desueto Fleuryus repetit (*b*). Quum enim divina officia Latina lingua celebrarentur, nec omnes monachi latinae scirent, factum est, ut plures monachi ad horas canonicas non sufficerent, quibus ad opera manualia ablegatis, tantum latinae scientes chorum retinuerunt. Accessit etiam quod multi ad praestanda certa servitia se obtulerunt monasteriis, ea solum gloria contenti, quod Dei servis ministrarent, qui res monasterii curantes liberiores monachos in contemplatione fecerunt. Et ita inter monachos choristas desiit labor manualis. Interim ratione status & privilegiorum omnes monachi clerici censentur: quin durante probatione etiam novitii monasticis fruuntur privilegiis (*c*).

Pontificalia insigna abbatibus communicata.

§. X. Verum enimvero simplici sacerdotio abbates non contenti, ad pontificalem adspirarunt dignitatem, quam reipsa privilegiis pontificum obtinuerunt. Vile abbatibus visum dignitate & ornamentis episcopis cedere, quando opibus non

(a) *Cangius v.* conversi. (b) *Fleury hist. eccles. lib XXXVI. n.*58. (c) *Carolus de Grassis de effect. clericat. in praelud. n.* 253.

cedebant, & ab eorum jurisdictione exemti, soli pontifici Romano parebant. Ergo saeculis decimo & sequentibus ambire & privilegiis pontificum obtinere pontificalia coeperunt ornamenta, nempe mitram, baculum, chirothecas, dalmaticam, sandalia, & si quae sunt hujus generis alia. Tanta autem ambitione ad insigna pontificalia abbates ferebantur, ut ingenti auri pondere ea plures redimerent, quod B. Bernardus deplorat (a). Interim certissimum est, pontificalia ornamenta a monachis esse aliena, & ambitionem & arrogantiam sapere. Et vero nil magis alienum a solitudine & subjectione, quam monachi secundum canones episcopis debent, quam in externo apparatu episcopos imitari. *Sane*, de ornamentis, quae pretio abbates redimebant, inquit B. Bernardus (b), *si attenditur rerum dignitas, hanc monachi abhorret professio; si ministerium, solis liquet congruere pontificibus; profecto esse desiderant, quod videri gestiunt, meritoque nequeunt esse subjecti, quibus jam ipso se comparant desiderio.* Et Petrus Blesensis; *De benedictione gaudeo, sed insigna episcopalis eminentiae in abbate nec approbo, nec accepto: mitra enim & annulus atque sandalia in alio, quam in episcopo quaedam superba elatio est, & praesumtuosae ostentatio libertatis* (c). Unde multi abbates spiritu monachatus ducti pontificalem habitum respuerunt, praesertim initio saeculi XIII. abbates Praemonstratenses, quos Innocentius III. lau-

(a) *B. Bernard. ep. XLIII. ad archiepisc. Senonens.*
(b) *B. Bernard. loc. cit.* (c) *Petrus Blesensis epist. XC.*

laudavit, inculcavítque ut ecclesiae laxioris ordinis modestiam Praemonstratensium imitarentur (*a*). Sed lapsu temporis humilitatis suae abbates fere omnes obliti vestes pontificales receperunt, quod saeculo XV. & sequenti praesertim factum est. In tanta abbatum ambitione laudandi tamen sunt mendicantes, qui pontificia ornamenta respuerunt. Non tamen omnes abbates in usu vestium pontificalium sunt aequales, sed iis utuntur, prout privilegiis continentur.

Jura pontificalia abbatibus data.

§. XI. Pontificalem in habitu apparatum pontificalia jura consecuta sunt. Vanitatem forsan sapere videbantur abbatibus ornamenta pontificalia juribus episcopalibus omnino destituta. Et ita episcopalia quaedam jura, quae ab ordine episcopali non dimanant, variis pontificum privilegiis abbates impetrarunt. Quin eorum aliqui in praelatos cum ordinaria & quasi episcopali in clerum & populum jurisdictione cum territorio separato abjerunt, qui proinde veri sunt *ordinarii locorum*, & *abbates nullius dioecesis* appellantur (*b*). Interim non secus ac in vestibus pontificalibus, ita etiam in juribus episcopalibus tantum possunt abbates, qui separatum non habent territorium, quantum continent privilegia, nisi posterioribus canonibus contrarium decretum sit. Quae enim competunt non ex vi officii, sed ex privilegiis, eatenus competunt, quatenus sonant verba privilegiorum. Et ita

(a) *Innocent. III. lib. I. ep.* 197. (b) *Fagnan. ad cap.* cum contingat *ex. de foro compet.*

non omnes abbates iisdem juribus fruuntur: Pontificalia autem jura abbatibus communicata haec fere sunt. In primis (I) vasa ad usum eucharisticum & altaria consecrant (*a*), & nonnulli etiam sui ordinis ecclesias. Porro (II) sollemniter populo benedicunt, quam potestatem tantum in ecclesiis, quas monachi *pleno jure* possident, possunt exercere, alibi vero ex speciali privilegio (*b*), nisi episcopus praesens sit, nam episcopo praesente abbas omnino non benedicit (*c*). Illae autem ecclesiae ad monachos *pleno jure* pertinent, quas in spiritualibus & temporalibus administrant. In conciliis (III) quoque post episcopos sedent, ita tamen ut distincta mitra in consessu utantur, quo signo aliquo diversi ab episcopis appareant (*d*).

Abbates conferunt ordines minores.

§. XII. Praecipuum (IV) autem inter pontificalia jura abbatibus concessa reputatur collatio primae tonsurae & ordinum minorum, quae ex praesenti disciplina abbatibus sollemni benedictione consecratis potius ipso jure, quam ex privilegio competit. Et olim quidem abbatum ignota consacratione quilibet abbas presbyteratu initiatus in proprio monasterio lectores ordinabat, quod ex canone Graeco XIV. concilii Nicaeni II. satis superque constat. At temporis lapsu invaluit, ut tum demum abbates primam tonsuram & minores ordines conferre possent, quum

(a) *Tambur. de jure abbat. tom. I. disp.* 23. *quae.* 2. & 4. (b) *Cap. III. de privileg. in* 6. (c) *Tambur. loc. cit. disp.* 21. *quaest.* 9. (d) *Cap. VI. de privileg. in* 6.

quum praeter praesbyteratum sollemniter essent in abbates benedicti. Nempe saeculo XII. inducta jam abbatum sollemni consacratione, Gratianus mox citatum Nicaenum canonem ita interpolatum retulit, *Lectoris autem manus impositionem licentia est abbati solummodo in proprio monasterio faciendi, si dumtaxat eidem abbati manus impositio facta noscatur ab episcopo, secundum morem praeficiendorum abbatum, dum constat illum esse presbyterum* (a). Verba *secundum morem praeficiendorum abbatum* absunt a Graeco textu (b), eaque addita sunt convenienter receptae de abbatibus consecrandis disciplinae. Gratiano inde Innocentius III. adhaesit, qui prout apud illum exstabat Nicaenum canonem referens, interpolatam firmavit lectionem: quae una cum Innocentii rescripto transiit in decretales (c). Et ita conclusum, de jure tantum abbates presbyteros & benedictos posse primam tonsuram conferre, & minores clericos creare, non consecratos vero expresso indigere privilegio. *In proprio* tantum *monasterio*, hoc est sibi subditos monachos ex canone Nicaeno abbates lectoratu initiabant: at inde ad augenda propria jura solliciti, privilegia obtinuerunt, ut eo jure in sibi ordinario jure subditos, & aliqui etiam in omnes uterentur (d). Quae potestatis extensio ecclesiasticam turbavit disciplinam. Unde Tridentini patres antiquos canones renovantes, statuerunt, ut abbates sibi tan-

(a) *Can. I. D. 69.* (b) *V. Rom. correct. not. in cit. can.* (c) *Cap. XI. ex. de aetat. & qualit. ordin.* (d) *Cap. III. ex. de privileg. in 6.*

tantum subditis regularibus primam tonsuram & minores ordines conferrent (a): quod jus adeo stricte accipitur, ut neque ex dimissione proprii superioris possint abbates alienos subditos sive regulares sive saeculares attondere, & minores clericos creare (b).

Extra monasteria monachi promoti ad clericatum.

§. XII. Quamvis autem antiqua ecclesiae non patiebatur disciplina, monachos magno numero in suis monasteriis clericatu initiari; semper tamen & sacris canonibus & legibus civilibus permissum, immo inculcatum, e monachis clericos eligere, qui monasteriis extracti ecclesiis deservirent. *Monachos quoque*, inquit Siricius papa (c), *quos tamen morum gravitas, ac fidei institutio sancta commendat, clericorum officiis aggregari & optamus & volumus*. Et lege quadam Arcadii imperatoris jubetur episcopis, ut si forte clericos sibi deesse arbitrentur, eos ex monachorum numero rectius assumant (d). Similiter Justinianus constituit, ut episcopus vel ex clero, vel ex monasterio ordinetur (e). Erant nempe monasteria scholae pietatis & doctrinae, ac proinde aptissima clericorum seminaria. Primus, qui monachos monasteriis extractos episcopos & clericos creavit, M. Athanasius fuisse videtur, qui eos ad muniendam contra Arianos catholicam fidem judicavit aptiores. Et inde in

(a) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap.* 10. (b) *Sacra congregatio ap. Fagnan. ad cap.* aqua *ex. de consec. eccles. n.* 19. (c) *Epist. I. cap.* 13. (d) *L. XXXII. C. Th. de episcop.* (e) *Novel. VI.*

in utraque ecclesia de promovendis ad clericatum monachis recepta disciplina. Certe celebriores antiquitatis episcopi ex monachis fuerunt assumti, quales M. Basilius, Jo: Chrysostomus, Martinus Turonensis aliique. Tanta vero celebritate floruit S. Martini in Gallia monasterium, ut inde certatim ecclesiae habere episcopos desiderarent, quod Sulpitius Severus testatur (*a*). Non tamen omnes indiscriminatim etiam boni monachi apti ad clericatum censebantur, sed tantum ii, qui vitae sanctitate & doctrina spiritum solitudinis & rusticitatis emollierant. Notum est illud Augustini (*b*); *Aliquando bonus monachus, vix bonum clericum facit, si adsit sufficiens continentia, & desit tamen instructio necessaria, aut personae regularis* integritas. Interim quodcumque de monachis ad ecclesiae utilitatem episcopi statuebant, monachorum erat & vero etiam est, ecclesiasticas dignitates non desiderare; sed tantum injectum onus humiliter suscipere, quod M. Basilius & Augustinus inculcant (*c*). Sententia erat antiquorum monachorum, *Omnimodo monachum fugere debere mulieres & episcopos: neuter enim finit eum, quem semel familiaritati suae devinxerit* (*d*). Pro jure suo olim episcopi sibi deficientes clericos ex monachis ordinabant, tantumque nonnulli canones consensum abbatis requirunt (*e*). Sed inde jure decretalium vetitum

(a) *Sulpit. Sever. vit. S. Martini*. (b) *Can. XXXVI. C.* 16. *q.* 1. (c) *Basil instit. monast. cap. IX.*, *can. XXX. C.* 16. *q.* 1., (d) *Apud Cassianum de institut. renunt lib. XI, cap.* 17. (e) *Can. XXXIV. C.* 16. *q.* 1.

tum sine pontificis indulgentia monachos in canonicos assumi, aut aliis beneficiis non curatis donari (a): & ex novissima disciplina ex Gregorio XIII. inducta nec ad regimen paroeciarum, nisi auctore pontifice, possunt admoveri (b).

An monachi assumti ad clericatum solvantur monachismo?

§. XIII. Promoti autem ad clericatum extra monasterium monachi solvebantur monachismo, qui cum clericalibus functionibus consistere non poterat. *Nemo potest*, inquit Gregorius M. (c), *& ecclesiasticis obsequiis deservire, & in monastica regula ordinate persistere*. Et male profecto Gratianus (d) relata verba de iis accepit, qui aetate sua in cardinales & episcopos ordinati monasterii sui sibi reservabant administrationem, quando pontifex id spectavit unum, non posse monachos simul monasticis & clericalibus functionibus in ecclesiis defungi (e). Unde ad hierarchicas functiones assumti monachi, nullum amplius de monasterio commodum participabant, & bonis ecclesiasticis, non secus ac reliqui clerici, vivebant. Interim tamen ne primitus facta professio prorsus irrita fieret, ad ecclesiae ministerium monachi promoti officia omnia monastica, quae cum clericatu non pugnant, servare debebant. Sane edixit M. Athanasius, ut monachi

(a) *Cap. IX. ex. de regul. Confer. Fagnan. ad cap.* quod Dei timorem *ex. de statu monachor. n.* 18.
(b) *Fagnan. loc. cit. n.* 16. (c) *Can. II. C.* 16. *q.* 1. (d) *Ad can. XXXVI loc. cit.* (e) *Confer. notas ad lib. III. ep.* 2. *Greg. M.*

chi ad clericatum evecti a *priore proposito* non recedant, quem canonem Innocentius I laudat (a). Unde olim monachi in clericatu vino & carnibus abstinuerunt (b): & Justinianus non permittit, ut monachus lector creatus nuptias contrahat (c), quas tamen ceteri lectores contrahebant. Ipsam quoque vestem angelicam Orientales monachi in episcopatu retinuerunt (d). Atque ex hujusmodi vivendi ratione Graeci clericos ex monachis ad ministerium ecclesiarum assumtos ἱερομόναχους appellant: quo eodem nomine etiam donant monachos in ipsis monasteriis auctos clericatu. Sed in occidente initio minus placuerunt episcopi monasticis induti vestibus, ac ita in clericatu monachi vestes induerunt clericales: quae disciplina octavo saeculo stabat (e). Inde mutati sunt mores, & ad ministerium ecclesiarum promoti monachi vestes monasticas retinuerunt. Pessimis clericorum moribus saeculis decimo & sequenti offensi monachi etiam ad clericatum adsumti videntur voluisse retinere monachatum, ne malos clericorum mores induisse viderentur. Et hinc cavit sub Alexandro III. concilium Lateranense (f), ne monachi *singuli per villas & oppida per quascumque parochiales ponantur ecclesias, sed in majori conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant, nec soli inter sae-*

(a) *Innoc. ep. ad Victric. Rothomag. cap. X.*
(b) *V. Lupum diss. de S. Leonis IX. actis calumn. IV. tom. 4. oper. edit. Venetae*, (c) *Novel. V. cap. 8.*
(d) *Conc. VIII. can. XXVII.* (e) *Zachar. papa ep. IX. cap. 1.* (f) *Cap. II. ex. de statu monach.*

saeculares homines spiritualium hostium conflictum expectent. Et Innocentius III. in concilio generali statuit, ut pontifices ex monachis assumti habitum ferrent monachalem, cui eidem decreto subjecti fuerunt mendicantes. Tandem vero generalem Clemens VIII. edidit constitutionem, ut omnes monachi & fratres ad episcopatum evecti sui ordinis habitum gestent, aut certe colorem.

Clerici assumunt monastica instituta.

§. XIV. Et hactenus de monachis, qui monachismo addiderunt clericatum, dicendum nunc de clericis, qui instituta monachorum superinduerunt, quatenus tamen functiones patiebantur clericales. Scilicet si excipias solitudinem & rigidam claustri disciplinam, monasticae vitae sanctimonia clericali instituto non repugnat: quin potius efficit, ut clerici moratius vivant, & in urbe existentes, usu urbis quodammodo careant. In Occidente Eusebius Vercellensis primus fuit, qui clericis suis monachatum injecit, una clericalia & monastica conjungens instituta. *Haec primus*, inquit Ambrosius (a), *in Occidentalibus partibus diversa inter se Eusebius sanctae memoriae conjunxit, ut & in civitate positus instituta monachorum teneret, & ecclesiam regeret jejunii sobrietate*. Etiam Augustinus similem vivendi rationem inter clericos Hipponenses introduxit; sub ipso enim clerici nihil proprii habebant, & una domo & una mensa sumtibusque communibus alebantur, & vestiebantur; non tamen integras admiserant monasticas asperitates, quem-

(a) *Ep. LXXXII.*

quemadmodum clerici Vercellenſes (a). Sequentia ſaecula plura monaſteria clericorum exhibent, in quibus ſtrictius aut laxius viguerunt monachorum inſtituta: quo ſpectant clerici ab Auguſtino monacho in Anglia inſtituti, canonici ſub Chrodogango, & inde canonici regulares, qui omnem ejurarunt proprietatem. Interim in coenobiis degentes clerici inſtituta monaſtica eatenus profitebantur, quatenus miniſteria eccleſiaſtica permittebant. Unde rigida clauſtri non tenebantur diſciplina, nec manuali labore, quemadmodum monachi, erant occupati. Paucis. Docentis & plangentis, quatenus ſtare poterant, officia conjungebant.

CAPUT XLI.

De ſtatu monachorum.

Notio ſtatus monachorum.

§. I. NOmine *ſtatus monachorum* intelligimus univerſum regiminis monaſtici complexum, quo ſingulae familiae cohaerent, ſubſiſtunt & gubernantur. Ita ſonat *ſtatus monachorum* in titulo decretalium *de ſtatu monachorum & canonicorum regularium* (b). Etiam in jure civili *ſtatus rei Romanae* univerſam regiminis politici denotat compagem. Coepit ſtatus monachorum ab eo tempore, quo in ſocietatem coaluerunt. Etenim vita communis

Aaa 2 ſic

(a) *Thomaſ. par. I. lib.* 3. *cap.* 3. *ſeq.* (b) *Boëhmer. I. E. lib. III. tit.* 35.

sic est comparata, ut sine certo regimine non subsistat. Est autem status monachorum internus, vel externus. Internus intra sodalitia monastica sese exserit, spectatque internam monasteriorum gubernationem & compagem, qua singulae familiae inter se cohaerent. Externus vero sese exserit extra monasteria, spectatque episcoporum & principum in monachos potestatem. Itaque jura quibus status monasticus coalescit & regitur, veluti Jus publicum monachorum constituunt. In utraque parte status monachalis nova a veteri distat disciplina: quin multa & varia sunt singulorum ordinum instituta. Potiora ergo seligemus, quae potius ipsam status monastici compagem, quam singulorum ordinum mores repraesentent; exacta enim regiminis monastici explicatio longioris esset operis, ultra institutionum fines excurrentis.

Abbates *praesunt monasteriis*.

§. II. Jam singula monasteria proprium habent superiorem, qui monachos regit, & monasticae disciplinae & temporalium ad monasterium spectantium curam & sollicitudinem habet. Monasteriis praepositos antiqui apto vocabulo appellarunt *abbates*, patres nempe monachorum, ut in ipso nomine intelligerent, regimen monasticum caritatis potius esse, quam potestatis. Et sane in monachorum regimine sic abbas procedere debet, *ut miscens terroribus blandimenta*, *dirum magistri*, *pium patris ostendat affectum*, ut habet regula Benedictina (a). Saepe etiam apud antiquos monasteriorum superiores audiunt ma-

(a) *Reg. Bened. cap. II.*

majores, *priores*, *praelati*, *praesules*, quae omnia vocabula praesidentiam inter monachos denotant. Propter eamdem rationem, monialibus praefectas dixerunt *abbatissas*, quasi matres spirituales. Sed plerique monachorum ordines post saeculum decimum, & praesertim mendicantes *abbatis*, *praesulis*, *praelati*, & *abbatissae* nominibus abstinuerunt, appellantque cujusque monasterii praepositos *priores*, *custodes* seu *guardianos*, *rectores*, *correctores*. Apud Benedictinos ab antiqua humilitate desciverant abbates, & non exiguam non minus in ecclesia, quam in republica propter pontificalia & feuda, dignitatem obtinebant. Et ita *abbatis* nomen natura sua modestissimum, non amplius monasticam sapiebat humilitatem. Unde sanctissimi novorum ordinum fundatores abbatis nomen, veluti parum humilitati monasticae conveniens, respuerunt, & humilibus titulis rei monasticae moderatores voluerunt appellatos (*a*).

Praepositus & decani *eorumque officia*.

§. III. Praeter abbatem seu rectorem habent singula monasteria alios officiales, qui sub principe rectore disciplinae monasticae praesunt, vel temporalia procurant. In tanta monachorum multitudine & temporalium copia vix unus superior regimini monastico sufficiebat; & ita ei varii dati fuerunt administri. Ut ecce *praepositus*, sive *prior*, specialibus vocibus nuncupatus, post abbatem in monasteriis disciplinae monasticae praeest. Quum vero multa sint monasteria, in quibus princeps superior non *abbas*, sed *pri-*

(a) *Espen. par. I. tit. 31. cap. 1.*

prior vocatur, in iis inter *priorem conventualem*, & *priorem claustralem* distinctum est, quorum illi totius rei summa incumbit, hic vero sub eo claustri curam habet, & idem ipse est, quem alia monasteria per abbates administrata ἁπλῶς *priorem* appellant. Sed usu hodierno fere *superior* vel *vicarius* dicitur, qui praeest sub priore conventuali, *prior* vero *claustralis*, qui agit sub abbate regulari. Minus placuerunt S. Benedicto praepositi, qui adversus abbates ferociebant in iis praesertim locis, ubi ab eodem episcopo vel abbate praepositi & abbates creabantur. Unde voluit, ut a creando praeposito abbas supersederet, & per *decanos* ejus loco substitutos monachos regeret: & si omnino necesse esset ordinari praepositum, cum piissimorum fratrum consilio eum sibi constituat (a). Erant *decani* decem monachis praepositi, & ita si magna esset congregatio per plures decanos regebatur. Usus decanorum ab Orientalibus profluxit monasteriis, ubi decani suas regebant decanias, statis dierum laboribus invigilabant, & pensum, quod cuique datum erat, exigebant. Interim nihil obstante S. Benedicti consilio, in pluribus monasteriis perseverarunt praepositi, ubi sub abbate claustri rexerunt disciplinam, eisque tantum mortuo, absente vel remoto priore conventuali universa competit monasterii jurisdictio (b).

Oeconomus *ejusque officium*.

§. IV. Porro in plerisque monasteriis est *oeconomus*, seu *cellerarius*, ut appellat regula Benedi-

(a) *Reg. Bened. cap. LXV.* (b) *Tambur. de jure abbat. tom. II. disp. 1. quaest. 4. n. 4.*

dictina, qui etiam sub abbate temporalia monasterii procurat. Unde in moltis Orientalibus monasteriis oeconomus praeerat decanis, a quibus exactos monachorum labores recipiebat, in usum societatis erogaturus. *Opus diei statum est*, inquit Hieronymus (*a*), *quod decano redditum, fertur ad oeconomum, qui & ipse per singulos menses patri omnium cum magno tremore reddit rationem*. In aliis vero monasteriis ipsi decani temporalia procurabant, quorum uni abbati reddebant rationem, quod Augustinus testatur (*b*). Apud Benedictinos summa fuit *cellerarii* potestas: etenim praeter curam temporalium, ei infirmorum, infantium, hospitum, pauperum incumbebat sollicitudo, & hinc omni congregationi erat sicut pater. Itaque que postea fuerunt sejuncta officia *infirmarii*, *hospitalarii*, *eleemosyndrii*, *thesaurarii* uno cellerarii munere initio continebantur. In nonnullis monasteriis tamen etiam praepositi temporalia procurabant. Interim quicumque sit qui temporalia monasterii procurat, eligi debet ex probatissimis monachis, ne administratio evadat in proprietatem, & ne assidua temporalium tractatione a spiritu monastico deficiat.

Praepositi obedientiarum.

§. V. Praeter officiales claustrales, qui sub abbate sarcinam monasterii sustinent, erant etiam *priores forenses*, seu *obedientiarum praepositi*. Scilicet nobiliora coenobia sub se & a se dependentia habebant minuscula monasteria, quae in

(a) *Epist. XXII. ad Eustoch. cap.* 15. (b) *August. de morib. eccles. cathol. cap. XXXI.*

in antiquis monumentis passim *prioratus*, *obedientiae*, *praepositurae*, *cellae* & *grangiae* nuncupantur. De origine & natura *cellarum* inter eruditos non convenit. Brouwerus, Haestenius aliique putant fuisse praediorum ad principale monasterium pertinentium praefecturas, in quibus residebant pauci monachi, non ut conductores ipsi essent, sed ut praediis & rusticis praeessent, & quae pietatis religiosae erant, curarent, redactosque fructus ad principale monasterium inferrent (a). Contra Christianus Lupus opinatur fuisse minuscula monasteria, propriis fundis instructa, ex quibus quae supererant usui monachorum, pauperum, hospitum, principali cedebant monasterio. Scilicet fideles, qui plenum coenobium fundare non poterant, cellas in pagis constituere voluerunt, ut ita apud se haberent pietatis officia a monachis celebrari solita, quod ut eo rectius fieret, eas monasteriis ob regularem disciplinam famosis adnectebant (b). Meam hanc litem minime facio, tantumque obiter moneo, forte utriusque generis cellas exstitisse. Interim cellae auctis fundis saepe creverunt in abbatias: quin ipsi fundatores hanc conditionem frequenter apposuerunt, *auctis per Dei gratiam proventibus fiat abbatia*. Obedientiis prepositi monachi *priores forenses* & *obedientiarum praepositi* dicti sunt, quod monachorum *foris*, hoc est extra monasterium degentium,

(a) *Brouwerus lib. I. antiq. Fuldens. cap. 7. Haestenius de monachor. cellis*. (b) *Christ. Lupus schol. in Nicolai II. conc. Beneventanum tom. 5. operum editionis Venetae*.

tium, curam haberent, & quod vi obedientiae ab abbate principis monasterii illuc mittebantur. Ne vero monastica disciplina in obedientiis deficeret, passim cautum, ut non soli, sed cum aliquibus monachis in iis praepositi morentur. *Ne monachi singuli*, inquit concilium Lateranense sub Alexandro III. (a), *per villas & oppida per quascumque parochiales ponantur ecclesias, sed in majori conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant*.

Quomodo potestas abbatum explicatur.

§. VI. Regimen monachorum in singulis monasteriis tum circa spiritualia, tum temporalia, penes solum abbatem tantum fuit, a quo ceteri pendebant officiales, nec unius monasterii abbas alteri abbati subjectus erat. In vita communi, quae ad perfectionem tendit, eam regiminis formam aptiorem judicarunt monachorum patres, qua penes unum summa rerum resideret: quod regulae monasticae & canones passim tradunt (b). Quo vero sibi demandatam potestatem melius abbates explicarent, voluit S. Benedictus, ut rebus *praecipuis*, idest majoris momenti, omnis congregationis, in levioribus vero *seniorum* consilium expeterent, quo intellecto apud se tractarent & statuerent quid optimum factu videretur (c). Quapropter adhibendum consilium potius spectabat ad pernoscendas varias rationes, ut inde abbas aptiorem seligeret, quam ad quidquam de abbatis potestate minuendum. Etiam Orien-

(a) *Cap. II. ex. de statu monach.* (b) *Reg. Bened. cap. LXV.*, *can. IX. C. 18. quaest. 2.* (c) *Reg. Bened. cap. III.*

Orientales monachi in rebus gravioribus fratrum adhibebant consilium, rei tamen summa erat penes abbatem (a). *Seniores* autem, quos in tractandis rebus levioribus S. Benedictus adhiberi voluit, senes prudentia non aetate videntur fuisse, ut cardinalis Turrecremata interpretatur (b). Sed ad invidiam declinandam apud quosdam in usu est, seniores professione in consilium adhiberi: & in multis ordinibus loco seniorum *assistentes*, aut *discreti* eliguntur. Verum ex nova disciplina apud omnes fere ordines etiam Benedictinos recepta regimen monasticum aristocratia quadam temperatum est, qua fit, ut superiores monasteriorum in rebus monasticis expediendis assensum vel assistentium vel *capituli* pro rerum varietate requirere debeant.

Monachorum particularia capitula.

§. VII. Nomine *capituli*, cujus assensum in gravioribus monasterii rebus tractandis adhibere debent monasteriorum superiores, venit monachorum, qui jure suffragii potiuntur, conventus. Proprie in re monastica *capitulum* erat caput regulae, quotidie monachis legi solitum, cujus rei caussa in certum monasterii locum conveniebant. Id constat ex libello supplici monachorum Fuldensium Carolo M. oblato, ubi ajunt, *Mane, quando in unum convenimus, & capitulum de regula cum fratribus legebatur* (c). Ab his lectionibus facili traslatione & locus ipse conventus, quod *capitula ibi exponerentur*, ut ait

(a) *Hieronym. ep. XXII. ad Eustoch. cap.* 14.
(b) *Tract. XV. in cap.*3. *regulae* (c) *Ap. Brouwerum lib. III. antiq. Fuldens. cap.* 12.

ait Papias (*a*), & vero etiam ipsa congregatio *capitulum* vocari coeperunt. Pertinebant autem ad capitulum monachi omnes seniores & juniores. Et sane S.Benedictus in expediendis gravioribus negotiis *omnem congregationem* convocari praecepit (*b*). Sed lapsu temporis & apud monachos & apud moniales fratres laici & sorores conversae a capitulis exclusi sunt, tantumque monachi saltem hypodiaconi & moniales choristae capitulum componere coeperunt. Sane statuit concilium Viennense, ut nullus in ecclesiis cathedralibus vel collegiatis sive saecularibus sive regularibus jure suffragii potiatur in capitulo, nisi saltem hypodiaconatus ordine sit initiatus (*c*); quod jus Tridentini patres confirmarunt (*d*). Voluerunt ita patres Viennenses canonicos & monachos abbatiales divitiis auctos ad ordines, unde propter onera abhorrebant, per indirectum adigere. Ceterum abbas capitulum indicit, refert, nec tamen secundum regulam Benedictinam utitur suffragii praerogativa, ut singulis ad dicendam sententiam major sit libertas (*e*).

Poenae monasticae.

§. VIII. Regimen monasticum quamvis in caritate fundatum, tamen jure ad infligendas poenas fini accommodatas est instructum. Poenarum metus ad reorum emendationem & aliorum exemplo in omni societate est necessarius.

Bbb 2 Sunt

(a) *Ap. Gancium in glossar. v.* capitulum.
(b) *Reg. Bened. cap. III.* (c) *Clement.* ut ii *de aetat. & qualit. ordinand.* (d) *Trid. sess. XXII. de refor. cap.* 14. (e) *Confer. Haeftenius lib. III. tract.* 5. *disq.* 6.

Sunt autem apud monachos & fpirituales & temporales poenae; poenae fpirituales funt excommunicationes, quibus monachi pro varietate culparum communi menfa, vel menfa fimul & communibus precibus interdicuntur (*a*). Maxima tamen fpiritualis poena eft privatio communium precum etiam poft mortem, qua ex antiqua difciplina puniuntur, qui in manifefto peccato decedunt, veluti qui feipfos interficiunt (*b*), & qui peculiati inveniuntur (*c*). Separabant quidem hujufmodi excommunicationes monachos a menfa & precibus; at potius videntur fuiffe falutares emendationes, quam proprie fic dictae excommunicationes, quae extra Chrifti corpus proiiciebant. Monachorum patres, ut plurimum olim laici, jure clavium, unde proprie fic dicta excommunicatio pendet, erant deftituti (*d*). Poenae corporales funt jejunia monachis delinquentibus indicta, a certo cibo & potu abftinentia, & ex nova difciplina etiam carcerum mancipatio. Maxima corporalis poena, qua olim puniebantur monachi delinquentes, erat flagellatio. *Separabunt eum* (monachum nempe, qui fratres ad peccandum follicitat, & fimplices animos pervertit) *extra monafterium*, inquit regula Pachomiana (*e*), *& verberabunt eum ante fores triginta novem*, ideft triginta novem plagis, qui erat modus flagellandi apud Judaeos receptus, unde ad monachos de-

(a) *Reg. Bened.cap.XXV. & XLIV.* (b) *Caffian. collat. II. cap.* 5 (c) *Hieronym. epift. XXII. ad Euftoch. cap.* 14. (d) *Effpen. par. I. tit.* 31. *cap* 3. *n.* 31. (e) *Reg. Pachom. cap. XXXVII.*

devenit, ut recte Menardus observat (a). Et in monte Nitriae tres erant palmae, unde tria flagella pendebant, ad tria hominum genera punienda, monachos nempe, latrones & hospites delinquentes. Unde qui meruisse convincebantur, unam ex tribus palmis, generi vitae convenientem amplectebantur, & a tergo praescriptas plagas excipiebant (b). Et regula Benedictina saepe flagellationis iniicit mentionem, eamque appellat *vindictam corporalem* & *acriorem correctionem* (c). Et apud S. Isidorum in regula, *Gravior culpa diuturna excommunicatione purgatur, & flagellis emendatur*. Sed ex recentioribus institutis rejecta est flagellatio, ejusque locum carceres, antiquis fere ignoti, subjerunt. Monachos a flagellatione tutos ipsis communicatum sacerdotium videtur effecisse; carceres vero disciplina, quae eiici incorrigibiles vetat, induxit. Interim monachorum superiores meminisse debent, se esse patres, non dominos monachorum, & poenas ita moderari, ut decet animarum pastores. *Oderit* abbas *vitia*, *diligat fratres*, inquit sapientissime S. Benedictus (d), *in ipsa coërcitione prudenter agat*.

Monasteriorum consociatio.

§. IX. Per novem plus minus saecula monasteria inter se mutuo adnexa peculiare corpus non composuerunt, sed singula proprios habebant abbates ab aliis non pendentes, Omnes quidem monachi unius instituti & religionis cen-
se-

(a) *Ad concord. regul. cap. XXX.* (b) *Pallad. hist. Laus. cap. VI.* (c) *Reg. Bened. cap. XXIII. & XXVIII.* (d) *Reg. Bened. cap. LXIV.*

ſebantur, ſed haec unitas potius a fine & profeſſionis conſonantia, quam a ſubordinatione monaſteriorum oriebatur. At ſub initium ſaeculi decimi Cluniacenſes in peculiare corpus abjerunt ex pluribus monaſteriis adunatum, quorum ſingula eo ipſo, quo proprio priori erant commendata, uni abbati Cluniacenſi parebant. Prima haec ſtabilis fuit monaſteriorum congregatio, nam monaſteria, quae auctore Ludovico pio ſub S. Benedicto Anianenſi fuerunt adunata, Benedicto mortuo, ad antiquam redierunt libertatem. Initio ſaeculi decimi adeo defecerat monachorum inſtitutum, ut, obſervante Petro abbate Cluniacenſi, *de monacho praeter tonſuram & habitum nihil* ſupereſſet (*a*). Reparaturus ergo perditum monachiſmum S. Odo reformationis Cluniacenſis monaſteria ſub uno capite conſociavit, ut eo melius & firmius res monaſtica ſtaret. Tanta vero ſanctitatis fama tum inclaruit Cluniacenſis reformatio, ut ei a Beneventana provincia quaecumque erant in Italia & Gallia potiora acceſſerint monaſteria, ut Glaber Rodulfus teſtatur (*b*). Et ita nata eſt congregatio, ſeu ut modo loquuntur, ordo Cluniacenſis; cujus exemplum inde Camaldulenſes, monachi Vallis Umbroſae, Ciſtertienſes, mendicantes aliique imitantes etiam in congregationes abjerunt. Et Tridentini patres monaſteria omnia exempta, quae generalibus capitulis non ſubſunt, nec ordinarios habent viſitatores, unius anni ſpatio edi-

(a) *Petrus Cluniacenſis lib VI. epiſt.* 17. (b) *Rodulf. lib. III. hiſt. cap.* 5.

edixerunt uniri (a). Nempe postquam monachi ab episcoporum jurisdictione exemti sunt, magis necessaria erat consociatio, ut ita saltem majorum praelatorum auctoritas abbates locales in officio contineret. Non tamen aequalis apud omnes est monasteriorum consociatio: nam multi ordines unam generalem, alii etiam provinciales componunt congregationes.

Superior generalis.

§. X. Institutio ordinum monasticorum novam regiminis formam introduxit. Etenim contra antiqui regiminis formam, qua unum monasterium ab alio non pendebat, institutus est abbas, sive superior, sive minister generalis, cui totius ordinis incumbit sollicitudo. Cistertiensibus tamen minus placuit abbas absoluta donatus potestate, & hinc veluti aristocraticam elegerunt regiminis formam, in qua abbates omnes partem haberent, & unus abbas alterius visitaret monasterium. In familiis, quae provinciales habent congregationes, institutus est abbas sive superior provincialis, qui integram administraret provinciam. Et ita independens prius abbatum potestas evasit obnoxia, & majora cujusque monasterii vel provinciae negotia auctoritatem provincialis aut generalis requirunt. Non tamen potestas generalis independens & absoluta est, nam generalis suis est instructus senatoribus, qui *diffinitores generales* dicti supremam religionis audientiam constituunt, cujus auctoritate suprema monastica potestas explicatur. Sed apud Jesuitas generalis absoluta praeest auctorita-

ta-

(a) *Trid. sess. XXV. de ref. cap. 8.*

tate, & ita negotia fere omnia societatis solus moderatur. Etenim quinque, quos habet generalis, *assistentes* suffragio tantum *consultivo* non *decisivo*, ut vocant, fruuntur. Similiter diffinitoribus suis instruitur provincialis, qui ejus componunt audientiam. Generales fere Romae commorantur, quod exemtio monachorum a jurisdictione episcopali plane postulabat, ut ita negotia ad rem monasticam pertinentia facilius expedirent.

Capitula generalia.

§. XI. Porro monasteriorum consociatio nova induxit capitulorum genera, generalia nempe & provincialia, prout nempe capita monasteriorum totius ordinis, aut unius provinciae conveniunt. Primi inter monachos generalia abbatum capitula celebrarunt Cistertienses, quod postulare videbatur quasi aristocraticum, quod praetulerunt, regimen. Etenim primigenia constitutione, quam *chartam caritatis* dicunt, statuerunt, ut singulis annis abbates omnes non impediti ad generalia comitia apud Cistertium convenirent, in quibus de reformatione ordinis & disciplinae emendatione tractaretur. Tanta autem celebritate & honore erant Cistertiensium capitula, ut reges & episcopi eis superesse salutare & pium ducerent, ut probat Alteserra (a). A Cistertiensibus brevi ad alios monachos & canonicos regulares capitula generalia transierunt, quamvis regiminis formam aliquatenus diversam haberent. Equidem in concilio generali Innocentius

(a) *Altesér. lib. VI. monastic. cap. 5.*

tius III. statuit (*a*), ut in singulis regnis vel provinciis quolibet triennio ordines quique, etiam canonicorum regularium, exemplo Cistertiensium & *salvo jure dioecesanorum antistitum*, comitia celebrarent, ad quae omnes abbates & priores, qui sub abbate non essent, non impediti convenirent, ita tamen ut *nullus eorum plus quam sex evectiones & octo personas adducat*. Nomine *evectionum* jure Romano veniebant diplomata iis necessaria, qui cursu publico iter faciebant (*b*): at hic numerum denotat equorum, quibus abbates in itinere uti debebant (*c*). Statim post concilium Lateranense exorti mendicantes ejus statutis seipsos subiicientes, generalia comitia coeperunt agitare: & inde pluries pontifices & concilia idem institutum renovarunt (*d*). Spectabant autem primario capitula generalia ordinis reformationem & disciplinae emendationem (*e*). Sane in communibus comitiis remedia reformationis melius capiuntur, & disciplina confoventur. Et reipsa in capitulis generalibus conditae sunt ordinum constitutiones, quae aliquid regulae adderent, vel detraherent. Celebrari autem debent capitula haec generalia singulis trienniis, quod patres Lateranenses & Tridentini statuerunt, quibus decretis nihil derogatum institutis ordinum, quibus capitula sin-

 gulis

(a) *Cap. VII. ex. de statu monach.* (b) *Confer. Pitiscus in lexico antiq. Roman v.* evectiones.
(c) *Gonzalez ad cap. VI. ex. de censib. n.* 3.
(d) *Clement.* ne in agro §. *fin. de statu monach. Trid. sess. XXV. de ref. cap.* 8. (e) *Cap. VII. ex. de statu monach.*

gulis annis jubentur celebrari (*a*). Ea abbas, sive superior generalis indicit, dirigit, & exsequitur statuta; conveniuntque omnes superiores, qui suffragii jure potiuntur.

Monastici visitatores.

§. XII. Consociata quoque monasteria monasticos visitatores induxerunt, qui ad disciplinae emendationem & decretorum generalium observantiam monasteria circumeunt. Per plura saecula ignoti ex monachis visitatores, tantumque quum opus erat, episcopi suae dioecesis visitabant monasteria (*b*). Primi monasticos visitatores induxerunt Cistertienses, qui dum se in unum corpus consociarunt id voluerunt, ut abbates alter alterius inviserent monasterium. Inde in concilio generali Innocentius III. statuit, ut in comitiis generalibus ordinentur religiosae & circumspectae personae, quae secundum formam sibi praefixam *vice sedis apostolicae* monasteria monachorum & monialium circumeant, corrigentes & reformantes, quae correctione & reformatione indigerent (*c*). Spectavit autem synodus Lateranensis non tantum exemta, verum etiam non exemta monasteria, eaque omnia *vice sedis apostolicae* visitari voluit, forsan ne in illis exordiis monastici visitatores ab episcopis impedirentur. Porro non tantum generales visitatores, verum etiam ipsi abbates, qui sunt ordinum capita, & ceteri ordinum superiores episco-

(a) *S. Congreg. ap. Fagnan ad cap.* in singulis *ex. de statu monach. n.* 12. (b) *Can. XXIX C.*18. *q.* 2. *Gregor. M. lib. VII.ep.*18. (c) *Cit. cap.VIII.*

fcopis non fubjecti fibi fubjecta monafteria & prioratus fuo quisque loco & ordine, ex officio circumeunt, etiamfi fuerint commendata (*a*). Scopus autem vifitationis eft monachalis difciplinae tam in fpiritualibus, quam in temporalibus reftitutio (*b*). Interim vifitatio monafteriorum, quae a monachis inftituitur, vifitationem epifcopi quantum ad monafteria fibi fubjecta, aut circa ea, in quibus monafteria etiam exemta epifcopis fubiiciuntur, impedire non poteft, quod ipfe canon Lateranenfis hifce verbis demonftrat, porro *dioecefani epifcopi monafteria fibi fubjecta ita ftudeant reformare, ut quum ad ea praedicti vifitatores accefferint, plus in illis inveniant, quod commendatione, quam quod correctione fit dignum.*

Cui competant fuperiorum monafticorum electiones.

§. XIII. Videndum modo qua ratione fuperiores monachorum conftituuntur, qua de re non femper una & ubique fuit & vero eft ecclefiarum difciplina, Et olim quidem in Oriente & in Occidente ut plurimum abbates a monachis fuerunt conftituti. Sane imperator Juftinianus a monachis abbatem ftatuit eligendum (*c*): quod ipfum & Gregorius M. & regula Benedictina fervari voluerunt (*d*). Primigenium hoc jus fuiffe eo tempore inductum, quo non adhuc fpeciali epifcoporum poteftati

 mo-

(a) *Trid. feff. XXV. de reg. cap.* 20. (b) *Cap. fin. ex. de ftatu monach.* (c) *L. XLVII. C. de epifc.* (d) *Can. II. feq. C.* 18. *quae.* 2. *reg. Bened. cap. LXIV.*

monachi subiiciebantur. Sed inde in *multis* locis pro potestate sua coeperunt episcopi abbates monachis dare: & reipsa in Hispania saeculo septimo abbates & officia monastica episcopi instituebant: quod synodus IV. Toletana decrevit (*a*). Et errat profecto Gratianus, qui canonem Toletanum ad eum solum casum restringit, quo mali monachi in abbatis perniciem conspirant, & alium moribus similem sibi constituere contendunt (*b*). Quin saeculo nono & deinceps in Francia & Germania pro regiis abbatiis reges ipsi abbates ordinabant, nisi speciali privilegio monasteriis electiones dedissent: quo jure fundatione aut feudorum largitione aut litteris protectionis fere quaesito, quousque sollemnes steterunt investiturae, reges usi sunt. Interim quoniam aequius videbatur abbates a monachis eligi, saepe episcopi electionem abbatis monasteriis remittebant; & fundatores in fundationibus eam adiiciebant conditionem, ut abbatis electio monachis salva esset, idque a regibus, dioecesanis episcopis & tandem etiam a summo pontifice curabant confirmari. Itaque frequentibus episcoporum concessionibus & synodorum decretis libertas monachorum sibi abbatem deligendi in jus commune convaluit. Inde vero inducta monasteriorum consociatione superiores generales & provinciales in capitulis generalibus aut provincialibus eligi coeperunt: & quantum ad superiores locales in aliquibus ordinibus vel a generali, aut provinciali in senatu or-

(a) *Can. I. C.* 18. *quae.* 2. (b) *Grat. ad can. VIII. eod.*

ordinis creantur. Id vero praesertim obtinet in temporariis superioribus; nam perpetuae abbatiae titulo dignitatis aut beneficii donatae in Gallia regiis subsunt nominationibus, & in Italia quae reditum annuum ducentorum florenorum auri de camera excedunt, pontificis collationi reservantur (a). Electi autem abbates olim ab episcopis confirmabantur (b): at moribus praesentibus exemti superiores a proximo suo superiore, a pontifice vero supremi moderatores confirmantur.

Qua forma eliguntur monastici superiores.

§. XIV. Jam vero quod spectat ad formam, qua monastici superiores eliguntur, voluit S. Benedictus, eum in abbatem ordinari, *quem sibi omnis concors congregatio secundum timorem Dei, sive etiam pars, quamvis parva, congregationis saniori consilio elegerit* (c). *Parva pars* eadem est ac minor. *Hellenismus positivus pro comparativo*, ait Hugo Menardus (d). Et Gregorius M. in abbatem ordinari praecipit, quem communi consensu tota sibi postulat congregatio (e). Quoniam vero minoris partis & sanioris electiones corruptis hominum moribus lites natura sua excitant, & in tanta monachorum multitudine vix sperari poterat totius congregationis consensus, sapienter inductum est, ut etiam monasticae electiones majori capituli parte censerentur, quod etiam Iustinianus constituerat (*f*), nisi spe-

(a) *Reg. II. cancell.* (b) *L. XLVII. C. de episc.* (c) *Reg. Bened. cap. XLIV.* (d) *Ad concord. regul. cap. V. §. 1.* (e) *Can. III. C. 18. quae. 2.* (f) *Cic. l. XLVII.*

speciali jure aliter statuatur, ut in abbatissis, quae tum censentur electae, quum duae totius capituli partes consentiant (a). Porro ex nova disciplina in eligendis superioribus, qui sponsi ecclesiarum reputantur, quales inter regulares habentur abbates, priores conventuales & abbatissae, quae in titulum perpetuum obtinent dignitatem, adhiberi debet forma electionis in cap. *quia propter* ex. de electione praescripta: in aliis vero servari debent communes electionum regulae, eo tamen addito ut electio fiat *per vota secreta, ita ut eligentium nomina numquam publicentur* (b). quamvis si publicatio post confirmationem fiat, electio subsistat, ut recte Zipaeus adnotavit (c).

An abbates debent esse presbyteri?

§. XV. Ex monachis autem eligi debent superiores virtutibus, moribus, aetate, spiritu monastico insignes, qui in moderanda monastica disciplina miscendo terroribus blandimenta, dirum magistri, pium patris ostendant affectum. Et moribus praesentibus jampridem inductis abbates & alii monasteriorum superiores debent esse presbyteratu initiati. Veteri stante disciplina & apud Graecos & apud Latinos nullus ordo in abbatibus erat necessarius, & hinc indiscriminatim monachi clerici & laici, multo tamen frequentius laici, eligebantur abbates (d). Sane abbatibus tantum incumbebat monastica disciplina, quae etiam

(a) *Cap. XXXIV. §. 1. de elect. in 6.* (b) *Trid. sess. XXV. de regul. cap. 6.* (c) *Zypaeus tit. II. de elect.* (d) *V. Lupum schol. in can. II. conc. Tholosani tom. V. oper.*

etiam sine ordinis potestate potuit explicari. Sacra non erant regiminis monastici, & a clericis adventitiis vel ex monachis ad clericatum assumtis fiebant. Quin S. Eugendus ad presbyteratus ordinem sollicitatus dixit, *Utilius multo esse abbati propter juniorum ambitionem liberum a sacerdotio praeesse fratribus* (a). Hinc apud Gratianum hoc exstat decretum, *Ostiario abbas in omni loco repraesentet obsequium, sive in gremio ecclesiae* (b). Saeculo octavo tantum ad creandos lectores necessarius erat in abbatibus presbyteratus (c), passimque etiam deinceps creati sunt ex monachis laicis abbates. Et errat profecto Gratianus, qui secundum regulam Benedictinam censuisse videtur, abbatem debere esse presbyterum, eo quod benedictiones monachis impertiri, & evangelii lectionem cum subsequenti oratione dicere deberet: quae duo officii reputat sacerdotalis (d). Sed, ut bene notat Haeftenus (e), monasticae benedictiones paternae potius erant, quam sacerdotales, & lectio evangelii tantum abest, ut sacerdotii propria sit, ut potius ad diaconos & lectores pertineat. Saeculo XI. mutari coepit disciplina, ut constat ex concilio Pictaviensi, in quo statutum, *ut abbates, decani & praepositi, qui presbyteri non sunt, presbyteri fiant*. Relatus hic canon in de-

cre-

(a) *Ap. Menard. in append. III. ad cap. 23. concordiae regularum*. (b) *Can. V. D. 93.* (c) *Conc. Nicaen. II. can. XIV.* (d) *Ad can. XXXIX. C. 17. q. 2.* (e) *Haesten. in prolegom. XVIII. §. 11. ad vitam S. Benedicti*.

cretales (a) abiit in jus commune, unde necessitas presbyteratus in abbatibus & praepositis dimanavit, quibus proprie sic dicta cura animarum accesserat. Atque hinc statutum, ut nemo abbatiis & prioratibus conventualibus donari possit, nisi vicesimum quintum aetatis annum attigisset (b), quae est aetas presbyteratus. In abbatissis vero quum aetas ab ordine non pendeat, & faeminae viris judicio minus valeant, Tridentini patres monialem quadraginta annis non minorem, quae octo annis post professionem cum laude vixerit, jure ordinario in abbatissam eligi decreverunt (c).

Abbates laici.

§. XVI. Quamvis autem natura monasticae philosophiae postulet, praepositum esse ejusdem conversationis & instituti; fuit tamen aliquando tempus, quo monachismus milites aliosque laicos habuit abbates. Bellorum calamitates, quae saeculo octavo rempublicam perdebant, non sufficientibus publicis aerariis ad tot bellorum sumtus sustinendos, primum Carolum Martellum coëgerunt, ut ecclesias & monasteria in stipendia militibus assignaret. Qui mos semel exortus etiam extra publicas necessitates in Gallia & Germania deinceps perduravit, passimque principes monasteriis monachorum, monialium & canonicorum regularium datis, militiam sustinebant suam, aliorumque sibi conciliabant bene-

ne-

(a) *Cap. I. ex. de aetat. & qualit. ordinand.*
(b) *Clement. I. de statu monach.* (c) *Trid. sess. XXV. de reg. cap. 7.*

nevolentiam (*a*). Semel vero ecclesiae & monasteria militibus aliisque laicis data in heredes transibant. Monasteriis autem donati laici *abbates* dicebantur, utpote qui rebus monasterii & ipsis monachis praeerant: & ne saeculi dignitates in titulis omittere viderentur, *abbacomites* & *abbicomites* etiam appellati sunt. Abbacomites autem quamvis monasteriis praefecti, de temporalibus, non de regulae observantia, quam ut plurimum ignorabant, erant solliciti (*b*). Unde lapsa monastica disciplina, & subinde etiam ipsa corruerunt monasteria. Vivis coloribus concilia & pontifices tantam monachorum calamitatem describunt, & saepe concilia summa animi libertate principes obtestata sunt, ut in manibus abbacomitum collapsum repararent monachismum, quo nomine celebres sunt synodi apud Theodonis villam & Troslejana. Quoniam vero monasteriorum largitate principes etiam militiam sustinebant, perstiterunt abbacomites, ne principes *suae reipublicae militiam defraudare viderentur*, ut Nicolaus I. loquitur (*c*). Ergo ad evitanda majora mala creati priores claustrales, quos *decanos* dicebant, qui interiorem monachorum sustinerent disciplinam: ipsi abbacomites jussi, ut episcoporum consilio agant, quae ad religionem regularium pertinerent (*d*), & ipsa collapsa monasteria erecta clericis & monachis

(a) *Lupus Ferrariensis epist. XI. XXIV. XLII.*, *Aimonius lib. V. de gestis Francor. cap.* 24. *&* 36.

(b) *Epist. Nicolai I. ad Odonem episcopum Belvacensem*. (c) *Cit. epist. ad Odonem episcopum*.

(d) *Capitul.Ludovici pii an.IↃCCCXXIII.cap.VIII.*

vel officio *nisi pro manifesta & rationabili caussa* mutari prohibentur (a).

Abbatum benedictiones.

§. XVIII. Jam vero abbates perpetui semel electi & confirmati sollemniter ad eum fermè modum consegrantur, quo benedicuntur episcopi, nisi quod loco evangelii regulae liber tradatur, & nulla unctio adhibeatur. Abbatialis sollemnis ista benedictio antiquis patribus ignota, ex eo tempore videtur invaluisse, quo abbatibus pontificalia ornamenta & jura coeperunt communicari. Et qui quaeso in veteri monasticà disciplina sollemniter benedici poterant abbates, quando fere ex laicis assumebantur? At communicatis pontificalibus ornamentis, quantum potis erat, abbates in omnibus episcopos exprimere voluerunt, & ita saeculo XI. jam invaluerant abbatiales consecrationes. Non tamen abbatialis consecratio eos facit episcopos, quinè nec necessaria est ad abbatis officium. *Promotionem abbatis*, inquit Ivo Canotensis, *non facit episcopalis benedictio, sed fratrum communis electio*. Et Alexander III. Cistertiensibus permisit, ut si episcopus semel iterum atque tertio requisitus abbatem benedicere noluerit, ipsi ordinis abbates eum benedicant (b). Quod manifeste supponit, meram caeremoniam esse abbatis consecrationem. Et hinc decretales electum & confirmatum abbatem, quamvis nonè benedictum, sine ullo addito vocant *abbatem* (c).

Spe-

(a) *Cap. II. ex. de statu monach.* (b) *Cap. I. ex. de suppl. neglig. praelat.* (c) *Cit. cap. I. & cap. XIII. ex. de accusat.*

Spectat autem de jure canonico abbatialis consecratio ad episcopos (a); at multi ordines specialibus privilegiis obtinuerunt, ut vel a quocumque antistite sui abbates possent consecrari, vel ipsius ordinis abbas generalis abbates & abbatissas benedicat (b).

Monachi episcopis subjecti.

§. XIX. Et hactenus de statu monachorum interno, dicendum nunc de externo, quo monachi episcopis & principibus origine sua subiiciuntur. Quo primum tempore invaluit monachismus, episcopi in monachos, utpote in solitudine & monasteriis sepultos, speciali usi non videntur potestate, sed ea tantum, qua cura animarum continetur, quaeque totum christianum populum comprehendit. Sed inde quum continuis a monasteriis egressionibus monachi & ecclesiam & rempublicam turbarent (c); eos suggerente piissimo imperatore Marciano speciali curae & potestati episcoporum patres Chalcedonenses subjecerunt, eo etiam addito, ne ecclesiasticis & civilibus negotiis unquam se immisceant, & in quibus positi sunt locis perseverent, nisi iis ob opus ecclesiae necessarium ab episcopo praecipiatur (d). Disciplina canone Chalcedonensi statuta sensim quoque in Occidente invaluit, ubi seculo sexto & deinceps concilia monachos episcoporum subiiciunt potestati. *Abba-*

(a) *Cit. cap. I.* (b) *Tambur. de jur. abbat. tom. I. disp. 11. q. 10., Chopp. lib. II. monast. tit. 1. n. 7.*
(c) *Conc. Chalced. can. IV. Socrat. lib. VI. cap. 5. & lib. VII. cap. 14. Theodoret. lib. V. cap. 20.* (d) *Cit. can. IV. Chalced.*

gulis annis jubentur celebrari (*a*). Ea abbas, sive superior generalis indicit, dirigit, & exsequitur statuta; conveniuntque omnes superiores, qui suffragii jure potiuntur.

Monastici visitatores.

§. XII. Consociata quoque monasteria monasticos visitatores induxerunt, qui ad disciplinae emendationem & decretorum generalium observantiam monasteria circumeunt. Per plura saecula ignoti ex monachis visitatores, tantumque quum opus erat, episcopi suae dioecesis visitabant monasteria (*b*). Primi monasticos visitatores induxerunt Cistertienses, qui dum se in unum corpus consociarunt id voluerunt, ut abbates alter alterius inviserent monasterium. Inde in concilio generali Innocentius III. statuit, ut in comitiis generalibus ordinentur religiosae & circumspectae personae, quae secundum formam sibi praefixam *vice sedis apostolicae* monasteria monachorum & monialium circumeant, corrigentes & reformantes, quae correctione & reformatione indigerent (*c*). Spectavit autem synodus Lateranensis non tantum exemta, verum etiam non exemta monasteria, eaque omnia *vice sedis apostolicae* visitari voluit, forsan ne in illis exordiis monastici visitatores ab episcopis impedirentur. Porro non tantum generales visitatores, verum etiam ipsi abbates, qui sunt ordinum capita, & ceteri ordinum superiores episco-

(a) *S. Congreg. ap. Fagnan ad cap.* In singulis *ex. de statu monach. n.* 12. (b) *Can. XXIX C.* 18. *q.* 2. *Gregor. M. lib. VII. ep.* 18. (c) *Cit. cap. VIII.*

ſcopis non ſubjecti ſibi ſubjecta monaſteria & prioratus ſuo quisque loco & ordine, ex officio circumeunt, etiamſi fuerint commendata (*a*). Scopus autem viſitationis eſt monachalis diſciplinae tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus reſtitutio (*b*). Interim viſitatio monaſteriorum, quae a monachis inſtituitur, viſitationem epiſcopi quantum ad monaſteria ſibi ſubjecta, aut circa ea, in quibus monaſteria etiam exemta epiſcopis ſubiiciuntur, impedire non poteſt, quod ipſe canon Lateranenſis hiſce verbis demonſtrat, porro *dioeceſani epiſcopi monaſteria ſibi ſubjecta ita ſtudeant reformare, ut quum ad ea praedicti viſitatores acceſſerint, plus in illis inveniant, quod commendatione, quam quod correctione ſit dignum*.

Cui competant ſuperiorum monaſticorum electiones.

§. XIII. Videndum modo qua ratione ſuperiores monachorum conſtituuntur, qua de re non ſemper una & ubique fuit & vero eſt eccleſiarum diſciplina, Et olim quidem in Oriente & in Occidente ut plurimum abbates a monachis fuerunt conſtituti. Sane imperator Juſtinianus a monachis abbatem ſtatuit eligendum (*c*): quod ipſum & Gregorius M. & regula Benedictina ſervari voluerunt (*d*). Primigenium hoc jus fuiſſe eo tempore inductum, quo non adhuc ſpeciali epiſcoporum poteſtati

Ccc 2 mo-

(a) *Trid. ſeſ. XXV. de reg. cap.* 20. (b) *Cap. fin. ex. de ſtatu monach.* (c) *L. XLVII. C. de epiſc.* (d) *Can. II. ſeq. C.* 18. *quae.* 2. *reg. Bened. cap. LXIV.*

monachi subiiciebantur. Sed inde in multis locis pro potestate sua coeperunt episcopi abbates monachis dare: & reipsa in Hispania saeculo septimo abbates & officia monastica episcopi instituebant: quod synodus IV. Toletana decrevit (a). Et errat profecto Gratianus, qui canonem Toletanum ad eum solum casum restringit, quo mali monachi in abbatis perniciem conspirant, & alium moribus similem sibi constituere contendunt (b). Quin saeculo nono & deinceps in Francia & Germania pro regiis abbatiis reges ipsi abbates ordinabant, nisi speciali privilegio monasteriis electiones dedissent: quo jure fundatione aut feudorum largitione aut litteris protectionis fere quaesito, quousque sollemnes steterunt investiturae, reges usi sunt. Interim quoniam aequius videbatur abbates a monachis eligi, saepe episcopi electionem abbatis monasteriis remittebant: & fundatores in fundationibus eam adiiciebant conditionem, ut abbatis electio monachis salva esset, idque a regibus, dioecesanis episcopis & tandem etiam a summo pontifice curabant confirmari. Itaque frequentibus episcoporum concessionibus & synodorum decretis libertas monachorum sibi abbatem deligendi in jus commune convaluit. Inde vero inducta monasteriorum consociatione superiores generales & provinciales in capitulis generalibus aut provincialibus eligi coeperunt: & quantum ad superiores locales in aliquibus ordinibus vel a generali, aut provinciali in senatu or-

(a) *Can. I. C. 18. quae. 2.* (b) *Grat. ad can. VIII. eod.*

ordinis creantur. Id vero praesertim obtinet in temporariis superioribus; nam perpetuae abbatiae titulo dignitatis aut beneficii donatae in Gallia regiis subsunt nominationibus, & in Italia quae redituum annuum ducentorum florenorum auri de camera excedunt, pontificis collationi reservantur (a). Electi autem abbates olim ab episcopis confirmabantur (b): at moribus praesentibus exemti superiores a proximo suo superiore, a pontifice vero supremi moderatores confirmantur.

Qua forma eliguntur monastici superiores.

§. XIV. Jam vero quod spectat ad formam, qua monastici superiores eliguntur, voluit S. Benedictus, eum in abbatem ordinari, *quem sibi omnis concors congregatio secundum timorem Dei, sive etiam pars, quamvis parva, congregationis saniori consilio elegerit* (c). *Parva pars* eadem est ac minor. *Hellenismus positiuus pro comparativo*, ait Hugo Menardus (d). Et Gregorius M. in abbatem ordinari praecipit, quem communi consensu tota sibi postulat congregatio (e). Quoniam vero minoris partis & sanioris electiones corruptis hominum moribus lites natura sua excitant, & in tanta monachorum multitudine vix sperari poterat totius congregationis consensus, sapienter inductum est, ut etiam monasticae electiones majori capituli parte censerentur, quod etiam Iustinianus constituerat (f), nisi spe-

(a) *Reg. II. cancell.* (b) *L. XLVII. C. de episc.* (c) *Reg. Bened. cap. XLIV.* (d) *Ad concord. regul. cap. V. §. 1.* (e) *Can. III. C. 18. quae. 2.* (f) *Cic. l. XLVII.*

speciali jure aliter statuatur, ut in abbatissis, quae tum censentur electae, quum duae totius capituli partes consentiant (a). Porro ex nova disciplina in eligendis superioribus, qui sponsi ecclesiarum reputantur, quales inter regulares habentur abbates, priores conventuales & abbatissae, quae in titulum perpetuum obtinent dignitatem, adhiberi debet forma electionis in cap. *quia propter* ex. de electione praescripta: in aliis vero servari debent communes electionum regulae, eo tamen addito ut electio fiat *per vota secreta, ita ut eligentium nomina numquam publicentur* (b). quamvis si publicatio post confirmationem fiat, electio subsistat, ut recte Zipaeus adnotavit (c).

An abbates debent esse presbyteri?

§. XV. Ex monachis autem eligi debent superiores virtutibus, moribus, aetate, spiritu monastico insignes, qui in moderanda monastica disciplina miscendo terroribus blandimenta, dirum magistri, pium patris ostendant affectum. Et moribus praesentibus jampridem inductis abbates & alii monasteriorum superiores debent esse presbyteratu initiati. Veteri stante disciplina & apud Graecos & apud Latinos nullus ordo in abbatibus erat necessarius, & hinc indiscriminatim monachi clerici & laici, multo tamen frequentius laici, eligebantur abbates (d). Sane abbatibus tantum incumbebat monastica disciplina, quae etiam

(a) *Cap. XXXIV. §. 1. de elect. in 6.* (b) *Trid. sess. XXV. de regul. cap. 6.* (c) *Zypaeus tit. II. de elect.* (d) *V. Lupum schol. in can. II. conc. Tholosani tom. V. oper.*

etiam sine ordinis potestate potuit explicari. Sacra non erant regiminis monastici, & a clericis adventitiis vel ex monachis ad clericatum assumtis fiebant. Quin S. Eugendus ad presbyteratus ordinem sollicitatus dixit, *Utilius multo esse abbati propter juniorum ambitionem liberum a sacerdotio praeesse fratribus* (a). Hinc apud Gratianum hoc exstat decretum, *Ostiario abbas in omni loco repraesentet obsequium, sive in gremio ecclesiae* (b). Saeculo octavo tantum ad creandos lectores necessarius erat in abbatibus presbyteratus (c), passimque etiam deinceps creati sunt ex monachis laicis abbates. Et errat profecto Gratianus, qui secundum regulam Benedictinam censuisse videtur, abbatem debere esse presbyterum, eo quod benedictiones monachis impertiri, & evangelii lectionem cum subsequenti oratione dicere deberet: quae duo officii reputat sacerdotalis (d). Sed, ut bene notat Haeftenus (e), monasticae benedictiones paternae potius erant, quam sacerdotales, & lectio evangelii tantum abest, ut sacerdotii propria sit, ut potius ad diaconos & lectores pertineat. Saeculo XI. mutari coepit disciplina, ut constat ex concilio Pictaviensi, in quo statutum, *ut abbates, decani & praepositi, qui presbyteri non sunt, presbyteri fiant*. Relatus hic canon in decre-

(a) *Ap. Menard. in append. III. ad cap.* 23. *concordiae regularum*. (b) *Can. V. D.* 93. (c) *Conc. Nicaen. II. can. XIV.* (d) *Ad can. XXXIX. C.* 17. *q.* 2. (e) *Haeften. in prolegom. XVIII. §.* 11. *ad vitam S. Benedicti*.

cretales (a) abiit in jus commune, unde necessitas presbyteratus in abbatibus & praepositis dimanavit, quibus proprie sic dicta cura animarum acceſſerat. Atque hinc ſtatutum, ut nemo abbatiis & prioratibus conventualibus donari poſſit, niſi viceſimum quintum aetatis annum attigiſſet (b), quae eſt aetas presbyteratus. In abbatiſſis vero quum aetas ab ordine non pendeat, & faeminae viris judicio minus valeant, Tridentini patres monialem quadraginta annis non minorem, quae octo annis poſt profeſſionem cum laude vixerit, jure ordinario in abbatiſſam eligi decreverunt (c).

Abbates laici.

§. XVI. Quamvis autem natura monaſticae philoſophiae poſtulet, praepoſitum eſſe ejuſdem converſationis & inſtituti; fuit tamen aliquando tempus, quo monachiſmus milites aliosque laicos habuit abbates. Bellorum calamitates, quae ſaeculo octavo rempublicam perdebant, non ſufficientibus publicis aerariis ad tot bellorum ſumtus ſuſtinendos, primum Carolum Martellum coëgerunt, ut eccleſias & monaſteria in ſtipendia militibus aſſignaret. Qui mos ſemel exortus etiam extra publicas neceſſitates in Gallia & Germania deinceps perduravit, paſſimque principes monaſteriis monachorum, monialium & canonicorum regularium datis, militiam ſuſtinebant ſuam, aliorumque ſibi conciliabant bene-

(a) *Cap. I. ex. de aetat. & qualit. ordinand.*
(b) *Clement. I. de ſtatu monach.* (c) *Trid. ſeſ. XXV. de reg. cap. 7.*

nevolentiam (*a*). Semel vero ecclesiae & monasteria militibus aliisque laicis data in heredes transibant. Monasteriis autem donati laici *abbates* dicebantur, utpote qui rebus monasterii & ipsis monachis praeerant: & ne saeculi dignitates in titulis omittere viderentur, *abbacomites* & *abbicomites* etiam appellati sunt. Abbacomites autem quamvis monasteriis praefecti, de temporalibus, non de regulae observantia, quam ut plurimum ignorabant, erant sollici (*b*). Unde lapsa monastica disciplina, & subinde etiam ipsa corruerunt monasteria. Vivis coloribus concilia & pontifices tantam monachorum calamitatem describunt, & saepe concilia summa animi libertate principes obtestata sunt, ut in manibus abbacomitum collapsum repararent monachismum, quo nomine celebres sunt synodi apud Theodonis villam & Troslejana. Quoniam vero monasteriorum largitate principes etiam militiam sustinebant, perstiterunt abbacomites, ne principes *suae reipublicae militiam defraudare viderentur*, ut Nicolaus I. loquitur (*c*). Ergo ad evitanda majora mala creati priores claustrales, quos *decanos* dicebant, qui interiorem monachorum sustinerent disciplinam: ipsi abbacomites jussi, ut episcoporum consilio agant, quae ad religionem regularium pertinerent (*d*), & ipsa collapsa monasteria erecta clericis & monachis

(a) *Lupus Ferrariensis epist. XI. XXIV. XLII.*, *Aimonius lib. V. de gestis Francor. cap.* 24. & 36.

(b) *Epist. Nicolai I. ad Odonem episcopum Belvacensem*. (c) *Cit. epist. ad Odonem episcopum*.

(d) *Capitul. Ludovici pii an.* I)CCCXXIII. *cap. VIII.*

subinde fuerunt restituta (*a*). Sed tandem sub Hugone Capeto penitus videntur abbacomites desiisse: etenim Capetus S. Germani abbatiam, quam jure hereditario possidebat, Gualoni sanctissimo abbati cessit, & jus electionis, quatenus novi principatus exordia permittebant, monachis restituit: unde *ecclesiae sanctae amator* dictus est (*b*). Et ita non amplius in ecclesiasticis monumentis abbacomites occurrunt.

Monastici superiores vel perpetui, vel temporarii.

§. XVII. Sunt autem monastici superiores alii perpetui, alii temporarii, quorum illi quousque vivunt, hi vero pro tempore, quo secundum varia ordinum instituta eorum potestas limitatur, monachis praesunt. Et olim quidem monasteriorum superiores, quin fere ipsi claustrales officiales perpetui erant (*c*), nec ulla in antiquis monumentis limitatae ad tempus abbatum potestatis mentio occurrit. Priores tamen obedientiarum temporarii erant, & pro arbitrio abbatum mutabiles: vetitumque est, ne obedientiae *ad firmam* monachis elocarentur (*d*). Erat *firma* villa seu praedium ad certum tempus sub praestatione annua pecuniae vel annonae elocatum. Unde *datio ad firmam* pro contractu accipitur, quo sub annuo reditu fundi dabantur possidendi: quod Cangius observat (*e*). Sed

(a) *Conc. Aquisgr. II. can. XIX.* (b) *Frag. hist. Aquitanicae ap. Duchesnium tom. IV. pag.* 80.

(c) *Thomass. par. I. lib.* 3. *cap.*66. *n.*11. (d) *Synod. Oxoniensis an. CIↃCCXXII.* (e) *Cangius in gloſſar. v.* firma.

Sed mendicantes & plures ex aliis ordinibus; qui perpetuos habebant fuperiores, ab hac difciplina defciverunt, & fuperiores fuos temporarios, & inferiores officiales pro arbitrio fuperioris mutabiles fecerunt. Lapfa monachorum difciplina abbatiae & alia officia clauftralia in beneficia & dignitates degenerarunt. Unde mendicantes convenientius humilitati fuae effe judicarunt temporarios conftituere fuperiores, quam in iis perpetuos abbates exprimere. Et qui ex perpetuis temporarios voluerunt fuperiores, id videntur effeciffe ad regias nominationes & papales refervationes excludendas. Abbatiae enim & prioratus temporales rationem beneficii non habebant, ac proinde ad eas regiae nominationes & papales refervationes non poterant extendi. Interim ubi fuperiores funt temporarii, diverfa funt ordinum inftituta circa tempus, quo eorum poteftas durat. Singulis monafteriis in aliquibus ordinibus praefunt fuperiores annales, provinciales ad triennium, & miniftri generales fere ad fex annos conftituuntur. Abbatiffae vero ex conftitutione Gregorii XIII. in Italia & praefertim in regnis Apuliae & Siciliae nonnifi ad triennium poffunt eligi (a). Semel vero conftituti fuperiores five perpetui, five ad tempus poffunt quidem pro arbitrio officiales removere inferiores, qui ex modo recepta difciplina meri funt obedientiarii (b); at ipfi durante vita,

 vel

(a) *Bulla Gregorii XIII.* expofcit. (b) *Trid. feff. XXV. de regul. cap. 2.*

vel officio *nisi pro manifesta & rationabili caussa* mutari prohibentur (*a*).

Abbatum benedictiones.

§. XVIII. Jam vero abbates perpetui semel electi & confirmati sollemniter ad eum fermemodum consegrantur, quo benedicuntur episcopi, nisi quod loco evangelii regulae liber tradatur, & nulla unctio adhibeatur. Abbatialis sollemnis ista benedictio antiquis patribus ignota, ex eo tempore videtur invaluisse, quo abbatibus pontificalia ornamenta & jura coeperunt communicari. Et qui quaeso in veteri monastica disciplina sollemniter benedici poterant abbates, quando fere ex laicis assumebantur? At communicatis pontificalibus ornamentis, quantum potis erat, abbates in omnibus episcopos exprimere voluerunt, & ita saeculo XI. jam invaluerant abbatiales consecrationes. Non tamen abbatialis consecratio eos facit episcopos, quin nec necessaria est ad abbatis officium. *Promotionem abbatis*, inquit Ivo Carnotensis, *non facit episcopalis benedictio, sed fratrum communis electio*. Et Alexander III. Cistertiensibus permisit, ut si episcopus semel iterum atque tertio requisitus abbatem benedicere noluerit, ipsi ordinis abbates eum benedicant (*b*). Quod manifeste supponit, meram caeremoniam esse abbatis consecrationem. Et hinc decretales electum & confirmatum abbatem, quamvis non benedictum, sine ullo addito vocant *abbatem* (*c*).

Spe-

(a) *Cap. II. ex. de statu monach.* (b) *Cap. I. ex. de suppl. neglig. praelat.* (c) *Cit. cap. I. & cap. XIII. ex. de accusat.*

Spectat autem de jure canonico abbatialis consecratio ad episcopos (a); at multi ordines specialibus privilegiis obtinuerunt, ut vel a quocumque antistite sui abbates possent consecrari, vel ipsius ordinis abbas generalis abbates & abbatissas benedicat (b).

Monachi episcopis subjecti.

§. XIX. Et hactenus de statu monachorum interno, dicendum nunc de externo, quo monachi episcopis & principibus origine sua subiiciuntur. Quo primum tempore invaluit monachismus, episcopi in monachos, utpote in solitudine & monasteriis sepultos, speciali usi non videntur potestate, sed ea tantum, qua cura animarum continetur, quaeque totum christianum populum comprehendit. Sed inde quum continuis a monasteriis egressionibus monachi & ecclesiam & rempublicam turbarent (c); eos suggerente piissimo imperatore Marciano speciali curae & potestati episcoporum patres Chalcedonenses subjecerunt, eo etiam addito, ne ecclesiasticis & civilibus negotiis unquam se immisceant, & in quibus positi sunt locis perseverent, nisi iis ob opus ecclesiae necessarium ab episcopo praecipiatur (d). Disciplina canone Chalcedonensi statuta sensim quoque in Occidente invaluit, ubi seculo sexto & deinceps concilia monachos episcoporum subiiciunt potestati. *Abba-*

(a) *Cit. cap. I.* (b) *Tambur. de jur. abbat. tom. I. disp.* 11. *q.* 10., *Chopp. lib. II. monast. tit.* 1. *n.* 7.
(c) *Conc. Chalced. can. IV. Socrat. lib. VI. cap.* 5. & *lib. VII. cap.* 14. *Theodoret. lib. V. cap.* 20. (d) *Cit. can. IV. Chalced.*

bates, inquit concilium Aurelianense I. ann. IↃXI. (a), *pro humilitate religionis in episcoporum potestate consistant: & si quid extra regulam fecerint, ab episcopis corrigantur*. Et Arelatense V. an. IↃLIV. statuit (b). *Ut monasteria vel monachorum disciplina ad eum pertineant episcopum, in cujus sunt territorio constituta*. Idem sequentes synodi saepe statuerunt, in primis vero regum Francorum capitularia, ex quibus iteratis decretis factum, ut passim canones monachos debere obedire episcopis edicant *secundum canonicam auctoritatem*. Sacris canonibus sancitam in monachos potestatem leges civiles quoque confirmarunt: cavit enim Justinianus, ut episcopi cujusque civitatis monachorum degentium in monasteriis sub sua cura ordinatis conversationes diligenter inspiciant (c). Regula ergo juris canonici est, episcopum super jurisdictione in personas regulares dioecesis habere fundatam intentionem, ac proinde qui se exemtos contendunt, probare debere sibi concessam exemtionem (d).

Episcopi pluribus rationibus monachis graves.

§. XX. Potestas episcoporum in monachos canonica auctoritate constituta disciplinam monasticam & bona monasteriorum episcopis subiiciebat eaque uti oportebat, episcopos ut pastores animarum, unice salutem monachorum spectantes. At multi episco-

(a) *Can. XXI. ap. Grat. can. XVI. C. 18. q. 2.* (b) *Conc. Arelatense V. can. II.* (c) *L. XLIV. §. 1. C. de episc.* (d) *Cap. VII. de privileg. in 6.*

ſcopi ultra modum profilientes, monachis graves evaſerunt, etenim dum temporalia monaſteriorum inhiabant, ea variis invaſerunt nominibus, ut fere nihil monachis relinquerent (a). Et vero ex oblationibus ad monaſteria factis ſibi unam afferebant portionem ſecundum diviſionem proventuum eccleſiaſticorum in tres aut quatuor partes, quarum una ad epiſcopum ſpectabat, & in abbatum benedictionibus & inſtallationibus, in conſecratione altarium & oratoriorum dedicatione, in monachorum pro ſervitio monaſterii ordinationibus, in viſitatione monaſteriorum, & pro chriſmatis & olei ſancti largitione a monachis epiſcopi exigebant temporalia. Exigebant quoque *cathedraticum*, quod in honorem cathedrae, & *ſynodicum*, quod a presbyteris in ſynodum euntibus pendi conſueverat. Quin abbatis electionem a S. Benedicto monachis tributam ſibi epiſcopi afferebant, & quo uberior ex monaſteriis quaeſtus eſſet, ex propinquis ſuis abbates monaſteriis praeficiebant. Pro lubitu quoque in oratoriis monachorum cathedram erigebant, & publicos celebrabant conventus, quibus pacem & quietem tum monachis cariſſimam turbabant. His aliiſque nominibus monachis multi epiſcopi graves evaſerant, quin eos epiſcopali imperio ſervili operi mancipabant, & monaſteria in proprias verterant poſſeſſiones, quod concilii Toletani IV. patres teſtantur & deplorant (b).

Mo-

(a) *Confer Eſpen. par. III. tit. 12. cap. 2.* (b) *Conc. Tolet. IV. cap. LII. Confer. conc. Tolet. IX. can. II.*

Monachorum exemtiones ab episcopalibus oneribus.

§. XXI. Sic explicata episcopalis in monachos potestas variis, quas monachi obtinuerunt, exemtionibus, sensim decrevit. Monachis concessae ab episcopali potestate exemtiones sunt vel partiales, vel plenae, quarum illae a certis vel omnibus oneribus monachos liberant, haec vero etiam a canonica potestate subtrahunt, & pontifici Romano subiiciunt. Plenas exemtiones B. Bernardus vocat non incommodo vocabulo *emancipationes* (a), utpote quo significatur, monachos a potestate episcoporum liberari, non secus ac filiifamilias per emancipationem a manu patris exeunt. Saeculis sexto & tribus sequentibus monachis concessae exemtiones fere fuerunt partiales, eosque, quod aequum erat, liberabant ab episcoporum exactionibus, & liberam monasterio tribuebant abbatis electionem; at integram episcopis relinquebant canonicam in monachos potestatem (b). Sane exemtiones a Gregorio M. pluribus monasteriis concessae tantum onera & electionem abbatis spectant, at episcopis in monachos diserte reservant *diligentiam disciplinae*, hoc est canonicam auctoritatem (c). Idem quoque constat ex formulis Marculfi, quae saeculo septimo, aut octavo conscriptae, ejus erant conditionis, ut semper eaedem nominibus, locis & tempore mutatis adhiberentur. Etenim sollemnis concedendi monaste-

(a) *B. Bernard. lib. III. de considerat. cap.* 4.
(b) *Espen. loc. cit. n.*13. (c) *Gregor. M. lib. VII. ep.* 15. *& lib. VI, ep.* 12.

fterio privilegii formula, refervata epifcopis canonica poteftate, conceffa refert ab oneribus epifcopalibus exemtionem & liberam abbatis electionem (*a*): nec alia apud Marculfum exftat formula, quae ampliorem tribuit exemtionem, manifefto indicio privilegia monachorum ad onera fpectaffe. Petebant vero hujufmodi privilegia ut plurimum fundatores ipfi, eaque epifcopi, in quorum jurifdictione fita erant monafteria, concedebant, & quo firmiora effent, faepe in fynodis vel a Romano pontifice probabantur, accedebatque etiam regia confirmatio, quae adverfus futuros epifcopos privilegia fuorum deceſſorum convellentes fecurius confulebat monachis, & onera fifcalia remittebat.

Exemtiones ab epifcopali poteftate.

§. XXII. Multo ferius coeperunt privilegia, quae monachos etiam a canonica epifcoporum poteftate liberant, & foli pontifici Romano fubiiciunt. Non epifcopi, fed Romani pontifices hujufmodi concefferunt privilegia, idque plerumque epifcopis aut infcientibus, aut reclamantibus. Praefertim poft faeculum decimum plenae exemtiones monachorum invaluerunt: etenim ante hoc tempus in genuinis monumentis monafteriorum exemtorum & non exemtorum diftinctio non occurrit. Circumferuntur quidem ante faeculum decimum multa privilegia, quae monachos fine medio pontifici fubiiciunt: at eorum pleraque funt fuppofititia, cujus generis eft privilegium, quod monafterio S. Me-

(a) *Marculf. lib. I. form.* 1.

dardi a Gregorio M. conceſſum circumfertur *(a)*, & privilegium, quo monaſterium S. Martini Turonenſis Adeodatus pontifex auxit *(b)*; alia vero genuina quidem ſunt, ſed admodum pauca, & praeterea aſſentientibus potius, quam repugnantibus epiſcopis conceſſa fuerunt, quale eſt, quod Zacharias pontifex Fuldenſi dedit monaſterio *(c)*. Semel vero ſaeculo XI. data plenarum exemtionum privilegia labentibus annis adeo fuerunt multiplicata, ut fere ſinguli ordines & monaſteria omnia eadem obtinuerint. Ipſi fratres minores, qui prae ceteris alieno animo a privilegiis eſſe debebant, eorum fuerunt avidiſſimi. Sane S. Franciſcus hoc uno gloriabatur privilegio, ſe & fratres ſuos *nullum habere privilegium ſuper terram, ſed omnibus obedire*: & hinc fratribus ſuis per obedientiam praecepit, ne umquam a Romana curia litteras aliquas petere auderent *(d)*. Sed hac in cauſſa inde fratres minores ſanctiſſimo patri debitam denegarunt obedientiam, & duce Elia ejuſdem ordinis ſodali, qui non divino ſpiritu, ſed prudentia carnis nitebatur, ut Baronius obſervat *(e)*, multa & pleniſſima impetrarunt privilegia, quae etiam pro functionibus hierarchicis ab epiſcopali eximebant.

Cauſ-

(a) *Launojus inquiſit. in privileg. quod Gregor. papa I. monaſterio S. Medardi dediſſe fertur.* (b) *Launojus aſſert. inquiſit. in privil. S. Medardi par. III. cap. 20.* (c) *Apud Baron. ad an. IↃCCLV. n. 29.*
(d) *Teſtamen. S. Franciſci.* (e) *Baron. ad ann. IↃCLXXVI.*

Caussae exemtionum ab episcopali potestate.

§. XXIII. Plures vero caussae afferri solent, quae ad monachos a potestate episcoporum eximendos pontifices impulerunt (*a*). Abusum potestatis episcopalis in monachos praecipuam fuisse Tamburinus arbitratur (*b*), & reipsa impotenti episcoporum dominatu aliquando coacti sunt monachi se exemtionibus munire (*c*); verum haec ratio non videtur generalis, & praeterea abusus potestatis in uno episcopo non facit, ut successores innata summo sacerdotio priventur potestate. Magis ergo est primarias exemtionum caussas a monachis ipsis derivasse. Monachi nempe rerum affluentia in mundanas pompas degenerarunt, & hinc episcopis obedire indignum habuerunt, presertim quando monasteria feudis erant instructa, & multa etiam distinctum cum spirituali potestate habebant territorium. Ad rem B. Bernardus de abbatibus ita scribit: *Spoliant ecclesias, ut emancipentur, redimunt se, ne obediant* (*d*). Et id quidem pro monachis divitiis auctis, nam mendicantes ipsa paupertas fecit privilegiorum appetentes, & praeterea celebritas & fama, quibus eorum ordines inclarescebant, speciali favore dignae videbantur. Ipsa porro monasteriorum sub uno capite consociatio non parum ad exemtiones contulit, ne po-

Eee 2

(a) *Traitè historique & dogmatique des privileges & exemtions ecclesiastiques cap. XIV. seq.* (b) *Tambur. de jure abbat. tom. I. disp.* 15. *q.* 3. *n.* 1. (c) *Confer. N. Alexander saec. XI. & XI. cap. VII. art.* 7. *num.* 17. (d) *B. Bernard. ep. XLII.*

potestas episcoporum in monachos hierarchiam inter eos statutam turbaret. Ex his aliisque caussis tanta exemtionum cupido monachos incessit, ut multi bullis adulterinis eas sibi pararent, quod Petrus Blesensis testatur (a), & multa spuria, quae adhuc supersunt, privilegia demonstrant. Monachorum conatus benigne exceperunt pontifices, quorum tum intererat per totam ecclesiam sibi speciales filios & subditos parare. Unde ex plenitudine potestatis passim sine legitima caussa concesserunt exemtiones, quas proinde B. Bernardus tamquam parum justas apud Eugenium III. summa libertate traducit (b): *Bona ne species haec? Mirum si excusari queat, vel opus. Sic factitando probatis vos habere plenitudinem potestatis; sed justitiae forte non ita. Facitis hoc quia potestis; sed utrum debeatis, quaestio est.*

Incommoda plenarum exemtionum.

§. XXIV. Jam vero multiplicatae plenariae ab episcopali potestate monachorum exemtiones sexcenta incommoda non minus in ecclesiam, quam in ipsos monachos inuexerunt. Unde eas episcopi omnibus saeculis aegre tulerunt, *qui dolorem suum*, inquit Petrus de Marca (c), *saepissime litibus implicatissimis & scriptionum querelis ulti sunt*; & veri monachi in primis B. Bernardus & S. Franciscus improbarunt. Et sane dissoluto inter episcopos & monachos nexu pote-

(a) *Petrus Blesensis ep. LXVIII., quae sub nomine Rechardi archiepiscopi Cantuariensis scripta est.*

(b) *B. Bernard. lib. III. de consid. cap. 4.* (c) *Petrus de Marca de C. S. & I. lib. III. cap. 16. n. 6.*

testatis & subjectionis monachi facti sunt dissolutiores, pauperiores, & in episcopos contumaces. *Nolo*, inquit B. Bernardus ad Eugenium III. (a), *praetendas mihi fructum emancipationis ipsius; nullus est enim, nisi quod inde episcopi insolentiores, monachi etiam dissolutiores fiunt. Quid quod & pauperiores? Inspice diligentius talium ubique libertorum & facultates & vitas, si non pudenda admodum & tenuitas in his, & in illis saecularitas invenitur*. Et Petrus Blesensis (b). *Adversus primates & episcopos intumescunt abbates, nec est, qui majoribus suis reverentiam exhibeat & honorem. Evacuatum est obedientiae jugum, in qua erat unica spes salutis, & praevaricationis antiquae remedium*. Et fratrem suum recenter electum in abbatem Maniacensem adjurat, & deprecatur, ut vel abbatiali dignitati vel privilegio exemtionis renuntiet, *quod materiam rebellionis inducit* (c). Nec minorem contumaciam erga episcopos foverunt privilegia mendicantibus concessa. Speciatim de fratribus minoribus, qui contra sanctissimi patris praeceptum cumulati erant privilegiis, observat Alvarus Pelagius (d), eos *a sancta paupertate & humilitate quasi omnimode recessisse: nam eorum privilegia, per quae nemini subsunt, nisi sedi apostolicae, eos in superbiam erexerunt, & in contumaciam contra omnes praelatos*. Et paullo post *Eorum privilegia faciunt eos contendere tota die... Faciunt etiam eos contemnere prae-*

(a) *Lib. III. de consider. cap.* 4. (b) *Petrus Blesensis cit. ep. LXVIII.* (c) *Petrus Blesensis ep. XC.* (d) *Lib. II. de plantu ecclesiae cap.* 66.

praelatos ecclesiae, *&* *occasione privilegiorum magis sunt insolentes*, *&* *magis delinquunt*. Porro plenae exemtiones ecclesiasticam turbarunt hierarchiam, hactenus ut B. Bernardus monstro similes esse dicat ecclesiasticorum graduum status, quum inferiores dignitates a superioribus divisae capiti conjungantur, ac si digitus supra manum constitutus capiti ἀμέσως connectatur (*a*): quam confusionem inde auxerunt mendicantes variis impetratis privilegiis, ut in ipsis functionibus hierarchicis ab episcopis non penderent.

Decreta Tridentina circa monasticas exemtiones.

§: XXV. Quando igitur tantis incommodis monachorum exemtiones aditum aperuerunt, pluries concilia & pontifices varie pro temporum, & locorum conditione eas temperarunt; nam sancta concilia de iis omnino abolendis non semel inita numquam effectum habuerunt. Missis nunc ceteris omnibus constitutionibus etiam iis, quae pertinent ad privilegiorum interpretationem, referam tantum concilii Tridentini de monachis exemtis potiora decreta, utpote quae hodie receptam constituunt disciplinam. In primis statutum, ut episcopi tamquam apostolicae sedis delegati visitarent, punirent & corrigerent monachos exemtos delinquentes, qui degunt extra monasterium. (*b*). Et quantum ad regulares, qui in monasteriis degunt, & extra ea adeo palam delinquunt, ut populis scandalo sint, cautum ut a suis superioribus instante episcopo, & infra tempus ab eodem limitandum, pu-

(a) *B. Bernard. loc. cit.* (b) *Sess. VI. de ref. cap. 3.*

puniantur, & de jam facta punitione superiores episcopum faciant certiorem; sin minus a suo superiore officio priventur, & delinquentes ab episcopis puniri possint (a). Cui decreto ne fraus fiat Clemens VIII. providit, vetans, ne superiores regulares monachos delinquentes in alia suorum ordinum monasteria extra dioecesim ablegarent (b). Porro statutum, ut monasteria, quibus cura animarum saecularium imminet, episcopis in omnibus ad curam animarum spectantibus ἀμέσως subiaceant (c). Cautum quoque est, ut monasteria monialium sedi apostolicae immediate subjecta ab episcopis tamquam sedis apostolicae delegatis gubernentur (d): quibus etiam delegata potestate commissa est omnium exemtarum monialium clausura (e). Copia pariter facta est episcopis, etiam tamquam apostolicae sedis delegatis ut quotannis visitent monasteria commendata, ubi neglecta jacet claustralis disciplina: & si a regulari disciplina descitum ibi non est, curae erit episcopis, superiores regulares admonere, ut paternae caritatis visceribus animati curent monasteria maculis omnibus & illabentibus vitiis expurgare: quod si semestri spatio non fecerint, tum episcopi etiam auctoritate apostolica eadem visitabunt & repurgabunt (f). Episcopis quoque eadem auctoritate delegata subjecta sunt monasteria omnia ex-

(a) *Sess. XXV. de reg. cap.* 14. (b) *Bulla* Suscepti regiminis *XXXIX.* (c) *Trid. sess. XXV. de regul. cap.* 11. (d) *Trid. sess. XXV. de regular. cap.* 9. (e) *Trid. sess. XXV. de regular. cap.* 5. (f) *Sess. XXI. de ref. cap.* 8.

exemta, quae in congregationem aliquam non fuerint aliis coenobiis adunata (a). Quod vero magis promovit ecclesiasticam disciplinam illud profecto fuit, quod in hierarchicis functionibus monachi omnes subjecti fuerunt episcopis, statutumque ut sine approbatione & venia episcopi regulares confessiones non audirent (b), nec in suis ecclesiis praedicarent (c). Et generatim statutum, ut in anniversariis sacris, in sollemni pompa sacrorum & ritibus ecclesiasticis monachi omnes servent mores dioecesis, ubi degunt (d), idque ne in cultu Dei publico una ecclesia a se ipsa sit difformis.

Potestas summorum imperantium in monachos.

§. XXVI. Restat status monachorum externus pro ea parte, quae civilem spectat subjectionem. Et quidem quamvis monachi ratione professionis suae mundo mortui reputentur, non tamen civilis haec mors facit, ut in civitate esse desinant, praesertim quando corpora tot tantisque latifundiis aucta constituant. Unde monachi etiam quatenus monachi origine sua summis subsunt imperantibus, qui pro potestate sua, seu disciplinae tuendae jure etiam de monastica disciplina statuere possunt, & reipsa plures condiderunt leges, quin etiam aliis rationibus quieti & observantiae monasticae debent providere. Et certe Justianus plures jussit leges,

(a) *Trid. sess. XXV. de reg. cap.* 8. (b) *Trid. sess. XXIII. de ref. cap.* 15. (c) *Trid. sess. XXIV. de ref. cap.* 4. (d) *Trid. sess. XXV. de regular. cap.* 12.

ges, quae non tantum de bonis monasterii (a), verum etiam de ipsa monastica disciplina disponunt, veluti de tempore novitiatus (b), separatione duplicium monasteriorum (c), abbatis electione (d), moribus, vita communi monachorum (e) aliisque multis capitibus ad ipsam monasticam disciplinam pertinentibus. Praesertim novellae in primis V. CXXII. & CXXXIII. integram disciplinam monasticam disponunt & exhibent. Nec minori zelo res monasticas curarunt reges Francorum, qui etiam lapsam monachorum disciplinam pro officio suo restaurandam susceperunt. Et hinc varias cogerunt synodos, quibus reformationem monastici ordinis commiserunt, & per monasteria *missos dominicos* ablegarunt, qui rei monasticae prospicerent, & reformationi invigilarent. *Stetit nobis*, inquit Pipini regis Italiae capitulare (*f*), *ut missos nostros unum monachorum & unum capellanum direxissemus infra regnum nostrum providendo & inquirendo per monasteria virorum & puellarum, quae sub sancta regula vivere debent, quomodo est eorum habitatio, vel qualis est vita & conversatio eorum, & quantum unumquodque monasterium de rebus habere videtur, unde vivere possit.* Saepe in capitularibus *missi* isti dominici occurrunt, quibus monachorum visitatio & reformatio datur in mandatis: eligebantur ex episcopis, ab-

---

(a) *L. XXIII. C. de Ss. ecclesiis.* (b) *Novel. V. cap. 2.* (c) *L. XLIV. C. de episc.* (d) *L. XLVII. C. eod.* (e) *Novel. CXXXIII.* (f) *Ap. Baluz. tom. I. capitul. pag.* 537.

abbatibus, presbyteris, comitibus & ducibus (a), & una cum episcopis, in quorum paroeciis sita erant monasteria, vitas & mores monachorum & aedificia perspiciebant, & secundum regulam defectus emendabant. Sed temporis lapsu fere desiit usus regiae potestatis in monachos, idque factum occasione exemtionum, quibus monachi ab episcopali potestate subtracti, pontificem Romanum unum adgnoverunt superiorem.

Regiae monasteriorum protectiones.

§. XXVII. Nec tantum supremam in monasteria exercebant summi imperantes potestatem, verum etiam ut plurimum ea ab inferiorum judicum exemerunt jurisdictione, & ἀμέσως sub sua posuerunt potestate. Edixit quidem Justinianus, ut monialium & monachorum caussae ad episcopos deferantur, qui *honeste atque sacerdotaliter*, hoc est sine strepitu forensi eas definiant (b); qua lege abrogata est Leonis & Anthemii constitutio (c), quae monachos ad judices extra proprias provincias trahi non permittebat, ut Cuiacius observavit (d): at in Occidente monasteria generali lege a comitum & ducum jurisdictione non erant exemta; ac ita comites & duces in tantis monasteriorum divitiis monachis graves evaserunt. Nec minus episcopi variis exactionibus, & alii potentiores monachorum quietem turbarunt, bona eorum invadentes. Unde factum, ut pleraque monaste-

(a) *Natal. Alexander hist. eccles. saec. IX. & X. cap. V. art.* 5. *n.* 15. (b) *Lib. V. capitularium* 143. (c) *Novell. LXXIX. cap.* 1. & 2. (d) *L. XXXIII. C. de episc.* (d) *Cuiac. not. in cit. novel.*

ſteria anxie ſibi quaererent regis protectionem, & a judicibus inferioribus exemtionem (a), & fundatores ipſi in fundatione ea ſub tuitione & defenſione principis ponebant. Juſtis vero monachorum & fundatorum votis, & vero etiam epiſcoporum & inferiorum judicum contractionibus moti principes monaſteriorum in ſe ſuſceperunt curam, eaque ſine medio ſub ſua poteſtate & defenſione poſuerunt: exſtantque paſſim talis exemtionis & protectionis diplomata, quibus principes bona & homines monaſteriorum ab omnibus oneribus & judiciaria poteſtate judicum inferiorum liberarunt. Ut ecce in diplomate Friderici II.; *ab omni jure comitum & judicum eximimus, & liberos eſſe concedimus* (b). Et in diplomate Conradi imperatoris, *ut nullus judex publicus licentiam in homines ad praefatum monaſterium pertinentes ullam judiciariam habeat exercere poteſtatem* (c). Inde poſtquam monachi ſine medio pontifici paruerunt, deſierunt quidem multorum monaſteriorum regiae protectiones, at ſemper aliquae ſuperfuerunt: quo ex ſententia Eſpenii (d) ſpectarunt etiam Tridentini patres, dum a viſitatione epiſcoporum eximunt *pia loca*, quae ſub regum immediata protectione ſunt, ſine eorum licentia (e).

Monaſteriorum advocati

§. XXVIII. Jam vero mediis ſaeculis monachi

(a) *V. Baluz. not. ad Lupum.* (b) *Ap. Gewoldum in addit. Hundii metrop. Salisb. tom II. p.* 124. (c) *Ap. Schaten. in annal. Paderborn. ad ann. CIↃCLXXIV.* (d) *Eſpen. par. III. tit.* 25. *cap.* 1. *n.* 33. (e) *Trid. ſeſ. XXII. de ref. cap.* 8.

chi *advocatos* habuerunt suos, qui etiam *vicedomini*, *custodes* & *guardias* habentes dicti, res temporales tuebantur, & de caussis sive civilibus sive criminalibus ad monasteria eorumque homines pertinentibus jus dicebant (*a*). Nempe quum potentiorum contradictionibus monasteria essent obnoxia, & subinde judicum inferiorum jurisdictionem non adgnoscerent: necesse omnino fuit dari monachis advocatos, qui & temporalia tuerentur, & nomine principis jurisdictionem explicarent; etenim abbates nullam habebant civilem jurisdictionem, nec monachi a contemplatione erant distrahendi, ut potentiorum contradictionibus occurrerent. Dabant autem advocatos ipsi reges, quandoque vero ipsi monachi regum beneficio sibi eos seligebant, & saepe etiam ipsi fundatores nominabant, & principes confirmabant. Electi tamen a monachis vel fundatoribus jurisdictionem ab imperatore accipiebant, quod thema pluribus Hertius (*b*) exornat. Adsumebantur autem in advocatos non *scholastici*, hoc est qui in actu erant in munere defensionis caussarum; unde olim ecclesiae aliquando suos constituerunt defensores (*c*), sed ex potentibus & magnatibus, qui potentia valebant. Interim advocati non gratis placita, seu judicia explicabant; sed iis certa jura fuerunt constituta, ac ordinarie tertia pars *bannorum* sive multarum, quae in reos, sive non jure liti-

(a) *Matthaei de nobil. lib. II. cap. 29 seq.*
(b) *Hertius de jactit. ordin. Cister. libert. sect. III.*
(c) *Can. XCVII. C. Afr. Lib. XXXVIII. C. Th. de episc.*

litigantes decernebantur, iis cedebat (a). Assignatis tamen sibi emolumentis advocati non contenti, variis nominibus sua auxerunt jura, & ita paullatim monasteriis graves evaserunt. Unde passim varia monasteria ab advocatis liberata sunt, aut variis modificationibus jura eorum limitata: quae liberatio magisque increvit, postquam monachi sedi Romanae subiici coeperunt.

☞ *Omnia juris Siculi Ecclesiastici, capita quae ad Regulares, & Moniales pertinent in unum colligere operae praetium duximus.*

Monachorum originem in nostra Insula licet perantiquam esse nullus ambigat, minime tamen compertum est cuinam potissimum Saeculo sit referenda. Profecto auctor, qui de sanctorum siculorum vitis scripsit, monachorum institutum longe ante in Sicilia quam in Orientalibus vel occidentalibus provinciis viguisse contendit; ac monasticae vitae epocham apostolico fere saeculo coaevam statuit, cujus rei gratia permulta congerit argumenta, quae refert in sua dissertatione tertia ad Calcem Codicis Diplomatici Joannes de Joanne.

Verum cum ea omnia, vel dubiis vel certe apocryphis monumentis innitantur, nullam prorsus fidem auctori suo conciliant. Nec minus recte monachismi ortum aevo D. Basilii in Sicilia constituit Pirrus quadam hujus Patris Epistola ad Monachos Africae, & Siciliae deceptus, quae in antiquis aeque ac recensioribus operum D. Basilii editonibus desideratur.

Quamvis autem de certo monachismi Siciliae au-

(a) *V. Cangium in glossar. v. advocati.*

auctore dubitetur, explorata tamen res est non nisi post Basilii aetatem ante finem saeculi V. Monasticum institutum hic extitisse: Sane epistola Gelasii I. ad Episcopos per Lucaniam, Brutios, ac Siciliam constitutos, qua permulta monasticae vitae praecepta explanantur, haud obscure innuit ea tempestate religiosae vitae institutum Siculos amplexatos fuisse; quod confirmatur ex facto Fulgentii Ruspensis, qui Syracusas veniens hospitio receptus est ab Eulalio illius Urbis Episcopo qui monachorum vitam ita summo studio colebat, ut quoties a divinis officiis vacaret ad quoddam Monasterium suis opibus extructum sese conferret; ut scribit auctor vitae Fulgentii. Majorem lucem dictis adfunderet historia expeditionis monachorum Benedictini ordinis, a Benedicto eorum Patriarcha facta, nisi Mabillonius hujus ordinis scriptor in Ecclesiastica eruditione non leviter exercitatus de ea dubitasset. Nihilo tantum secius ambigi nequit eodem saeculo VI. opera immortalis Gregorii M. sex monasteria Siciliae fuisse erecta, uti testantur Gregorius Turonensis, ac Paulus, & Joannes diaconi. Eadem quoque aetate ac posteriori saeculo innumera alia monasteria, ac Coenobia in Regno nostro viguisse erudite demonstrat cit. Joannes de Joanne in praef. diss. cap. 3.

Illud vero silentio praetermitti non debet monachos siculos juxta communem illius aevi Ecclesiae politiam Episcoporum regimini subjectos fuisse, & inter laicos adscriptos; publica idcirco poenitentia aliisque canonicis poenis obnoxios; uti liquet ex tribus dicti Gregorii Epistolis, altera Petro subdiacono, secunda Maximiano Episcopo Syra-

racusano, tertia Eusebio Abbati scripta. Confer. Cod. diplom. dicti de Joanne diplom. 86. 88. 89. Et quamvis ipsius Gregorii tempestate nonnullis exemptionibus Monachi gaudere caeperint; hae tamen nonnisi eorum bona respiciebant. Quod autem Episcoporum in Monachos jurisdictio minime hisce privilegiis fuerit imminuta, aperte demonstrat praeter cit. Gregorianas Epistolas, alia ejusdem Pontificis Leoni Catanensi Praesuli data, in qua ipsum arguit quod delinquentes monachos digna emendatione non correxerit, nec non altera ad victorem Panormitanum Antistitem missa, ut Abbatem Monasteri S. Theodori a proprio Episcopo excommunicatum Ecclesiasticae comunioni restitueret. Haec disciplina etiam mortuo Episcopo sarta tecta servata est; Nam visitatoribus viduarum Ecclesiarum Monasteriorum ac Monachorum sollicitudinem Romani Pontifices demandare consueverunt. Ita profecto Gregorius M. Panormitanae Ecclesiae proprio Pastore viduatae Barbarum Beneventanum Praesulem mittens, ipsi mandat „ ut monachorum domicilia si quae Panormi extarent „ ejus cura, ac dispositione remanerent, donec „ illic proprius Episcopus fuerit ordinatus „.

Quae adhuc dicta sunt, ad illustrandam monachismi in Sicilia historiam, & ad jus vetus circa regulares, & Moniales abunde sufficiunt, nunc ad ea quae ad recens jus pertinent descendamus. Novissimo itaque jure sequentia capita decernuntur.

1. *Alienigenae, & qui regi subditi non sunt in superiores ordinum Regularium non eligantur. Sic. Sanc. t. 6. p. 256. ad 258.*

2. *Superiorum Generalium patentes literae ac rescripta quaecumque executoriae mandentur. Sic. Sanc. t. 6. p. 286. ad 260.*

3. *In-*

3. *Inde literae patentes electionum superiorum regularium absque regio* exequatur *nullum sortiantur effectum. Sic. Sanc. t.6. pag.* 159. *ad* 165.

4 *Et Commissarii Generalis , & Apostolici mandata ad regularem pertinentia disciplinam Regis non praecedente placito nemo exequatur. Sic. Sanc. t.* 1. *p.* 465.

5. *Brevibus quidem Pontificiis liberam in Capitulis* Provincialibus *eligendi facultatem evertentibus* executoriae *denegentur. Sic. Sanc. t.* 1. *p.*446. *ad* 462.

6. *Ab iis , quae regulares superiores decreverint , non ad Superiorem Ordinis Generalem , sed ad Tribunal Regiae Monarchiae provocatur.Sic.Sanc. t.* 6. *p.* 162. *in prin.*

7. *Non admittatur autem recursus regularium pro poenitentiis eis injunctis ab ipsorum superioribus . Sic. Sanc. t.* 1. *p.* 292.

8. *Violatae Sanctimonialium clausurae delictum* Indultus *beneficio excludatur ; etiamsi legitimae informationes non adsint . Sic.Sanc. t.* 1. *p.* 90.

9. *Ecclesiastica immunitate* Bizochae *non gaudeant. Sic. Sanc. t.* 4. *p.*301.

Multa alia ad regulares pertinentia reperiuntur in concordato Benedictum XIII. Papam inter & Carolum Sextum de Legatione Apostolica Siciliae regibus demandata sive de Tribunali Regiae Monarchiae , quae videri possunt in t. 1. *hujus operis p.* 339.

Recentioribus invictissimi Ferdinandi literis nonnulla quae ad regularium disciplinam spectant sancita fuerunt , quorum haec praecipuae sunt .

I. Vetitae omnino declarantur omnes expen-

sae

ſae quas in Monialium ingreſſu , habitus ſuſceptione , ac Profeſſione fieri conſueverant . Ita in reali litera ſub die 6. Julii 1775. Cum vero hoc regis decretum variis exceptionibus , ac ambagibus peſſundari caepiſſet , novo diplomate ſub die 21. Januarii ejuſdem anni cautum , ne pro ingreſſu educandarum in monaſteriis munera exculenta , & poculenta fierent ; vel aliquod quodcumque munus veſtium aut pecuniae . Idque ampliatum ad ſuſceptionem habitus ; ac monaſteriis prohibitum veſtes ſeu mobilia ſuſcipientis habitum acquirere , etiamſi ad pios uſus convertantur . In profeſſione vero nonniſi praeſcriptus quidam candelarum numerus conceditur , vetitis omnino quibuſcumque expenſis , quae antea tum pro Eccleſiae ornatu tum pro muneribus eſculentis , & poculentis fieri moris erat . Verum uſus invaluit ut Proregis habito conſenſu tum in ingreſſu , cum in profeſſione quidam moderati ſumptus permittantur .

In eodem diplomate ſancitum , ut in adminiſtratione officiorum , quae monialibus in Religione incumbunt ut cellariatus & ſimilium , ſumptus omnes ex reditibus Monaſterii , minime vero ex monialis peculio fiant ; imo litera ſub die 30. Maji ejuſdem anni diſtricte Epiſcopis praecipitur ut haec regia ſtatuta ſarta tecta ſervari curent .

II. Cum regulares paſſim e Romana Curia privilegia quaedam expeterent pro conſequutione cujuſdam gradus honorifici nempe tituli abbatialis , Prioratus , Lectoratus ; idem Ferdinandus diplomate ſub die 20. Julii anni 1781. regio exequatur privanda hujuſmodi reſcripta ſanxit imo ipſis regularibus a regiis miniſtris denegandam veniam , ut haec privilegia e Roma ſibi procurent .

III. In

III. In causis nullitatis Professionis solam Religionem posse cum eo, qui Professionem impugnat suam, in judicio contendere, ac vetitum esse fisco cujuscumque Curiae, ad quam causa nullitatis deducitur sese immiscere, nisi partes Religionis adjuvando; ita ut ista desistente non potest fiscus amplius pro validitate Professionis insistere. Ita in literis Proregis Dominici Caraciolo sub die 16. *Octobris* 1785.

FINIS.

